

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ВІСНИК

**НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ХПІ»**

Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва

№ 26 (1135) 2015

Збірник наукових праць

Видання засноване у 1961 р.

Харків
НТУ «ХПІ», 2015

Вісник Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут”.
Збірник наукових праць. Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків: НТУ „ХПІ”. - 2015. - № 26 (1135) – 212 с.

Державне видання

Свідцтво Держкомітету з інформаційної політики України
КВ №5256 від 2 липня 2001 року

Мова статей - українська, російська, англійська.

Вісник Національного технічного університету «ХПІ» внесено до «Перелік наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» затвердженого постановою Президії ВАК України від 26 травня 2010 р., № 1-05/4 (Бюлетень ВАК України, № 6, 2010 р., с. 3, №20).

Координаційна рада:

Л.Л.Товажнянський, д-р техн. наук, проф. (**голова**);

К.О.Горбунов, канд. техн. Наук (**секретар**);

А.П. Марченко, д-р техн. наук, проф.; Є.І Сокол, д-р техн. наук, чл.-кор НАН України;

С.Є. Александров, д-р техн. наук, проф.; А.В. Бойко, д-р техн. наук, проф.;

Ф.Ф. Гладкий, д-р техн. наук, проф.; М.Д. Годлевський, д-р техн. наук, проф.;

А.І. Грабчєнко, д-р техн. наук, проф.; В.Г. Данько, д-р техн. наук, проф.;

В.Д. Дмитрієнко, д-р техн. наук, проф.; І.Ф. Домнін, д-р техн. наук, проф.;

В.В. Спіфанов, канд. техн. наук проф.; Ю.І. Зайцев, канд. техн. наук, проф.;

П.О. Качанов, д-р техн. наук, проф.; В.Б. Клепиков, д-р техн. наук, проф.;

С.І. Кондрашев, д-р техн. наук, проф.; В.М. Кошельник, д-р техн. наук, проф.;

В.І. Кравченко, д-р техн. наук, проф.; Г.В. Лісачук, д-р техн. наук, проф.;

В.І. Ніколаєнко, канд. іст. наук, проф.; П.Г. Перерва, д-р екон. наук, проф.;

В.А. Пуляев, д-р техн. наук, проф.; М.І. Рищенко, д-р техн. наук, проф.;

В.Б. Самородов, д-р техн. наук, проф.; Г.М. Сучков, д-р техн. наук, проф.;

Ю.В. Тимофієв, д-р техн. наук, проф. ; М.А. Ткачук, д-р техн. наук, проф.

Редакційна колегія серії:

Відповідальний редактор: П.Г. Перерва, д-р екон. наук, проф.;

Заступник відповідального редактора: М.І. Погорєлов, к-д. екон. наук, проф.

Відповідальний секретар: О.А. Круглов

Члени редколегії: А.І. Яковлев, д-р екон. наук, проф.; В.Я. Заруба, д-р екон. наук, проф.;

А.І. Архирєєв, д-р екон. наук, проф.; В.Я. Міщенко, д-р екон. наук, проф.; О.В. Манойленко, д-р

екон. наук, проф.; П.А. Орлов, д-р екон. наук, проф.; В.Г. Герасимчук, д-р екон. наук, проф.;

О.Є. Кузьмін, д-р екон. наук, проф.; Шімф Карін, д-р екон. наук, проф.; Верес Шамоші Маріан

д-р екон. наук, проф.; Ю.О. Дорошенко д-р екон. наук, проф.

*Вісник Національного технічного університету «ХПІ», серія «Технічний прогрес та ефективність виробництва», індексується в наукометричних базах **WorldCat i Google Sholar** і включений у довідник періодичних видань бази даних **Ulrich's Periodicals Directory (New Jersey, USA)**.*

Рекомендовано до друку Вченою радою НТУ «ХПІ»
протокол № 4 від 23 квітня 2015 р.

© Національний технічний університет «ХПІ», 2015

ЗМІСТ

<i>Чуприна Л. В., Філіпська Д. Є.</i> Теоретичні аспекти внутрішнього контролю банків.....	3
<i>Юр'єва І.А., Касян О.В.</i> Моделі соціальної відповідальності.....	9
<i>Косенко А.В., Іваненко Л.С.</i> Інноваційна модель розвитку української економіки: вплив інноваційних та науково-технічних пріоритетів.....	13
<i>Рета М.В., Гаркавенко І.В.</i> Проблемы внедрения международных стандартов финансовой отчетности в Украине	17
<i>Благая В.В., Благой В.В., Шевердина А.В., Связов М.В.</i> Мотивационный механизм управления инновационными процессами	24
<i>Крамської Д.Ю., Вашкіс В.Д., Матяж О.А.</i> Дослідження сучасних методів управління витратами та їх застосування на етапах життєвого циклу продукції	29
<i>Александров В.В., Цюпка Д.А.</i> Визначення пріоритетних напрямків залучення інновацій у діяльність підприємства	33
<i>Гриценко Н.В.</i> Лидерство руководителя, как мотивация работников к добросовестному и инициативному труду.....	38
<i>Рета М.В., Вергелес Ю.С.</i> Сучасні питання організації обліку нематеріальних активів за національними та міжнародними стандартами....	43
<i>Побережна К.В., Верютіна В.Ю.</i> Активізація трудових ресурсів підприємства як запорука його інноваційного розвитку	48
<i>Гармаш С.В.</i> Закордонний досвід трансформацій національних економік та можливість його застосування в Україні в умовах загострення системної кризи	54
<i>Чернобровкіна С.В.</i> Сучасний стан та проблеми металургійної та машинобудівної промисловості України	62
<i>Білоцерківський О.Б., Ширяєва Н.В.</i> Сучасний стан і тенденції розвитку електроенергетики України.....	69
<i>Погорелов С.М., Леденко О.В., Матяж О.А.</i> Дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства.....	76
<i>Перерва П.Г., Махир Халид Наиф Хиляд</i> Совершенствование методов определения уровня качества и конкурентоспособности средств малой авиации.....	83

Погорелов И.Н. Методические подходы к изучению показателей финансового состояния предприятия	91
Погорелова Т.О., Юрченко В.А. Моральне та матеріальне стимулювання праці на сучасному етапі ринкових відносин	96
Рубан Л.О. Особливості аналізу фінансового стану підприємств за сучасною формою балансу	103
Артеменко Н.В. Облік у бюджетних установах: проблеми реформування та напрями їх вирішення	107
Полозова Т.В. Графоаналітична модель діагностики інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства в контексті економічної безпеки	111
Абрамов Ф.В. Чинники сталості умовно неефективних формальних правил	125
Чмелева О.С., Виленская К.М. Проблемы тенденций развития Украины в современных условиях ведения бизнеса	131
Климова С.О. Аналіз перспектив співробітництва українсько-польських промислових підприємств	136
Колотюк О.І., Будякіна Ю.О. Процес планування інноваційної стратегії організації	142
Линник О.І., Задорожна О.С. Облік прибутку та визначення резервізабезпечення прибутковості підприємства	147
Фальченко О.О., Артеменко О.І. Особливості формування фінансових результатів	154
Казмирчук С.В., Ларка Н.И., Ларка А.В. Геймификация как эффективное маркетинговое средство привлечения и удержания клиентов	158
Кобельс В.М., Каряєва М.М. Інновації як підхід антикризового управління на підприємствах машинобудування.....	162
Погорелов Н.И., Погорелов И.Н. Методика определения экономической эффективности ремонта	167
Ковальов Є.В., Леонова О.О. Фактори подолання економічної небезпеки ..	177
Реферати	185
Рефераты	193
Abstracts.....	201

Л. В. ЧУПРИНА, канд.екон.наук, доц., Харківський інститут фінансів
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі,
Харків;
Д. Є. ФІЛІПСЬКА, викладач, Харківський інститут фінансів
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі,
Харків

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БАНКІВ

У статті проаналізовано різні підходи щодо визначення категорії «внутрішній контроль». Представлено інформаційне забезпечення внутрішнього контролю діяльності банків та встановлено основні завдання при організації системи внутрішнього інформаційного забезпечення банків. Отже, в системі оцінки й управління ризиками банківської діяльності доцільно приділяти велику увагу організації ефективної системи внутрішнього контролю, що актуалізує необхідність дослідження.

Ключові слова : внутрішній контроль, банк, банківська система, управління, інформація, ризик

Вступ. Розвиток економіки кожної країни багато в чому залежить від стійкого функціонування банківської системи в цілому. Стрімко мінливі умови зовнішнього середовища вимагають підвищеної уваги та контролю за функціонуванням комерційних банків, як з боку держави, так і з боку органів управління банку з метою прийняття правильних управлінських рішень, спрямованих на стабілізацію діяльності, зростання фінансової стійкості, ліквідності і платоспроможності комерційного банку.

Аналіз основних досліджень та літератури. Дослідженню даної проблематики присвячено ряд праць вітчизняних та зарубіжних науковців та практиків. Зокрема таких, як А. Арсланбекова-Федорова [1], Г. Бортникова [2], С. Власова [3], Р. Гиніятова [4], А. Демидова [5], І. Дрозд [6], О. Єленевської [7]. Разом з тим залишаються не до кінця дослідженими деякі аспекти функціонування внутрішнього контролю банків як цілісної системи: все ще залишаються невирішеними проблеми теоретичного узагальнення організації системи внутрішнього контролю та способи підвищення її ефективності, не розроблені уніфіковані системи оцінки стану внутрішнього контролю за різними напрямками діяльності комерційного банку, не має досить розвинутою і обґрунтованою практичної бази.

Мета статті. Метою статті є дослідження теоретичних питань стосовно функціонування внутрішнього контролю та надання рекомендацій щодо покращення його організації в діяльності банків.

Постановка проблеми. Система внутрішнього контролю охоплює усі механізми банку, діє постійно і на всіх рівнях. Сутність внутрішнього контролю банку на нормативному рівні визначено Положенням про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затвердженим постановою Правління НБУ від 30.12.1998 року № 566. Згідно із даним Положенням, внутрішній банківський контроль – це сукупність процедур, які забезпечують дотримання положень внутрішніх і зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій банку та достовірність і повноту інформації [8].

Внутрішній контроль дає змогу пересвідчитись, що банк працює згідно з розробленою стратегією і тактикою; операції здійснюються тільки після відповідного дозволу; активи зберігаються, а зобов'язання перебувають під контролем; фінансова та інша звітність містить повну, точну і своєчасну інформацію; менеджмент спроможний ідентифікувати, оцінювати, контролювати ризики та управляти ними.

Отже, в системі оцінки й управління ризиками банківської діяльності доцільно приділяти велику увагу організації ефективної системи внутрішнього контролю, що актуалізує необхідність дослідження.

Матеріали досліджень. Перше офіційне визначення внутрішнього контролю було опубліковано в 1992 році Комітетом організацій-спонсорів Комісії Тредвея (англ. The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, COSO). Модель COSO визначає внутрішній контроль як процес, що здійснюється радою директорів, менеджментом і іншим персоналом компанії, призначений для забезпечення розумної впевненості щодо досягнення цілей у наступних категоріях: ефективність і продуктивність операцій; надійність фінансової звітності; дотримання законів і правил [9]. **Виходячи з цього, можна зробити висновок,** що значимість цієї концепції полягає в тому, що в ній викладені основні поняття і ключові елементи внутрішнього контролю, зроблено акцент на відповідальності керівництва за його стан.

Відповідно до визначення, запропонованого А.О. Єпіфановим, внутрішній контроль – це сукупність процедур, що забезпечують достовірність і повноту інформації, яка передається керівництву підприємства чи установи, дотримання вимог внутрішніх і зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій, збереження, оптимальне використання ресурсів, забезпечення чіткого виконання працівниками службових зобов'язань і розпоряджень органів управління [10, 285].

Основні цілі проведення внутрішнього контролю такі:

- забезпечення ефективності та результативності діяльності банківської установи при здійсненні банківських операцій, управління активами й

пасивами, схоронність активів, управління банківськими ризиками;

- достовірність, повнота, об'єктивність і своєчасність складання й надання фінансової, бухгалтерської звітності та забезпечення інформаційної безпеки;

- дотримання норм правових актів, стандартів саморегулюючих установ, засновницьких і внутрішніх документів;

- уникнення ситуації залучення банками та участі їх у здійсненні протиправної діяльності, у тому числі відмиванні коштів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванні тероризму, а також забезпечення своєчасного подання згідно із законодавством відомостей до державних регуляторних органів і Національного банку України.

Внутрішній контроль банку, як і бухгалтерський облік, планування та економічний аналіз, є однією з найважливіших функцій управління. Його призначення полягає в забезпеченні дотримання законів, положень та процедур при здійсненні банківських операцій з метою зниження ризиків, притаманних різним ділянкам банківської діяльності. Складовою частиною внутрішнього контролю в банку є внутрішній аудит.

В умовах фінансової кризи, недосконалості законодавства та посилення конкуренції на ринку банківських послуг внутрішній аудит стає важливою частиною банківського менеджменту та має особливе значення.

Слід зазначити, що чіткого розмежування функцій внутрішнього контролю й внутрішнього аудиту в законодавчій базі України не проведено. У цьому контексті актуальним є положення, задеклароване документом Базельського комітету з банківського нагляду «Внутрішній аудит у банках і відносини наглядових органів та аудиторів», згідно з яким служба внутрішнього аудиту повинна бути незалежною від щоденної процедури внутрішнього контролю [11]. Тобто треба чітко усвідомлювати, що внутрішній аудит не повинен бути рутинним процесом контролю за повсякденними операціями банку, він має працювати, перш за все, над оцінюванням систем, процесів і процедур.

Внутрішній аудит повинен бути незалежним від підрозділів банку, які він зобов'язаний перевіряти і мати відповідний статус всередині банку. У сучасних українських умовах внутрішній аудит, як правило, підпорядкований виконавчому керівництву банку, що значно обмежує ефективність його роботи. У західних банках начальник служби внутрішнього аудиту, за звичаєм, входить до складу Ради директорів банку. За внутрішній аудит, як правило, відповідає безпосередньо Голова Ради директорів. Таке місце в організаційній структурі забезпечує незалежність внутрішнього аудиту від будь-якого члена виконавчого керівництва. Начальник служби внутрішнього аудиту може бути також присутнім на окремих засіданнях Правління банку, але з правом лише дорадчого голосу. Водночас поширена практика, коли Голова служби внутрішнього аудиту є повноправним членом комітету з управління активами й пасивами банку.

Згідно із вказівками Національного банку, в основі функціональних обов'язків служби внутрішнього аудиту банку повинні бути такі стандарти:

- керівництво службою внутрішнього аудиту;
- незалежність (служба внутрішнього аудиту банку має бути автономною щодо діяльності підрозділів банку, які вона перевіряє);
- професійна майстерність (високий професійний рівень досягається завдяки правильному підбору кадрів, необхідній кваліфікації, належному контролю за роботою внутрішніх аудиторів з боку Ради та Правління банку);
- обсяг робіт;
- планування і виконання аудиторської перевірки;
- складання аудиторського висновку.

Вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду дозволяє дійти висновку, що до основних завдань організації системи внутрішнього інформаційного забезпечення банків належать:

- розробка основних єдиних принципів складання форм управлінської (внутрішньої) звітності;
- визначення ієрархії форм управлінської звітності та взаємозв'язків звітів один з одним;
- недопущення надлишковості інформації;
- забезпечення повноти розкриття необхідних відомостей;
- підвищення ступеня автоматизації процесу формування та надання керівництву своєчасної та доречної управлінської інформації.

В сучасних умовах інформація є одним з основних ресурсів в діяльності комерційних банків, від достовірності та своєчасного отримання якої залежать мінімізація або недопущення банківських ризиків, оперативність розробки та прийняття управлінських рішень, визначення стратегічного напрямку розвитку. Недоліки внутрішньої звітності, низька її якість, недостовірність відомостей і несвоєчасність надходження призводять до отримання невірних результатів аналізу і розробки неефективного управлінського рішення.

Таким чином, від якості, достовірності та своєчасності надходження інформації залежить і ефективність роботи системи внутрішнього контролю, а формування внутрішньої звітності є одним з головних завдань в управлінні діяльністю банків.

Результати досліджень. В сучасних умовах збільшення кількості комерційних банків, підвищення конкуренції, розширення банківських продуктів і послуг все більш актуальним стає питання розробки методики внутрішнього контролю діяльності банку.

Систему внутрішнього контролю банку слід розглядати в розрізі п'яти основних блоків:

1) діяльність керівництва та загальна культура контролю. Рада директорів (правління) комерційного банку затверджує стратегію, внутрішні правила та положення, методику аналізу банківських ризиків і встановлює

допустимий рівень ризику. Крім того, вище керівництво несе відповідальність за реалізацію затвердженої стратегії розвитку, відповідність поточної діяльності компанії розробленим і затвердженим принципам і правилам. Правління і рада директорів спільно відповідають за втілення корпоративної культури всередині організації, пояснюючи необхідність внутрішнього контролю всьому персоналу;

2) виявлення та оцінка ризиків. Вище керівництво відповідальне за забезпечення своєчасного виявлення та оцінку тих чинників, які можуть несприятливо вплинути на досягнення цілей банку. Для цього розробляються внутрішні положення, які визначають загальні принципи і методики управління ризиками, встановлюють необхідні ліміти та обмеження;

3) процедури контролю. Основний метод управління операційними ризиками полягає у створенні ефективних процедур контролю, які в сукупності становлять єдину систему внутрішнього контролю (СВК). Процедури внутрішнього контролю повинні бути обов'язковим елементом при здійсненні всіх бізнес-процесів, що дозволить скоротити вірогідність і наслідки реалізації операційного ризику;

4) інформаційні системи і комунікації. Вище керівництво повинно гарантувати наявність достовірної, точної, своєчасної, доступної та повноцінної інформації для прийняття рішень і оцінки поточної діяльності. Для цього необхідно мати надійні канали зв'язку для забезпечення доступу і передачі всієї необхідної інформації;

5) моніторинг поточної діяльності. Контроль за найбільш важливими ризиками повинен здійснюватися щоденно. Ефективність СВК повинна періодично перевірятися, та виявлені під час перевірки недоліки повинні бути своєчасно повідомлені керівництву відповідного рівня.

Висновки. На підставі вище сказаного можна зробити висновок, що внутрішній контроль банку – це сукупність процедур з забезпечення достовірності і повноти інформації, яка передається керівництву банку, дотримання внутрішніх та зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій банку, збереження активів банку і його клієнтів, оптимальне використання ресурсів банку, управління ризиками, забезпечення чіткого виконання розпоряджень органів управління банку в досягненні поставленої в стратегічних планах мети.

Контроль за діяльністю банків і повнотою відображення господарських процесів у бухгалтерському обліку залежить від чітко визначених і запропонованих контрольних процедур, контрольних функцій, джерел інформації та належно організованої служби внутрішнього контролю.

Список літератури: 1. Арсланбеков-Федоров А. А. Система внутреннего контроля коммерческого банка: Монография / Ред. А. М. Тавасиев. – М.: ЮНИТИ, 2004. – 192 с. 2. Бортиков Г. П. Комплаенс риск (риск несоблюдения) // Банковский менеджмент. – 2007. – №2. – Р. 29–36. 3. Власов С. В. К вопросу об организации внутреннего контроля в банковском секторе // Деньги и кредит. – 2007. – №2. – Р. 33–35. 4. Гиниятов Р. Риск и контроль. Модель

COSO // Банковський менеджмент.– 2006.– №1. – P. 22–27. **5.** Демидов А. Н. Об организации системы внутреннего контроля в банке // Деньги и кредит.– 2006.– №11. – P. 42–46. **6.** Дрозд І. К. Внутрішній контроль у кредитних організаціях // Банківська справа.– 2005.– №6. – P. 3–10. **7.** Еленевская Е. А., Хохлова Н.Б. Внутренний контроль в системе управления доходностью банка // Финансы и кредит.– 2006.– №28. – P. 2–6. **8.** Про організацію бухгалтерського обліку та звітності у банках України [Електронний ресурс]:положення, затвержене постановою Правління НБУ від 30.12.1998 р. N 566- Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1037.39.0> **9.** Enterprise Risk Management – Integrated Framework Executive Summary. Committee of Sponsoring Organization of the Treadway Commission (COSO), 2004 **10.** Єпіфанов А. О. Методологічні складові ефективного розвитку банківського сектору економіки України: Монографія. – Суми: Університетська книга, 2007. – 417 с. **11.** Основні принципи ефективного банківського нагляду. Базельський комітет з питань банківського нагляду. Жовтень 2006 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251>. **12.** Спьяк Г. Система внутрішнього контролю банків України: стан та тенденції розвитку/ Спьяк Г., Фаріон Т.// Економічний аналіз. - 2010 р. - Випуск 7. - С.167-169.

Bibliography (transliterated): **1.** Arslanbekov-Fedorov A. A. *Systema vnutrenneho kontrolya kommercheskoho banka*: Monohra- fyya / Red. A. M. Tavasyev. – Moscow: YuNYTY, 2004. – 192 p. **2.** Bortnykov H. P. *Komplayens rysk (rysk nesoblyudenyia) // Bankovskyy menedzhment.*– 2007.– No 2. – P. 29–36. **3.** Vlasov S. V. *K voprosu ob orhanyzatsyy vnutrenneho kontrolya v bankovskom sektore // Den'hy u kredyt.*– 2007.– No 2. – P. 33–35. **4.** Hynyatov R. *Rysk y kontrol'. Model' COSO // Bankovskyy menedzhment.*– 2006.– No 1. – P. 22–27. **5.** Demydov A. N. *Ob orhanyzatsyy systemy vnutrenneho kontrolya v banke // Den'hy u kredyt.*– 2006.– No 11. – P. 42–46. **6.** Drozd I. K. *Vnutrishniy kontrol' u kredytnykh orhanizatsiyakh // Bankiv'ska sprava.*– 2005.– No 6. – P. 3–10. **7.** Elenevskaya E. A., Khokhlova N. B. *Vnutrenniy kontrol' v systeme upravleniya dokhodnost'yu banka // Fynansy u kredyt.*– 2006.– No 28. – P. 2–6. **8.** Pro orhanizatsiyu bukhhalters'koho obliku ta zvitnosti u bankakh Ukrainy [Elektronnyy resurs]:polozhennya, zatverdzhene postanovoyu Pravlinnya NBU vid 30.12.1998 No 566- Rezhym dostupu : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1037.39.0> **9.** Enterprise Risk Management – Integrated Framework Executive Summary. Committee of Sponsoring Organization of the Treadway Commission (COSO), 2004 **10.** Yepifanov A. O. *Metodolohichni skladovi efektyvnoho rozvytku bankiv'skoho sektoru ekonomiky Ukrainy*: Monohrafiya. – Sumy: Universytet'ska knyha, 2007. – 417 p. **11.** . Osnovni pryntsyepy efektyvnoho bankiv'skoho nahlyadu. Bazel's'kyy komitet z pytan' bankiv'skoho nahlyadu. Zhovten' 2006 [Elektronnyy resurs] / Ofitsynnyy sayt Natsional'noho banku Ukrainy. – Rezhym dostupu : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251>. **12.** Spyak H. *Systema vnutrishn'oho kontrolyu bankiv Ukrainy: stan ta tendentsiyi rozvytku/ Spyak H., Farion T.// Ekonomichnyy analiz.* -2010 - No 7. – P.167-169.

Надійшла (received) 04.03.2015

І.А. ЮР'ЄВА, канд. екон. наук, доц. НТУ «ХПІ»;
О.В.КАСЯН, студент НТУ «ХПІ»

МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті розглянуто вітчизняні та національні моделі соціальної відповідальності, наведені основні національні особливості застосування теорії соціальної відповідальності соціальної відповідальності на різних рівнях їх використання. Охарактеризовано підходи до складової системи соціальної відповідальності на підприємстві, визначено принципи соціального захисту соціальної відповідальності. Здійснено аналіз застосування складових моделей соціальної відповідальності в Україні.

Ключові слова: соціальна відповідальність, моделі, теорії, держава, соціальна група, суспільство, поняття, підходи, рівні соціальної відповідальності, принципи

Вступ. Основними елементами суспільної організації, її фундаментом, є суспільні відносини, соціальна структура суспільства і право власності. В основі теорії соціальної відповідальності організації лежить теорія систем. Система - це ціле, створене із частин і елементів для цілеспрямованої діяльності. Іноді систему визначають як сукупність взаємозалежних діючих елементів. Ознаками системи є безліч складових її елементів, єдність головної мети для всіх елементів, наявність зв'язків між ними, цілісність і єдність елементів, наявність структури та ієрархічності, відносна самостійність і наявність управління цими елементами. Соціальна відповідальність - Соціальна відповідальність - відносини між особистістю і соціальною групою, суспільством, які базуються на усвідомленому виконанні ними взаємних зобов'язань і своїх обов'язків, що впливають із нормативних актів, що регулюють соціальні відносини, а також із традицій, принцип, який повинен полягати в основі бізнесу для забезпечення благополуччя суспільства, а не тільки для максимізації прибутку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням аспектів соціальної відповідальності присвячені роботи закордонних вчених М. Портера, Чарлза В.Л. Гіла, Карнегі, Г. Ленсена, М. Фрідмена, О. Шелдона, К. Девіса, С. Задека. Серед учених і експертів, які впровадили значимий внесок і своє бачення в розвиток проблем соціальної відповідальності на різних рівнях керування народним господарством, необхідно відзначити: Антонова В.Г., Благова Ю.Е., Беляєву І.Ю., Данилову О.В., Іванову Е.І., Комаровського В.В., Костина С.А., Литовченко С.Е., Папаєва С.Т., Туркіна С.В., Тульчинського Г.Л., Фролову Т.Л., Цигалова Ю.М., Шеїна В.І. та ін. В Україні та ближньому зарубіжжі проблемі впровадження соціальної відповідальності присвячені теоретичні та практичні розробки відомих у цій

© І.А. Юр'єва, О.В.Касян, 2015

сфері учених: В. Алопійя, , Е, А. Базилука, Г. Башняніна, М. Бутко, В. Воробей, С. Ілляшенко, С. Князя, О. Кузьміна, А. Садекова, М. Стародубської, М. Туган-Барановського, В.М. Шаповала та низки інших.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення моделей соціальної відповідальності, підходів їх застосування.

Матеріали досліджень. Існує декілька національних моделей соціальної відповідальності, кожна з яких відповідає національним традиціям, напрямкам розвитку економіки, стилям управління, суспільно-економічному укладу, особливостям функціонування громадських інститутів та правовим нормам конкретних країн. Розглянемо основні національні моделі соціальної відповідальності. Основною особливістю американської моделі є значна ініціатива бізнес-спільноти, відносно слабе регулювання з боку держави і другорядна роль громадських організацій. Американський уряд переносить рішення великої кількості соціальних проблем на місцевий рівень. У таких умовах місцева влада вимушена активно взаємодіяти з місцевим бізнесом. У США розповсюджена практика використання корпоративних фондів, за допомогою яких вирішуються соціальні проблеми по визначених напрямках. Основними напрямками соціальної діяльності є пенсійні, освітні, медичні програми. Соціальні ініціативи знаходять підтримку з боку держави у вигляді податкових пільг. Дана модель соціальної відповідальності передбачає свободу підприємств у визначенні рівня залучення до вирішення соціальних проблем. Разом з цим використовуються законодавчо закріплені механізми, що стимулюють підприємства і дозволяють зменшити державне втручання. Таким чином можна окреслити специфічні риси цієї моделі :

- має місце добровільний характер участі бізнесу у вирішенні соціальних проблем;
- втручання держави відбувається шляхом заохочення соціально відповідальної діяльності;
- соціальна діяльність компанії має чітко окреслені напрями;
- пріоритетом є вирішення соціальних проблем на рівні місцевої громади та окремого регіону;
- компанії контролюють цільове використання витрачених коштів та очікують на конкретні результати заходів.

Головна риса європейської моделі соціальної відповідальності полягає у значному державному регулюванні. Компанії не займаються самостійним вирішенням соціальних проблем, а активно взаємодіють з державними органами, некомерційними організаціями та іншими громадськими інститутами.

Основні особливості цієї моделі такі:

- спостерігається високий рівень інтеграції соціальної діяльності у загальну стратегію розвитку компанії;

- держава виступає у ролі інституту, який визначає правила поведінки і слідкує за їх виконанням;
- існує високий рівень уваги з боку громадськості;
- має місце проведення економічного обґрунтування соціальних заходів і контроль за їх ефективністю;
- благодійні заходи не є поширеними, що обумовлено високим рівнем податків, відсутністю пільг та інших стимулів.

Основним фактором розвитку японської моделі соціальної активності є культурні традиції країни. Соціальна відповідальність пов'язана з колективною взаємодією всередині підприємства та діловою взаємодією між корпораціями. Характерними особливостями японської моделі є:

- значний вплив держави, яка довгий час приймала участь у стратегічному плануванні розвитку промисловості;
- поширеність соціально-побутових ініціатив, що спрямовані на задоволення потреб працівників;
- забезпечення соціально-побутових благ на колективній основі;
- розповсюдження серед компаній практики володіння об'єктами соціальної інфраструктури.

Існує низка інших національних моделей, зокрема скандинавська, німецька, британська. Однак визначальним фактором формування національної моделі є ступінь участі держави в процесах соціалізації бізнесової діяльності, а отже можна виділити три типи моделей соціальної відповідальності:

- модель активного втручання держави, характеристикою якої є надання соціальних благ на загальній основі та урахуванням інтересів усіх сторін (західноєвропейські країни);
- модель обмеженого втручання держави у вирішення соціальних проблем, що характеризується другорядним впливом уряду, при цьому основна роль відводиться компаніям (Японія);

-модель реактивного втручання держави, що характеризується мінімальною участю владних інститутів у вирішенні соціальних питань (Базовим правовим документом, який регламентує права та обов'язки держави і громадянина, є Конституція України. Вона визначає нашу країну суверенною і незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою (ст. 1), а людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку – найвищою соціальною цінністю. Підкреслюється також, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним її обов'язком (ст. 3). Важливим для розуміння ролі соціальної відповідальності в управлінській діяльності, що має сприяти всебічним процесам модернізації в Україні, є аналіз основних стратегічних і програмних документів, які регламентують ці процеси сьогодні. На

глобальному рівні соціальна відповідальність окреслює пріоритети світового розвитку, людської цивілізації завдяки міжнародним домовленостям щодо запровадження сталого розвитку (м. Ріо-де-Жанейро, 1992 р., м. Йоганнесбург, 2002 р., м. Ріо-де-Жанейро, 2012 р.). Разом з тим світова спільнота розробила систему стандартів та рекомендацій, реалізація яких сприяє запровадженню сталого розвитку, а саме: стандарт ISO 14000 в галузі систем екологічного менеджменту, GRI – рекомендації щодо звітності в галузі сталого розвитку, міжнародний стандарт із соціальної відповідальності ISO 26000, ISO 9001:2000 тощо. Сталий розвиток визначено ООН як основний напрям розвитку цивілізації на XXI століття, а Україна має зайняти активну позицію для започаткування процесу змін

Висновки. Отже, на основі вищесказаного можна сказати, що система соціальної відповідальності являє собою сукупність дій держави, організації, підприємців, особистості, що впливають на якість життя членів суспільства, це добровільний внесок організації в розвиток суспільства, соціально-економічної та екологічної сфер, спрямований на розвиток і якісне поліпшення їх даних, форма саморегуляції особистості, яка виражається в усвідомленні себе причиною вчинків і їх наслідків, виступати причиною змін (або протидії змінам), що в свою чергу відтворює її національні моделі.

Список літератури: 1. Визначення: корпоративна соціальна відповідальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csrgender.org.ua/discrimination/53-zagalna-informaciya-pro-ksv-ta-ender.html>. 2. *Galayda T. O. Rоль корпоративної соціальної відповідальності підприємств у розвитку системи соціального партнерства в Україні* / Т. О. Галайда, В. В. Скриль, О. М. М'яло // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. — 2012. — № 4 (62). — С. 280–283.3. Корпоративная социальная ответственность [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.veb.ru/common/upload/files/veb/kso/ksobook2011.pdf>. 4 *Business for social responsibility. Overview of Corporate social responsibility.* [Електронний ресурс]. — [2003]. — режим доступа: <http://www.hbs.edu/> 5. Корпорация, социальная ответственность и местные власти. Модели эффективного сотрудничества: Сборник материалов по результатам исследования аспектов взаимоотношений корпораций, местных властей, а также системы внебюджетных отношений. М.: Институт города. 2003. С. 20.

Bibliography (transliterated): 1 *Vyznachennya: korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist'* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://csrgender.org.ua/discrimination/53-zagalna-informaciya-pro-ksv-ta-ender.html>. 2. *Halayda T. O. Rol' korporatyvnoyi sotsial'noyi vidpovidal'nosti pidpryyemstv u rozvytku systemy sotsial'noho partnerstva v Ukraini* // T. O. Halayda, V. V. Skryl', O. M. Myalo // Visnyk ZhDTU. Seriya: Ekonomichni nauky. — 2012. — No 4 (62). — P. 280–283.3. *Korporativnaja social'naja otvetsvennost'* [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://www.veb.ru/common/upload/files/veb/kso/ksobook2011.pdf>. 4 *Business for social responsibility. Overview of Corporate social responsibility.* [Elektronnyy resurs]. — [2003]. — Rezhim dostupu: <http://www.hbs.edu/> 5. *Korporacija, social'naja otvetsvennost' i mestnye vlasti. Modeli jeffektivnogo sotrudnichestva: Sbornik materialov po rezul'tatam issledovanija aspektov vzaimootnoshenij korporacij, mestnyh vlastej, a takzhe systemy vnebudzhetnyh otnoshenij.* Moscow: Institut goroda 2003. P. 20.– 2013. - No 1.

Надійшла (received) 04.03.2015

А.В. КОСЕНКО, канд. екон. наук, доц. НТУ «ХПІ»;

Л.С. ІВАНЕНКО, магістр НТУ «ХПІ»

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ: ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТА НАУКОВО- ТЕХНІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ

Визначено особливості використання пріоритетів у національній інноваційній політиці. Виокремлено стратегічні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні. Обґрунтовано особливості формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів в Україні на сучасному етапі. Технологічні пріоритети уособлюють один із засобів досягнення стратегічних цілей економічного розвитку держави.

Ключові слова: технологічні та інноваційні пріоритети, інституційна побудова інноваційної економічної моделі, науково-технологічна політика, інноваційна модель розвитку, фундаментальна наука, прикладні дослідження, технологічне й технічне оновлення базових галузей економіки.

Постановка проблеми. Створення сприятливих умов для розвитку інноваційних процесів – передусім турбота органів державної влади. Без таких умов неможливо досягти перелому у сфері інноваційної діяльності, зокрема в підвищенні конкурентоспроможності виробництва.

Прогрес в інноваціях ґрунтується на складній системі взаємозв'язків елементів, що сприяють виробленню різних типів знань, управляють їх потоками, розподіляють їх, і визначається великою мірою тим, яким чином основні дійові особи цього процесу взаємодіють одна з одною як елементи колективної системи створення й використання знань, а також від того, наскільки сучасними є технології, що використовуються ними. Тому формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів в Україні є головною передумовою переходу країни до інноваційної моделі розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів національної економіки отримали широке висвітлення як у зарубіжних, так і вітчизняних наукових працях. Для розуміння сучасних тенденцій і проблем розвитку інноваційних та науково-технічних пріоритетів в Україні та їх впливу на інноваційну модель розвитку велике теоретичне і методологічне значення мають роботи Г. Андрощука, Л. Антонюка[1], В. Геєця[2], О. Лапка[7], В. Семиноженка[2], Л. Федулової[3], та багатьох інших.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою пропонованої статті є визначення ролі інноваційних та науково-технічних пріоритетів для побудови інноваційної моделі розвитку національної економіки. Досягнення поставленої мети є можливим через послідовне

© А.В. Косенко, Л.С. Іваненко, 2015

вирішення наступних завдань: визначення особливостей використання пріоритетів у національній інноваційній політиці, виокремлення стратегічних напрямів розвитку інноваційної діяльності в Україні та висвітлення особливостей формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів в Україні на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технологічні пріоритети уособлюють один із засобів досягнення стратегічних цілей економічного розвитку держави.

Використання пріоритетів у національній інноваційній політиці має такі особливості:

– сутність більшості державних технологічних пріоритетів зводиться до прогнозованих ключових технологій наступного етапу розвитку глобальної економіки;

– кількісний аспект структури системи технологічних пріоритетів визначається низкою обмежень: стратегічними цілями, завданнями, перспективами, ресурсними можливостями.[1]

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні – це науково, економічно й соціально обґрунтовані та законодавчо визначені напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах та збільшення експортного потенціалу держави.

Особливим пріоритетом України є гармонійний розвиток людського потенціалу, економіки і природного середовища держави. [2]

Стратегічними пріоритетними напрямами інноваційної діяльності в Україні є:

– модернізація електростанцій; нові та відновлювані джерела енергії; новітні ресурсозберігаючі технології;

– машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії;

– нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації;

– вдосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій;

– охорона й оздоровлення людини та навколишнього середовища. [3]

З метою запровадження цілісної системи формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, спрямованих на розвиток високоукладної економіки, Міністерством освіти і науки України розроблено нову редакцію Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». Прийняття зазначеного Закону Верховною Радою України дозволить усунути цілу низку негативних проблем у цій сфері. [4]

Гальмує впровадження успішних розробок у виробництво також відсутність фінансового та кредитного забезпечення.

Бюджетне фінансування науки та його практична реалізація в Україні недостатні, оскільки державні інвестиції в НДДКР покривають реальні потреби на 20 % і є замалими для досягнення стійкого та помітного ефекту. Звичайні банки не є потенціальними кредиторами підприємців, що працюють у сфері високих технологій. [5]

Негативним фактором у процесі реального впровадження інновацій виступає також відсутність інформації як з боку розробників, так і з боку потенційних інвесторів. Ринок інновацій передбачає попит, що визначається підприємствами, здатними впровадити перспективні технології у виробництво та інвестувати у проекти, які мають високий ступінь ризику, та пропозицію на науково-технічні розробки, яку формують науково-дослідні інститути та окремі команди винахідників, що займаються розробкою нових технологій. [6]

Тому, для побудови інноваційної моделі розвитку національної економіки основою мають стати формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів у сферах наукового розвитку (прикладні дослідження й технології, в яких Україна має значний науковий, технологічний та виробничий потенціал і які здатні забезпечити вихід вітчизняної продукції на світовий ринок; вища освіта, підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів), технологічного розвитку (дослідження й створення умов для високопродуктивної праці та сучасного побуту людини; розроблення засобів збереження й захисту здоров'я людини), виробництва (розроблення засобів збереження й захисту здоров'я людини, забезпечення населення медичною технікою, лікарськими препаратами, засобами профілактики та лікування). [7]

Матеріали досліджень. Аналіз наукової літератури дозволив виділити основні фактори, що перешкоджають розвитку інноваційного потенціалу підприємств у цілому та вітчизняних підприємств тощо. Ці чинники можна розділити на дві групи: зовнішні і внутрішні. До зовнішніх належать:

1. невизначена державна політика в галузі розвитку інновацій; відсутність або недосконалість законодавчої бази, що регулює інноваційну діяльність, брак чіткого визначення понять в інноваційній сфері, що створює розбіжності при дослідженнях і впровадженні інноваційних проектів;

2. відсутність фінансової допомоги інноваційно-орієнтованим підприємствам; довгостроковість інвестиційних вкладень, високі ризики, великі витрати на розробку і впровадження інновацій, тривалий термін їх окупності, високий відсоток банківського кредиту – все це обмежує можливість зовнішнього фінансування, а власних коштів на інновації у підприємств бракує.

3. нестійка економічна ситуація: в країні знижується рівень визначеності довгострокових перспектив розвитку, ускладнюється хід маркетингових досліджень та виявлення потреб на інноваційний продукт чи технологію.

До внутрішніх перешкод розвитку інновацій на підприємстві відносять:

1. високий знос технологічного обладнання, відсутність сучасної виробничої бази для розробок;

2. на підприємствах бракує фахівців в галузі реалізації нововведень, здатних керувати інноваційною діяльністю на всіх рівнях;

3. відсутній ефективний організаційно-управлінський механізм розвитку інноваційної діяльності;

4. не розроблена система мотивації персоналу та система розвитку працівників і безперервного навчання;

5. невідповідність бізнес-моделі підприємства інноваційній стратегії;

6. відсутня модель кооперації з науково-дослідними центрами та іншими підприємствами, що здійснюють інновації;

7. наявність «феномена опору інноваціям» як з боку керівництва підприємств, так і функціональних виконавців.

8. не налагоджена узгодженість між інноваційною стратегією і культурою підтримки інновації [8].

Ці фактори тісно пов'язані між собою та формують інноваційну пасивність суб'єктів господарювання. Вона визначається двома основними чинниками: станом інноваційного потенціалу підприємства та ефективністю системи управління інноваціями. Зовнішнє середовище може як обмежувати, так і сприяти інноваційному розвитку. Інноваційну активність (чи неактивність) підприємств країни відбивають наступні показники:

- питома вага підприємств, що впроваджують інновації;
- питома вага реалізованої інноваційної продукції;
- кількість освоєних інноваційних видів продукції;
- кількість впроваджених нових технологічних процесів (у т.ч. маловідходних та ресурсозберігаючих).

На загальні проблеми функціонування підприємництва (у тому числі і інноваційного) в Україні вказують результати світових рейтингів: за Глобальним інноваційним індексом Україна у 2015 р. посіла 63-є місце з 110, що є найвищим показником за всі роки [3]. Згідно зі звітом 2013-2015 рр. Всесвітнього економічного форуму за рівнем конкурентоспроможності Україна мала 84-є місце з 148 країн, опустившись за рік на 11 позицій через бюрократизм і відсутності прозорості інституціональної структури країни [4]; у 2015 р. за рейтингом економічної свободи – 155-е з 178, що відповідає стану «придушеної економіки» [5].

Висновки. Отже, існує потреба в перегляді й актуалізації змісту державної наукової політики, визначеності її доктринальних завдань та стратегічних напрямів, а також у створенні простих, зрозумілих науковцям, владі та суспільству механізмів забезпечення зростання ролі науки та її інноваційного потенціалу в соціально-економічному розвитку країни.

Список літератури: 1. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с. 2. Гесц В.М., Семиноженко

В.П. Інноваційні перспективи України - Харків: Константа, 2006. - 272 с. 3. Федуллова Л. І. Інноваційна економіка. — К.: Либідь, 2006.- 480 с. 4. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 16 січня 2003 року № 433-IV. 5. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" від 1 грудня 1998 року № 285-XIV. 6. Гальчинський А., Гесць В., Кінах А., Семіноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання, 2002. – С. 324. 7. Економічна оцінка державних пріоритетів технологічного розвитку / За заг. ред. Ю. М. Бажала. – К.: Ін-т економ, прогнозув., 2002. – 320 с.

Bibliography (transliterated): 1. Antonyuk LL, Poruchnyk AM Savchuk VS *Innovations: theory, mechanism design and commercialization* Monograph. - Kiev: MBK, 2003. - 394 p.2. Heyets VM, VP Seminozhenko *Innovative perspectives of Ukraine* - Kharkov: Constant, 2006. - 272 p. 3. Fedulova LI *Innovative Economy*. - Kiev: Lybid, 2006.- 480 p. 4. *The Law of Ukraine "On innovation activity priorities in Ukraine"* on January 16, 2003 № 433-IV. 5. Lapko AA *Development of the science and innovation sector Ukraine // Economics and Forecasting*. - 2002. - No 1. - P. 55-63. 6. A. Hal'chyn's'kyi, Heyets V. Kinah A., B. Seminozhenko *Innovative strategy Ukrainian reforms*. - Kiev: Knowledge, 2002. - P. 324. 7. *Economic evaluation of national priorities technological development / Pod Society*. ed. YM wanted. - Kiev: Institute of Economy, prohnozuv., 2002. - 320 p.

Надійшла (received) 04.03.2015

УДК 657.1 (477)

М.В. ПЕТА, канд. екон. наук, доц. НТУ «ХПИ»;
І.В. ГАРКАВЕНКО, магістр, НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье раскрыта суть международных стандартов учета и основные проблемы гармонизации международных стандартов учета с отечественными, рассмотрены современные проблемы внедрения международных стандартов финансовой отчетности (МСФО). Определены важнейшие различия между Международными стандартам финансовой отчетности и национальными Положениями бухгалтерского учета. Выявлены проблемы внедрения МСФО на различных этапах, сделан обзор методов и способов внедрения МСФО, рассмотрены возможные подходы к практической реализации МСФО в Украине.

Ключевые слова: гармонизация, интеграция, стратегия, нормативно-правовое регулирование, Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), Международные стандарты бухгалтерского учета (МСБУ), Положения стандарты бухгалтерского учета (П(С)БУ)

Введение. Приняв решение о евроинтеграции, правительство Украины автоматически приняло на себя ряд обязательств направленных на формирование открытого, понятного и прозрачного информационного пространства не только в политической, но и экономической сфере. Таким образом, в условиях планируемой интеграции Украины в Европейское

© М.В. Пета, І.В. Гаркавенко, 2015

В.П. Інноваційні перспективи України - Харків: Константа, 2006. - 272 с. 3. Федуллова Л. І. Інноваційна економіка. — К.: Либідь, 2006.- 480 с. 4. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 16 січня 2003 року № 433-IV. 5. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" від 1 грудня 1998 року № 285-XIV. 6. Гальчинський А., Гесць В., Кінах А., Семіноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання, 2002. – С. 324. 7. Економічна оцінка державних пріоритетів технологічного розвитку / За заг. ред. Ю. М. Бажала. – К.: Ін-т економ, прогноз., 2002. – 320 с.

Bibliography (transliterated): 1. Antonyuk LL, Poruchnyk AM Savchuk VS *Innovations: theory, mechanism design and commercialization* Monograph. - Kiev: MBK, 2003. - 394 p.2. Heyets VM, VP Seminozhenko *Innovative perspectives of Ukraine* - Kharkov: Constant, 2006. - 272 p. 3. Fedulova LI *Innovative Economy*. - Kiev: Lybid, 2006.- 480 p. 4. *The Law of Ukraine "On innovation activity priorities in Ukraine"* on January 16, 2003 № 433-IV. 5. Lapko AA *Development of the science and innovation sector Ukraine // Economics and Forecasting*. - 2002. - No 1. - P. 55-63. 6. A. Hal'chyn's'kyi, Heyets V. Kinah A., B. Seminozhenko *Innovative strategy Ukrainian reforms*. - Kiev: Knowledge, 2002. - P. 324. 7. *Economic evaluation of national priorities technological development / Pod Society*. ed. YM wanted. - Kiev: Institute of Economy, prohnouzuv., 2002. - 320 p.

Надійшла (received) 04.03.2015

УДК 657.1 (477)

М.В. ПЕТА, канд. екон. наук, доц. НТУ «ХПИ»;
І.В. ГАРКАВЕНКО, магістр, НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье раскрыта суть международных стандартов учета и основные проблемы гармонизации международных стандартов учета с отечественными, рассмотрены современные проблемы внедрения международных стандартов финансовой отчетности (МСФО). Определены важнейшие различия между Международными стандартам финансовой отчетности и национальными Положениями бухгалтерского учета Выявлены проблемы внедрения МСФО на различных этапах, сделан обзор методов и способов внедрения МСФО, рассмотрены возможные подходы к практической реализации МСФО в Украине.

Ключевые слова: гармонизация, интеграция, стратегия, нормативно-правовое регулирование, Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), Международные стандарты бухгалтерского учета (МСБУ), Положения стандарты бухгалтерского учета (П(С)БУ)

Введение. Приняв решение о евроинтеграции, правительство Украины автоматически приняло на себя ряд обязательств направленных на формирование открытого, понятного и прозрачного информационного пространства не только в политической, но и экономической сфере. Таким образом, в условиях планируемой интеграции Украины в Европейское

© М.В. Пета, І.В. Гаркавенко, 2015

сообщество вопросы реформирования бухгалтерского учета и финансовой отчетности становятся достаточно актуальными, а внедрение международных стандартов в практику отечественного учета в последнее время рассматривается, как один из инструментов глобализации и адаптации украинских предприятий к современным рыночным реалиям. Несмотря на то, что процессы постепенного внедрения международных стандартов в практику отечественных предприятий начаты достаточно давно (еще в 1998 г.), но до сих пор полностью не завершены и содержат ряд дискуссионных аспектов.

Анализ последних исследований и публикаций. Вопросам современного состояния, адаптации и гармонизации международных стандартов посвящены труды С. Ф. Голова, В.М. Жука, Л. П. Нищенко. Решением вопросов внедрения международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) в Украине посвящены труды Ф.Ф. Бутинця, Г.Г. Кирейцева, В.Г. Швец, В. М Пархоменко, С.Я. Зубилевич, И.А. Белоусова, В. Н. Костюченко, Т. И. Ефименко, Л.Л. Горецкая., Д.А. Пальков и др.

Цель исследования. Целью статьи является исследование современных проблем развития бухгалтерского учета в Украине, а также основных тенденций гармонизации международных стандартов учета с отечественными.

Постановка проблемы. В разных странах финансовая отчетность предприятий имеет определенные отличия, которые определяются социальными, экономическими и политическими факторами. Отличия в подходах к содержанию финансовых отчетов значительно усложняют анализ информации и принятие управленческих решений. [2].

В то же время именно наличие таких экономических, социальных и ментальных отличий приводит к тому, что в большинстве своем многие страны относятся к вопросам внедрения международных стандартов достаточно осторожно и подходят к вопросам принятия решений в области применения этих стандартов взвешено, не прибегая к резкому и абсолютному их внедрению.

В целом, если рассматривать весь процесс внедрения международных стандартов в Украине, то можно отметить, что среди ученых – экономистов нет однозначного мнения относительно необходимости и целесообразности внедрения международных стандартов, что приводит к наличию диаметрально противоположных точек зрения (табл. 1).

Достаточно частым аргументом в пользу внедрения международных стандартов приводится именно необходимость повышения инвестиционного потенциала отечественных предприятий и привлечения иностранных инвесторов. Однако, на наш взгляд, вопрос реформирования системы отечественного учета не лежит исключительно в плоскости решения вопросов, связанных с инвестированием деятельности и выхода на

международные рынки капитала. Реформирование учета затрагивает системные вопросы преобразования экономического информационного пространства страны и поэтому подход к его осуществлению должен быть системным и взвешенным.

Таблица 1 – Точки зрения ученых – экономистов на проблему необходимости внедрения международных стандартов в практику отечественного учета (составлено автором)

Поддерживают внедрение международных стандартов в Украине	Не поддерживают внедрение международных стандартов в Украине
М.Я. Мэтьюс, М.Х.Б. Перера, Ф.Ф. Бутынец, Р.М. Цыган, И.В. Кашуба	Я.В. Соколов, Г.Г. Кирейцев, А. Золотухин
Аргументация, соответствующая каждой из точек зрения	
Сопоставимость отчетности различных отраслей и стран	Международные стандарты не сопоставимы с традициями отечественного бухгалтерского учета, идеологией коллективизма
Активизация оборотного капитала предприятий	Принципы, заложенные в международные стандарты достаточно не четкие, а положения приводят к деградации системы учета
Повышение общего методологического уровня бухгалтерского учета	
Снижение затрат на составление бухгалтерской отчетности по международным стандартам	

Направления адаптации и глубина реформирования должны определяться стратегическими целями и задачами учета, среди которых, в первую очередь, можно назвать: 1) уменьшение информационных рисков путем повышения качества информации, на основании которой принимаются управленческие решения; 2) обеспечение возможности адекватно сравнивать отчетность резидентов и нерезидентов.

Относительно способов, методов и подходов достижения этих целей накоплен значительный опыт, как в зарубежных странах, так и в Украине. Однако до сих пор процесс внедрения международных стандартов в практическую деятельность отечественных предприятий не завершен, не проанализована результативность, эффективность и целесообразность такого внедрения, а на методологическом и нормативно-правовом уровнях окончательно не принято решение о дальнейших направлениях развития отечественной системы учета.

Материалы и результаты исследования. Отметим, что Международные стандарты включают следующие элементы:

- международные стандарты финансовой отчетности (IFRS);

- международные стандарты бухгалтерского учета (IAS);
- пояснения к международным стандартам.

Главное отличие Положения (стандарты) бухгалтерского учета (П(С)БУ) и МСФО заключается в детализации отражаемой информации. Например, в П(С)БУ отсутствуют положения об отчетности относительно сегментов деятельности, а также информация о суммах неиспользованных кредитных средств. МСФО содержат также более детальные требования к раскрытию информации об учетной политике. В то же время, МСФО не являются «руководством к действию» и не содержат детальных инструкций по ведению бухгалтерского учета, а представляют собой набор принципов и правил учета, а основным правилом признается – отражение объективной информации о финансовом состоянии субъекта хозяйственной деятельности. При этом выбор метода учета оставляют на усмотрение предприятия.

Таким образом, ряд проблем, связанных с внедрением МСФО в Украине можно обобщить следующим образом (рис.1).

Существует несколько подходов к внедрению международных стандартов на макроуровне, которые обозначают следующими терминами: «гармонизация», «адаптация», «унификация», «стандартизация», «конвергенция», «интеграция» и т.п. (табл.2).



Рис. 1 – Основные факторы, влияющие на процесс внедрения МСФО в Украине (составлено автором)

Каждому из методов внедрения стандартов соответствует один из способов внедрения: частичное принятие, опционное применение или одобрение [1]. Выбранная стратегия внедрения определяет продолжительность процесса, его глубину и целостность перестройки на всех уровнях экономической и нормативно-правовой системы. На уровне предприятия, по решению руководства может быть принято одну из двух

стратегий внедрения МСФО: трансформация отчетности составленной по национальным стандартам либо конверсия отчетности Эти два подхода очень редко встречаются в чистом виде на практике – как правило, это комбинация обоих. Каждая компания оценивает затраты самостоятельно и сама принимает решение, что делать на уровне трансформации, а что – параллельным учетом.

Таблица 2 – Подходы, используемые для внедрения международных стандартов [8, 10, 11,14]

Термин	Раскрытие сущности термина
унификация	Исключение альтернативных методов учета фактов хозяйственной деятельности
стандартизация	Ограниченный набор альтернативных методов с целью обеспечения определенной самостоятельности национальной системы бухгалтерского учета
гармонизация	Увязка различных систем бухгалтерского учета и отчетности путем ведения их в рамки общей классификации, т.е. стандартизация формы с сохранением существенных различий

Большинство ученых-экономистов склоняются к мысли о том, что именно курс на гармонизацию наиболее целесообразен для Украины. Например, по мнению Л.П. Нищенко «гармонизация бухгалтерского учета - это процесс конструктивного сближения мировых учетных систем путем согласования и дополнения действующих отечественных стандартов бухгалтерского учета, финансовой отчетности, налогового законодательства с целью выхода на мировые рынки капитала» [8]. О.М. Петрук отмечает, что гармонизация бухгалтерского учета представляет собой процесс унификации методов и принципов бухгалтерского учета в форме стандартов, а стандартизация позволяет глобализировать учетной политике, принципы и систему бухгалтерского учета и отчетности [9]. По его мнению, гармонизации бухгалтерского учета на национальном уровне можно достичь только путем согласования национального законодательства в области бухгалтерского учета, которое унифицирует его методологию.

Процесс внедрения МСФО требует разработки интегрированной программы, которая будет регламентировать изменения в учетной политике и этапы такого перехода. На сегодняшний день приняты для практического применения 30 документов Международных стандартов бухгалтерского учета и 7 Международных стандарта финансовой отчетности. Однако их применение регламентируется рядом критериев и выполняется поэтапно, так:

- с 2012 г. МСФО обязаны применять банки, публичные акционерные общества, страховые организации, прочие организации для которых целесообразно

применение МСФО;

- с 2013 г. МСФО обязаны применять все компании, следующих видов деятельности: предоставляющие финансовые услуги, организации не государственного пенсионного обеспечения;

- с 2014 г. МСФО обязаны применять все компании, оказывающие вспомогательные услуги в сфере финансового посредничества и страхования [7].

При этом продолжают действовать П(С)БУ, в части которая не противоречит международным стандартам.

Международные стандарты, в отличие от П(С)БУ, являются очень гибкими и предоставляют субъектам хозяйственной деятельности относительную экономическую свободу, однако вместе с этим, наличие значительного количества подходов к формированию конкретных показателей отчетности приводит к невозможности статистически обобщить показатели и установить общие тенденции закономерности развития. Таким образом, возникает противоречие между необходимостью свободы и контроля. Такое противоречие является следствием того, что основными потребителями финансовой информации в нашей стране являются не акционеры и инвесторы, а фискальные и контролирующие органы. И соответственно для осуществления контроля, в отличие от мировой практики, в Украине используется регламентированные формы отчетности и утверждаемый министерством финансов План счетов. Приказом от 09.12.2011г. № 1591 «О внесении изменений в некоторые нормативно - правовые акты Министерства финансов Украины по бухгалтерскому учету» было ослаблено жесткое регуляторное воздействие на процесс составления отчетности, но в целом - режим жесткой регламентации на методологическом, нормативно - правовом, документальном уровнях, сохраняется и требует решения проблемы сбалансированности свободы экономических субъектов и единообразия, сопоставимости и практической применимости информации генерируемой системой бухгалтерского учета.

Решение этой проблемы ряд авторов видит в создании определенных механизмов на методологическом и нормативно – правовом уровне. Так, Л.П. Нищенко считает, что для разработки эффективных мер гармонизации национальной системы бухгалтерского учета и отчетности по международным стандартам, необходимо определять следующие составляющие: теоретико-методологическая база, включающая гармонизацию принципов и методологических положений (стандартов), а также практический инструментарий по гармонизации практики ведения бухгалтерского учета [8]. С.Ф. Голов предлагает на обязательном уровне формировать требования к годовой отчетности, а не к финансовой. Годовой отчет, по его мнению, должен содержать статистическую, финансовую, экологическую, социальную информацию. Статистическая информация должна быть ограничена рядом унифицированных показателей, а остальные показатели должны учитывать требования широкого круга пользователей [13]. Е. Ионин предлагает выделять в составе аналитической отчетности две части: минимальную (ту которую является обязательной не

зависимо от сферы деятельности предприятия) и дополнительную информацию (которая учитывает специфику деятельности предприятия) [12]. Но эти предложения до сих пор не имеют практической реализации.

Выводы Таким образом, изучая проблему внедрения МСФО в Украине, было отмечено, что существует две взаимосвязанные проблемы: 1) внедрение стандартов на общегосударственном уровне (макроуровень); 2) внедрение стандартов на уровне отдельного предприятия (микроуровень). Исходя из существующих в мировой практике методов внедрения МСФО и МСБУ, в Украине стратегически принята поэтапная гармонизация Национальных и Международных стандартов учета и отчетности. Поэтапное внедрение с одной стороны имеет достаточно позитивное значение – позволяет принимать взвешенные решения, с другой стороны – растянутый во времени процесс усложняет возможность определения его эффективности и результативности. Однако, на сегодняшний день, основной не решенной проблемой остается отсутствие сбалансированного подхода к порядку, комплектности и формам составления отчетности. Несмотря на то, что в экономической литературе предложен ряд мер для решения этой проблемы, окончательное решение на методологическом, методическом, нормативно – законодательном уровне до сих пор не принято.

Список литературы: 1 Касич А.О. Проблеми впровадження МСФЗ в Україні та шляхи їх вирішення/ А.О.Касич, Я.О. Яковенко // Облік і фінанси №1 (59).-2013р. 2 Головащенко Е.М., Необходимость и проблемы внедрения Международных стандартов бухгалтерского учета в Украине/ Головащенко Е.М., Алфимова А.И. //Экономические науки/Учет и аудит 3 Пожарицкая И.М. Проблемные аспекты внедрения международных стандартов финансовой отчетности в Украине / Пожарицкая И.М., Новикова Г.Н// Экономика и управление №1.- 2008г. 4 Сравнительный анализ по внедрению МСФО на рынке ценных бумаг государств- участников СНГ [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://finrep.kiev.ua/download/ifrs_18may11_evelichko_ru.pdf 5 Величко Е. Опыт внедрения Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) в Украине [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.ipponu.ru/article.php?idarticle=003239> 6 МСФО в Украине: Практический опыт внедрения [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://gaar.ru/events/event/127106/> 7 Богданова Ж.А. Мониторинг внедрения МСФО в Украине [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://bogdan-z.spmiea.edu/monitor.pdf> 8 Нищенко Л.П. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами: автор. дис. канд. наук : 08.00.09 / Л.П. Нищенко. – К., 2008. – 25 с. 9. Петрук О.М. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку: монографія / О.М. Петрук. – Житомир : ЖДТУ, 2005. – 420 с 10. Лютова А.М., Гончаренко О.О. Адаптація фінансової отчетности підприємств України к міжнародним стандартам // [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://lib.psunbrb.by/bitstream/112/8531/1/2.pdf> 11. Маслак О.О., Лега О.С. Необхідність застосування міжнародних стандартів обліку (IAS) в умовах економічної інтеграції України з ЄС [Электронный ресурс]. - Режим доступа: vpr.com.ua/node/13261 12. Іонін Є. Проблеми впровадження в Україні міжнародних стандартів розкриття інформації (IOSCO): аналітичні аспекти/ Є. Іонін // Бухгалтерський учет и аудит. – 2007. – № 4. – С. 34); 13. Голов С.Ф. Гармонизация финансовой отчетности в соответствии с планом действий Украина – ЕС/ С.Ф Голов // Бухгалтерский учет и аудит. – 2005. – № 4. – С. 8; 14 Рожелок В.М. Проблеми процесса гармонізації /В.М. Рожелок//Вестник Брестского государственного технологического университета – 2013 - №3- С. 106-108.

Bibliography (transliterated): 1 Kasich A.O. *Problemi vprovadzhennja MSFZ v Ukraїni ta shljahi ih virishennja*/ A.O.Kasich, Ja.O. Jakovenko // *Oblik i finansi* №1 (59).-2013. 2 Golovashhenko E.M. *Neobhodimost' i problemy vnedrennja Mezhdunarodnyh standartov buhgalterskogo ucheta v Ukraїni*/ Golovashhenko E.M.,

Alfimova A.I. // Jekonomicheskie nauki / Uchet i audit 3 Pozharickaja I.M. *Problemyne aspekty vnedrenija mezhdunarodnyh standartov finansovoj otchetnosti v Ukraine* / Pozharickaja I.M., Novikova G.N. // Jekonomika i upravlenie No 1.- 2008. **4** *Sravnitel'nyj analiz po vnedreniju MSFO na rynke cennyh bumag gosudarstv-uchastnikov SNG [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: http://finrep.kiev.ua/download/ifrs_18may11_evelichko_ru.pdf **5** Velichko E. *Opyt vnedrenija Mezhdunarodnyh standartov finansovoj otchetnosti (MSFO) v Ukraine [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: <http://www.ipnou.ru/article.php?idarticle=003239> **6** *MSFO v Ukraine: Prakticheskij opyt vnedrenija [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: <http://gaap.ru/events/event/127106/> **7** Bogdanova Zh.A. *Monitoring vnedrenija MSFO v Ukraine [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: <http://bogdan-z.crimea.edu/monitor.pdf> **8**. Nishenko L.P. *Garmonizacija buhgalters'kogo obliku ta finansovoi zvitnosti ukraïni z mizhnarodnimi standartami: avtor. dis. kand. nauk: 08.00.09 / L.P. Nishenko*. - Kiev, 2008. - 25 p. **9**. Petruk O.M. *Garmonizacija nacional'nih sistem buhgalters'kogo obliku: monografija / O.M. Petruk*. - Zhitomir : ZhDTU, 2005. - 420 p **10**. Ljutova A.M. *Adaptacija finansovoj otchetnosti predpriyatij Ukrainy k mezhdunarodnym standartam // [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: <http://lib.psnrb.by/bitstream/112/8531/1/2.pdf> **11**. Maslak O.O. *Neobhidnist' zastosuvannja mizhnarodnih standartiv obliku (IAS) v umovah ekonomichnoi integracii Ukraini z ES [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: vlp.com.ua/node/13261 **12**. Ionin С. *Problemi vprovadzhennja v Ukraïni mizhnarodnih standartiv rozkrittja informacii (IOSCO): analitichni aspekti/ С. Ionin // Buhgalterskij uchet i audit*. - 2007. - No 4. - P. 34; **13**. Golov S.F. *Garmonizacija finansovoj otchetnosti v sootvetstvii s planom dejstvij "Ukraina - ES"* / S.F Golov // Buhgalterskij uchet i audit. - 2005. - No 4. - P. 8; **14** Rozheljuk V.M. *Problemy processa garmonizacii / V.M.Rozheljuk // Vestnik Brestskogo gosudarstvennogo tehnologicheskogo universiteta - 2013 - No 3 - P. 106-108.*

Поступила (received) 05.03.2015

УДК 330.341.1+331.101.3

В.В. БЛАГАЯ, канд. экон. наук, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков;

В.В. БЛАГОЙ, канд. экон. наук, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков;

А.В. ШЕВЕРДИНА, студентка, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков;

М.В. СВЯЗОВ, студент, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков;

МОТИВАЦИОННЫЙ МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ

В статье рассмотрено понятие мотивации и раскрыта её специфика в контексте инновационной деятельности. Изучены материалы предыдущих исследований. Показаны различия между мотивом и стимулом инновационной активности. Выявлена взаимная связь между инновациями и динамикой экономического роста, а также положительные и отрицательные стороны данного процесса. Раскрыты содержание и структура механизма инновационной деятельности, выделены мотивообразующие факторы.

Ключевые слова: мотивация, инновации, инновационная деятельность.

© В.В.Благая, В.В. Благой, А.В. Шевердина, М.В. Связов, 2015

Alfimova A.I. // Jekonomicheskie nauki / Uchet i audit 3 Pozharickaja I.M. *Problemyne aspekty vnedrenija mezhdunarodnyh standartov finansovoj otchetnosti v Ukraine* / Pozharickaja I.M., Novikova G.N. // Jekonomika i upravlenie No 1.- 2008. **4** *Sravnitel'nyj analiz po vnedreniju MSFO na rynke cennyh bumag gosudarstv-uchastnikov SNG [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: http://finrep.kiev.ua/download/ifrs_18may11_evelichko_ru.pdf **5** Velichko E. *Opyt vnedrenija Mezhdunarodnyh standartov finansovoj otchetnosti (MSFO) v Ukraine [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: <http://www.ipnou.ru/article.php?idarticle=003239> **6** *MSFO v Ukraine: Prakticheskij opyt vnedrenija [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: <http://gaap.ru/events/event/127106/> **7** Bogdanova Zh.A. *Monitoring vnedrenija MSFO v Ukraine [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: <http://bogdan-z.crimea.edu/monitor.pdf> **8**. Nishenko L.P. *Garmonizacija buhgalters'kogo obliku ta finansovoi zvitnosti ukraïni z mizhnarodnimi standartami: avtor. dis. kand. nauk: 08.00.09 / L.P. Nishenko*. – Kiev, 2008. – 25 p. **9**. Petruk O.M. *Garmonizacija nacional'nih sistem buhgalters'kogo obliku: monografija / O.M. Petruk*. – Zhitomir : ZhDTU, 2005. – 420 p **10**. Ljutova A.M. *Adaptacija finansovoj otchetnosti predpriyatij Ukrainy k mezhdunarodnym standartam // [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: <http://lib.psnrb.by/bitstream/112/8531/1/2.pdf> **11**. Maslak O.O. *Neobhidnist' zastosuvannja mizhnarodnih standartiv obliku (IAS) v umovah ekonomichnoi integracii Ukraini z ES [Jelektronnyj resurs]*. - Rezhim dostupa: vlp.com.ua/node/13261 **12**. Ionin С. *Problemi vprovadzhennja v Ukraïni mizhnarodnih standartiv rozkrittja informacii (IOSCO): analitichni aspekti/ С. Ionin // Buhgalterskij uchet i audit*. – 2007. – No 4. – P. 34; **13**. Golov S.F. *Garmonizacija finansovoj otchetnosti v sootvetstvii s planom dejstvij "Ukraina – ES"* / S.F Golov // Buhgalterskij uchet i audit. – 2005. – No 4. – P. 8; **14** Rozheljuk V.M. *Problemy processa garmonizacii / V.M.Rozheljuk // Vestnik Brestskogo gosudarstvennogo tehnologicheskogo universiteta* – 2013 - No 3– P. 106-108.

Поступила (received) 05.03.2015

УДК 330.341.1+331.101.3

В.В. БЛАГАЯ, канд. экон. наук, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков;

В.В. БЛАГОЙ, канд. экон. наук, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков;

А.В. ШЕВЕРДИНА, студентка, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков;

М.В. СВЯЗОВ, студент, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков;

МОТИВАЦИОННЫЙ МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ

В статье рассмотрено понятие мотивации и раскрыта её специфика в контексте инновационной деятельности. Изучены материалы предыдущих исследований. Показаны различия между мотивом и стимулом инновационной активности. Выявлена взаимная связь между инновациями и динамикой экономического роста, а также положительные и отрицательные стороны данного процесса. Раскрыты содержание и структура механизма инновационной деятельности, выделены мотивообразующие факторы.

Ключевые слова: мотивация, инновации, инновационная деятельность.

© В.В.Благая, В.В. Благой, А.В. Шевердина, М.В. Связов, 2015

Введение. Приоритеты в развитии мирового экономического сообщества сегодня таковы, что позиции каждой отдельной страны, уровень ее могущества, определяются не только обеспеченностью основными видами стратегических материальных ресурсов, но напрямую зависят от достижений государства в области инноваций, его научно-технического потенциала, способности создавать и эффективно использовать новые знания, выступающие необходимым условием успешной конкуренции и экономического роста. В свете таких тенденций первостепенное значение для Украины приобретает построение и реализация модели инновационного развития экономики, о которой уже много говорилось, но реальных и ощутимых шагов в этом направлении наше государство пока так и не сделало.

Анализ последних исследований и литературы. Работы многих учёных посвящены проблеме инновационной деятельности, а именно: Щурика М.В., Быкова В.Г., Курявца Е.В., Ряснянского Ю.М., Сидорова А.А. и других, однако аспект мотивации инновационной деятельности не раскрыт. Движение по инновационному пути развития возможно только при наличии благоприятных условий для эффективной реализации накопленного инновационного потенциала страны и его дальнейшего наращивания, построения действенного механизма управления инновационными процессами.

При этом следует указать на немаловажное, и даже в какой-то степени определяющее, значение психологических аспектов инновационной деятельности, играющих решающую роль в преодолении инновационной инертности субъектов предпринимательства различных форм хозяйствования, собственников капитала, государства. Возникает объективная необходимость изменить отношение людей к новой реальности, психологию восприятия ими инноваций, привить понимание значения и роли активизации инновационных изменений.

Цель статьи. Выявить действительные мотивы инновационной активности различных субъектов на основе глубокого познания и всесторонней проработки аспектов мотивации.

Постановка проблемы. Влияние инноваций на динамику экономического роста является двойственным: они открывают новые пути развития экономики, одновременно ограничивая развитие традиционных отраслей. Зная, что стоит у истоков возникновения инноваций как таковых, что рождает какую-либо идею, что побуждает различных субъектов хозяйствования быть активными участниками инновационной деятельности, какие мотивы лежат в основе их поведения, можно

сформировать адекватную систему управления инновационными процессами, как на уровне отдельного предприятия, так и в масштабах всей страны.

Материалы исследований. Механизм формирования и реализации инновационных процессов предполагает ответ на вопрос, кто и на базе каких принципов принимает решения об осуществлении инвестиций в инновации, т.е. о воплощении потенциального научно-технического прогресса в новых продуктах и технологиях. Специфическое содержание инновации составляют изменения, и главной составляющей инновационного процесса на промышленных предприятиях становится функция изменения, в результате чего используется новая техника, новые технологические процессы или появляется новое рыночное обеспечение производства; внедряется продукция с новыми свойствами; используется новое сырье; происходят изменения в организации производства и его материально-технического обеспечения и появляются новые рынки сбыта. Изменения в технике и технологии играют ключевую роль в историческом развитии общества, в том числе и экономической системы. В отличие от первых четырех технологических укладов, где доминировали сначала материя, а затем энергия, в пятом цикле доминантой роста становится информация. В современных условиях глобализации мировой экономики конкурентоспособность на мировых рынках определяется темпами внедрения в производство новейших научно-технических решений и развития наукоемких производств, а также эффективностью инновационных процессов. Значение инноваций, причем уже не только технико-технологических, но и других их видов, в развитии общественного производства неуклонно возрастает; пути и способы достижения роста экономических систем под воздействием инновационного процесса эволюционируют.

Результаты исследований. Мотивация - это силы, существующие внутри и вне человека, которые возбуждают в нем энтузиазм и упорство в выполнении определенных действий [1]. Мотивация - состояние личности, определяющее степень активности и направленности действий человека в конкретной ситуации [2]. Мотивация - совокупность побуждающих факторов, которые вызывают активность личности и определяют направленность ее деятельности [3]. Мотивация - совокупности внутренних и внешних движущих сил, которые побуждают человека к деятельности, задают границы и формы деятельности и придают этой деятельности направленность, ориентированную на достижение определенных целей [4].

Мотивация - процесс побуждения себя и других к деятельности для достижения личных целей и целей организации [5].

Как видим, упомянутые исследователи едины во мнении, что мотивация - это "нечто", что вызывает активность субъекта в определенном направлении для достижения конкретных целей. Это "нечто" можно охарактеризовать как совокупность мотивообразующих факторов, которые могут быть заданы извне или формироваться субъективно личностью в соответствии с ее ценностными ориентациями, стремлениями, интересами, ожиданиями. Мотивация инновационной деятельности, безусловно, должна рассматриваться как постоянно осуществляемый процесс, который может быть представлен в виде совокупности взаимосвязанных элементов, характеризующих мотивационный механизм инновационной деятельности.

По аналогии с описанием характерных черт понятия "механизм", для выяснения сущности и принципов действия мотивационного механизма инноваций необходимо иметь четкое представление о следующем: кто из субъектов инновационного процесса осуществляет мотивирование, а кто испытывает побуждающее воздействие; на что направлено мотивационное воздействие; чего конкретно желают достичь посредством мотивации; чем побуждают к активности.

Такое представление мотивационного механизма является достаточно условным, поскольку в реальности для каждого субъекта инновационного процесса структура этого механизма зависит от множества факторов: уровня осуществления мотивации (макро и микроуровень); организационной структуры субъекта; характера осуществляемой деятельности; выбранной стратегии в области инноваций; устоявшихся традиций и т.п. Для понимания сущности функционирования механизма, целесообразно проанализировать его составные элементы и возникающие между ними взаимосвязи. Данная модель отражает общие принципы возникновения и действия мотивации и может рассматриваться применительно, как к макро, так и к микроуровню осуществления инновационной деятельности. Следовательно, в качестве субъектов в предложенной схеме могут выступать различные участники инновационных процессов, связанные сложной системой взаимосвязей в процессе разработки, внедрения и эффективного использования разного рода новаций. Немаловажным фактором является также уникальный характер мотивационных структур различных субъектов, разная степень влияния одинаковых мотивов на совершаемые ими поступки. Все указанные факторы делают невозможным создание универсального механизма мотивации инновационной деятельности, адекватного каждому

конкретному случаю, но, несмотря на это, уже само знание логики мотивационного механизма дает существенные преимущества в управлении инновационными процессами.

Выводы. Мотивацию в сфере инновационной деятельности следует рассматривать как необходимый элемент системы управления прогрессивными изменениями на макро и микроуровне, как источник интенсификации инновационной активности различных субъектов, как действенное средство преодоления инертности их мышления. Основная идея мотивационного механизма должна заключаться не в принуждении субъектов совершать какие-либо изменения, а в пробуждении интереса к самому содержанию инновационной деятельности. Конечно, никто не может сказать, с достаточной степенью уверенности, как детально действует механизм мотивации, какой силы должно быть мотивационное воздействие, когда сработает мотивообразующий фактор, тем более, почему он сработает в каждом конкретном случае и к какому результату приведет. Но даже понимание структуры и последовательности действия мотивационного механизма инновационной деятельности уже выступает немаловажным фактором для повышения эффективности ее осуществления.

Список литературы: *Виханский О.С.* Менеджмент / О.С. Виханский. – М. : Гардарики, 2001. – 528 с. **2.** *Занюк С.С.* Психология мотивации: Теория и практика мотивирования. Мотивационный тренинг / С.С. Занюк. – К. : Эльга – Н: Ника-Центр, 2001. – 352 с. **3.** Экономическая энциклопедия: В 3-х т. Т.1. / Под. ред. С.В. Мочерний. – К. : Издательство центр «Академия», 2007. – 864 с. **4.** Экономический механизм управления развития предприятий / *И.В. Алексеев.* – Львов, 2008. – 251 с. **5.** *Гончарук В.А.* Развитие предприятия / *В.А. Гончарук.* – М. : ЭКМОС, 2000. – 153 с.

Bibliography (transliterated): **1.** *Vikhansky O.S. Management / OS Vikhansky.* - M: Gardariki, 2001. - 528 p. **2.** *Zanyuk S.S. Psihologiya motivatsii: Teoriya i praktika motivirovaniya. Motivatsionnyy trening / SS Zanyuk.* - Kiev: Elga - Kharkov: Nicka-Center, 2001. - 352 p. **3.** *Ekonomicheskaya Encyclopedia.:/ Pod. red. S.V. Mocherniy.* – Kiev: Izdatelstvo tsentr «Akademiya», 2007. - 864 p. **4.** *Ekonomicheskyy mehanizm upravleniya razvitiya predpriyatij / I.V. Alekseev.* - Lvov, 2008. - 251 p. **5.** *Goncharuk V.A. Razvitie predpriyatiya / V.A. Goncharuk.* - Moscow: EKMOS, 2000. - 153 p.

Поступила (received) 05.03.2015

Д.Ю. КРАМСЬКОЇ, канд. економ. наук, доц. НТУ «ХП»;

В.Д. ВАШКІС, студент, НТУ «ХП»;

О.А. МАТЯЖ, студент, НТУ «ХП»

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ НА ЕТАПАХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПРОДУКЦІЇ

У дослідженні було виявлено проблему неякісного управління витратами, через не раціональне використання методів управління витратами. В наслідок цього нами було запропоновано застосування методів «стандарт-костинг», «директ-костинг», «кайзен-костинг», «таргет-костинг» та «абсорбшен-костинг» в залежності від етапів життєвого циклу продукції, що дозволить більш ефективно використовувати потужності та ресурси підприємства.

Ключові слова: методи управління витратами, результат, підприємство, життєвий цикл.

Вступ: В сучасних умовах господарювання за для підвищення своєї конкурентоспроможності підприємства різних галузей повинні одночасно покращувати якість продукції, організацію, технологію виробництва та ін. Особливо актуальними постають проблеми зниження витрат підприємства, оскільки витрати безпосередньо впливають на процес ціноутворення. [3]

Останні дослідження цієї проблеми знайшио відображення в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: В.Є. Реутова [1], С.А. Савченко [4], М. Портера [9], В.М. Панасюка [8], Т.П.Карпової [5], М.Г. Миронова [3] та ін.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування сучасних методів управління витратами та необхідність їх застосування для ефективної роботи підприємства.

В якості інструменту для пошуку резервів зниження витрат підприємства доцільно розглянути сучасні методи управління витратами. [1]

Використання окремих методів управління витратами при прийнятті управлінських рішень дозволяє забезпечити конкурентоспроможність продукції підприємства за рахунок більш низьких витрат та цін. Методи управління витратами також дозволяють отримати необхідну інформацію про витрати на основі якої здійснюється пошук і виявлення факторів економії ресурсів. [2]

Найбільш поширеними в сучасних умовах є такі методи управління витратами: «стандарт-костинг», «директ-костинг», «кайзен-костинг», «таргет-костинг» та «абсорбшен-костинг», їх загальна характеристика, а також переваги та недоліки над іншими методами управління витратами представлені в табл. 1. [5]

Таблиця 1 - Загальна характеристика методів управління витратами

Метод управл. витратами	Загальна характеристика	Переваги	Недоліки
«стандарт-костинг»	Метод базується на попередньому встановленні норм витрат на одиницю продукції. Виявляються фактичні відхилення від базових показників, які фіксуються на спеціальних рахунках та в кінці періоду списуються на фін.результати. Проводиться аналіз відхилень, та приймаються рішення щодо корегування встановлених норм.	- дає можливість детально та своєчасно виявити відхилення для кожного центру відповідальності; -встановлює бажані результати (у вигляді нормативів); -дозволяє оцінити результати роботи окремих підрозділів та підприємства в цілому; - здійснює попередній розрахунок очікуваних витрат на виробництво	- труднощі під час складання норм згідно з технологічною картою виробництва; - не на всі виробничі витрати можна встановлювати норми, щопослаблює контроль за ними на місцях.
«директ-костинг»	Сутність методу полягає в тому, що при визначенні собівартості продукції враховуються тільки змінні витрати, тобто лише вони розподіляються за носіями витрат. Постійні витрати збираються на окремому рахунку і списуються на фінансові результати, тобто їх враховують при розрахунку прибутків і збитків за звітний період.	- застосування методу дозволяє вирішувати страт. задачі керування підприємством (виявити залежність витрат від обсягу виробництва чи завантаження ВП тощо); - виявити вироби з високим показником рентабельності; - спрощує нормування, планування, облік і контроль собівартості продукції.	-виникають труднощі при поділі витрат на постійні та змінні; -треба встановлювати таку ціну, яка б покривала усі витрати, як постійні так і змінні.
«кайзен-костинг»	Сутність методу полягає в тому, що кожного місяця встановлюються та застосовуються цільові показники	- дозволяє організовано і цілеспрямовано здійснювати політику зниження собівартості;	-постійнесистематичне зниження витрат може призвести до
	зниження витрат, тобто з кожним наступним періодом поступово знижується собівартість продукції. Покращення здійснюються без значних витрат на їх реалізацію.	- дозволяє довести витрати до необхідного рівня; - дозволяє оцінити результати діяльності підприємства.	погіршення якісних характеристик продукції і зниження її конкурентоспроможності
«таргет-костинг»	Сутність методу полягає в тому, що на підставі відомої ринкової ціни реалізації продукції на ринку і бажаної ціни прибутку встановлюється цільова собівартість, на досягнення якої спрямовують зусилля всіх служб підприємства, передусім технічних	- встановлення межі цільової собівартості вимагає пошуку більш дешевих матеріалів і технологій; - дозволяє проектувати та виробляти продукцію, яка буде відповідати запитам споживачів, тим саме дозволить мінімізувати можливі збитки.	- якщо цільова собівартість та запланований розмір прибутку не будуть досягнутими, тоді відбувається перепроектування підприємства, що призведе до додаткових витрат.
«абсорбшен-костинг»	Згідно з цим методом до собівартості продукції включаються всі виробничі витрати, незалежно від того чи є вони постійними чи змінними, тобто здійснюється повний розподіл витрат.	- метод дозволяє встановити повну собівартість готової продукції, тим самим покрити всі витрати на його виробництво; - дає відповідь на питання, скільки коштує вироблений продукт.	- послаблюється контроль засобів-рідсто продукції; -розподіл накладних витрат не може бути точним за будь-якого способу розподілу.

В залежності від бажаного результату та встановлених цілей підприємство самостійно обирає який метод управління витратами йому використовувати. Але для об'єктивної оцінки вартості продукції нами було запропоновано враховувати витрати на всіх етапах життєвого циклу. Такі методи управління витратами як «стандарт-костинг», «таргет-костинг» та «кайзен-костинг» спрямовані на управління витратами та результатами діяльності підприємства на різних етапах життєвого циклу продукції. [10]

Життєвий цикл продукції представляє собою період від початку проектування та розробки продукції до виведення її з ринку та утилізації. Цей період можна розділити на три етапи: етап проектно-конструкторських розробок, етап виробництва та етап експлуатації. [8]

На етапі проектно-конструкторських розробок досліджуються та визначаються потреби ринку, ведеться проектування нової продукції, прогноуються витрати майбутнього продукту та, взагалі, приймається рішення, щодо продовження розробки продукції чи відмови від неї.

На етапі виробництва здійснюється безпосередньо процес виробництва розробленої продукції. На цьому етапі важливо дотримуватись заданих норм та нормативів, відслідковувати фактичні відхилення та враховувати їх. [9]

На етапі експлуатації продукції підприємства споживач порівнює якість, надійність, економічність та інші показники конкурентоспроможності зі встановленими стандартами. [7]

В таблиці 2 пропонуємо методи управління витратами, які використовуються на різних етапах життєвого циклу продукції та охарактеризовані особливості використання вибраного методу в залежності від етапу ЖЦ продукції.

Таблиця 2 - Методи управління витратами в залежності від етапу ЖЦ продукції

Етап життєвого циклу продукції	Методи управління витратами	Характерні особливості методу на етапі ЖЦ продукції
Етап проектно-конструкторських розробок	«Таргет-костинг»- метод цільового калькулювання	Використання «таргет-костингу» саме на цьому етапі ЖЦ продукції дозволить оптимально спроектувати витрати майбутньої продукції, щоб досягти цільової вартості та мінімізувати можливі збитки. Таким чином, підприємство виводить на ринок конкурентоспроможну продукцію, яка не тільки покриває витрати виробництва, а й дозволяє отримати запланований розмір прибутку. Переваги цього підходу полягають в тому, що на етапі проектно-конструкторських розробок існує більш можливостей проявити технологічну гнучкість щоб вплинути на витрати або на проект продукції. Використання «таргет-костингу» саме на етапі проектно-конструкторських розробок дозволяє прийняти правильне рішення про впровадження

		продукції у виробництво. Якщо неможливо досягти цільової вартості нової продукції не погіршивши її якості, то приймається рішення про відхилення виробництва цієї продукції.
Етап виробництва	«Стандарт-костинг» «Кайзен-костинг»	Коли вже розроблена продукція впроваджена у виробництво необхідно постійно контролювати витрати, шляхом порівняння фактичних результатів з цільовими. Також для забезпечення конкурентоспроможності продукції ведеться постійний пошук резервів та напрямів зниження витрат. Використання «стандарт-костингу» на етапі виробництва забезпечить виявлення відхилень від установлених стандартів витрат та дозволить скоригувати планові нормативи з урахуванням виявлених відхилень.
		Використання «кайзен-костингу» на етапі виробництва забезпечить необхідний рівень собівартості продукції та пошук можливих напрямів зниження витрат до цільового рівня, який постійно корегується в сторону зниження.
Етап експлуатації	«Стандарт-костинг»	Використання «стандарт-костингу» на етапі експлуатації дозволить контролювати нефінансові показники продукції (рівень якості, срок експлуатації та ін), шляхом виявлення фактичних відхилень в процесі експлуатації з плановими показниками.

Таким чином, комплексне використання методів управління витратами на окремих етапах життєвого циклу продукції дозволить більш якісно контролювати рівень витрат та забезпечити їх стійку позитивну динаміку. [5]

Висновок: В процесі дослідження нами було запропоновано використовувати методи контролю над витратами в залежності від етапів життєвого циклу продукції. Це дозволить якісно та раціонально розподіляти витрати на кожному етапі життєвого циклу продукції за допомогою різних методів, найбільш доцільних для певних етапів.

Список літератури: 1. *Алецинина Н.В.* Аналіз підходів по забезпеченню конкурентоспособності підприємств // Наукові праці донецького університету. – 2002. – №53. – С.201-209. 2. *Баумгартен А.В.* Аналіз методів определения конкурентоспособности організації и продукції // Маркетинг в России и за рубежом. – 2005. – №4. – С. 53-55. 3. *Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І., Піча Ю.В.* Економіка підприємства: Навч. посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів 1 – 4 рівнів акредитації. Друге видання, виправлене і доповнене. – К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ – 2000», 2001. – 298 с. 4. *Бондар Н. М.* Економіка підприємства. – К.: А.С.К., 2004. – 400 с. 5. *Бондар І. Ю., Пахомов В. І.* Управління витратами виробництва та собівартістю продукції. – К., 2000. – 64 с. 6. *Борисенко А.С.* Методи скорочення затрат підприємства // Бізнес. – 2009 г. - №10. – С.49-52. 7. *Великий Ю.М., Прохорова В.В., сабліна Н.В.* Управління витратами підприємства: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 192 с. 8. *Вігуржинська С.Ю.* Економіка підприємства: конспект лекцій. – Одеса: Одеська державна академія холоду, 2004. – 486 с. 9. *Вибір і обґрунтування методів управління затратами підприємства:* Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 [Електронний ресурс] / *Ю.С. Погорелов*; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2006. – 19 с. 10. *Гаркавенко С.С.* *Маркетинг.* Підручник. – 6-те вид. – К.: Лібра, 2008. – 720 с.

Bibliography (transliterated): 1. Aleschynyna NV *Analysis Provision approachestocompetitivenessofenterprises // ScientificpapersofDonetskNationalUniversity*. - 2002. - No 53. - P.201-209. 2. Baumaharten AV *Analysis methodsfordeterminingcompetitivenessandproductionorhanizatsyy // MarketinginRussiaandabroad*. - 2005. - No 4. - P. 53-55. 3. Boychyk IM, Khariv PS Hopchan MI, Picha Y. *BusinessEconomics: Training, manualforstudentsofeconomicsspecialtiesofhighereducation I - 4 accreditation. Secondedition, revisedandenlarged*. - Kiev: "Caravel"; Lviv: "NewWorld - 2000", 2001. - 298 p. 4. Bondar NM *BusinessEconomics*. - Kiev: A.S.K., 2004. - 400 p. 5. Bondar I., V. *Pakhomovmanagementcostofproductionandcostofproduction*. - Kiev, 2000. - 64 p. 6. Borysenko AS *MethodsofReducingenterprisecosts // Business*. - 2009. - No 10. - P.49-52. 7. Velykyy YM, V. Prokhorov, *Sablina NV Costmanagementcompany: Monohrafaya*. - Kharkov: WA "INZHEK", 2009. - 192. 8. *Vihurzhyńska SY BusinessEconomics: lecturenotes*. - Odessa: *OdessaStateAcademyofRefrigeration*, 2004. - 486 p. 9. *Vybir justificationandcostmanagementcompany: Author. Thesis ... candidate. Econ. Sciences: 08.06.01 [electronicresource] / JS Pogorelov; NationalAcademyofSciencesofUkraine. InstituteofEconomicprom-sti*. - Donetsk, 2006. - 19 p. 10. Harkavenko S.S. *Marketing. Tutorial*. - 6th ed. - Kiev: Libra, 2008. - 720 p.

Надійшла (received) 06.03.2015

УДК 330.341

В.В. АЛЕКСАНДРОВ, асистент, НТУ «ХП»;
Д.А. ЦЮПКА, студент, НТУ «ХП»;

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ ЗАЛУЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Інноваційна діяльність, та інновації зокрема, грають надзвичайно важливу роль у підвищенні ефективності діяльності підприємства. У наш час, підприємствам надзвичайно важливо мати здатність удосконалювати свою продукцію, щоб відповідати вимогам та стандартам світового ринку. У даній статті розглянуті поняття інновацій та інноваційної діяльності, а також їх вплив на розвиток підприємства.

Ключові слова: інновації, ефективність, підприємство, конкурентоспроможність, прибуток

Вступ

Проблема ефективності виробництва завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки. Зацікавленість нею виникає на різних рівнях управління економікою — від власників приватного підприємства до керівників держави. Сучасний етап розвитку ринкових відносин в Україні вимагає від вітчизняних підприємств активних дій з підвищення ефективності їх функціонування. З початку розвитку економічної науки проблема ефективного функціонування підприємств вийшла на перший план і залишається актуальною й сьогодні. Ключову роль у підвищенні ефективності діяльності підприємства повинна відігравати інноваційна діяльність. Необхідно формувати інноваційний механізм

© В.В. Александров, Д.А. Цюпка, 2015

Bibliography (transliterated): 1. Aleschynyna NV *Analysis Provision approachestocompetitivenessofenterprises // ScientificpapersofDonetskNationalUniversity*. - 2002. - No 53. - P.201-209. 2. Baumaharten AV *Analysis methodsfordeterminingcompetitivenessandproductionorhanizatsyy // MarketinginRussiaandabroad*. - 2005. - No 4. - P. 53-55. 3. Boychyk IM, Khariv PS Hopchan MI, Picha Y. *BusinessEconomics: Training, manualforstudentsofeconomicsspecialtiesofhighereducation I - 4 accreditation. Secondedition, revisedandenlarged*. - Kiev: "Caravel"; Lviv: "NewWorld - 2000", 2001. - 298 p. 4. Bondar NM *BusinessEconomics*. - Kiev: A.S.K., 2004. - 400 p. 5. Bondar I., V. *Pakhomovmanagementcostofproductionandcostofproduction*. - Kiev, 2000. - 64 p. 6. Borysenko AS *MethodsofReducingenterprise costs // Business*. - 2009. - No 10. - P.49-52. 7. Velykyy YM, V. Prokhorov, *Sablina NV Costmanagementcompany: Monohrafaya*. - Kharkov: WA "INZHEK", 2009. - 192. 8. *Vihurzhyńska SY BusinessEconomics: lecturenotes*. - Odessa: *OdessaStateAcademyofRefrigeration*, 2004. - 486 p. 9. *Vybir justificationandcostmanagementcompany: Author. Thesis ... candidate. Econ. Sciences: 08.06.01 [electronicresource] / JS Pogorelov; NationalAcademyofSciencesofUkraine. InstituteofEconomicprom-sti*. - Donetsk, 2006. - 19 p. 10. Harkavenko S.S. *Marketing. Tutorial*. - 6th ed. - Kiev: Libra, 2008. - 720 p.

Надійшла (received) 06.03.2015

УДК 330.341

В.В. АЛЕКСАНДРОВ, асистент, НТУ «ХП»;
Д.А. ЦЮПКА, студент, НТУ «ХП»;

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ ЗАЛУЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Інноваційна діяльність, та інновації зокрема, грають надзвичайно важливу роль у підвищенні ефективності діяльності підприємства. У наш час, підприємствам надзвичайно важливо мати здатність удосконалювати свою продукцію, щоб відповідати вимогам та стандартам світового ринку. У даній статті розглянуті поняття інновацій та інноваційної діяльності, а також їх вплив на розвиток підприємства.

Ключові слова: інновації, ефективність, підприємство, конкурентоспроможність, прибуток

Вступ

Проблема ефективності виробництва завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем економічної науки. Зацікавленість нею виникає на різних рівнях управління економікою — від власників приватного підприємства до керівників держави. Сучасний етап розвитку ринкових відносин в Україні вимагає від вітчизняних підприємств активних дій з підвищення ефективності їх функціонування. З початку розвитку економічної науки проблема ефективного функціонування підприємств вийшла на перший план і залишається актуальною й сьогодні. Ключову роль у підвищенні ефективності діяльності підприємства повинна відігравати інноваційна діяльність. Необхідно формувати інноваційний механізм

© В.В. Александров, Д.А. Цюпка, 2015

управління підприємством так, щоб під час впровадження інновацій мала місце тенденція до причинного розуміння і пояснення явищ, які відбуваються в навколишньому середовищі підприємства. Це дозволяє глибоко обґрунтувати управлінські інноваційні рішення.

Зважаючи на це, слід ширше розглядати сутність поняття «інновація» та зміст інноваційного механізму в управлінні. Цьому питанню присвячена дана робота.

Аналіз останніх досліджень та літератури

Теоретичним питанням сутності інноваційного розвитку окремих елементів системи управління підприємством присвячена велика кількість робіт вітчизняних та іноземних спеціалістів. Деякі вчені під поняттям інновацій розуміють прибуткове використання новачій у вигляді нових технологій, видів продукції, організаційно-технічних рішень виробничого, фінансового або іншого характеру. Інші вважають, що нововведення виражається у розвитку технології, техніки, управління на стадіях її зародження та освоєння.

Крок уперед порівняно зі своїми колегами, як з теоретичної, так і практичної точок зору, зробив Йозеф Шумпетер, погляди якого на процес упровадження новинок викладено в опублікованій у 1911 р. праці під назвою «Теорія економічного розвитку», що стала згодом класичною. У ній він розглядає технічну інновацію як економічний засіб, застосований підприємцем з метою підвищити свій прибуток.

Перш ніж перейти до розгляду питання впливу інновацій на діяльність підприємства, необхідно окреслити теоретичні положення щодо явищ, які впливають на формування інноваційної діяльності, та її роль у підвищенні ефективності діяльності підприємства. Серед них: інновації, їх економічна суть і значення, поняття інноваційної діяльності на підприємстві, поняття інноваційного процесу та ін. [1, 2, 4, 6]

Метою статті є визначення пріоритетних напрямків інноваційної діяльності, що позитивно впливають на розвиток підприємства.

Постановка проблеми. У цей складний для України час, коли вкрай важливими завданнями є збереження промислового комплексу, його структурна перебудова і забезпечення подальшого науково-технічного розвитку, роль інноваційної діяльності у проблемі підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств набуває принципового значення, оскільки її вирішення дасть змогу перейти до створення і використання технологій більш високого рівня, а отже, прискорити економічне зростання національної економіки.

Матеріали досліджень.

У науковій літературі дуже часто зустрічається твердження про те, що сьогодні стійке економічне зростання ототожнюється виключно з впровадженням досягнень науково-технічного прогресу та інтелектуалізацією факторів виробництва. На частку нових знань, втілюваних

у технологіях, обладнанні та організації виробництва припадає до 80% приросту ВВП найбільш розвинених країн світу. При цьому очікується, що в найближчі 15-20 років обсяг реалізації наукоємних і високотехнологічних товарів в 10 разів перевершить загальну вартість продукції сировинного сектора. Все це об'єктивно робить безперспективною прийняту в багатьох країнах пострадянського простору сировинну орієнтацію економічного зростання і постійно диктує необхідність пріоритетного, випереджального розвитку, саме науково-технічного та інноваційного секторів національної економіки.

Очевидно, що зберегти свій економічний суверенітет в XXI столітті мають шанси тільки ті держави, які сьогодні форсованими темпами накопичують передові, заснований на використанні останніх досягнень науки і техніки, інноваційний і промисловий капітали. Прихильність даному принципу інноваційного розвитку наочно демонструють розвинені країни Заходу (насамперед «Велика сімка»), які сконцентрували під своїм контролем до 90% світового наукового потенціалу та контролюючи не менше 80% глобального ринку високих технологій обсягом в 2,5-3 трлн. USD. Зокрема, завдяки високопрофесійному інноваційного менеджменту на рівні конкретних фірм та національної економіки в цілому високотехнологічна продукція в товарному експорті США сьогодні становить більше 32%, Великобританії - 31%, Японії - 26%, Франції - 23%. Прибуток, що отримується технологічно розвиненими країнами від реалізації наукоємної продукції колосальна: щорічний експорт наукоємних товарів і послуг приносить США більше 700 млрд. USD, Німеччині - 530 млрд. USD, Японії - 400 млрд. USD. З погляду на такі статистичні дані промисловим підприємствам України потрібно докладати більших зусиль для втілення інноваційних процесів в своєму виробництві.

У офіційній літературі під інноваціями розуміються кінцеві результати інноваційної діяльності, які отримали втілення у вигляді нового чи удосконаленого продукту або ж послуги, впроваджених у новий чи удосконалений технологічний процес чи спосіб виробництва (передачі) послуг, які у кінцевому результаті принесли прибуток. Будь-яка інновація завжди сприймається як складний процес, що передбачає зміни науково-технічного, економічного, соціального і структурного характеру. Інновації мають забезпечувати економічний, соціальний, технічний чи екологічний ефект.

Інноваційна діяльність - це діяльність, спрямована на користування та комерціалізацію результатів наукових розробок, впроваджених для розширення й поліпшення якості своєї продукції, вдосконалення технології її виготовлення з подальшим впровадженням в реалізацію на внутрішньому, а також зарубіжному ринках.

Інноваційний процес - це процес перетворення наукового знання на інновацію, що можна уявити, як послідовний ланцюг подій, у ході якого

інновація визріває від ідеї до конкретного продукту, технології або ж послуги й поширюється за практичним використанням. Інноваційний процес забезпечує впровадження науково-технічного результату інтелектуального потенціалу, отримання нової чи поліпшеної продукції (послуг) і максимальний приріст вартості.

Серед підходів до класифікації інновацій найпоширенішим тепер вважається розподіл їх за причиною виникнення, ступенем новизни та сферою застосування. На основі цього критерію вирізняються великі групи інновацій (рис. 1).

Кількість класифікаційних ознак залежить від критеріїв, використовуваних для типології інновацій та інноваційної діяльності. У результаті одна й та сама інновація може бути віднесена до кількох типів.



Рис. 1 – Класифікація інновацій

В динамічному плані структуру інноваційного процесу можна представити у наступному вигляді:

- 1) Виявлення проблемної ситуації (імітація інновації);
- 2) Формулювання цілей інновації;
- 3) Аналіз існуючого становища (діагностика проблеми організації, або окремого її елемента);
- 4) Ухвалення рішення доцільність розробки інновації певного виду;
- 5) Розробка (проекткування) інновації;
- 6) Узгодження і запровадження проекту інновації;
- 7) Підготовка об'єкта до інновації;
- 8) Впровадження інновації;
- 9) Оцінка фактичної ефективності інновації;
- 10) Старіння інновації.

Контроль переходу від однієї операції інноваційного процесу до іншого є дієвим інструментом управління процесом впровадження інновації. Після економічного освоєння інновації слідує фаза її ефективного використання, що характеризується поступовою стабілізацією витрат, переважно з допомогою нарощування обсягів використання нововведення. Саме так реалізується переважна більшість фактичного економічного ефекту інновації. Заключна фаза життєвого циклу інновації - її старіння.

Інноваційна діяльність підприємства спрямована, передусім, для підвищення конкурентоспроможності своєї продукції (послуг). Конкурентоспроможність підприємства – здатність підприємства створювати, виробляти і продавати товари та послуги, цінові й нецінові якості яких привабливіші, ніж в аналогічній продукції конкурентів. Забезпечення конкурентоздатності товару вимагає новаторського, підприємницького підходу, суттю якого є пошук, освоєння і реалізація інновацій. Головною передумовою введення інноваційної стратегії є моральне старіння своєї продукції і технології. У зв'язку з цим в підприємствах слід проводити атестацію випущених виробів, технологій, устаткування й робочих місць, аналізувати ринок та канали розподілу товарів. Інакше кажучи, необхідно проводити моніторинг ресурсів підприємства, з метою виявлення можливих шляхів введення інновацій, задля підвищення рентабельності підприємства та оптимального використання наявних матеріальних і наукових ресурсів.

Результати досліджень. При дослідженні даної проблематики, слід, перш за все, звернути увагу на чинники, які впливають на стійкість та конкурентоспроможність підприємства, а саме: положення підприємства на фінансовому ринку; виробництво продукції, що користується попитом; якість продукції; потенціал підприємства в діловій співпраці; ступінь залежності від зовнішніх кредитів і інвесторів; наявність неплатоспроможних дебіторів; інноваційна діяльність; ефективність господарських і фінансових операцій.

Вище перелічене дає змогу ще раз підтвердити важливість впливу інноваційних процесів в забезпеченні високих показників діяльності, та розвитку стійких конкурентних переваг підприємства.

Висновки. В даний час в програмах інновації українських підприємств пріоритетними повинні бути: впровадження нових видів продуктів; освоєння нових сегментів ринку; підвищення рентабельності діяльності підприємства і кожного підрозділу окремо; оптимальне використання наявних матеріальних та наукових ресурсів.

Надзвичайно важливою є роль інновацій у підвищенні ефективності діяльності підприємства. Розглянуті аспекти дозволять керівникам підприємств переконатися в необхідності залучення інновацій у діяльність підприємства.

Список літератури: 1. Інноваційний менеджмент: Підручник для вузів / С.Д.Ільїнова, Л.М.Гохберг, С.Ю. Ясудін та ін.; Під ред. проф. С.Д.Ільїнкової.-2-е вид., перераб ідоп.- М.

:ЮНІТІ-ДАНА,2009. **2.** *Мединський В.Г* Інноваційний менеджмент: Підручник -М.:ИНФРА-М,2005. **3.** Інноваційний менеджмент: підручник для вузів / *МорозовЮ.П.*. М.:ЮНІТІ, 2010. **4.** Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник / *О.М.Хотяшева.*-Спб.: Пітер, 2005. **5.** *Тарасова Н.В., Ларионова І.А., Алексахин А.В.* Організації і планування виробництва. Методичні вказівки.М.:2009. **6.** *Петрович І.М., АтаманчукР.П.* Економіка підприємства. – М., 2000.

Bibliography (transliterated): **1.** *Innovation Management: A Handbook for Universities / S.D. Ylnova, L.M. Hohberh, S.Y. Yagudin, etc .; Ed. prof. S.D.Ylenkovoy., 2nd ed., Rev idop.- AM: Unit DANA, 2009.* **2.** *V.G. Medynskyy Innovation Management: Handbook -Moscow: INFRA-M, 2005.* **3.** *Innovation Management: a textbook for universities / Morozov Y.P. Moscow: Unity, 2010.* **4.** *Innovation Management: Textbook / O.M. Hotyasheva.-SPb .: Peter, 2005.* **5.** *Tarasova N.V., I.A. Larionov, A. Aleksahyn Organization and production planning..Moscow: 2009.* **6.** *Atamanchuk R.P. Industrial power and business economics. - Moscow:, 2007.*

Надійшла (received) 06.03.2015

УДК 656.2.001.47

Н. В. ГРИЦЕНКО канд. экон. наук, доц. Украинский государственный университет железнодорожного транспорта, г.Харьков

ЛИДЕРСТВО РУКОВОДИТЕЛЯ, КАК МОТИВАЦИЯ РАБОТНИКОВ К ДОБРОСОВЕСТНОМУ И ИНИЦИАТИВНОМУ ТРУДУ

В данном исследовании рассматриваются особенности организаторских способностей и личных качеств руководителя предприятия, благодаря которым мотивируется побуждение работников к добросовестному и инициативному труду. Реализация организационных целей, достигается благодаря руководителю как естественному лидеру, способному притягивать к себе людей, бессознательно вызывая чувство восхищения, обожания, любви.

Ключевые слова: лидерство, современный руководитель, организация, сотрудники, коллектив.

Вступление. Должность «современный руководитель» требует от человека владения многими различными навыками. Его знания должны быть комплексными, от секретов маркетинга до хитростей финансовой науки, от методов организации современных производств до тайн человеческой психологии.

Анализ последних исследований. В этом направлении работали такие ученые как Адизес И.К. [1], Бычин В.Б., Малинин С.В., Шубенкова Е.В. [2], Олехнович М.О., Макарова Т.А. [3], Одегов Л.В. [4], Соломанидина Т.О. [5], однако в этом направлении есть еще неразрешенные моменты практического направления.

© Н. В. Гриценко, 2015

:ЮНІТІ-ДАНА,2009. **2.** *Мединський В.Г* Інноваційний менеджмент: Підручник -М.:ИНФРА-М,2005. **3.** Інноваційний менеджмент: підручник для вузів / *МорозовЮ.П.*. М.:ЮНІТІ, 2010. **4.** Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник / *О.М.Хотяшева.*-Спб.: Пітер, 2005. **5.** *Тарасова Н.В., Ларионова І.А., Алексахин А.В.* Організації і планування виробництва. Методичні вказівки.М.:2009. **6.** *Петрович І.М., АтаманчукР.П.* Економіка підприємства. – М., 2000.

Bibliography (transliterated): **1.** *Innovation Management: A Handbook for Universities / S.D. Ylnova, L.M. Hohberh, S.Y. Yagudin, etc .; Ed. prof. S.D.Ylenkovoy., 2nd ed., Rev idop.- AM: Unit DANA, 2009.* **2.** *V.G. Medynskyy Innovation Management: Handbook -Moscow: INFRA-M, 2005.* **3.** *Innovation Management: a textbook for universities / Morozov Y.P. Moscow: Unity, 2010.* **4.** *Innovation Management: Textbook / O.M. Hotyasheva.-SPb .: Peter, 2005.* **5.** *Tarasova N.V., I.A. Larionov, A. Aleksahyn Organization and production planning..Moscow: 2009.* **6.** *Atamanchuk R.P. Industrial power and business economics. - Moscow:, 2007.*

Надійшла (received) 06.03.2015

УДК 656.2.001.47

Н. В. ГРИЦЕНКО канд. екон. наук, доц. Український державний університет залізничного транспорту, г.Харьків

ЛИДЕРСТВО РУКОВОДИТЕЛЯ, КАК МОТИВАЦИЯ РАБОТНИКОВ К ДОБРОСОВЕСТНОМУ И ИНИЦИАТИВНОМУ ТРУДУ

В данном исследовании рассматриваются особенности организаторских способностей и личных качеств руководителя предприятия, благодаря которым мотивируется побуждение работников к добросовестному и инициативному труду. Реализация организационных целей, достигается благодаря руководителю как естественному лидеру, способному притягивать к себе людей, бессознательно вызывая чувство восхищения, обожания, любви.

Ключевые слова: лидерство, современный руководитель, организация, сотрудники, коллектив.

Вступление. Должность «современный руководитель» требует от человека владения многими различными навыками. Его знания должны быть комплексными, от секретов маркетинга до хитростей финансовой науки, от методов организации современных производств до тайн человеческой психологии.

Анализ последних исследований. В этом направлении работали такие ученые как Адизес И.К. [1], Бычин В.Б., Малинин С.В., Шубенкова Е.В. [2], Олехнович М.О., Макарова Т.А. [3], Одегов Л.В. [4], Соломанидина Т.О. [5], однако в этом направлении есть еще неразрешенные моменты практического направления.

© Н. В. Гриценко, 2015

Целью исследования является теоретическое изложение основных преимуществ, которыми должен обладать современный руководитель, с помощью которых можно улучшить понимание и поддержать дух сотрудничества в организации, поощрить расширенное участие всех людей в решении стоящих перед организацией проблем.

Постановка проблемы. Руководители нынешнего времени, чаще всего, работают по старой накатанной структуре общения со своими подчиненными, не обращая внимания на характер коллектива. Происходит это из-за того что руководитель основывается только на четких поставленных перед ним задачах, как робот, что приводит к отрицанию его в коллективе. От руководителя зависит не только эффективность работы организации, но так же атмосфера в коллективе и взаимоотношения между подчиненными и руководителем. Когда вся организация работает достаточно эффективно и ровно, то руководитель обнаруживает, что помимо поставленных целей достигнуто и многое другое, - в том числе и простое человеческое счастье, взаимопонимание и удовлетворенность работой.

Изложение основного материала. Чтобы реализовать глубинные потенциальные возможности коллектива, руководитель должен раскрыть перед ними экономический и социальный аспект заданий или поручений и добиваться их инициативного выполнения, быть смелым и готовым взять на себя ответственность за принятие и таких решений, в успешном результате которых нет полной уверенности.

Практика свидетельствует, что рядовые работники в основном не хотят быть простыми исполнителями распоряжений руководителя. Не следует забывать, что лучше всего выполняются, как правило, те распоряжения, в разработке которых участвуют исполнители. Само по себе это участие является своеобразной психологической подготовкой, которая воспитывает у работников чувство ответственности за порученное дело и побуждает их выполнять решение по собственной инициативе, без давления со стороны, творчески и оперативно.

Официально назначенный руководитель подразделения обладает преимуществами в завоевании лидирующих позиций в группе. Но статус в организации и тот факт, что он назначен сверху, ставят его в положение, несколько отличное от положения неформальных естественных лидеров. Стремление продвигаться выше по служебной лестнице побуждает его отождествлять себя с более крупными подразделениями организации, нежели с группой своих подчиненных. Он может считать, что эмоциональная привязанность к какой-либо рабочей группе не должна служить ему тормозом на этом пути, и поэтому он отождествляет себя с руководящим звеном организации - источником удовлетворения его личных амбиций. Но если он знает, что не поднимется выше, да и не особенно стремится к этому, часто такой руководитель решительно отождествляет себя со своими подчиненными и делает все от него зависящее, чтобы защитить их интересы.

Личные амбиции следует учитывать в большинстве человеческих ситуаций. Фактически все лидеры в то или иное время принимают решения, которые больше соответствуют их собственным притязаниям, нежели благополучию группы, ее программным целям, целям организации или даже самым высоким интересам страны. Часто им настолько успешно удается обосновать свои решения ценностями группы, что они сами совершенно не осознают собственные побуждения.

Организаторские задачи руководства состоят в следующем:

- добиться того, чтобы люди действовали вместе, используя свои сильные стороны и устраняя слабые;
- определить для предприятия простые, четкие, объединяющие работников цели, легко воспринимаемые и разделяемые всеми;
- построить такую организацию, которая позволяет своим членам расти, развиваться и изменяться путем постоянного обучения и повышения квалификации;
- понимать личную ответственность за порученное дело;
- обеспечить выполнение основных показателей производственной деятельности;
- помнить, что конечным результатом работы предприятия является реализация произведенной продукции или услуг.

Индивидуальные качества руководителя во многом определяется соответствием его индивидуальных черт, тем ролям и функциям, которые он призван выполнять в организации. В наиболее общей, интегрированной форме, требования к руководителю отражаются в социальных ролях, предписанных ему предприятием. В литературе по руководству персоналом выделяется разное количество таких ролей.

Главным критерием оценки деятельности руководителя служит конечный результат труда всего коллектива, в котором органически соединены результаты труда и руководителя, и исполнителей, этот аспект является эффективностью деятельности руководителя. С экономической точки зрения результаты труда проявляются как прибыль предприятия, качество и количество продукции, экономичность (себестоимость), новизна продукции. Но помимо указанных критериев, эффективность деятельности руководителя оценивается через психологические критерии.

Эффективность руководства зависит от правильности и рациональности выбранного стиля руководителя и оценивается по таким показателям:

- производительность труда руководимым коллективом;
- успешность решения профессиональных задач;
- здоровье сотрудников, наличие травматизма;
- психологический климат в коллективе;
- текучесть кадров.

Эффективность протекания управленческого процесса, настроение людей в организации, отношения между сотрудниками зависит от множества факторов:

условий роботи; професійних якостей кадрових працівників, рівня управлінського складу і др. Одну із важливих, первинних ролей в ряду цих факторів грає особистість керівника.

Результати досліджень. Діяльність сучасного керівника є багатоплановою. Вона з'єднує діяльність по визначенню основних цілей організації, і її підрозділів, а також шляхів їх досягнення, стратегії розвитку: вплив на підлеглих, виконання визначених функцій як по відношенню до підлеглих і організації в цілому, так і по відношенню до вищих органів. Також, діяльність керівника передбачає визначений тип відносин в взаємодіях з іншими особами – учасниками управлінських систем.

Однак кожен співробітник має свою модель виконання роботи, від якої власне залежить і загальне поведіння в колективі. Для людини робота може бути як засіб самореалізації, як засіб досягнення соціального успіху, як засіб заробітку, як засіб виживання. При керівництві треба впливати на діяльність колективу, враховуючи всі ці напрями, які впливають на виконання роботи. Дії керівника можуть підвищити мотивацію, а можуть і понизити. Для того, щоб зрозуміти як впливати на колектив, розглянемо дані напрями і сенс яких працівники вносять у свою роботу.

Модель відносин до роботи як засіб самореалізації зустрічається достатньо рідко. Людина з такою відносин до роботи відрізняється відчуттям, що робота надає сил і енергії, а не віднімає їх. Така людина схильна продовжувати діяти і любити свою роботу, незважаючи на всі перешкоди.

Якщо розглядати роботу як засіб досягнення соціального успіху, то в цій зв'язі, вся робоча активність направлена на досягнення більш високої кар'єрної ступінки в організації. Такі люди можуть послідовно підвищувати свій рівень професіоналізму, вдосконалювати навички планування, роботи в цілях, рішення більш складних завдань і т.д., враховуючи свої можливості, вибираючи необхідні для наступної кар'єрної ступінки навички. В своїх крайніх проявах такі люди сприймають кар'єрний ріст як пряму боротьбу, а колеги по роботі — як потенційних суперників.

Для співробітника орієнтованого на отримання максимальної фінансової віддачі від своєї професійної діяльності, робота є засобом заробітку грошей. На першому місці для нього завжди будуть стояти питання компенсації, які будуть включати в себе зарплату, можливість отримувати бонуси, пільги, пенсійні плани, різні привілеї, в тому числі підтримувати соціальний престиж. На другому своєобразні якісні характеристики роботи такі як, умови роботи, особливості керівника і колеги, культура компанії і т.д.

Для співробітника, у якого робота є засобом виживання, свого роду життєвою необхідністю віддача буде мінімальною. Можливо передбачити, що якщо б у нього була така можливість, він би не працював на цій конкретній посаді, в цій організації або взагалі не займався б

трудовой деятельностью. В офисе такой сотрудник не работает, а словно отбывает повинность. В своей повседневной работе такой сотрудник будет делать только то, что говорит руководитель. Скорее всего, он не очень любит свою работу. Такой сотрудник может быть хорошим исполнителем. Но он не захочет брать на себя повышенные обязательства, включаться в новый проект без понимания, как это отразится на его общей загруженности, регулярно проявлять инициативу.

Реальное влияние руководителя на деятельность коллектива основывается не только на его официальных полномочиях, но и на личном авторитете, т.е. имеет две составляющие: формального руководителя и неформального лидера. Оптимальным является тип руководителя с высоким официальным, профессиональным и личным статусом.

Выводом данного теоретического исследования статьи является то, что современный управленец должен объединять в себе качества и руководителя и лидера. То есть, обладать важным свойством руководителя-лидера, уметь управлять, не афишируя этого. Если руководитель завоевывает авторитет и становится лидером группы, то его приказания выполняются не из страха перед наказанием, а из веры в его компетентность, талантливость. Он воспринимается членами группы как «один из нас», как «лучший из нас». Управляющий как руководитель на основе данных ему полномочий распределяет обязанности, осуществляет контроль, учет, поощрения, наказания. Управляющий как лидер влияет на членов группы путем личного авторитета, морально-психологического воздействия, проявления инициативы, энергии, привлекательных личных качеств. Если хороший руководитель воспринимается как «мозг группы», то лидер – как «сердце группы». Руководитель-лидер должен объединить в себе эти качества, то есть быть одновременно мозгом и сердцем группы.

Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является корректировка роли руководителя организации, которая будет заключаться не только в способности реализовать цели высших управленческих структур, а и в проявлении лидерских способностей. Руководитель должен быть не только проводником требований вышестоящих органов для своих подчиненных, но и обязан довести до их сознания содержание поставленных задач. Руководитель-лидер добивается этого путем утверждения своего авторитета и установления деловых и неформальных отношений со всеми членами группы. Следуя из этого, подготовка руководителей всех уровней должна включать в себя социально-психологические знания. Так как характер сложившихся в группе межличностных отношений очень важен для взаимодействия руководителя и подчиненных, а также членов группы одного статуса.

Список литературы: 1. *Адизес И.К.* Как понять свой стиль управления и эффективно общаться с носителями иных стилей. Развитие лидеров / И.К. Адизес / М., 2008 - №15 – С.128-140. 2. *Бычин В.Б., Малинин С.В., Шубенкова Е.В.* Организация и нормирование труда: Учебник для вузов / под ред. Ю.Г. Одегова. – Издание третье, переработанное и дополненное. – М.: Издательство «Экзамен», 2005 – 338 с. 3. *Олехнович М.О., Макарова Т.А.* Мотивационный аудит

как технология повышения эффективности управления персоналом // Трудовое право. – 2006. – №2. – С. 41 – 48. **4.** *Одегов Л.В.* Управление персоналом, оценка эффективности: Учебное пособие для вузов / Ю.Г. Одегов, Карташова О.О. – М.: Издательство «Экзамен», 2007 – 412 с. **5.** *Соломанидина Т.О.* Организационная культура компании: учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М.: ИНФРА-М, 2010. 624 с.

Bibliography (transliterated): **1.** Adizes I K *Quomodo intelligendum nativitatis tuae effectum genere oratoribus et communicare aliis generibus. Progressum duces* / I K Adizes / Moscow, 2008 - No 15. 128-140. **2.** Bychin V B, Malinin S V, Shubenkova E. V *Ordinationem et dispositionem labore universitatibus* ed. L. V Odegova. - Editio recognita et aucta. - Moscow: Author "nito" 2005 - 338 p. **3.** Olehnovich M O, Makarova T A *Motivational audit, sicut a technology ad augendum efficientiam personas Management* // sociosqu ad litora legis. - 2006 - No 2. 41- 48. **4.** Odegov L. V *Administration curatores, perficientur Aestimatio: Textbook Universitatibus pro* / L. V Odegov, Kartashov O O - Moscow: Publisher "Exam", 2007-412 p. **5.** Solomanidina T S *Norma culturae societatis*: Phil. Annonam. 2nd Ed. Rev. et add. Moscow: INFRA-M 2010. 624 p.

Поступила (received) 12.03.2015

УДК657.421.3.003.12

М.В. ПЕТА, канд. екон. наук, доц. НТУ«ХПИ»;
Ю.С.ВЕРГЕЛЕС, студентка, НТУ«ХПИ»

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

У статті розкрито питання стосовно організації обліку нематеріальних активів за національними та міжнародними стандартами: розглянуто їх визначення, законодавчо-нормативна база, що регулює їх облік, класифікація, первісна оцінка, зроблені висновки щодо відповідності українського законодавства міжнародному. Метою статті є визначення сутності нематеріальних активів для організації бухгалтерського обліку відповідно до нормативних документів з обліку.

Ключові слова: нематеріальні активи, визнання, ідентифікація, група нематеріальних активів, первісна оцінка, класифікація.

Вступ. Нематеріальні активи (НМА) на сучасному етапі розвитку економіки представляють собою один з факторів, що зумовлює успіх підприємства. Тому питання ідентифікації, оцінки, класифікації та обліку набувають особливої актуальності. НМА займають визначне місце у структурі необоротних активів, але сьогодні існує багато аспектів, які потребують доопрацювання та більш детального роз'яснення. В Україні суб'єкти господарювання використовують НМА в фінансово-господарській діяльності, але не так активно, як в розвинутих країнах світу.

© М.В. Пета, Ю.С. Вергелес, 2015

как технология повышения эффективности управления персоналом // Трудовое право. – 2006. – №2. – С. 41 – 48. **4.** *Одегов Л.В.* Управление персоналом, оценка эффективности: Учебное пособие для вузов / Ю.Г. Одегов, Карташова О.О. – М.: Издательство «Экзамен», 2007 – 412 с. **5.** *Соломанидина Т.О.* Организационная культура компании: учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М.: ИНФРА-М, 2010. 624 с.

Bibliography (transliterated): **1.** Adizes I K *Quomodo intelligendum nativitatis tuae effectum genere oratoribus et communicare aliis generibus. Progressum duces* / I K Adizes / Moscow, 2008 - No 15. 128-140. **2.** Bychin V B, Malinin S V, Shubenkova E. V *Ordinationem et dispositionem labore universitatibus* ed. L. V Odegova. - Editio recognita et aucta. - Moscow: Author "nito" 2005 - 338 p. **3.** Olehnovich M O, Makarova T A *Motivational audit, sicut a technology ad augendum efficientiam personas Management* // sociosqu ad litora legis. - 2006 - No 2. 41- 48. **4.** Odegov L. V *Administration curatores, perficientur Aestimatio: Textbook Universitatibus pro* / L. V Odegov, Kartashov O O - Moscow: Publisher "Exam", 2007-412 p. **5.** Solomanidina T S *Norma culturae societatis*: Phil. Annonam. 2nd Ed. Rev. et add. Moscow: INFRA-M 2010. 624 p.

Поступила (received) 12.03.2015

УДК657.421.3.003.12

М.В. ПЕТА, канд. екон. наук, доц. НТУ«ХПИ»;
Ю.С.ВЕРГЕЛЕС, студентка, НТУ«ХПИ»

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

У статті розкрито питання стосовно організації обліку нематеріальних активів за національними та міжнародними стандартами: розглянуто їх визначення, законодавчо-нормативна база, що регулює їх облік, класифікація, первісна оцінка, зроблені висновки щодо відповідності українського законодавства міжнародному. Метою статті є визначення сутності нематеріальних активів для організації бухгалтерського обліку відповідно до нормативних документів з обліку.

Ключові слова: нематеріальні активи, визнання, ідентифікація, група нематеріальних активів, первісна оцінка, класифікація.

Вступ. Нематеріальні активи (НМА) на сучасному етапі розвитку економіки представляють собою один з факторів, що зумовлює успіх підприємства. Тому питання ідентифікації, оцінки, класифікації та обліку набувають особливої актуальності. НМА займають визначне місце у структурі необоротних активів, але сьогодні існує багато аспектів, які потребують доопрацювання та більш детального роз'яснення. В Україні суб'єкти господарювання використовують НМА в фінансово-господарській діяльності, але не так активно, як в розвинутих країнах світу.

© М.В. Пета, Ю.С. Вергелес, 2015

Однією з причин цього є складнощі в розумінні сутності НМА як об'єкта обліку.

Методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи та розкриття інформації про них визначає Положення (Стандарт) Бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» [1], Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів [2], Податковий кодекс України [3], а на міжнародному рівні діє Міжнародний стандарт 38 «Нематеріальні активи»[4]. Проте існуючі у цих документах розбіжності ще більше акцентують увагу на проблемних питаннях обліку НМА.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання організації та обліку нематеріальних активів розглядаються такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як Голов С. Ф., Сопко В. В., Бутинець Ф. Ф., Завгородній В. П., Соколов Я. В., Ткаченко Н. М., Святоцький А. Д., Ольховський В., Павлюк І. М., Кемпбелл Р. та ін. Проте на сьогоднішній день не знайдено остаточного вирішення питання ідентифікації та оцінки НМА для цілей бухгалтерського обліку, а також питання гармонізації національних та міжнародних стандартів.

Мета дослідження. Метою статті є визначення сутності нематеріальних активів для організації бухгалтерського обліку відповідно до нормативних документів з обліку нематеріальних активів, розглянути проблеми, пов'язані з їх обліком за П(С)БО та МСБО

Матеріали досліджень. Бухгалтерський облік представляє собою систему, що є одним з головних постачальників інформації для прийняття управлінських рішень. А отже бухгалтерський облік повинен мати відповідний методичний та методологічний інструментарій для реєстрації, відображення та представлення інформації про НМА. Аналіз досліджень виявив проблемні питання обліку нематеріальних активів (рис.1).

Питання обліку НМА неможливо розглядати окремо від нормативно – правового регулювання прав на інтелектуальну власність. Проте, навіть таке поняття, як «інтелектуальний капітал», що в цілому може включати до свого складу оцінку рівня якості управління, кваліфікацію працівників, результати наукових досліджень тощо, залишається не розкритим у сучасному бухгалтерському обліку підприємств. Так, наразі відсутні поняття людського, організаційного, клієнтського капіталу. Разом з цим неоднозначне трактування основних положень законодавчо-нормативної бази, розбіжності в них викликають певні труднощі бухгалтерського обліку операцій по надходженню, використанню та відображенню в фінансовій звітності НМА. Саме з визначення НМА розпочинається процес організації бухгалтерського обліку, а саме тому має велике значення для бухгалтера при веденні його обліку. Визначення поняття НМА, наводяться в П(С)БО 8, МСБО 38,

Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку НМА та Податковому кодексі і мають розбіжності (табл. 1).

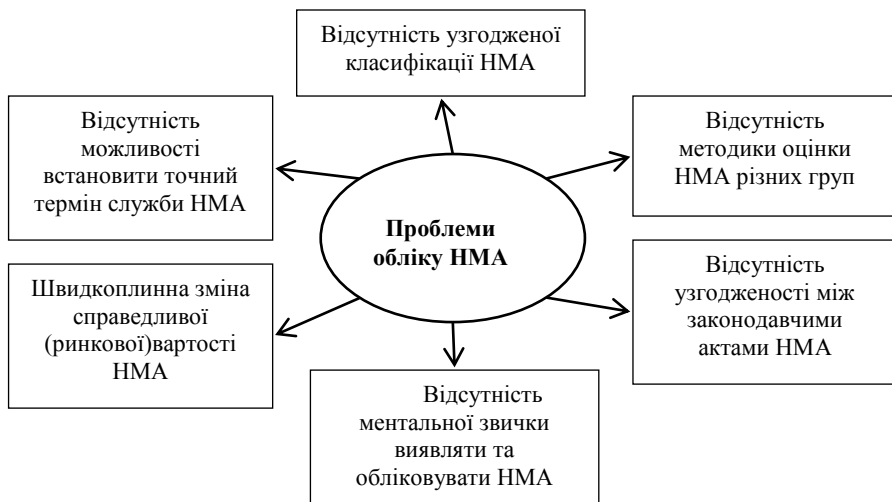


Рис. 1 - Проблемні аспекти обліку НМА (узагальнено авторами на основі [4]).

Таблиця 1 – Визначення поняття «нематеріальний актив» [1,2,3,4,5]

Джерело	Визначення поняття НМА
П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований
МСБО 38 «Нематеріальні активи»	Немонетарний актив, що його можна ідентифікувати, без фізичної субстанції, який утримують для використання у виробництві чи постачанні товарів або послуг, а також для передачі в оренду іншим сторонам чи для адміністративних цілей
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів	Вважаються немонетарні активи, які не мають матеріальної форми та можуть бути ідентифіковані (незалежно від строку їх корисного використання (експлуатації))
Податковий кодекс України	Право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами

Аналізуючи наведені визначення НМА за основними критеріями -форма існування, цілі утримання та строк корисної експлуатації -можна дійти наступних висновків: 1) перші три документи поєднує твердження, що НМА – це немонетарний актив, який може бути ідентифікований, і тільки у Податковому кодексі наголошено, що НМА – це право власності; 2) цілі утримання НМА визначені тільки у МСБО; 3) П(С)БО 8, МСБО 38 та Податковий кодекс містять в якості критерію визнання строк корисного використання, тільки в Методичних рекомендаціях НМА визначаються незалежно від строку їх корисного використання. Різні підходи до визначення НМА призводять до існування певних проблем при трансформації фінансової звітності за Міжнародними стандартами. Таким чином, необхідне єдине визначення НМА, яке поєднає існуючі підходи та максимально уніфікує критерії ідентифікації НМА.

Важливим питанням для організації обліку НМА є складність їх оцінки, оскільки не існує єдиної методики розрахунку цінності за кожним нематеріальним об'єктом. У сучасній обліковій практиці напрацьовано три методи оцінки: витратний, доходний та порівняльний (ринковий), доцільність використання яких має бути обґрунтована. Для ефективного управління НМА на підприємстві потрібно використовувати дієві методи оцінки цих активів, адже вони дозволяють з'ясувати потенційні можливості та перспективи економічного розвитку такого підприємства. На даний момент оцінка вважається однією з ключових проблем бухгалтерського обліку[6].

Відповідно для можливості адекватної оцінки необхідна класифікація НМА: по-перше, для розкриття інформації про НМА у фінансовій звітності, а по-друге, важлива для ведення управлінського обліку та аналізу ефективності використання НМА. Підходи до класифікації НМА згідно з П(С)БО 8 і МСБО 38 є досить подібними (табл. 2).

Таблиця 2 - Підходи до класифікації НМА згідно з П(С)БО 8 і МСБО 38[5].

П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	МСБО 38 «Нематеріальні активи»
НМА поділяються на групи, кожній групі відповідає певний субрахунок, при цьому назва субрахунку відповідає назві групи.	НМА поділяються на класи. Клас нематеріальних активів – група активів, подібних за характером і використанню в діяльності суб'єкта господарювання
група НМА включає групу прав, тобто об'єктом обліку є права на нематеріальні активи, а не самі об'єкти нематеріальних активів	наводиться перелік видів нематеріальних активів як приклад

Бухгалтерський облік нематеріальних активів відповідно до П(С)БО 8 ведеться по кожному об'єкту за шістьма групами, у той же час у Методичних

рекомендаціях з бухгалтерського обліку НМА наведено сім груп нематеріальних активів, сьома група – це незавершені капітальні інвестиції в НМА. У Податковому кодексі України наведено шість груп НМА, які повністю співпадають з групами та об'єктами згідно з П(С)БО 8. Проте, ми погоджуємося з думкою, що класифікація набуде більшої детальності, якщо виокремити додатково групи права на НМА та власне самі НМА[5].

Отже, порівнюючи основні підходи з обліку НМА відповідно до національних та міжнародних стандартів, з метою гармонізації, облік НМА за національними стандартами необхідно доповнити наступними аспектами, що наблизить їх до міжнародних стандартів: 1) включити до первісної вартості об'єктів НМА відсотки за кредит; 2) розширити критерії для строку корисного використання об'єктів НМА; 3) розглянути можливість придбання НМА в обмін на інструменти капіталу підприємства.

Висновки. Таким чином, провівши аналіз основних положень національних та міжнародних стандартів, а також інших нормативно-правових документів, що регулюють облік НМА в Україні, можливо дійти наступних висновків:

- необхідне визначення єдиного критерію для ідентифікації НМА;
- гармонізація обліку НМА України зі світовими;
- узгодження нормативно-законодавчого регулювання НМА;
- розробка методик контролю ефективності використання НМА;
- удосконалення облікових процедур НМА;
- підвищення кваліфікації обліковців для належної організації бухгалтерського обліку НМА.

Список літератури: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи", затвержене наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> 2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів від 16.11.2009 № 1327. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> 3. Податковий кодекс України, від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-174>. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_0505. Бескоста Г. М. Обґрунтування сутності нематеріальних активів в обліку // Бізнес-Інформ. - 2013. - № 10 – С. 306-310. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності в Україні» від 09.09.2004 № 1992-IV. [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2658-147>. Луценко Я.П., Швець А.Г. Облік нематеріальних активів за міжнародними та національними стандартами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Economics/59153.doc.htm 8. Побережець О.В., Іванова К.В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/98-104.pdf>

Bibliography (transliterated): 1. Regulation (Standard) 8 "Intangible Assets", approved by the Ministry of Finance of Ukraine on 18 October 1999 g. No 242 [Elektronnyj resurs]. - Rezhim dostupa: <http://zakon.rada.gov.ua> 2. Guidelines on accounting for intangible assets from 16.11.2009 No 1327. [Elektronnyj resurs]. - Rezhim dostupa: <http://zakon.rada.gov.ua> 3. Tax Code of Ukraine from

02.12.2010 No 2755-VI [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> 4. *International Accounting Standard 38 "Nonmaterialni assets" International Financial Reporting Standards (IFRS)*. [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_050 5. *Beskosta GM Justification nature of intangible assets accounted* // *Journal of Business Inform.* - 2013. - No 10 - P. 306-310 6. *Law of Ukraine "On the assessment of property, property rights and professional valuation activities in Ukraine"* from 09.09.2004 No 1992-IV. [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> 7. *Ishchenko YP, Sweden AG Accounting for intangible assets for international and national standards*. [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Economics/59153.doc.htm 8. *Poberezhecz` O.V., Ivanova K.V. Identyfikacijataklasyfikacijanematerialny`xakty`vivtaproblemy`yixvy`znachennyja* [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/98-104.pdf>

Надійшла (received) 13.03.2015

УДК 331.108.2 : 339.166.5

К.В. ПОБЕРЕЖНА, аспірант, НТУ «ХПІ»;
В.Ю. ВЕРЮТИНА, ст. викл., НТУ «ХПІ»

АКТИВІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті наведено фактори інноваційного розвитку підприємств та виклики, які з цим пов'язані. Визначена потреба створення науково обгрунтованої системи управління процесами формування, ефективного використання і розвитку трудового потенціалу на підприємствах, які мають інноваційну спрямованість розвитку. Наведено основні завдання, розвитку системи трудового потенціалу, його впливу на інноваційну та технологічну складову підприємства. Проведено компаративний аналіз категорії «інновація» з позиції підприємницького підходу. Зосереджено увагу на структурно-технологічній перебудові виробництва.

Ключові слова: трудовий потенціал, виробничий потенціал, інноваційний розвиток, інноваційна активність підприємств, внутрішня міграція.

Вступ.

Однією з головних умов становлення ефективної моделі економічного зростання стає інноваційна спрямованість сучасної економіки. Перехід економіки України на інноваційний шлях розвитку зумовлює динаміку економічного зростання і рівень конкурентоспроможності підприємств всередині галузей і на світовому рівні. В свою чергу, важливим елементом інноваційного розвитку економіки в глобалізованому світі є управління трудовим потенціалом інноваційних підприємств. Саме тому існує потреба в створенні науково обгрунтованої системи управління процесами формування, ефективного використання і розвитку трудового потенціалу на підприємствах, які мають інноваційну спрямованість свого розвитку.

© К.В. Побережна, В.Ю. Верютина, 2015

02.12.2010 No 2755-VI [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> 4. *International Accounting Standard 38 "Nonmaterialni assets" International Financial Reporting Standards (IFRS)*. [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_050 5. *Beskosta GM Justification nature of intangible assets accounted* // *Journal of Business Inform.* - 2013. - No 10 - P. 306-310 6. *Law of Ukraine "On the assessment of property, property rights and professional valuation activities in Ukraine"* from 09.09.2004 No 1992-IV. [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> 7. *Ishchenko YP, Sweden AG Accounting for intangible assets for international and national standards*. [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Economics/59153.doc.htm 8. *Poberezhcz` O.V., Ivanova K.V. Identyfikacijataklasyfikacijanematerialny`xakty`vivtaproblemy`yixvy`znachennyja* [Elektronnyjresurs]. - Rezhimostupa: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/98-104.pdf>

Надійшла (received) 13.03.2015

УДК 331.108.2 : 339.166.5

К.В. ПОБЕРЕЖНА, аспірант, НТУ «ХПІ»;
В.Ю. ВЕРЮТИНА, ст. викл., НТУ «ХПІ»

АКТИВІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті наведено фактори інноваційного розвитку підприємств та виклики, які з цим пов'язані. Визначена потреба створення науково обґрунтованої системи управління процесами формування, ефективного використання і розвитку трудового потенціалу на підприємствах, які мають інноваційну спрямованість розвитку. Наведено основні завдання, розвитку системи трудового потенціалу, його впливу на інноваційну та технологічну складову підприємства. Проведено компаративний аналіз категорії «інновація» з позиції підприємницького підходу. Зосереджено увагу на структурно-технологічній перебудові виробництва.

Ключові слова: трудовий потенціал, виробничий потенціал, інноваційний розвиток, інноваційна активність підприємств, внутрішня міграція.

Вступ.

Однією з головних умов становлення ефективної моделі економічного зростання стає інноваційна спрямованість сучасної економіки. Перехід економіки України на інноваційний шлях розвитку зумовлює динаміку економічного зростання і рівень конкурентоспроможності підприємств всередині галузей і на світовому рівні. В свою чергу, важливим елементом інноваційного розвитку економіки в глобалізованому світі є управління трудовим потенціалом інноваційних підприємств. Саме тому існує потреба в створенні науково обґрунтованої системи управління процесами формування, ефективного використання і розвитку трудового потенціалу на підприємствах, які мають інноваційну спрямованість свого розвитку.

© К.В. Побережна, В.Ю. Верютина, 2015

Управління трудовим потенціалом підприємства дозволяє реалізувати і узагальнити питання адаптації персоналу до нововведень, стимулювати його інноваційну активність, підвищувати продуктивність праці та мотиваційну складову. Такі дії призводять до інноваційного розвитку виробництва шляхом його інтенсифікації.

Актуальним залишається питання оцінки трудового потенціалу в умовах інноваційного розвитку підприємства, зокрема, технологічних змін.

До пріоритетних завдань необхідно віднести підвищення обсягу інвестицій для цілей розвитку, формування необхідного технологічного забезпечення, зростання інноваційного потенціалу, підвищення ефективності управлінських рішень, створення умов для розвитку трудової складової, тощо. Приділяючи необхідну увагу інноваційному потенціалу, слід пам'ятати про кадровий потенціал. І тут відзначаємо, що однією із головних проблем України є слабка внутрішня міграція. Без міграції відсутня єдність суспільства, його цілеспрямованість на інноваційний шлях розвитку.

Аналіз останніх досліджень та літератури.

Інновації сьогодні є ключовим фактором технологічного прориву і конкурентоспроможності економіки. Важливо наголосити на тому, як різні автори визначають сутність цього явища. Ф. Никсон, відзначав, що це «сукупність технічних, виробничих та комерційних заходів, що приводять до появи на ринку нових і поліпшених промислових процесів і обладнання». Б. Санто – «суспільно-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій, і у випадку, якщо інновація орієнтована на економічну вигоду, прибуток, її поява на ринку може принести додатковий дохід». Особливо важливе визначення у Й. Шумпетера, який стверджував, що «інновація – це нова науково-організаційна комбінація виробничих факторів, мотивована підприємницьким духом». Отже саме визначення ефективних підходів до формування трудового потенціалу буде сприяти створенню інноваційного середовища на підприємстві.

Значний внесок у вдосконалення методів управління трудовим потенціалом промислових підприємств регіонів і країни в цілому внесли А.І. Амоша, С.І. Бандур, Н.Г., Д.І. Богиня, О.С. Власюк, В.І. Герасимчук, М.І. Долішній, С.М. Злупко, І.Д. Крижко, Н.Д. Лук'яненко, О.Ф. Новікова, В.В. Онікієнко.

Мета дослідження.

Дослідження теоретичних питань та визначення вагомості персоналу для підвищення створення нематеріальних активів інноваційного підприємства, а також пошуки шляхів їх ефективного використання.

Постановка проблеми.

Інноваційний шлях розвитку України потребує активізації інноваційної діяльності, підвищення інновативності підприємств, а саме: їх здатності чітко і адекватно реагувати на зміни на ринку шляхом випуску нової або

удосконалення існуючої продукції, впровадження нових технологій виробництва і збуту з використанням новітніх маркетингових стратегій на підставі креативних ідей та інноваційних рішень. В умовах світової фінансово-економічної кризи конкурентоспроможними є підприємства та галузі, що ґрунтуються на впровадженні та використанні інноваційних технологій.

На сьогодні резерви зростання України за рахунок не інноваційного шляху розвитку - вичерпані. Тому необхідно окреслити основні проблеми та труднощі, що є характерними для інноваційної сфери української економіки, та запропонувати низку заходів щодо їх усунення.

До основних викликів відносимо: вибір ефективного інструментарію розробки та впровадження стратегії інноваційного розвитку підприємства, оцінки економічного впливу факторів зовнішнього середовища на інноваційний потенціал, вибір стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку на основі ефективного управління трудовими ресурсами. Вирішення цих проблем дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємств і визначити внутрішні можливості їх інноваційної діяльності.

Матеріали досліджень.

Трудовий потенціал країни - це сукупна суспільна здібність до праці, потенційна дієздатність суспільства, його ресурси праці, яка охоплює і тих, хто ще тільки готується до ефективної трудової діяльності (діти), і тих, хто вже вийшов з сфери зайнятості (пенсіонери). При цьому у одній частині формально непрацездатного населення цей потенціал має тенденцію швидко зростати (учнівська та студентська молодь), в інших - знижуватись (люди пенсійного віку).

Трудовий потенціал – це інтегральна оцінка кількісних та якісних характеристик, здібностей і можливостей економічно активного населення, які реалізуються в межах і під впливом системи відносин.

Він залежить від демографічних, професійно-кваліфікаційних, соціально-економічних факторів і складається з багатьох компонентів: здоров'я; освіта; моральність, вмотивованість і уміння працювати в колективі; творчий потенціал; активність; організованість; професіоналізм; ефективне використання ресурсів робочого часу.

Є доречним дослідження поняття трудового потенціалу у різних його аспектах. В загальній концепції трудовий потенціал – це ресурсні можливості в сфері праці спискового складу підприємства виходячи з його віку, фізичних можливостей, існуючих знань і професійно-кваліфікаційних навичок. Зокрема, у дослідженнях О.Я. Кібанова, який визначає трудовий потенціал як сукупність фізичних і духовних якостей людини, що визначають можливість і межі її участі у трудовій діяльності, здатність досягти у певних умовах певних результатів, а також вдосконалювати в процесі праці.

Р.А. Фатхутдінов порушував проблему забезпечення конкурентних переваг підприємства через розвиток його персоналу. О.С. Федонін, І.М.

Репіна, О.І. Олексюк підкреслювали, що трудовий потенціал оцінює рівень використання потенційних можливостей як окремо взятого працівника, так і колективу в цілому, що є необхідним для активізації людського фактора у розвитку факторів виробництва. А. Данілюк відзначав, що трудовий потенціал є головним ресурсом підприємства, оскільки саме людський інтелект створює нову, конкурентоздатну продукцію. А. Кінах підкреслював, що трудовий потенціал є самостійним об'єктом інновацій, його розвиток є однією з кінцевих цілей реалізації інноваційної соціально - орієнтованої економічної моделі.

Однак, зважаючи на вирішальне значення цієї економічної категорії, комплексне теоретичне обґрунтування ролі трудового потенціалу в інноваційному розвитку підприємства залишається актуальним та визначає необхідність подальшої наукової роботи у цьому напрямку.

Інтелектуальний капітал співробітника може ніколи не стати інтелектуальним ресурсом підприємства. Саме тому, система управління трудовим потенціалом повинна бути: психофізіологічною, соціальною, організаційною та економічною.

Трудовий потенціал і механізм його формування характеризується кількісними і якісними факторами, тобто може розглядатись як соціально-економічна, так і обліково-статична категорія.

Трудовий потенціал як складне структурне соціально-економічне утворення, містить наступні компоненти: кадрову, професійну, кваліфікаційну, організаційну. Цей поділ має відносний характер і призначений чіткіше визначити ступінь цілеспрямованого впливу на ту чи іншу групу факторів, що формує кожну зі складових трудового потенціалу інноваційного підприємства (табл. 1).

Таблиця 1 – Змістовне наповнення складових трудового потенціалу інноваційного підприємства

Складова	Зміст
Кадрова складова	професійні знання, уміння і навички, що обумовлюють професійну компетентність (кваліфікаційний потенціал); освітній потенціал, креативний потенціал.
Професійна структура	нові професії, ускладнення і підвищення функціонального змісту трудових операцій. Нові умови створення робочих місць.
Кваліфікаційна структура	якісні зміни в трудовому потенціалі (зростання інноваційних умінь, знань, навичок)
Організаційна складова	ефективне використання трудового потенціалу, через систему прийняття креативних управлінських рішень.

Трудовий потенціал характеризується змінами в складі самих працівників і використанні інноваційних технологій виробництва.

Важливо оптимізувати співвідношення джерел екстенсивного й інтенсивного зростання трудового потенціалу.

Сучасний стан інноваційного розвитку національної економіки не є до кінця сформованим і ефективним, оскільки з боку держави немає відповідної підтримки інноваційних проєктів. Це, насамперед, пов'язано з незначною часткою витрат на інновації з державного бюджету, необхідністю вдосконалення правового регулювання, інфляційними процесами, ненадійністю партнерів і т.д.

Інноваційна активність підприємств України, на жаль, невелика. Одним з найважливіших питань сьогодні є впровадження ефективної системи фінансового забезпечення інноваційної діяльності через механізми державного і приватного фінансування, всебічної підтримки розвитку підприємницької діяльності. Рішення проблеми пошуку фінансових ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності, може бути забезпечене тільки в тому випадку, якщо будуть використовуватися самі джерела фінансування, починаючи з державних і закінчуючи підприємницьким сектором економіки.

Головним джерелом фінансування інновацій на підприємствах і організаціях залишаються власні кошти. Так, у структурі витрат на інновації в 2014 році власні кошти становили 86%. Дана ситуація пояснюється рядом причин, серед яких можна виділити нестачу бюджетних коштів, нецільове використання деяких позабюджетних фондів, недосконалість кредитної системи, відсутність пільгових механізмів підтримки інноваційної діяльності.

Низький рівень інноваційної активності відноситься і до процесів технологічного обміну. У придбанні нових технологій бере участь менше тисячі промислових підприємств, у передачі - кілька десятків. Питома вага інноваційних товарів, робіт і послуг у загальному обсязі відвантажених товарів, виконаних робіт, послуг промисловими підприємствами склав у 2014 році 4,6%. Про досить низьку результативність інноваційної діяльності в промисловості свідчать і відповідні показники експорту інноваційної продукції. В цілому обсяг світового ринку наукомісткої продукції оцінюється в 2,5-3,0 трлн. дол. на рік. В українському експорті промислової продукції частка товарів з високою доданою вартістю не перевищує 1,5%, в той час як в Ірландії питома вага високотехнологічної продукції в загальному обсязі експорту товарів становить 30,9%, Великобританії - 26,5%, США - 26,6%, Швейцарії - 22,4%, Японії - 19% та Фінляндії - 17,8%. Такі показники, що характеризують реальні досягнення у сфері високих технологій, свідчать про значне відставання України від розвинених країн. Вони показують сировинну орієнтацію вітчизняної економіки і низьку конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародному ринку наукомісткої продукції.

Ефективність реального сектора економіки визначається на 49% впровадженням результатів науково-технічних досліджень та розробок, на 27% робочою силою і на 24% капіталом. На частку нових або вдосконалених

технологій, продукції, обладнання, що містять нові наукові рішення в провідних країнах світу припадає від 70 до 85% приросту валового внутрішнього продукту. Оцінка на промислових підприємствах України розробок і винаходів, що мають інноваційну перспективу, певною мірою носить інтегруючий характер.

Висновки. Активізація інноваційної діяльності, на нашу думку, можлива тільки на основі розвинутої системи трудового потенціалу та фінансування, які покликані забезпечувати вирішення завдань:

1) створення необхідних передумов для швидкого та ефективного впровадження нововведень, забезпечення структурно-технологічної перебудови підприємств;

2) швидкий розвиток стартапів, підсилення підприємницької активності;

2) збереження і розвиток стратегічного науково-технологічного потенціалу в пріоритетних напрямках розвитку;

3) створення необхідних мотиваційних систем та механізмів для збереження і розвитку наукового кадрового потенціалу, запобігання його відтоку за кордон;

4) створення необхідних умов для забезпечення внутрішньої міграції, яка буде сприяти підвищенню активності населення.

Трудовий потенціал – це форма прояву людського фактору на виробництві.

Таким чином, трудовий потенціал є найважливішим джерелом розвитку інноваційної діяльності, що дозволяє підвищувати конкурентоспроможність як окремих підприємств, так і економіки, в цілому, а інновації є своєрідним індикатором ділової активності, які визначають швидкість розвитку перспективних секторів за умов сприятливого інноваційного та інвестиційного клімату.

Список літератури: 1. Чухрай Н.І. Формування інноваційного потенціалу промислових підприємств: маркетингове та логістичне забезпечення: Монографія.- Львів: Націон.ун-т «Львівська політехніка», 202.-315 с. 2. Лисин Б.К., Фридлянов В.Н. Инновационный потенциал как фактор развития // Инновации. -2002.-№7(54).-С.17-34. 3. Лепейко Т.И., Колесников А.А. Сущность и структура потенциала предприятия в современных условиях. // Экономика: проблемы теории та практики. Збірник наукових праць. Випуск 199: в 4 т. том 1. –Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. –с.284-292. 4. Sackett P. R., Laczko R. M. Job and work analysis / P.R. Sackett // Handbook of psychology. – 2003. – № 12 – P. 21-37 5. Swanson R.A. Human resource development and its underlying theory / R.A. Swanson // Human Resource Development International. – 2001. – №4 – P. 299-312. 6. Karl-Heinz Paqué. Full employment: The new German job miracle: Paqué K.H. – Carl Hanser Verlag. – Munich. – 2012. – 340 p.

Bibliography (transliterated): 1. Chuxraj N.I. *Formuvannya innovacijnogo potencialu promislovix pidpriemstv: marketingove ta logistichne zabezpechennja*: Monografiya.- L'viv: Nacionyuun-t «L'vivs'ka politexnika», 202.-315 p. 2. Lisin B.K., Fridlyanov V.N. *Innovacijnyj potencial kak faktor razvitiya* // Innovacii. -2002.-No 7(54).-P.17-34. 3. Lepejko T.I., Kolesnikov A.A. *Sushhnost' i struktura potenciala predpriyatiya v sovremennyx usloviyax*. // Ekonomika: problemi teorii ta praktiki. Zbirnik naukovix prac'. Vipusk 199: No 4 t. tom 1. –Dnipropetrovs'k: DNU, 2005. – P.284-292. 4. Sackett, P. R., & Laczko, R. M. (2003). Job and work analysis. In W.C. Borman, D.R. Ilgen, & R.J.

Klimoski (Eds.), Handbook of psychology (No 12, pp. 21-37). Hoboken, NJ: Wiley. 5. Swanson, R. A. (2001). Human resource development and its underlying theory. Human Resource Development International, 4, P. 299-312. 6. Karl-Heinz Paqué (2012) Full employment: The new German job miracle. Carl Hanser Verlag, Munich

Надійшло (received) 16.03.2015

УДК 330.34

С.В. ГАРМАШ, старший викладач, НТУ «ХП»

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТРАНСФОРМАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ

У статті аналізується можливість застосування іноземного досвіду трансформування національної економіки в результаті проведення радикальних реформ у контексті розвитку українського суспільства в цілому в умовах загострення системної кризи. Розкривається сутність реформ «шокової терапії» Л. Бальцеровича у Польщі, проводиться порівняльний аналіз та робиться висновок щодо доцільності впровадження таких реформ в Україні у сучасних умовах.

Ключові слова: радикальні реформи, «шокова терапія», трансформування національної економіки, системна криза, закордонний досвід.

Вступ. Останнім часом дуже наполегливо в Україні та за кордоном обговорюється можливість застосування досвіду «шокової терапії» для врятування національної економіки від повного краху, а країни – від колапсу та розпаду, коли соціальна складова невдоволення на фоні занепаду економіки, «військового тягаря» та зuboжіння рівня життя населення може призвести до знищення об'єднуючого фактору – збереження територіальної цілісності країни. Необхідно зазначити, що певні кроки урядом країни вже зроблено, щоб стабілізувати ситуацію від подальшої некерованості. Достатність та компетентність цих дій виявиться з часом.

Понад 23 роки, з дня проголошення незалежності України, мова постійно йшла про необхідність проведення реформ у всіх сферах. Але далі обговорювання та «розмитих» кроків справа не просувалася тому, що це було вигідно тим, хто розкрадав і продовжує розкрадати країну. Перший заступник генпрокурора України Давид Сакварелідзе^[1] зараз дивуються: який треба мати країні потужний запас, щоб в умовах тотального роздирання на приватні інтереси, ще існувати.

Актуальність дослідження. У ситуації, яка край назріла, слід звернути увагу на досвід розвитку економік іноземних країн в умовах трансформації

Klimoski (Eds.), Handbook of psychology (No 12, pp. 21-37). Hoboken, NJ: Wiley. 5. Swanson, R. A. (2001). Human resource development and its underlying theory. Human Resource Development International, 4, P. 299-312. 6. Karl-Heinz Paqué (2012) Full employment: The new German job miracle. Carl Hanser Verlag, Munich

Надійшло (received) 16.03.2015

УДК 330.34

С.В. ГАРМАШ, старший викладач, НТУ «ХП»

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТРАНСФОРМАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ

У статті аналізується можливість застосування іноземного досвіду трансформування національної економіки в результаті проведення радикальних реформ у контексті розвитку українського суспільства в цілому в умовах загострення системної кризи. Розкривається сутність реформ «шокової терапії» Л. Бальцеровича у Польщі, проводиться порівняльний аналіз та робиться висновок щодо доцільності впровадження таких реформ в Україні у сучасних умовах.

Ключові слова: радикальні реформи, «шокова терапія», трансформування національної економіки, системна криза, закордонний досвід.

Вступ. Останнім часом дуже наполегливо в Україні та за кордоном обговорюється можливість застосування досвіду «шокової терапії» для врятування національної економіки від повного краху, а країни – від колапсу та розпаду, коли соціальна складова невдоволення на фоні занепаду економіки, «військового тягаря» та зuboжіння рівня життя населення може призвести до знищення об'єднуючого фактору – збереження територіальної цілісності країни. Необхідно зазначити, що певні кроки урядом країни вже зроблено, щоб стабілізувати ситуацію від подальшої некерованості. Достатність та компетентність цих дій виявиться з часом.

Понад 23 роки, з дня проголошення незалежності України, мова постійно йшла про необхідність проведення реформ у всіх сферах. Але далі обговорювання та «розмитих» кроків справа не просувалася тому, що це було вигідно тим, хто розкрадав і продовжує розкрадати країну. Перший заступник генпрокурора України Давид Сакварелідзе^[1] зараз дивуються: який треба мати країні потужний запас, щоб в умовах тотального роздирання на приватні інтереси, ще існувати.

Актуальність дослідження. У ситуації, яка край назріла, слід звернути увагу на досвід розвитку економік іноземних країн в умовах трансформації

після розвалу соціалістичного співтовариства. Мова йдеться про вибір свого шляху розвитку і здійснення відповідних реформ усіх сфер суспільного життя. Найбільш гострими є суперечки про швидкість проведення відповідних реформ: проведення швидкими темпами приватизації і створення великого прошарку населення, зацікавленого у капіталізмі, щоб не було повернення до часів будівництва комунізму. З іншої сторони вважається, що прискорене реформування може стати нещастям, коли економічні провали будуть посилюватися політичною корупцією, що може призвести до наступу або ультраправих, або ультралівих сил. Першу школу назвали «прихильниками шокової терапії», а другу – «прихильниками поступового проведення реформ» [2].

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз ситуації в період загострення системної кризи, яка стала притаманною нашій країні, та обґрунтування можливості використання закордонного досвіду врятування національної економіки від повного краху, а країни – від розпаду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням реформування національних економік, шляхам виходу з кризи присвячено багато робіт вітчизняних та іноземних вчених та практиків, таких як Бальцерович Л., Травін Д., Марганя О., Іларіонов А., Бендукідзе К., Наім М., Дадуш У., Дзурінда М., Маршалл Дж. та ін.

Матеріали дослідження. Оскільки в нашій країні за роки незалежності склався мафіозно-олігархичний клас, який постійно перенаправляє матеріальні та фінансові потоки для власного збагачення, то виникає проблема щодо механізму проведення реформ. Слід зазначити, що реформи повинні розроблятися і втілюватися тими ж самими людьми, а заходи втілення цих реформ на практиці повинні відштовхуватися від існуючої економічної ситуації, слід використовувати накопичені традиції, досвід, практику. У процесах реформування сьогодні Україні слід звернутися до досвіду інших країн, зокрема до досвіду Польщі.

Сутність реформ Лешека Бальцеровича^[1] у Польщі полягала у наступному:

- 1) зміні структури власності;
- 2) демонополізації економіки;
- 3) повного введення ринкових механізмів;
- 4) реформування фінансової і банківської систем, конвертування злого для забезпечення відкритого характеру економіки.

Оскільки, до початку реформ (1990 рік) економіка Польщі знаходилася у стані глибокої системної економічної кризи (зниження рівня виробництва, гіперінфляція, зниження рівня життя населення), то керівництво країни вважало за необхідність проведення курсу кардинальних системних змін [2].

Початок системних змін планувалося впроваджувати з етапом стабілізації економіки країни. Основними елементами забезпечення цієї стабілізації стали наступні фінансові заходи:

1. Жорстка монетарна політика^[4], яка полягала у різкому скороченні грошової емісії та в застосуванні високих відсоткових ставок на кредити. Одночасно були упорядковані кредитні відношення, введено гнучкий поточний відсоток до усіх договорів, які було укладено раніше, а також скорочення застосування пільгових кредитів.

2. Ліквідація бюджетного дефіциту за рахунок скорочення дотацій на продукти харчування, сировину, заходи виробництва, енергоносії, відміни більшості податкових пільг та ухилень від уплати податків.

3. Лібералізація основної маси цін (понад 90% цін є вільними) і підвищення цін, які залишилися під контролем держави (енергоносії, транспортні тарифи, квартплата, ліки).

4. Введення часткової конвертації польської валюти – злогого – за умов її значної девальвації, уніфікації курсу на всіх ринках і лібералізації зовнішньої торгівлі.

5. Жорстка обмежувальна політика доходів, сутність якої була в ліквідації повної індексації заробітної платні; в встановленні високого прогресивного податку на зростання заробітної платні на підприємствах, яка скорочувала би збільшення заробітної платні по відношенню до зростання цін з використанням корегуючого коефіцієнту індексації; введення зрівнювального податку на заробітну платню, яка перевищує середню в 1,4 рази.

Цей комплекс фінансових заходів у Польщі отримав назву «шокової терапії» [2].

На сьогодні «...у світовому масштабі Польща не виділяється ні розмірами території чи чисельністю населення, ні економічною потужністю. Але на теренах Європи її ресурсний потенціал, економічна й політична роль досить помітні. За європейськими мірками вона перебуває серед найбільших держав за площею (майже дорівнює розмірам Німеччини) і чисельністю населення (ненабагато поступаючись Іспанії). Але більш важливою є економічна роль Польщі в Європі. Польща – це постсоціалістична країна, що має найяскравіші досягнення в перебудові економіки на ринкові засади. На відміну від Китаю, що продовжує дотримуватися соціалістичної моделі розвитку, Польща першою з колишніх соціалістичних країн рішуче відкинула комуністичну ідеологію й принципи соціалістичного господарства. «Шокова терапія» в реформуванні економіки прийняла в Польщі найвиразніші форми»[6].

Але у Польщі впровадження корінних реформ почалося у 1990 році на фоні консолідуючого суспільства фактору, коли країна намагалася скоріше відійти від соціалізму. Україна за цей самий період має ганебний «досвід» системного знищення як свого ресурсу, так і свого потенціалу. Необхідність змін в основному тільки декларувалася та цинічно ігнорувалося провладними інституційними структурами, оскільки в нашій країні «...поняття «влада», «бізнес» та «кримінал» давно та надовго стали тотожними поняттями » [7].

Як і всякі зміни, період трансформацій, на своєму шляху має як протидію, так і негативні наслідки. Більш детально зупинимось на польських реформах 90-х років і на можливості їхнього втілення на теренах сьогоденної України.

«Польська економічна реформа 90-х років, можливо, є одним з найбільш дивовижних явищ у світовій історії ХХ століття... Німецьке «економічне диво», яке вразило світ у 50-і роки, спиралося на багатотисячову господарчу культуру німців. Успішні економічні реформи деяких латиноамериканських країн мали місце після десятиліть помилкових дій, у результаті яких був накопичений певний досвід перетворень. У інших країнах (наприклад, у Чілі)... була тверда рука, яка забезпечувала порядок і суспільний консенсус, який мав місце на основі відкидання марксистського експерименту... У Польщі склалася зовсім інша ситуація... Довгий час Польща не мала у себе ані розвинутого бізнесу, ані глибокої підприємницької культури, ані навіть нормальної, ефективно працюючої державної адміністрації. Замість цього були десятиліття боротьби за незалежність і національну цілісність. А це не призводить до економічного процвітання» [8].

Але, на нашу думку, ця боротьба сприяла виникненню і зміцненню консолідуючого фактору – створення незалежної держави. На відміну від України, Польща на момент запровадження реформ не мала досвіду понад двадцяти десятиліть ціленаправленого знищення усіх видів ресурсу (економічного, інтелектуального, енергетичного та ін.) країни, а також спланованого маніпулювання свідомістю громадян заради задоволення окремими особами та кланами своїх власницьких інтересів. Це стосується і програної Росії інформаційної війни, і протиставницького розділу нації за територією проживання. У зв'язку з цим згадується гасло одного з кандидатів на президентських перегонах в Україні 2014 року: «Ми проїдали 23 роки те, що було залишено у спадок після розвалу Радянського Союзу...» Хотілось би нагадати доларовому мільярдеру: «Ви переплутали займенники! Не «ми», а «ви» проїдали і продовжуєте проїдати!» [7].

В результаті проведених реформ Польща спромоглася:

- 1) зробити швидкий перехід від соціалізму до капіталізму; було досягнуто політичної, фінансової і законодавчої стабільності;
- 2) створити ринкову ефективну економіку (темпи зростання ВВП стали одними з найвищих у Європі);
- 3) досягти таких результатів без диктаторського режиму і пригноблення тих, хто зазнав значних матеріальних і моральних втрат у результаті запровадження комплексу реформ.

«Польща була першою країною, яка взяла старт у забігу до ринку... без будь-яких обмежень таких, як ринковий соціалізм. Польща першою домоглася того, що трансформаційний спад було повністю поборено і докризовий ВВП суттєво було перевищено. ... із Польщі прийшов до нас термін «шокотерапія», який породив такі пристрасті у політичній та

ідеологічній сферах. Не можна сказати, що польський приклад є зразком у всіх відношеннях. Навпаки, практично кожна східноєвропейська країна зробила свій внесок у розвиток реформаторського процесу. Полякам не вдалося забезпечити таку фінансову стабільність, яка мала місце у Словенії, не вдалося добитися такої політичної стабільності, яка у середині 90-х років вирізняла Хорватію, не вдалося швидко провести таку масштабну приватизацію, як у Чехословачії, не вдалося стати таким привабливим об'єктом для іноземних інвестицій, яким є Угорщина. І все ж таки, саме за успіхами Польщі в першу чергу стали судити про успіх реформ у Центральній та Східній Європі. Ця країна представляє собою сьогодні знакове явище» [8].

Представляє інтерес думка Лешека Бальцеровича стосовно можливості проведення успішних радикальних реформ в Україні.

1. Шкідливість соціалізму (заборона приватної власності, монополія держави, замість ринка – централізоване планування, сильна репресивна система). «Усі свободи були злочином, у тому числі і свобода слова. Демократії при соціалізмі немає і бути не може. Демократія – це вільні вибори і конкуренція. І ми втратили дуже багато часу для економічного розвитку і підвищення рівня добробуту із-за системи, яка позбавила людину свободи. Правова держава – це ефективно обмежена держава. Здавалося, що всі йдуть до капіталізму. ... іншими словами – до ринкової економіки, яка ґрунтується на приватній власності і підприємстві» [9].

2. Принцип «діда Мороза» (приклад Греції). «Демократія дуже важлива, але сама по собі вона не гарантує мудрих рішень. Якщо нема людей, які слідкують за політиками. Такий нагляд потрібен, щоб політики не діяли за принципом «діда Мороза». Політики кажуть: «Ми вам дамо гроші». А звідки вони? Підвищення податків і друкувальний верстат. Позбавлятися таких політиків повинні допомагати вибори, тому дуже важлива конкуренція. Але також важливо, щоб у суспільстві були люди, об'єднані в організації третього сектору, які систематично спостерігають за тим, що обіцяють і роблять політики. Тому що в суспільстві є інші групи, які прагнуть, щоб політики дали грошей» [9].

3. Політика капіталізму (частка приватної власності в економіці зростає: у Польщі – 70-80%, в Україні – 60-70%). «Але є різниця у природі та суті приватної власності. У Польщі ми з самого початку будували такий капіталізм, при якому підприємства не залежать від політичних зв'язків. Їхній успіх залежить від роботи, ідеї, ефективності. З іншої сторони, в Росії та в Україні існує такий капіталізм, де володіння підприємствами залежить від зв'язків. Від політичних. Ось головна відмінність. Необхідно будувати такий капіталізм, при якому шанси окремих підприємств не залежать від політичних зв'язків. І це – дуже важлива реформа у політиці. Наскільки різняться країни з політичним і вільним капіталізмом видно з економічних

результатів. Самий важливий показник – економічне зростання. Зростання валового продукту. Від цього залежить рівень життя» [9].

4. Швидкість реформ. «Від економічного розвитку залежить кількість людей, які виїжджають з країни. Багато українців їдуть до Польщі, де рівень життя у шість разів вищий. Один спосіб утримати людей – розвиватися скоріше за багатих країн. Звідки брати гроші? Від економічного зростання. Якщо порівнювати рівень ВВП з тим, який був у 89-у році, то економіка Польщі зросла більше, ніж на 100%. З іншої сторони є Україна, де рівень життя такий, що і 25 років тому назад. Менше держави, менше політики, більше конкуренції. Ми отримали великий результат, зменшивши роль системи. Це були радикальні реформи. У нас була важка економічна ситуація: гіперінфляція, великі зовнішні борги, падіння виробництва. Ми запустили програму реформ за 3-и тижні. Це можливо, якщо не зупинятися, якщо є політична підтримка» [9].

5. Політик і реформатор наголосив також на необхідності збалансувати бюджет. За високих податків і бюджетному дефіциті витрати дуже високі, тому необхідно їх скорочувати (скорочення субсидій, підвищення пенсійного віку), що, безумовно, негативно відобразиться на рівні життя значних верств населення країни.

6. Звісно, що в Україні існують проблеми і політичного характеру, проблеми з управлінням. Л. Бальцерович вважає це наслідком поганої соціалістичної системи, коли ніхто не хотів працювати, бо не було ефективних стимулів. Так було у Польщі на початку 90-х років. Нажаль, в Україні на руїнах командної системи господарювання запанувала бандитська система злочинного накопичення і перерозподілу капіталу, коли свавілля, корупція і цинізм управлінців усіх ланок господарювання та управління набув незворотних масштабів. Чи достатньо у правлячих і одночасно господарюючих суб'єктів українського соціуму інстинкту виживання та тямки, щоб пристосуватися до трансформаційних змін, покаже час.

7. Необхідно змінити систему, щоб неможливо було красти, провести реформу у «Нафтогазі», необхідно інвестувати в армію.

8. Державні підприємства необхідно професійно підготувати до приватизації; необхідно ліквідувати монополії, щоб була конкуренція. «Рішення проблем – команда. І громадяни. У вас є демократія, використовуйте її. Завжди порівнюйте ризики. Відміна субсидій – ризик. Але що буде, якщо цього не зробити? Розлад бюджету. Але головне – зібрати команду. Без команди нічого неможливо. Дуже важна стратегія, швидке просування вперед. І комунікація з суспільством» [9].

Ганебна практика кумівства та родинно-кланових інтересів призвела до того, що у кабмін України прийшлося запросити працювати міністрів-іноземців, не кажучи про радників всіх рівнів. Це свідчить про непрофесійне, у більшості випадках, корупційно-поживницьке відношення вітчизняних політиків-можновладців до своїх постів та обов'язків. Такі відносини

Л.Бальцерович назвав «політичним капіталізмом». А в таких випадках повна ротація неможлива у швидкий час. Тому контролюючими органами в Україні виступають міжнародні організації такі, як МВФ^[5] та ін., оскільки від кредитування цими організаціями залежить не тільки стан економіки, а й існування України, як держави. Це розуміє більшість суспільства, особливо в умовах, коли Україна виконує роль слабкої фігури у чужій грі протистояння інтересів та перерозподілу сфер впливу між Заходом та Росією.

«Зараз підтримка України зі сторони Заходу залежить від реформ у вашій країні. Не можна тільки і казати, що ми – бідні, ми – слабкі, ми – жертви і вимагати підтримки. Не усі на Заході симпатизують Україні, оскільки вплив Росії достатній. Чим більше Україна зробить сама, тим кращі передумови для підтримки Заходом», - вважає Л. Бальцерович [11]. Він додав, що ніяка фінансова поміч від Заходу не замінить реформ.

МВФ затвердив нову програму кредитування України на чотири роки у розмірі 17,5 млрд. доларів. У документі говориться, що «... сильна політика і фінансування у першій половині року, як сподіваються, припинить дію надмірних дисбалансів на валютному ринку і швидко відновить показники фінансової стабільності. Тим не менше, основні прогнози щодо росту були знижені у порівнянні з першим оглядом з кредитування стенд-бай» [12].

Реальний ВВП України скоротився до мінус 5,5% у 2015 році в порівнянні з мінус 3,4% у прогнозі. На наступний рік прогнозується зростання цього показника до 2%. Зростання ВВП перевищить докризовий рівень до 2019 року. Інфляція у 2015 році досягне 27%. Державний та гарантований державою борг досягне 94% від ВВП та прогнозується його поступове зниження до 71% у 2020 році.

«При цьому відмічається. Що ризики для зростання економіки залишаються високими. Серед них вказані бойові дії на Сході країни, нестабільність боргових операцій і можлива недостатня участь у них кредиторів, затримки в виконанні вимог програми. Позитивним фактором, який здатний відновити довіру кредиторів, в МВФ вважають початок реального врегулювання «геополітичної кризи». Крім того, прискорена адаптація виробництва та експорту до нового макроекономічного та зовнішнього середовища також повинно підтримувати зростання» [12].

Щоб здійснити ці наміри, крім фінансового кредитування, необхідна добра воля самих виконавців. І тут на перше місце виходить фактор морального виміру.

Як показує практика, весь тягар у подоланні кризи в нашій країні перекладається на плечі простих людей, тому не враховувати соціальний вектор у втіленні реформ жорсткої економії – прямування до соціального вибуху! Міністр фінансів України Н. Ярецько на симпозіумі «Україна: Звільнення від пострадянської спадщини» наголосила: «Підтримка бідних є не тільки соціальною задачею, а й задачею підтримки реформ» [13]. Оскільки прибутки громадян України за рік скоротилися на 10%, рівень злиденності

виріс на 30%, а приблизно 10-12% населення України знаходиться за межею бідності [13], то це суттєво може загрожувати ефективному реформуванню економіки.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що єдиний можливий шлях виходу України із системної кризи та вдалого впровадження радикальних реформ полягає в необхідності консолідації зусиль усіх верств суспільства, коли об'єднуючим фактором повинно бути прагнення до збереження цілісності країни, розбудови її державності, коли мова йдеться про вибір свого шляху розвитку і здійснення відповідних реформ усіх сфер суспільного життя.

Список літератури: 1. Джерело: <http://politrada.com/dossier/David-Sakvarelidze> 2. Бальцерович. Опыт польских реформ. Джерело: [mark.ru. http://www.alter-idea.org.ua/bal-tserovich-opu-t-pol-skikh-reform/](http://www.alter-idea.org.ua/bal-tserovich-opu-t-pol-skikh-reform/) 3. Джерело: http://uk.wikipedia.org/wiki/Інститут_трансформації_суспільства 4. Джерело: http://uk.wikipedia.org/wiki/Лешек_Бальцерович 5. Джерело: http://uk.wikipedia.org/wiki/Монетарна_політика 6. Економіка Польщі: <http://economists.pro/05-04-2014/ekonomika/29757> 7. Гармаш С.В. Відсутність персональної відповідальності як мотиватор безладдя та беззаконня. // Труды V-ої Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції студентів та молодих вчених «Стратегія інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність» 20 грудня 2014 р. – Х.: НТУ «ХПІ», 2014 р. – С.18. 8. Травін Д., Марганія О. Європейська модернізація. // Джерело: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Trav/25.php 9. Іларіонов А. – Л. Бальцерович про реформи у Польщі та Україні. // Конспект лекцій Л. Бальцеровича (Київ, 04.02.2015). Джерело: <http://aillarionov.livejournal.com/> 10. Джерело: http://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_валютний_фонд 11. Україна – перша лінія оборони для Заходу, - автор польської «шокової терапії» Бальцерович. Джерело: <http://censor.net.ua/news/323268/> 12. В МВФ спрогнозували коли ВВП України перекриє докризовий рівень. Джерело: <http://finance.obozrevatel.com/business-and-finance/83156-v-mvf-sprognozirovali-kogda-vvp-ukrainiyi-prevyisit-dokrizisnyiy-uroven.htm> 13. Джерело: <http://glavcom.ua/news/289076.html>

Bibliography (transliterated): 1. Dzherelo: <http://politrada.com/dossier/David-Sakvarelidze> 2. Bal'tserovich. *Opyt pol'skikh reform*. Dzherelo: [mark.ru. http://www.alter-idea.org.ua/bal-tserovich-opu-t-pol-skikh-reform/](http://www.alter-idea.org.ua/bal-tserovich-opu-t-pol-skikh-reform/) 3. Dzherelo: http://uk.wikipedia.org/wiki/Instytut_transformatsii_suspiil'stva 4. Dzherelo: http://uk.wikipedia.org/wiki/Leshkek_Bal'tserovich 5. Dzherelo: http://uk.wikipedia.org/wiki/Monetarna_polityka 6. *Ekonomika Pol'shchi*: <http://economists.pro/05-04-2014/ekonomika/29757> 7. Garmash S.V. *Vidsutnist' personal'noi vidpovidal'nosti yak motivator bezladdya ta bezzakonnya*. // Trudy V-oi Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii studentiv ta molodykh vchenykh «Strategiya innovatsiinogo rozvytku ekonomiky Ukrainy: problemy, perspektivy, efektyvnist'» 20 grudnya 2014 – Kharkiv: NTU «KhPI», 2014 – P. 18. 8. Travin D., Marganiya O. *Evropeiska modernizatsiya*. // Dzherelo: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Trav/25.php 9. Ilarionov A. – L. *Bal'tserovich pro reformy u Pol'shchi ta Ukraini*. // Konспект lektsii L. Bal'tserovicha (Kyiv, 04.02.2015). Dzherelo: <http://aillarionov.livejournal.com/> 10. Dzherelo: http://uk.wikipedia.org/wiki/Mizhnarodnyi_valyutnyi_fond 11. *Ukraina – persha liniya oborony dlya Zakhodu*, - avtor pol's'koi «shkovoii terapii» Bal'tserovich. Dzherelo: <http://censor.net.ua/news/323268/> 12. *V MVF sprognozuvaly koly VVP Ukrainy perekrye dokryzoviyi riven'*. Dzherelo: <http://finance.obozrevatel.com/business-and-finance/83156-v-mvf-sprognozirovali-kogda-vvp-ukrainiyi-prevyisit-dokrizisnyiy-uroven.htm> 13. Dzherelo: <http://glavcom.ua/news/289076.html>

Надійшло (received) 17.03.2015

С.В. ЧЕРНОБРОВКІНА, асистент НТУ «ХПІ»

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ТА МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

В статті надано структуру реалізованої промислової продукції України, проаналізовано загальний стан металургійного та машинобудівного сектору економіки України, обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності, наведено фінансові результати великих та середніх промислових підприємств, показано основні країни-партнери в експорті промислових товарів України, перелічено основні проблеми металургійних та машинобудівних підприємств.

Ключові слова: промислова продукція, металургійний та машинобудівний сектор економіки, проблеми металургійних та машинобудівних підприємств.

Вступ. Економіка України безпосередньо залежить від провідних галузей промисловості, якими є металургія, машинобудування, хімічна, енергетична і вугільна промисловість. Рівень розвитку машинобудування та металургії - один з основних показників економічного і промислового розвитку країни. Галузь має економічну вагу в міжнародному виробництві і торгівлі металопродукцією. За обсягом металопродукції, яка йде на експорт, Україна посідає третє місце.

Аналіз основних досягнень літератури. Дослідженню розвитку металургійного та машинобудівного комплексу України приділяють увагу багато вітчизняних вчених, зокрема: А.Н. Смирнов А.І. Амоша, В.І. Большаков, Н.Л. Любченко, Ю.О. Терлецька, Я.В. Кудря, Т.О. Жуковська, Л.Г. Тубольцев С. Грищенко, В. Мазур, О.Б. Марек, О.В. Ткаченко, М.О. Тулупов, С.Б. Холод, В. Шапрана та інші.

Мета дослідження. Огляд сучасного стану металургійного та машинобудівного сектору економіки, виявлення комплексу проблем металургійних та машинобудівних підприємств України.

Матеріали дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці та методичні розробки провідних вітчизняних вчених в області машинобудування та металургії. Вирішення наукових завдань здійснювалось з використанням статистичного аналізу, наукового узагальнення та систематизації при дослідженні тенденцій розвитку металургійної та машинобудівної галузі України. Результати дослідження, висновки та рекомендації обґрунтовано шляхом комплексного підходу.

Результати досліджень. Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) великих промислових підприємств України у 2014 році склали 1195592,4 млн.грн., що складає 21,6% всього обсягу реалізованої продукції.

Кількість зайнятих працівників на промислових підприємствах України складає 2924,9 тис. осіб, що майже 30% від усіх зайнятих у 2014 році.

Переробна промисловість займає найбільшу частку (67,7%) у структурі реалізованої промислової продукції України, а металургійне виробництво та машинобудування мають найбільшу питому вагу (26,9%) в переробній промисловості України[1] (рис. 1).

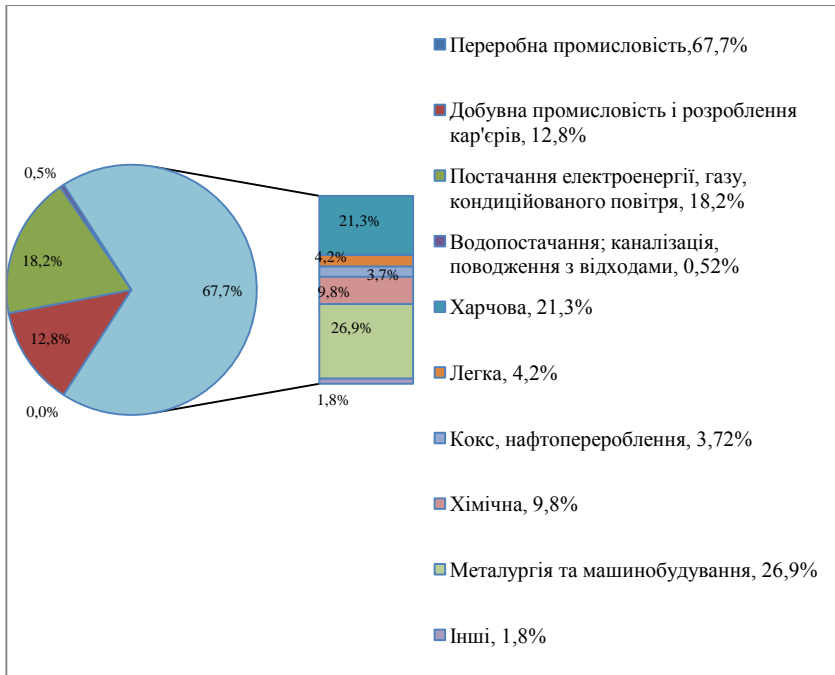


Рис. 1 - Структура реалізованої промислової продукції України у 2014р.

Розвиток машинобудування – основа науково-технічного прогресу в усіх галузях народного господарства, значна підтримка конкурентоспроможності країни. Вочевидь забезпечення розвитку машинобудування є необхідною передумовою формування потенціалу розвитку країни, її конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Але в існуючих економічних та політичних умовах постає питання про перспективи подальшого розвитку цього сектора економіки.

Так, у січні 2014р. порівняно з попереднім місяцем 2013р., індекс промислової продукції України становив відповідно 95,8% та 96,6%, у січні 2015 року індекс становив вже 78,7% (див. рис. 2).

У металургійної та машинобудівної продукції України за період січень - березень 2015 року порівняно з такими ж періодами 2013 та 2014 років обсяг

нових замовлень на виробництво металургійної та машинобудівної продукції зменшився майже вдвічі, і також зменшився обсяг іноземних замовлень цієї продукції (рис. 3).

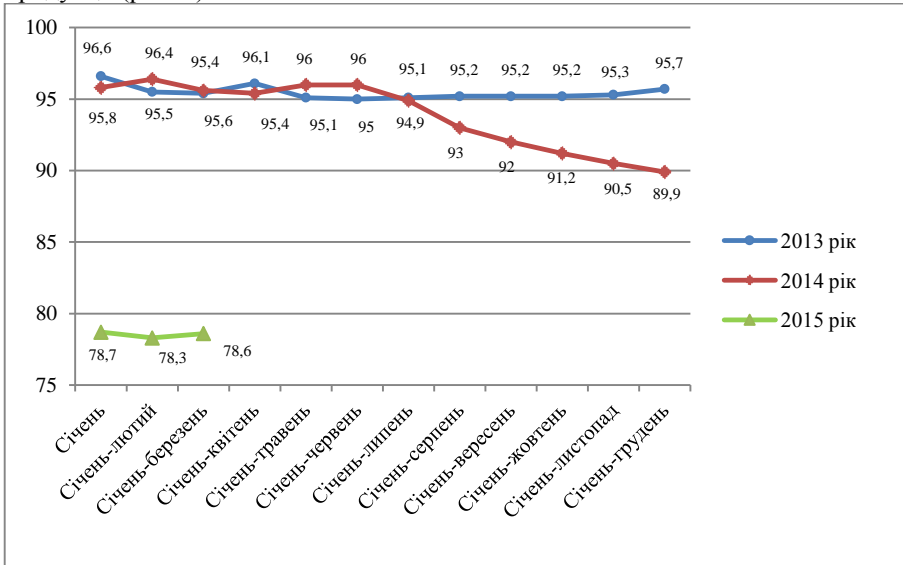


Рисунок 2 – Індеси промислової продукції (у% до відповідного періоду попереднього року) (Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя, за IV квартал 2014р. та 2015р. також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції)

Як свідчить статистика, у 2013 – 2015рр. р. відчутний вплив на обсяги вітчизняного промислового виробництва мав зовнішній ринок: питома вага іноземних замовлень на виробництво металургійної та машинобудівної продукції у січні - березні становила у 2013р. - 57,22%, у 2014р. – 52,83%, та 61,5% у 2015рр. їх загального обсягу. Таким чином, є підстави оцінювати цей період як такий, у якому посилюються тенденції нестійкості, спаду, подальшого розшарування промислових виробництв за результатами функціонування и можливостями розвитку як унаслідок впливу кон'юнктурних коливань, так і, вочевидь, несприятливих макроекономічних й інституційних умов.

Майже понад 60% продукції металургійного виробництва та машинобудування, виробленої в Україні, реалізується за її межами (табл. 1).

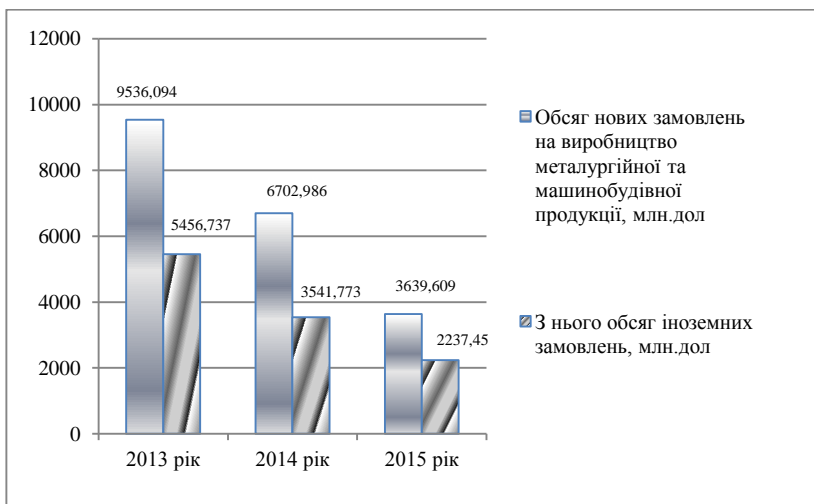


Рисунок 3 – Обсяг нових замовлень на виробництво металургійної та машинобудівної продукції за січень - березень 2013 - 2015 рік

Таблиця 1 - Обсяг реалізованої металургійної та машинобудівної продукції за січень - березень 2013 - 2015 рік (Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції)

	Обсяг реалізованої металургійної та машинобудівної продукції		З нього обсяг продукції, реалізованої за межі України	
	млн.дол	у % до всієї реалізованої продукції	млн.дол	у % до обсягу реалізованої металургійної та машинобудівної продукції
Січень - березень 2013 року	9575,363	39,1	7034,689	73,47
Січень - березень 2014 року	9680,062	34,4	6042,576	62,42
Січень - березень 2015 року	3398,0	24,6	2286,494	67,29

Поки що основною країною-експортером товарів виступає Російська Федерація (рис.4).

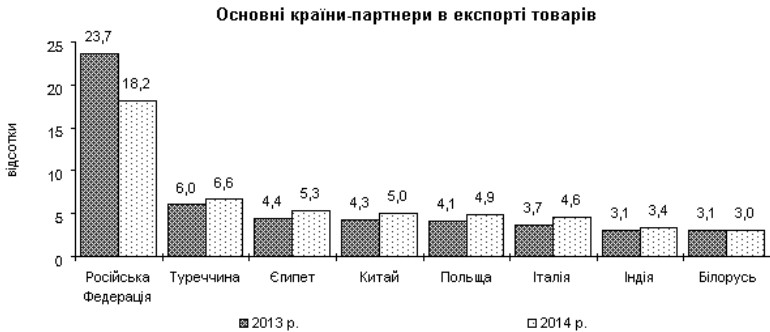


Рисунок 4 – Основні країни-партнери в експорті товарів України

Співробітництво з Росією розвивалось роками і вітчизняні виробники особливо не прагнули знайти альтернативні ринки збуту, а російські покупці - інших постачальників або розвинути власне виробництво. Загальна частка Росії в експорті машинобудівного устаткування України складає понад 50% (таблиця 2) [3].

Таблиця 2 – Обсяг промислової продукції, що поставляється до Росії

Підприємство	Пояснення	Доля виготовленої продукції, що поставляється до Росії
ПАТ«Запоріжтрансформатор»	Найбільше у СНД та Європі підприємство з виробництва силових масляних трансформаторів та електричних реакторів з виробничою потужністю 60 тис. МВА на рік.	47%
ПАТ «Сумське НВО ім. Фрунзе»	Одне з найбільших в Європі машинобудівних комплексів з випуску устаткування для нафтової, газової, атомної та хімічної промисловості	50%
АТ «Мотор Січ», у його складі: — Запорізький моторобудівний завод — Запорізький машинобудівний завод ім. В.І.Омельченка — - Сніжнянський машинобудівний завод — - Волочеський машинобудівний завод — Авіакомпанія "Мотор Січ"	Підприємство випускає авіаційні двигуни і газотурбінні установки	70%

Деякі підприємства вже відмовляються від експорту до Росії, наприклад Криворізький гірничо-металургійний комбінат "ArcelorMittal Кривий Ріг" (Дніпропетровська область) фактично повністю припинив відвантаження металопродукції в Російську Федерацію, займається пошуком нових ринків збуту своєї продукції [4].

В промисловості України кількість збиткових підприємств у відсотках до загальної кількості підприємств за 2014р склала 44,4% (див. табл.3).

Таблиця 3 – Фінансові результати великих та середніх підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності за 2014 рік (Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, а також без частини зони проведення антитерористичної операції)

	Фінансовий результат (сальдо), (млн.грн.)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, (млн.гр)	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, (млн.грн)
Промисловість	- 152219,0	55,6	72468, 9	44,4	22468 7,9
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	- 33413,0	54,2	7986,5	45,8	41399, 5
Машинобудування	- 20045,0	59,0	8751,7	41,0	28796, 7

До основних проблем металургійних та машинобудівних підприємств України відносяться наступні:

- війна на Донбасі призводить до пошкоджень потужностей, порушень енергетичної та транспортної інфраструктури металургійного виробництва;
- перебої в роботі погіршують експортні позиції металургійних заводів і комбінатів;
- безперервно зростають ціни на електроенергію для промислових споживачів;
- складна ситуація з вантажними залізничними перевезеннями. За рік тарифи вже двічі підвищувалися і передбачається чергове зростання ціни на транспортування;
- підприємства змушені купувати валюту, щоб придбати комплектуючі та сировину через те, що валютну виручку забирає держава. На цих валютних операціях продукція втрачає 3% собівартості;
- відсутність у більшості підприємств сертифікату згідно з міжнародними стандартами;

- модернізують українську металургію в основному зарубіжні компанії;
- при наявних пропозиціях вітчизняних підприємств велика кількість комплектуючих і обладнання завозиться з-за кордону, тому що так диктує закордонний інвестор;
- на підприємствах немає масового інформування про доступ на європейський ринок;
- труднощі з термінами виконання наявних контрактів з причин застарілих технологій (на більшості підприємств стоїть багатосерійне виробництво за принципом змінно-потоківих ліній «верстат-операція», яке передбачає роботу тисячі фахівців, що на сьогодні не потрібно через невеликі замовлення).

Висновки. Сучасний стан металургійної галузі України є важким: скорочуються ринки збуту українських металургів, зростають ціни на енергоносії і транспортні перевезення, посилюється конкуренція на зовнішніх ринках. Для цієї галузі характерні такі проблеми розвитку: проблеми на державному рівні, технічні, економічні. Основні перспективи розвитку металургії на найближчі роки вбачаються у розширенні реалізації металопродукції на внутрішньому ринку, подальшій диверсифікації зовнішніх ринків збуту (особливо у європейському та північно-африканському напрямках), зниженні залежності від імпорту високотехнологічної продукції та модернізації технологічної бази металургійного виробництва.

Список літератури: 1. Державна служба статистики України, 2015. Обсяг реалізованої промислової продукції за січень–грудень 2014 року та індекс обороту (реалізації) в Україні 2. Державна служба статистики України, 2015. Фінансові результати діяльності великих та середніх підприємств України. 3. Заточені під Росію: українська промисловість втрачає ринки збуту [Електронний ресурс] <http://forbes.ua> 4. <http://www.fixygen.ua/news/20150421/arcelormittal.html>

Bibliography (transliterated): 1. *Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrainy`*, 2015. Obsyag realizovanoyi promy`slovoyi produkciyi za sichen`–gruden` 2014 roku ta indeks oborotu (realizaciyi) v Ukraini 2. *Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrainy`*, 2015. Finansovi rezul`taty diyal`nosti velyky`x ta sereдnix pidpry`yemstv Ukrainy`. 3. *Zatocheni pid Rosiyu: ukrayins`ka promy`slovis`t` vtrachaye ry`nky` zbutu* [Web] <http://forbes.ua> 4. <http://www.fixygen.ua/news/20150421/arcelormittal.html>

Надійшла (received) 17.03.2015

О. Б. БЛОЦЕРКІВСЬКИЙ, канд. техн. наук, доц. НТУ «ХПІ»;
Н. В. ШИРЯЄВА, канд. техн. наук, доц. НТУ «ХПІ»

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено сучасний стан та тенденції розвитку електроенергетики України. Розглянуто виробництво електроенергії в Україні за 2001-2014 рр. Розраховано аналітичні показники ряду динаміки. Побудовано одночленні та двоохленні регресійні моделі. Перевірено неавтокорельованість залишків, використовувався критерій Неймана. Зроблено точковий прогноз виробництва електроенергії на 2015 і 2016 роки.

Ключові слова: електроенергетика, базисні та ланцюгові показники ряду динаміки, одно- та двоохленні авторегресійні моделі, критерій Неймана, точковий прогноз.

Вступ. Електроенергетика – це галузь енергетики України, що включає виробництво, передачу і збут електроенергії. Вона є найбільш важливою галуззю енергетики, що пояснюється такими перевагами електроенергії перед енергією інших видів, як відносна легкість передачі на великі відстані, розподіли між споживачами, а також перетворення її в інші види енергії (механічну, теплову, хімічну, світлову та ін.). Електроенергетика впливає не лише на розвиток народного господарства, але і на територіальну організацію виробничих сил. Електроенергія виробляється здебільше за рахунок непоновлюваних джерел – камінного та бурого вугілля, нафти, природного газу. Проте зараз Україна знаходиться у складній зовнішній та внутрішній політичній ситуації, що поглиблює економічну кризу: анексія Криму призвела до втрати перспективних родовищ нафти та природного газу на шельфі Чорного моря; на Донбасі триває збройний конфлікт між Україною та сепаратистами, під контролем яких опинилися практично всі антрацитові вугільні шахти. Тому дослідження в області потенційно можливого виробництва електроенергії є актуальними та мають важливе практичне значення.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Дослідженню виробництва електроенергії в Україні присвячено роботи [1-3]. Наприклад, роботі [1] визначено аналітичні показники динаміки за 2000-2005 рр. А в роботі [2] за даними про виробництво електроенергії за 2000-2005 р.р. визначено вид лінії тренду – лінійну функцію, розраховано її параметри, оцінено тісноту та значущість зв'язку між ознаками, зроблено точковий та інтервальний прогноз

на 2009 рік. Проте ці результати вже морально застаріли, крім того не завжди вдається підібрати адекватну регресійну модель, для якої ряд залишків буде задовольняти основним передумовам регресійного аналізу [4, 5]. Тому широке застосування одержали авторегресійні моделі, у яких регресорами виступають лагові змінні, тобто змінні, вплив яких в економетричній моделі характеризується деяким запізнюванням [4, 5].

Мета статті – це дослідження виробництва електричної енергії в Україні за 2001 – 2014 рр. та прогноз на 2015 і 2016 роки.

Постановка проблеми. За даними Держкомстату виробництво електроенергії в Україні за 2001 – 2014 рр. на кінець відповідного року складає, млрд. кВт·год [6] (див. табл. 1).

Таблиця 1 – Дані Держкомстату про виробництво електроенергії в Україні за 2001 – 2014 рр.

Рік	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Виробництво електричної енергії	173,0	173,7	180,4	182,2	186,1	193,4	196,3	192,6	173,6

Завершення таблиці 1

Рік	2010	2011	2012	2013	2014
Виробництво електричної енергії	188,8	194,9	198,9	194,4	182,4

Необхідно: а) визначити базисні та ланцюгові показники ряду динаміки, б) побудувати одно- та двохчленні авторегресійні моделі, в) перевірити їх значущість та прийнятність для прогнозування, г) зробити точковий прогноз щодо виробництва електроенергії в Україні на 2015 і 2016 роки.

Методика досліджень. Наявність рядів динаміки потребує їх аналіз, що має за мету вивчення зміни явища за часом і встановлення його напрямку, характеру цієї зміни и вияв закономірності розвитку. Властивості рядів динаміки оцінюються за допомогою *аналітичних показників*. При цьому базою порівняння може бути змінний попередній рівень (розрахунок *ланцюговим способом*) або постійний віддалений за часом рівень (розрахунок *базисним способом*).

Для побудови авторегресійних моделей використовується методика, що розроблена Ю.І. Лернером [4]. Дано деякий ряд динаміки величини X . Ставиться проблема прогнозування значення величини на майбутній період по ряду попередніх значень за допомогою деякого рівняння регресії, зокрема, лінійного

$$\tilde{X}_t = a_1 X_{t-1} + a_2 X_{t-2} + \dots + a_k X_{t-k} \quad (1)$$

з коефіцієнтами, що визначаються за методом найменших квадратів. Доведено, що залежність (1) в тому і тільки в тому разі відображає поведінку випадкової величини X в генеральній сукупності, якщо різниця між розрахунковими значеннями \tilde{X}_t по (1) і фактичними даними X_t

$$\varepsilon_t = \tilde{X}_t - X_t$$

є величиною незалежною від часу. Ця умова замінюється двома іншими:

а) значення ε_t нормально розподілені;

б) некорельовані між собою.

З огляду на те, що ряд ε_t містить невелику кількість членів умова а) не перевіряється. Таким чином, на практиці вважається за достатньою перевірка неавтокорельованості залишків.

Ця перевірка здійснюється таким чином.

Складається ряд ε_{t+1} , який містить ті ж члени, що і ε_t , але зміщені на один період, причому ε_2 займає перше, а ε_1 останнє місце. Оскільки коефіцієнти (1) визначаються за методом найменших квадратів, то

$$\bar{\varepsilon}_t = \bar{\varepsilon}_{t+1} = \dots = 0$$

Формула для визначення циклічного коефіцієнта автокореляції має вигляд:

$$r_1 = r(\varepsilon_t, \varepsilon_{t+1}) = \frac{\sum_{t=k+1}^n \varepsilon_t \varepsilon_{t+1}}{\sum_{t=k+1}^n \varepsilon_t^2}$$

Аналогічно, при будь-якому i , тобто при зрушенні членів ряду ε_t на i періодів, обчислюємо

$$r_i = r(\varepsilon_t, \varepsilon_{t+i}) = \frac{\sum_{t=k+1}^n \varepsilon_t \varepsilon_{t+i}}{\sum_{t=k+1}^n \varepsilon_t^2}, \quad (2)$$

де $i = 1, 2, \dots, (n - k - 1)$.

Знайдені значення $r_1, r_2, \dots, r_{n-k-1}$ перевіряємо за таблицею 5%-них і 1%-них рівнів ймовірності коефіцієнтів автокореляції і якщо при деякому i відповідне r_i показує істотну автокореляцію залишків, то рівняння (1) бракується і число членів, включених в авторегресійну модель, підвищується (якщо довжина ряду дозволяє).

Такий спосіб перевірки вельми громіздкий, оскільки обчислення по (2) слід вести доти, доки не виявиться істотність r_i або ж для всіх $i = 1, 2, \dots, (n-k-1)$ у разі неістотності всіх r_i .

Джон Нейман обґрунтував інший критерій, значно менш трудомісткий в застосуванні. Розглядається відношення середнього квадрата послідовних різниць $\varepsilon_t - \varepsilon_{t-1}$ до середнього квадрата ε_t :

$$K = \frac{\sum_{t=k+2}^n (\varepsilon_t - \varepsilon_{t-1})^2}{n-k-1} \cdot \frac{\sum_{t=k+2}^n \varepsilon_t^2}{n'} \quad (3)$$

Для критерію K складена таблиця істотності при 5%-ному і 1%-ному рівнях значущості для різних значень $n' = n - k$ ($4 \leq n' \leq 60$).

Якщо розрахункове значення K (по 2) потрапляє в допустиму область при 5%-ному рівні значущості, приймаємо гіпотезу неавтокорельованості залишків ε_t і затверджуємо k -членну авторегресійну модель (1). Якщо ж K потрапляє в критичну область при 1%-ному рівні значущості, то бракуємо гіпотезу неавтокорельованості залишків ε_t і відмовляємося від моделі (1), при цьому намагаємося збільшити кількість членів рівняння (якщо довжина ряду дозволяє).

Помилка прогнозу по (1) визначається за дисперсією ε_t .

Оскільки $\tilde{X}_t - X_t = \varepsilon_t$,

то
$$P\left\{\tilde{X}_t - X_t \mid \approx \mid \varepsilon_t \mid \leq \tau_\alpha \sigma_\varepsilon\right\} = P_\alpha \quad (4)$$

де P_α - задана імовірність, $P_\alpha = 1 - \alpha$,

τ_α - відповідна межа з $(n-k)$ ступенями волі за Стьюдентом.

Середнє квадратичне відхилення σ_{ε} визначається за формулою:

$$\sigma_{\varepsilon} = \sqrt{\frac{\sum_{i=k+1}^n \varepsilon_i^2}{n-k}} \quad (5)$$

Результати досліджень. Проведемо індексний аналіз за даними табл. 1. Аналітичні показники динаміки наведено в табл. 2. Як це видно з табл. 2, у 2014 році виробництво електроенергії в порівнянні з 2001 роком збільшилося на 9,4 млрд. кВт·год, або в 1,054 рази (5,43 %), а порівняно з 2013 роком – зменшилося на 12 млрд. кВт·год, або в 1,12 разів (12,37 %). Найбільший темп зростання виробництва електроенергії порівняно з минулим роком спостерігався у 2010 р. (1,08 %), найменший – у 2009 р. (0,9 %). Кожний відсоток абсолютного приросту у 2014 році становив 1,94 млрд. кВт·год. Таким чином, розвиток електроенергетичної галузі України з виробництва електроенергії є позитивним.

Таблиця 2 – Розрахунок аналітичних показників динаміки

Роки	Вироблено електричної енергії, млрд.кВт·год	Абсолютний приріст, млрд.кВт·год		Темп зростання, %		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, млрд. кВт·год
		Δ_i	Δ_{i0}	K_i	K_{i0}	T_i	T_{i0}	
2001	173,0		0		1		0	
2002	173,7	0,7	0,7	1,00405	1,00405	0,40462	0,40462	1,73
2003	180,4	6,7	7,4	1,03857	1,04277	3,85723	4,27746	1,737
2004	182,2	1,8	9,2	1,00998	1,05318	0,99778	5,31792	1,804
2005	186,1	3,9	13,1	1,02141	1,07572	2,1405	7,57225	1,822
2006	193,4	7,3	20,4	1,03923	1,11792	3,92262	11,7919	1,861
2007	196,3	2,9	23,3	1,01499	1,13468	1,49948	13,4682	1,934
2008	192,6	-3,7	19,6	0,98115	1,11329	-1,8849	11,3295	1,963
2009	173,6	-19	0,6	0,90135	1,00347	-9,865	0,34682	1,926
2010	188,8	15,2	15,8	1,08756	1,09133	8,75576	9,13295	1,736
2011	194,9	6,1	21,9	1,03231	1,12659	3,23093	12,659	1,888
2012	198,9	4	25,9	1,02052	1,14971	2,05233	14,9711	1,949
2013	194,4	-4,5	21,4	0,97738	1,1237	-2,2624	12,3699	1,989
2014	182,4	-12	9,4	0,93827	1,05434	-6,1728	5,43353	1,944

На підставі даних табл. 1 складаємо одночленні або, за наявності автокорельованості залишків ε_i , двохчленні моделі:

$$\tilde{y}_t = a_1 y_{t-1}; \quad (6)$$

$$\tilde{y}_t = a_1 y_{t-1} + a_2 y_{t-2}. \quad (7)$$

Одержимо такі рівняння авторегресійної моделі: одночленне $\tilde{y}_t = y_{t-1}$ ($K = 1,86$) та двохчленне $\tilde{y}_t = 0,985y_{t-1} + 0,018y_{t-2}$ ($K = 1,95$). При цьому

побудовані авторегресійні моделі є адекватними за критерієм Неймана, оскільки значення K потрапляють в допустиму область при 5%-ному рівні значущості. Також авторегресійні моделі є прийнятними для прогнозування, тому що останні члени часового ряду потрапляють у довірчі інтервали з 95%-ною гарантією імовірністю.

Графік рівнянь одно- та двохчленної авторегресійних моделей виробництва електроенергії, а також точкові прогнози на 2015-2016 рр. наведено на рис. 1. Як видно з рис. 1, другий член двохчленної моделі практично не впливає на отримані результати, тому можна обмежитися одночленною авторегресійною моделлю. Крім того, на графіку часового ряду спостерігається циклічність виробництва електроенергії в Україні протягом 2001-2014 рр., тому перспективним є виділення у часовому ряді тренду, сезонної та випадкової складових.

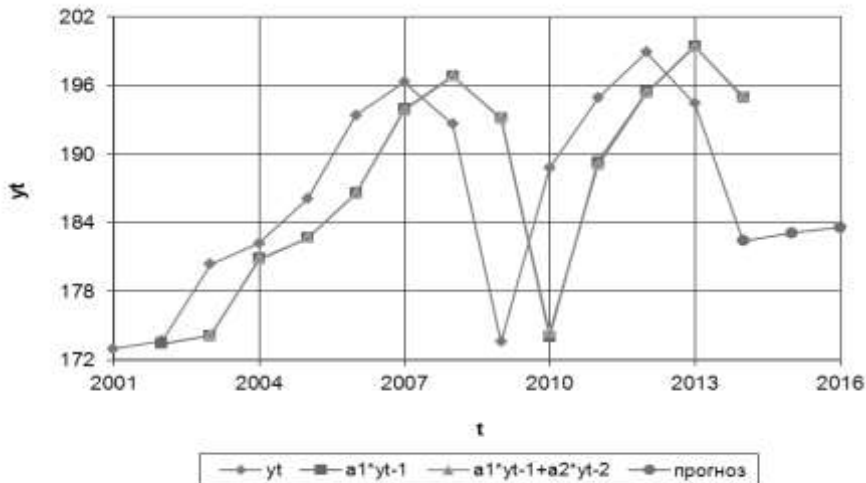


Рис. 1 – Одно- та двохчленні авторегресійні моделі, прогнози на 2015 і 2016 роки.

Визначимо точковий прогноз виробництва електроенергії в Україні на 2015 рік $\tilde{y}_{2015} = a_1 y_{2014} = 1,003 \cdot 182,4 \approx 183$ млрд. кВт·год; на 2016 рік

$$\tilde{y}_{2016} = a_1 y_{2015} = 1,003 \cdot 183 \approx 183,4 \text{ млрд. кВт·год.}$$

Висновки. 1. Результати індексного аналізу показують, що у 2014 році виробництво електроенергії в порівнянні з 2001 роком збільшилося на 9,4 млрд. кВт·год, або в 1,054 рази (5,43 %), а порівняно з 2013 роком – зменшилося на 12 млрд. кВт·год, або в 1,12 разів (12,37 %). Найбільший темп зростання виробництва електроенергії порівняно з минулим роком спостерігався у 2010 р. (1,08 %), найменший – у 2009 р. (0,9 %). Кожний відсоток абсолютного приросту у 2014 році становив 1,94 млрд. кВт·год. Таким чином, розвиток електроенергетичної галузі України з виробництва електроенергії є позитивним.

2. Для моделювання виробництва електроенергії були обрані одно- та двохчленні авторегресійні моделі, що найадекватніше описують зміни в часі значень показників рядів динаміки.

3. Побудовані авторегресійні моделі є адекватними за критерієм Неймана та прийнятними для прогнозування, оскільки останні члени часового ряду потрапляють у довірчі інтервали з 95%-ною гарантійною імовірністю.

4. Визначено точковий прогноз виробництва електроенергії в Україні на 2015 і 2016 роки: $\tilde{y}_{2015} = a_1 y_{2014} \approx 183$ млрд.кВт·год, $\tilde{y}_{2016} = a_1 y_{2015} \approx 183,4$ млрд.кВт·год.

5. Результати моделювання показали, що другий член двохчленної моделі практично не впливає на отримані результати, тому можна обмежитися одночленною авторегресійною моделлю. Також виявлено циклічність виробництва електроенергії в Україні протягом 2001-2014 рр., тому перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є виділення у часовому ряді тренду, сезонної та випадкової складових.

Список літератури: 1. Білоцерківський О. Б. Аналіз виробництва електроенергії в Україні з використанням показників динаміки // Вісник НТУ «ХПІ». – 2008. – № 1. – С. 148-153. 2. Білоцерківський О. Б. Розробка економетричної моделі виробництва електроенергії в Україні за 2000-2005 р.р. / О. Б. Білоцерківський, Н. В. Ширяєва // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. „Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств”. – Х.: НТУ „ХПІ”, 2008. – С. 63-64. 3. Білоцерківський О. Б. Використання рядів динаміки для аналізу виробництва електроенергії в Україні за 2008-2009 роки / О. Б. Білоцерківський, Н. В. Ширяєва, А. І. Лісничка // Вісник НТУ «ХПІ». – 2009. – № 18. – С. 89-94. 4. Білоцерківський О. Б. Прогнозування операційних витрат із використанням авторегресійних моделей / О. Б. Білоцерківський, Ю. І. Лернер, П. О. Гавриць // Вісник НТУ «ХПІ». – 2012. – № 11. – С. 129-139. 5. Кремер Н. Ш. Економетрика: учеб. для вузов / Н. Ш. Кремер, Б. А. Путко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 311 с. 6. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Bibliography (transliterated): 1. Bilotserkivs'kyu, O. B. "Analiz vyrobnytstva elektroenerhiyi v Ukraini z vykorystannyam pokaznykiv dynamiky." *Visnyk NTU "KhPI"*. No 1. 2008. 148–153. Print. 2. Bilotserkivs'kyu, O. B. and N. V. Shyryayeva. "Rozrobka ekonometrychnoyi modeli vyrobnytstva elektroenerhiyi v Ukraini za 2000-2005 r.r." *Materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. "Problemy sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku pidpryyemstv"*. Kharkov: NTU "KhPI", 2008. 63–64. Print. 3. Bilotserkivs'kyu, O. B., N. V. Shyryayeva and A. I. Lisnycha. "Vykorystannya ryadiv dynamiky dlya analizu vyrobnytstva elektroenerhiyi v Ukraini za 2008-2009 roky." *Visnyk NTU "KhPI"*. No. 18. 2009. 89–94. Print. 4. Bilotserkivs'kyu, O. B., Yu. I. Lerner and P. O. Havrys'. "Prohnozuvannya operatsiynykh vytrat iz vykorystannyam avtorehresiynykh modeley." *Visnyk NTU "KhPI"*. No. 11. 2012. 129–139. Print. 5. Kremer, N. Sh. and B. A. Putko *Jekonometrika: ucheb. dlja vuzov*. Moscow: YuNYTY-DANA, 2005. Print. 6. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Надійшла (received) 17.03.2015

УДК 658

С.М. ПОГОРЕЛОВ, канд. екон. наук, доц., НТУ «ХПІ»;
О.В. ЛЕДЕНКО, студент НТУ «ХПІ»
О.А. МАТЯЖ, магістрант НТУ «ХПІ»

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Становлення ринкової системи господарювання та розвиток досконалих конкурентних відносин між її суб'єктами в Україні вимагають впровадження одночасно керівного та керованого організаційно-економічного механізму. У статті висвітлено основні поняття ефективності роботи підприємства. Розглянуто групи показників системи економічної ефективності діяльності та визначено основні шляхи підвищення ефективності роботи підприємства.

Ключові слова: ефективність, напрями підвищення ефективності роботи підприємства, результативність, конкурентоспроможність, розвиток підприємства.

Вступ. Становлення ринкової системи господарювання та розвиток досконалих конкурентних відносин між її суб'єктами в Україні вимагають впровадження одночасно керівного та керованого організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити стабільне ефективне високоприбуткове функціонування найважливіших структурних одиниць – промислових підприємств – та мобільно інтенсифікувати відтворювальні процеси як на локальному, так і на глобальному рівнях. Отже, на практиці важливо знайти дійові напрями підвищення ефективності функціонування підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічним фундаментом здійснення дослідження обраної тематики стали праці провідних вчених, фахівців, науковців, зокрема дослідженням показників підвищення ефективності роботи підприємства займалися І.М. Бойчик, О.О.

© С.М. Погорелов, О.В. Леденко, О.А. Матяж, 2015

Bibliography (transliterated): 1. Bilotserkivs'kyu, O. B. "Analiz vyrobnytstva elektroenerhiyi v Ukraini z vykorystannyam pokaznykiv dynamiky." *Visnyk NTU "KhPI"*. No 1. 2008. 148–153. Print. 2. Bilotserkivs'kyu, O. B. and N. V. Shyryayeva. "Rozrobka ekonometrychnoyi modeli vyrobnytstva elektroenerhiyi v Ukraini za 2000-2005 r.r." *Materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. "Problemy sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku pidpryyemstv"*. Kharkov: NTU "KhPI", 2008. 63–64. Print. 3. Bilotserkivs'kyu, O. B., N. V. Shyryayeva and A. I. Lisnycha. "Vykorystannya ryadiv dynamiky dlya analizu vyrobnytstva elektroenerhiyi v Ukraini za 2008-2009 roky." *Visnyk NTU "KhPI"*. No. 18. 2009. 89–94. Print. 4. Bilotserkivs'kyu, O. B., Yu. I. Lerner and P. O. Havrys'. "Prohnozuvannya operatsiynykh vytrat iz vykorystannyam avtorehresiynykh modeley." *Visnyk NTU "KhPI"*. No. 11. 2012. 129–139. Print. 5. Kremer, N. Sh. and B. A. Putko *Jekonometrika: ucheb. dlja vuzov*. Moscow: YuNYTY-DANA, 2005. Print. 6. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Надійшла (received) 17.03.2015

УДК 658

С.М. ПОГОРЕЛОВ, канд. екон. наук, доц., НТУ «ХПІ»;
О.В. ЛЕДЕНКО, студент НТУ «ХПІ»
О.А. МАТЯЖ, магістрант НТУ «ХПІ»

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Становлення ринкової системи господарювання та розвиток досконалих конкурентних відносин між її суб'єктами в Україні вимагають впровадження одночасно керівного та керованого організаційно-економічного механізму. У статті висвітлено основні поняття ефективності роботи підприємства. Розглянуто групи показників системи економічної ефективності діяльності та визначено основні шляхи підвищення ефективності роботи підприємства.

Ключові слова: ефективність, напрями підвищення ефективності роботи підприємства, результативність, конкурентоспроможність, розвиток підприємства.

Вступ. Становлення ринкової системи господарювання та розвиток досконалих конкурентних відносин між її суб'єктами в Україні вимагають впровадження одночасно керівного та керованого організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити стабільне ефективне високоприбуткове функціонування найважливіших структурних одиниць – промислових підприємств – та мобільно інтенсифікувати відтворювальні процеси як на локальному, так і на глобальному рівнях. Отже, на практиці важливо знайти дійові напрями підвищення ефективності функціонування підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічним фундаментом здійснення дослідження обраної тематики стали праці провідних вчених, фахівців, науковців, зокрема дослідженням показників підвищення ефективності роботи підприємства займалися І.М. Бойчик, О.О.

© С.М. Погорелов, О.В. Леденко, О.А. Матяж, 2015

Гетьман, І.В. Ковальчук, С.Ф. Покропивний, Ю.В. Пономарьова, В.А. Сідун, В.М. Шаповал та інші. Однак нестабільність та невизначеність сучасних економічних умов функціонування підприємств потребують подальшого дослідження і визначення адекватних вимогам сучасності шляхів стабілізації та можливого підвищення ефективності їх роботи.

Метою статті є дослідження показників системи економічної ефективності діяльності підприємств для подальшого визначення основних шляхів підвищення ефективності їх роботи в сучасних умовах господарювання. Виклад основного матеріалу. Ефективність виробництва – це узагальнене і повне відображення кінцевих результатів використання засобів, предметів праці і робочої сили на підприємстві за певний проміжок часу.

Постановка проблеми. Для практичного розв'язання завдань управління ефективністю важливого значення набуває класифікація резервів підвищення ефективності та детальний аналіз їх значення для підприємства. Проблема визначення економічної ефективності діяльності підприємства пов'язана з визначенням відповідного критерію ефективності і формуванням системи показників. При цьому визначення загальної ефективності діяльності підприємства вимагає врахування багатьох чинників. Саме тому комплексне вирішення проблеми пошуку можливих шляхів підвищення ефективності роботи підприємств є складним, але водночас надзвичайно актуальним завданням.

Матеріали досліджень. Ефективність виробництва – це узагальнене і повне відображення кінцевих результатів використання засобів, предметів праці і робочої сили на підприємстві за певний проміжок часу. Загальну економічну ефективність виробництва ще називають загальною продуктивністю виробничої системи [1]. Головною ознакою ефективності (продуктивності) може бути необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності підприємства з найменшими витратами суспільної праці або часу [3]. Проблема підвищення ефективності виробництва полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожен одиницю затрачених трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Тому критерієм ефективності виробництва в макроекономічному масштабі є зростання продуктивності суспільної праці. Кількісне вираження цього критерію відображається через систему показників економічної ефективності виробництва. Ця система містить такі групи показників:

1) узагальнюючі показники економічної ефективності виробництва (рівень задоволення потреб ринку, виробництво продукції на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю товарної продукції, прибуток на одиницю загальних витрат, рентабельність виробництва, народногосподарський ефект від використання одиниці продукції);

2) показники ефективності використання живої праці (трудомісткість одиниці продукції, відносне вивільнення працівників, темпи росту

продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці, випуск продукції на 1 грн. фонду оплати праці);

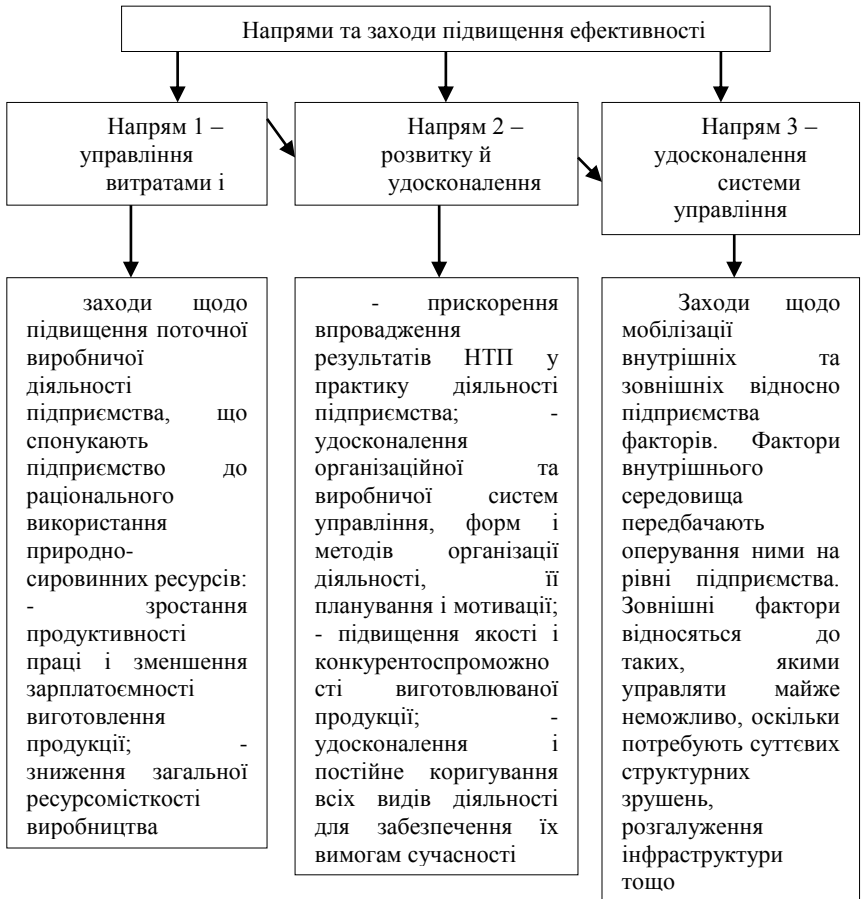


Рис. 1 – Напрями підвищення ефективності роботи підприємств

3) показники ефективності використання основних виробничих фондів (фондовіддача основних фондів, фондомісткість продукції, рентабельність основних фондів, фондовіддача активної частини основних фондів);

4) показники ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, коефіцієнт використання найважливіших видів сировини і матеріалів, витрати палива і енергії на 1 грн.

чистої продукції, економія матеріальних витрат, коефіцієнт вилучення корисних компонентів із сировини);

5) показники ефективності використання фінансових коштів (коефіцієнт оборотності обігових коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносне вивільнення обігових коштів, питома капіталовкладення, капіталовкладення на одиницю введених потужностей, рентабельність інвестицій, строк окупності інвестицій);

б) показники якості продукції (економічний ефект від поліпшення якості продукції, частка продукції, яка відповідає кращим світовим і вітчизняним зразкам, тощо).

Під резервами підвищення економічної ефективності виробництва розуміють невикористані можливості збільшення випуску продукції в розрахунку на одиницю сукупних витрат завдяки більш раціональному використанню усіх видів ресурсів підприємства. Основні чинники підвищення ефективності виробництва – це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші. Взагалі всі заходи підвищення ефективності функціонування підприємств можна звести до трьох напрямків (рисунок 1):

- 1) управління витратами і ресурсами;
- 2) розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- 3) удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності.

Результативність виробництва як найважливіший компонент для визначення його ефективності не варто тлумачити однозначно [2, с. 469-470]. Необхідно розрізнати:

- кінцевий результат процесу виробництва, що відбиває матеріалізований результат процесу виробництва, який вимірюється обсягом продукції в натуральній і вартісній формах;

- кінцевий народногосподарський результат роботи підприємства або іншої інтеграційної структури як первинної автономної ланки економіки, який включає не тільки кількість виготовленої продукції, а також її споживчу вартість. Кінцевим результатом процесу виробництва (виробничо-господарської діяльності підприємства) за певний період часу є чиста продукція, тобто новостворена вартість, а фінансовим результатом комерційної діяльності – прибуток (прибутковість) [3, с. 450].

Формуючи систему показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання, доцільно дотримуватися певних принципів, а саме:

- забезпечення органічного взаємозв'язку критерію та системи конкретних показників ефективності діяльності;
- відображення ефективності використання всіх видів застосовуваних ресурсів;

- можливості застосування показників ефективності до управління різними ланками виробництва на підприємстві (діяльності в організації);
- виконання провідними показниками стимулюючої функції в процесі використання наявних резервів зростання ефективності виробництва (діяльності) [3, с. 453-454].

Рівень рентабельності всіх суб'єктів господарювання залежить від величини прибутку, товарної продукції, витрат виробництва, величини основних виробничих фондів і нормованих обігових засобів. Важливими факторами, які забезпечують зростання прибутку та рентабельності підприємства, слугують зростання продуктивності праці, економія матеріальних ресурсів, підвищення фондівіддачі та рівня технічного прогресу, а саме: механізації та автоматизації трудомістких технологічних процесів, удосконалення організації виробництва та ін. Якомога повніше врахування підприємством таких факторів сприятиме підвищенню ефективності його діяльності [4, с. 188].

Результати досліджень. Дослідивши напрями та заходи підвищення функціонування підприємств, виникає необхідність конкретизації напрямків дії та використання головних внутрішніх і зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, серед яких потрібно виділити:

1) технологію. Технологічні нововведення, особливо сучасні форми автоматизації та інформаційних технологій, справляють найістотніший вплив на рівень і динаміку ефективності виробництва продукції (надання послуг). За принципом ланцюгової реакції вони спричиняють суттєві (нерідко докорінні) зміни в технічному рівні та продуктивності технологічного устаткування, методах і формах організації трудових процесів, підготовці та кваліфікації кадрів тощо;

2) устаткування. Устаткуванню належить провідне місце в програмі підвищення ефективності передовсім виробничої, а також іншої діяльності суб'єктів господарювання. Продуктивність діючого устаткування залежить не тільки від його технічного рівня, а й від належної організації ремонтно-технічного обслуговування, оптимальних строків експлуатації, змінності роботи, завантаження в часі тощо;

3) матеріальні ресурси. Матеріали та енергія позитивно впливають на рівень ефективності діяльності, якщо розв'язуються проблеми ресурсозбереження, зниження матеріаломісткості та енергоємності продукції (послуг), раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів і джерелами постачання;

4) готову продукцію (вироби). Пропоновані підприємством для реалізації продукти праці мають з'явитися на ринку в потрібному місці, у потрібний час і за добре обміркованою ціною. У зв'язку з цим суб'єкт діяльності має стежити за тим, щоб не виникало будь-яких організаційних та

економічних перешкод між виробництвом продукції (наданням послуг) та окремими стадіями маркетингових досліджень;

5) працівників. Основним джерелом і визначальним чинником зростання ефективності діяльності є працівники – керівники, менеджери, спеціалісти, робітники. Ділові якості працівників, підвищення продуктивності їхньої праці багато в чому зумовлюються дійовим мотиваційним механізмом на підприємстві, підтриманням сприятливого соціального мікроклімату в трудовому колективі;

6) організацію і системи. Єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, належні норми керування характеризують належну організацію діяльності підприємства, що забезпечує необхідну спеціалізацію та координацію управлінських процесів, а отже, вищий рівень ефективності (продуктивності) будь-якої складної виробничо-господарської системи;

7) методи роботи. За переважання трудомістких процесів досконаліші методи роботи стають достатньо перспективними для забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства. Постійне вдосконалення методів праці передбачає систематичний аналіз стану робочих місць та їхню атестацію, підвищення кваліфікації кадрів, узагальнення та використання нагромадженого на інших підприємствах позитивного досвіду;

8) стиль управління. Стиль управління поєднує професійну компетентність, діловитість і високу етику взаємовідносин між людьми та практично впливає на всі напрямки діяльності підприємства;

9) державну економічну та соціальну політику. Державна економічна і соціальна політика істотно впливає на ефективність суспільного виробництва;

10) інституціональні механізми. Для безперервного підвищення ефективності діяльності всіх суб'єктів господарювання держава має створити відповідні організаційні передумови, що забезпечуватимуть постійне функціонування на національному, регіональному чи галузевому рівнях спеціальних інституціональних механізмів: дослідних організацій, навчальних центрів, інститутів, асоціацій тощо;

11) інфраструктуру. Важливою передумовою зростання ефективності діяльності підприємств є достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової та виробничо-господарської інфраструктури. Нині всі підприємницькі структури користуються послугами інноваційних фондів і комерційних банків, бірж (товарно-сировинних, фондових, праці) та інших інститутів ринкової інфраструктури;

12) структурні зміни в суспільстві. Суспільні зміни в суспільстві також впливають на показники ефективності на різних рівнях господарювання.

Також слід відзначити, що досягнення певного рівня успішності функціонування підприємства нерозривно пов'язане з набуттям підприємством ознак конкурентоспроможності. Конкурентне ринкове

середовище вимагає від підприємства постійного вдосконалення. Для того, щоб бути конкурентоспроможним, підприємство повинно мати конкурентні переваги, основними шляхами їх отримання є такі:

- стати кращим самому через вживання заходів щодо удосконалення власної діяльності та підвищення її ефективності;
- безпосередньо послабити конкурентів;
- змінити ринкове середовище.

Оскільки реалізація останніх двох напрямків потребує значних зусиль, основним засобом отримання конкурентних переваг залишається підвищення ефективності власної діяльності [5].

Висновки. Таким чином, ефективність виробництва (діяльності) підприємства – це комплексне поняття, що відбиває кінцеві результати використання ресурсів за певний проміжок часу, головною ознакою якого може бути необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності підприємства з найменшими витратами суспільної праці або часу.

Успішна реалізація стратегії розвитку підприємства передбачає здійснення результативної, ефективної та конкурентоспроможної господарської діяльності.

Проблема підвищення ефективності виробництва та діяльності підприємства в цілому полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожну одиницю затрачених трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Основні чинники підвищення ефективності роботи підприємства полягають в підвищенні його технічного рівня, вдосконаленні управління, організації виробництва і праці, зміні обсягу та структури виробництва, поліпшенні якості природних ресурсів тощо. Лише вміле використання всієї системи названих чинників може забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва.

Список літератури: 1. *Бойчук І.М.* Економіка підприємства : Навч. посіб. / *І.М. Бойчук.* – [вид. 2-ге, доп. і перероб.]. – К. : Атіка, 2007. – 528 с. 2. *Гетьман О.О.* Економіка підприємства : Навч. посіб. / *О.О. Гетьман, В.М. Шаповал.* – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с. 3. *Економіка підприємства : підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного.* – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : *КНЕУ*, 2011. – 528 с. 4. *Сідун В.А.* Економіка підприємства : Навч. посіб. / *В.А. Сідун, Ю.В. Пономарьова.* – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. 5. *Ковальчук І.В.* Економіка підприємства : Навч. посіб. / *І.В. Ковальчук.* – К. : Знання, 2008. – 697 с.

Bibliography (transliterated): 1. Boychuk IM *Enterprise Economics: Training. guidances.* / IM Boychuk. - [Ed. 2nd, ext. and revised.]. - Kiev: Atika, 2007. - 528 p. 2. Getman OO *Enterprise Economics: Training. guidances.* / AA Getman, VM Shapoval .. - [2nd ed.]. - Kiev: Center of educational literature, 2010. - 488 p. 3. *Enterprise economy: textbook / Pod Society.* Ed. SF Pokropyvnoho. - [Ed. 2nd, revised, and add.]. - Kiev: National Economic University, 2011. - 528 p. 4. Sidun VA *Enterprise Economics: Training. guidances.* / VA Sidun, Y. Ponomarev. - [Ed. 2nd, revised, and add.]. - Kiev: Center textbooks, 2006. 5. Kovalchuk IV *Enterprise Economics: Training. guidances.* / IV Kovalchuk. - Kiev: Knowledge, 2008. - 697 p.

Надійшла (received) 17.03.2015

П.Г. ПЕРЕРВА, д-р.екон.наук, проф., НТУ «ХПИ»;
МАХИР ХАЛИД НАИФ ХИЛЯД, соискатель, НТУ «ХПИ»

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДОВ ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЯ КАЧЕСТВА И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СРЕДСТВ МАЛОЙ АВИАЦИИ

В статье рассмотрены вопросы формирования и развития рынка малой авиации в Украине. Детально исследованы различного рода показатели, которые формируют представление потребителей о малых летательных аппаратах. Предложена классификация показателей качества с учетом рыночных требований. Разработаны модели оценки конкурентоспособности малых летательных аппаратов для их использования на практике с учетом специфики украинского рынка транспортных услуг. Сформированы предложения по развитию рынка услуг малой авиации с учетом показателей качества летательных аппаратов.

Ключевые слова: малая авиация, рынок, качество, уровень конкурентоспособности, классификация, производство

Вступление. Современная мировая авиатранспортная система — это интегрированное образование, представляющее собой совокупность контрагентов, которые функционируют на рынке авиатранспортных услуг. Их взаимодействие между собой порождает различные по сложности и структуре связи и отношения, а результаты деятельности в большей степени проявляются во влиянии на экономику стран и регионов в целом. Одним из наиболее действенных механизмов регулирования на мировом рынке авиатранспортных услуг является неуклонно возрастающая конкуренция, порождающая такое обобщенное определяющее свойство субъекта рынка, как конкурентоспособность, выражаемая степенью достижения цели функционирования авиапредприятия с учетом затрат ресурсов.

Транспортные услуги наиболее широко представлены на рынке любой страны, в том числе и на мировом рынке. Динамика их изменения имеет ярко выраженную тенденцию к возрастанию как в целом в мире, так и в отдельных наиболее развитых и густонаселенных регионах и странах. Анализ данных объемов перевозок грузов и пассажиров [1, 2, 3, 4] позволяет сделать вывод о том, что мировые перевозки грузов, во-первых, имеют общую тенденцию к возрастанию, о чем мы уже отмечали выше; во-вторых, имеют неоднородную структуру по различным видам транспортных средств, в-третьих, наглядно демонстрируют определенное отставание как Украины, так и Российской Федерации от общих тенденций на мировом рынке транспортных услуг.

Особое место в структуре перевозок принадлежит авиации и, в частности, малой авиации [5, 6].

Большое значение для решения транспортных проблем не только в рамках одной страны, а и во всем мире имеет малая авиация, роль и значение услуг которой с каждым годом все возрастает [8, 9]. В этой связи проведение научных исследований качества и уровня конкурентоспособности как самих малых летательных аппаратов, так и услуг малой авиации на сегодня является важной и актуальной научной проблемой.

Анализ последних исследований и литературы. В исследовании данной проблемы в области воздушного транспорта большой вклад внесли ученые Б.В. Артамонов, Н.Н. Громов, А.Н. Дунаев, Е.Ф.Косиченко, Е.В. Мухордих, О. В. Репина, К.К. Руппель, В.А.Саболин, И. А. Самойлов, А.А. Соколов, А.А.Фридянд, А.Н.Хижняк и другие. По вопросам экономики употребление малых летательных аппаратов, развития их парка широко известные работы М.А.Бородина, Г.Н. Буяньского, Н.В. Долбня, Ю.В. Криволицкий, К.Н. Макарова, М.Л.Миля, А.И. Плешакова, Р.В. Сакач, М.И. Славково, М.Н. Тищенко, О.В.Худоленко и других, а также зарубежных специалистов - А. Т. Уэльса, Р.Л. Дафта, С. Джонса, Э. Мюриэл Майкл, где Уит Парке, Р. Рассела, Б.. Рендера, И. Сикорского, Ч. Уайта, С. Уиткрофта, Д. Харриса и других. Вместе с тем, количество научных работ по экономике малой авиации очень мало. В этом плане следует отметить работы С.А.Арсаланова [5, 6], В.А.Глухова [10, 11], А.Калитко [12], Кольчева [13], А.Кольша [14], Ф.Котлера [15], В.С.Куприяновой [16, 17], И.Е.Максютенко [18], П.Г.Перервы [19, 20, 21] и других. Эти работы касаются отдельных вопросов производства и сбыта малых летательных аппаратов, которые исследованы и еще недостаточно. Многие проблемные вопросы и категории, относящиеся к экономике и менеджмента употребление малых летательных аппаратов в условиях рыночных отношений в современной Украине, остаются недостаточно раскрытыми, рассматриваются по локальным направлениям в рамках текущих задач.

Целью статьи является разработка методических положений по оценке и прогнозированию показателей качества и уровня конкурентоспособности малых летательных аппаратов на национальном и международном рынке.

Результаты исследования. Одним из наиболее действенных механизмов регулирования на мировом рынке авиатранспортных услуг является неуклонно возрастающая конкуренция, порождающая такое обобщенное определяющее свойство субъекта рынка, как конкурентоспособность, выражаемая степенью достижения цели функционирования авиапредприятия с учетом затрат материальных и

временных ресурсов. В свою очередь, конкурентоспособность в определяющей степени зависит не столько от технико-экономических показателей летательных аппаратов, а сколько от рыночно-ориентированных показателей и характеристик авиапредприятий, среди которых следует особо отметить следующие:

- имидж авиапредприятия на национальном и мировом рынке или его сегментах;
- система фирменного сервиса, применяемая к продукции конкретного авиапредприятия;
- применяемая авиапредприятием система гибкого ценообразования, являющейся важнейшей неотъемлемой частью его экономики;
- используемая маркетинговая стратегия (система сбыта, стимулирование продаж, паблик рилейшнз и др.).

Средства легкой авиации представляют собой специфический сегмент транспортного рынка и в этой связи возникает необходимость в разработке специальных методов и методических подходов до оценки уровня конкурентоспособности данного товара.

Потребительские качества средств легкой авиации, определяющие уровень ее конкурентоспособности, достаточно разнообразные и во многом отличаются от традиционных показателей качества и рыночной престижности традиционных машиностроительных изделий. На рис.1 мы приводим блочно-групповую классификационную схему основных показателей конкурентоспособности средств легкой авиации, которые необходимо учесть при проведении соответствующих расчетов и определении необходимых рыночных характеристик данного вида авиационной техники.

Даже поверхностный анализ схемы, приведенной нами на рис.1, показывает, что учесть все многообразие показателей конкурентоспособности средств легкой авиации достаточно сложно в связи с их достаточно большим разнообразием. Особую сложность определяет и существенная доля специфических показателей конкурентоспособности данного вида техники, что предопределяет необходимость разработки оригинальных методов оценки уровня конкурентоспособности изделий, которые анализируются, которые в состоянии учесть все специфические особенности данной техники.

Классическая формула оценки уровня конкурентоспособности U_k любого товара, которая с достаточной степенью успешности используется большинством изготовителей и потребителей машиностроительной продукции [2-4], имеет следующий вид:

$$Y_k = \lambda J_{\text{тп}} + \beta J_{\text{эп}} + \gamma J_{\text{рп}}, \quad (1)$$

где $J_{\text{тп}}$ - индекс конкурентоспособности по техническим параметрам; $J_{\text{эп}}$ - индекс конкурентоспособности по экономическим параметрам; $J_{\text{рп}}$ - индекс конкурентоспособности по рыночным (маркетинговым) параметрам; λ, β, γ - весомость, соответственно, технических, экономических и рыночных параметров данного изделия (при этом обязательно должно соблюдаться равенство: $\lambda + \beta + \gamma = 1$).

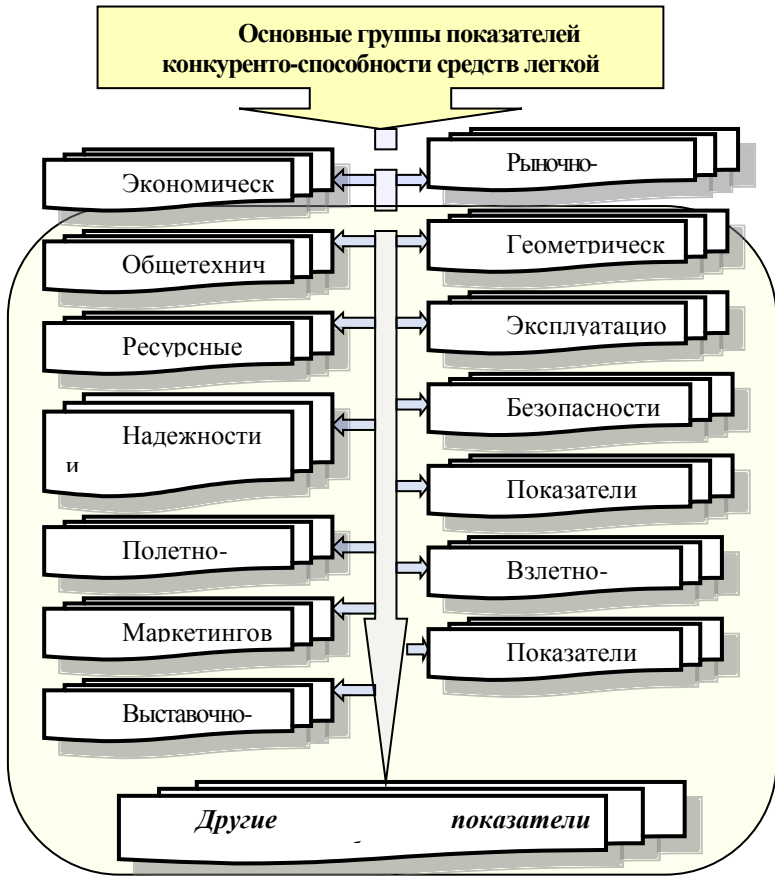


Рис. 1 - Блочно-групповая классификационная схема основных показателей конкурентоспособности средств легкой авиации

Формула (1) по своей идеологии рассчитана, во-первых, на товар с достаточно большим уровнем спроса, который могут изготавливать с примерно одинаковыми техническими показателями достаточно большое количество предприятий, которые и есть необходимость сравнивать и ранжировать; во-вторых, формула (1) не учитывает специфические особенности товара, а обращает внимание только на самые важные технические, экономические и (1) характеристики товара не являются исчерпывающими и возникает необходимость их расширения и дополнения другими, не менее важными для конкретного товара характеристиками; в четвертых, существенно могут различаться и методы расчета отдельных оставляющих уровня конкурентоспособности товара.

Как раз под такие особенности, указанные нами выше, и подпадает такой специфический товар как легкая авиация. Здесь не наблюдается массовый или крупносерийный характер производства (емкость рынка по отдельным видам товара очень небольшая), количество изготовителей ограничено достаточно узким перечнем, имеется достаточно много специфических характеристик товара, на которые изготовители, продавцы, покупатели и потребители традиционных товаров практически не обращают внимание (условия взлета и посадки, факторы безопасности эксплуатации, поведения товара в форс-мажорных условиях, приспособленность техники к экологическим факторам, показатели запуска и остановки и т.п.).

Как нам представляется, в отличие от традиционного подхода к оценке уровня конкурентоспособности товара (формула 1) для средств легкой авиации более приемлемыми являются следующие предложения, которые в большей мере учитывают особенности и специфику производства, продажи и особенно эксплуатации данного вида товара:

$$U_k^{ma} = \lambda_k J_{тп}^{ma} + \beta_k J_{эп}^{ma} + \gamma_k J_{рп}^{ma} + \varphi_k J_{оп}^{ma} + \psi_k J_{бп}^{ma}, \quad (2)$$

где U_k^{ma} - уровень конкурентоспособности средств легкой авиации; $J_{тп}^{ma}$ - индекс конкурентоспособности МА по техническим параметрам; $J_{эп}^{ma}$ - индекс конкурентоспособности МА по экономическим параметрам; $J_{рп}^{ma}$ - индекс конкурентоспособности МА по рыночным (маркетинговым) параметрам; $J_{оп}^{ma}$ - индекс конкурентоспособности МА по особым (специфическим) параметрам; $J_{бп}^{ma}$ - индекс конкурентоспособности МА по параметрам безопасности; $\lambda_k, \beta_k, \gamma_k, \varphi_k, \psi_k$ - весовые, соответственно, технических, экономических, рыночных, особых (оригинальных, специфических) параметров и параметров безопасности эксплуатации

данного изделия (при этом обязательно должно соблюдаться равенство: $\lambda_k + \beta_k + \gamma_k + \varphi_k + \psi_k = 1$).

Предлагаемая модель (2) требует своей расшифровки и пояснений расчета отдельных ее составляющих применительно к особенностям и специфике средств легкой авиации. Рассмотрим эту посылку более подробно, иллюстрируя изложение аналитического материала практическими примерами.

Вначале охарактеризуем общий подход к расчетам отдельных составляющих конкурентоспособности. На наш взгляд, широко применяемый подход к определению составляющих конкурентоспособности товара (формула 1), основанный на выявлении лучшего образца из круга рассматриваемых и по отношению к нему рассчитывать единичные и групповые показатели конкурентоспособности, в данном случае не будет в полной мере адекватным, так как практически в каждого из рассматриваемых разновидностей МА будут эксклюзивные характеристики, будут свои лучшие и худшие параметры и выделить из ряда рассматриваемых МА лучший образец технически является достаточно сложным и здесь будет присутствовать достаточно большая доля субъективизма. Как нам представляется, устранить данный недостаток можно с помощью использования характеристических показателей средневзвешенного характера, т.е. предлагается за базу сравнения брать не лучший из имеющихся образцов, а средневзвешенную характеристику данного параметра среди всех присутствующих (предлагающихся к продаже или проданных за определенный период времени) на рынке МА в данном классе изделий.

Рассмотрим практическую реализацию предлагаемого подхода применительно к МА.

Определение значений индекса конкурентоспособности МА по техническим параметрам J_{mn}^{ma} предлагается производить с использованием следующей зависимости:

$$J_{тп}^{ma} = \lambda_{тп} I_{мощн} + \beta_{тп} I_{рес} + \gamma_{тп} I_{вес} + \varphi_{тп} I_{рем} + \psi_{тп} I_{дальн} + \sigma_{тп} I_{высот}, \quad (3)$$

где $I_{мощн}$ - индекс мощности данного вида МА; $I_{рес}$ - индекс ресурса данного вида МА; $I_{вес}$ - индекс веса данного вида МА; $I_{рем}$ - индекс ремонтпригодности данного вида МА; $I_{дальн}$ - индекс дальности полета данного вида МА с использованием однократной заправки двигателя; $I_{высот}$ - индекс максимальной высоты полета данного вида МА при проектных условиях эксплуатации; λ_{mn} , β_{mn} , γ_{mn} , φ_{mn} , ψ_{mn} , σ_{mn} - коэффициенты весомости соответственно индексов мощности, ресурса, веса,

ремонтпригодности, дальности полета на одной заправке, максимальной высоты полета (должно соблюдаться условие $\lambda_{mn} + \beta_{mn} + \gamma_{mn} + \varphi_{mn} + \psi_{mn} + \sigma_{mn} = 1$).

Выводы и рекомендации. В статье рассмотрены вопросы функционирования рынка малой авиации. Рассмотрено понятие малой авиации, а также определения деловых корпоративных и деловых коммерческих полетов в разрезе структуры гражданской авиации Украины. Определены признаки коммерческих полетов, на основании чего выявлены тенденции развития рынка малой авиации, а также основных изготовителей малых летательных аппаратов. Для прогнозирования развития рынка малой авиации использованы методы экономико-математического моделирования и корреляционного анализа. Определение концепции развития малой авиации основано на систематизации и обобщении эмпирических исследований. В ходе подготовки статьи изучены схемы взаимодействия субъектов рынка малой авиации, на основании чего предложена бизнес-модель функционирования и развития авиакомпаний Украины на рынке малой авиации, в основу которой положены показатели качества и конкурентоспособности малых летательных аппаратов. Результаты работы могут быть использованы при разработке стратегии авиакомпаний на рынке малой авиации, в т.ч. определении целевых сегментов, конкурентных преимуществ и планировании деятельности компании. Кроме того, появляется возможность управлять уровнем конкурентоспособности малых летательных аппаратов по критерию качества продукции.

Список литературы. 1. *Перерва, П.Г.* Науково-інноваційний потенціал України та сучасні проблеми його використання / П.Г.Перерва, О.В.Жегус. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/vcpi/TrPEV/2011_26/statiya/Pererava.pdf 2. *Перерва, П. Г.* Організація та управління інноваційною діяльністю: підруч. / П. Г. Перерва, С. А. Мехович, М. І. Погорелов. - Харків: НТУ «ХПІ», 2008. – 1025 с. 3. *Перерва, П. Г.* Економіка та організація інноваційної діяльності : підруч. / П.Г.Перерва; за ред. П.Г.Перерви, С.А.Меховича, М.І.Погорелова. – Харків : НТУ «ХПІ», 2008. – 1080 с. 4. *Перерва, П.Г.* Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності: Навч. посібник / За ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гавриш О. М., проф. Погорелова М. І. – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с. 5. *Арасланов, С. А.* Прогнозирование экономических показателей программы создания самолета авиации общего назначения Украины / С. А. Арасланов // Авиация общего назначения: научно-технический журнал.– Х., 1995.– № 4.– С. 6 – 11. 6. *Арасланов, С. А.* Перспективы рынка авиации общего назначения в Украине / С. А. Арасланов // Авиация общего назначения: научно-технический журнал.– Х., 1995.– № 1-2.– С. 5 – 9. 7. *В движении к рынку: основы бизнес-планирования в легкой авиации // Авиация общего назначения. – 1997. – №2. – с. 12-17.* 8. *В движении к рынку: основы бизнес-планирования в легкой авиации // Авиация общего назначения.- 1997.- №2.- с.12-17.* 9. *Веб-сервер “Air Transpor World”.* 10. *Глухов, В.А.* Методы повышения качества многоцелевых авиационных систем (на примере легких гражданских самолетов). Автореф. дисс. ...канд.экон.наук. – М.: МАИ, 2007. – 25 с. 11. *Глухов, В.А.* Оценка и выбор технических решений при проектировании легких самолетов //4-я международная конференция «Авиация и космонавтика - 2005». 10-13 октября 2005 года. Москва. Тезисы докладов. - М.: Изд-во МАИ, 2005. 12. *Калитко, А., Кухар А.* Новые горизонты «Лилиенталь» // Авиация общего назначения. – 2004. – №7. – с. 32-38. 13. *Колочева, І. С.* К вопросу о технико-экономическом обосновании

розвиття універсальної авіації / І.С.Колічева // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури.– К. : КМУГА, 1996.– С. 168 – 170. **14.** *Коліши, А.* О рынке авиационных услуг малой авиации//Авиация общего назначения.- 2006.- №6.- С.32-36. **15.** *Котлер, Ф.* Основы маркетинга: Пер. с англ. – М.: "Бизнес-книга", ИМА-Кросс Плюс", 1995. – 702 с. **16.** *Куприянова, В.С.* Проблемы развития отечественного авиационного комплекса / В. С. Куприянова // Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины : материалы VI междунар. научн.-практ. конф., 4 – 6 октя-бря 2007.– АР Крым, Алушта, 2007.– С. 143 – 144. **17.** *Куприянова, В.С.* Аналіз перспектив розвитку авіації загального призначення в Україні / В.С.Куприянова // Бізнес-інформ.- №2.- 2012.- С.105-107. **18.** *Максютенко, І.Є.* Обґрунтування перспектив розвитку авіації загального призначення в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.07.04 «Економіка транспорту і зв'язку» / І.Є. Максютенко.– Київ, 2000.– 19 с. **19.** *Перерва, П. Г.* Синергетичний ефект бенчмаркінгу конкурентних переваг / П. Г. Перерва, Н. П. Ткачова // Маркетинг і менеджмент інновацій . – 2011. – № 4(1). – С. 55-66. **20.** *Перерва, П.Г.* Трансфер технологій : монографія / [П.Г. Перерва, Д. Коциски, Д. Сакай, М. Верешне Шомоши]. – Х. : Віровець А.П. «Апостроф», 2012. – 668 с. **21.** *Перерва, П.Г.* Самомаркетинг менеджера і бізнесмена. – Ростов н / Д: Фенікс, 2003. - 592 с. (Серія «Психологія бізнеса»)

Bibliography (transliterated): **1.** Pererva, P.G. *Naukovo-Innovatsiyniy potentsial Ukrainy ta suchasni problemi yogo vikoristannya* / P.G.Pererva, O.V.Zhegus. — [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/vcpri/TPiEV/2011_26/statiya/Pererva.pdf 2. *Pererva, P. G. Organizatsiya ta upravlinnya Innovatsiynoyu diyalnistyu: pidruch.* / P. G. Pererva, S. A. Mehovich, M. I. Pogorelov. - Kharkov: NTU «KhPI», 2008. – 1025 p. **3.** Pererva, P. G. *Ekonomika ta organizatsiya Innovatsiynoyi diyalnosti* : pidruch. / P.G.Pererva; za red. P.G.Perervi, S.A.Mehovicha, M.I.Pogorelova. – Kharkov : NTU «KHPi», 2008. – 1080 p. **4.** Pererva, P.G. *Ekonomika i marketing virobnichno-pidpriemnitsoy diyalnosti*: Navch. posibnik / Za red. prof. Perervi P.G., prof. Gavris O. M., prof. Pogorelova M.I. – Kharkov : NTU «KHPi», 2004. – 640 p. **5.** Araslanov, S. A. *Prognozirovanie ekonomicheskikh pokazateley programmy sozdaniya samoleta aviatsii obshego naznacheniya Ukrainy* / S. A. Araslanov // *Aviatsiya obshego naznacheniya: nauchno-tehnicheskij zhurnal*.– H., 1995.– No 4.– P. 6 – 11. **6.** Araslanov, S. A. *Perspektivy rynka aviatsii obshego naznacheniya v Ukraine* / S. A. Araslanov // *Aviatsiya obshego naznacheniya: nauchno-tehnicheskij zhurnal*.– H., 1995.– No 1-2.– P. 5 – 9. **7.** *V dvizhenii k rynku: osnovniy biznes-planirovaniya v legkoj aviatsii* // *Aviatsiya obshego naznacheniya*. – 1997. – No 2. – P. 12-17. **8.** *V dvizhenii k rynku: osnovniy biznes-planirovaniya v legkoj aviatsii* // *Aviatsiya obshego naznacheniya*.- 1997.- No 2.- P.12-17. **9.** Veb-server “Air Transpor World”. **10.** Gluhov, V.A. *Metody povysheniya kachestva mnogotselevyih aviatsionnyh sistem (na primere legkih grazhdanskikh samoletov)*. Avtoref. diss. ... kand.ekon.nauk. – Moscow: MAI, 2007. – 25 p. **11.** Gluhov, V.A. *Otsenka i vyibor tehnicheskikh resheniy pri proektirovanii legkih samoletov //4-ya mezhdunarodnaya konferentsiya «Aviatsiya i kosmonavtika - 2005»*. 10-13 oktyabrya 2005 goda. Moskva. Tezisy dokladov. - Moscow: Izd-vo MAI, 2005. **12.** Kalitko, A., Kular A. *Novyye gorizonty «Lilientalya»* // *Aviatsiya obshego naznacheniya*. – 2004. – No 7. – P. 32-38. **13.** Kolicheva, I. E. *K voprosu o tehniko-ekonomicheskom obosnovanii razvitiya universalnoy aviatsii* / I.E.Kolicheva // *Problemy povysheniya effektivnosti infrastruktury*.– Kiev : KMUGA, 1996.– P. 168 – 170. **14.** Kolyish, A. O rynku aviatsionnyh uslug maloy aviatsii//Авиация общего назначения.- 2006.- No 6.– P.32-36. **15.** Kotler, F. *Osnovy marketinga*: Per. s angl. – Moscow: "Biznes-kniga", IMA-Kross Plyus", 1995. – 702 p. **16.** Kupriyanova, V.S. *Problemy razvitiya otechestvennogo aviatsionnogo kompleksa* / V. S. Kupriyanova // *Aktualnyie problemy i perspektivy razvitiya ekonomiki Ukrainy* : materialy VI mezhdunar. nauchn.-prakt. konf., 4 – 6 oktya- brya 2007.– АР Kryim, Alushta, 2007.– P. 143 – 144. **17.** Kupriyanova, V.S. *Anallz perspektiv rozvitku avlatsiYI zagalnego pryznachennya v UkraYinI* / V.S.Kupriyanova // *Biznes-Infom*.- No 2.- 2012.- P.105-107. **18.** Maksyutenko, I.E. *ObGruntuvannya perspektiv rozvitku avlatsiYI zagalnego pryznachennya v UkraYinI*: avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.07.04 «Ekonomika transportu I zv'yazku» / I. E. Maksyutenko.– Kiev, 2000.– 19 p. **19.** Pererva, P.G. *Sinergetichniy efekt benchmarkingu konkurentnih perevag* / P. G. Pererva, N. P. Tkachova // *Marketing i menedzhment Innovatsiy* . – 2011. – No 4(1). – P. 55-66. **20.** Pererva, P.G. *Transfer tehnologiy* : monografiya / [P.G. Pererva, D. Kotsiski, D. Sakay, M. Vereshne Shomoshi]. – Kharkov: Virovets A.P. «Apostrof», 2012. – 668 p. **21.** Pererva, P.G. *Samomarketing menedzhera i biznesmena*. – Rostov n / D: Feniks, 2003. - 592 p. (Seriya «Psihologiya biznesa»)

Надійшла (received) 19.03.2015

И.Н. ПОГОРЕЛОВ, доц., НТУ «ХПИ»

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИЗУЧЕНИЮ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрены вопросы анализа финансового состояния предприятия с целью определения его неплатежеспособности. А также предложен методологический подход к планированию операционной деятельности предприятия с целью улучшения его финансового состояния. В соответствии с Методическими указаниями устанавливается степень неплатежеспособности предприятия и момент восстановления платежеспособности, изменение структуры актива баланса в сторону увеличения удельного веса оборотных активов.

Ключевые слова: анализ, финансы, метод, изучение, деятельность, прибыль, баланс

Постановка проблемы. В современных условиях при подготовке специалистов по бухгалтерскому учету и анализу хозяйственной деятельности является изучение финансового планирования которое во многом может способствовать повышению эффективности предприятия. В большинстве случаев предприятия уделяют этому вопросу довольно мало внимания и, кроме того, часто просто не понимают к каким показателям надо стремиться и как операционная деятельность может отразиться на их финансовом состоянии. В тоже время понимание того, к каким финансовым результатам приведет операционная деятельность во многом способствует не только избежать неудовлетворительного финансового состояния но восстановить платежеспособность и тем самым избежать банкротства предприятия.

В настоящий момент степень неплатежеспособности предприятия определяется в соответствии с «Методическими указаниями выявления признаков неплатежеспособности предприятия и признаков действия сокрытия банкротства, фиктивного банкротства или доведения до банкротства», утвержденных приказом Министерства экономики Украины (далее Методические указания).

Анализ последних исследований и публикаций. В соответствии с Методическими указаниями устанавливается степень неплатежеспособности предприятия и момент восстановления платежеспособности. Последнее более чем важно, т.к. согласно ст. 21 Закона санация считается выполненной, если предприятие восстановило свою платежеспособность.

Материалы исследования. В соответствии с Методическими указаниями предусмотрено 3 вида неплатежеспособности (или уровня платежеспособности):

- текущая неплатежеспособность;
- критическая неплатежеспособность;
- сверхкритическая неплатежеспособность.

Просчитав, в каком состоянии находится предприятие можно определить в каком направлении следует вести работу, т.е. как улучшить состояние платежеспособности.

Основой для определения уровня платежеспособности являются данные баланса и отчета о финансовых результатах.

Текущая неплатежеспособность определяется по формуле:

$$\text{Пп} = A_{040} + A_{045} + A_{220} + A_{230} + A_{240} - \text{П}_{620}, \quad (1)$$

где: A_{040} , A_{045} , A_{220} , A_{230} , A_{240} - соответствующие строки актива баланса;

A_{040} - долгосрочные финансовые инвестиции, которые учитываются по методу участия в капитале других предприятий;

A_{045} - прочие финансовые инвестиции;

A_{220} - текущие финансовые инвестиции;

A_{230} - денежные средства и их эквиваленты в национальной валюте;

A_{240} - денежные средства и их эквиваленты в иностранной валюте;

П_{620} - итог IV раздела пассива баланса - «текущие обязательства».

Если предприятие этот имеет значение Пп положительное, то оно полностью платежеспособно, а отрицательное - состояние текущей неплатежеспособность. При этом если состояние , текущей неплатежеспособности имеет место на начало и конец квартала, то согласно п.4 Методических указаний финансовое состояние предприятия соответствует законодательному определению должника, который не может рассчитаться по своим обязательствам в течение трех месяцев с момента их возникновения.

Для расчёта критической и сверхкритической неплатежеспособности необходимо рассчитать коэффициент покрытия (Кп) и коэффициент обеспечения собственными средствами (Кз):

$$\text{Кп} = A_{260} : \text{П}_{620}. \quad (2)$$

где: A_{260} - итог II раздела актива баланса.

Нормативное значение коэффициент покрытия установлено в размере не менее 1,5.

$$\text{Кз} = (\text{П}_{380} - A_{080}) : A_{260} \quad (3)$$

где: П_{380} -итог I раздела пассива баланса;

A_{080} - итог I раздела актива баланса.

Если значение данного коэффициента фактически получено отрицательным, то это означает, что источником приобретения необоротных активов (основные средства, нематериальные активы...) частично или полностью были привлеченные, средства (кредиторская задолженность), а также то, что предприятие за счет только оборотных активов по балансовой стоимости не сможет полностью погасить свою задолженность.

Если на конец квартала Кп и Кз меньше нормативного значения, то при наличии на начало и конец квартала текущей неплатежеспособности, финансовое состояние предприятия определяется как критическая платежеспособность, что подразумевает, согласно п. 5 Методических указаний - финансовое состояние потенциального банкрота.

При планировании операционной деятельности менеджеры предприятия должны понимать, как ее результаты отразятся в будущем на финансовом состоянии предприятия исходя из его текущего состояния. В таблице 1 представлены варианты изменения структуры баланса по результатам хозяйственной деятельности и их влияние на коэффициент покрытия.

Таблица 1 - Влияние изменения структуры баланса на коэффициенты покрытия (Кп)

Изменение структуры баланса на конец квартала	Результат, если на начало квартала:		
	$A_{260} > П_{620}$	$A_{260} = П_{620}$	$A_{260} < П_{620}$
Прирост оборотных активов и текущей задолженности в одинаковых размерах пример: получены товары от поставщика — без оплаты). <i>Увеличение валюты баланса.</i>	Уменьшение Кп	Кп не меняется	Рост Кп
Опережающий рост оборотных активов оп сравнению с ростом текущей задолженности (например: отгружены покупателю товары с прибылью. При этом оборотные активы возрастают на всю величину прибыли, а текущие обязательства — на величину налога на прибыль)*. <i>Увеличение валюты баланса.</i>	Рост Кп	Рост Кп	Рост Кп
Изменение структуры актива баланса - рост оборотных активов с одновременным повышением на эту же сумму необоротных активов (например: перевод долгосрочной дебиторской задолженности	Рост Кп	Рост Кп	Рост Кп

краткосрочную). <i>Размер валюты баланса не изменяется.</i>			
Уменьшение оборотных активов и текущей задолженности в одинаковых размерах (например: погашена задолженность денежными средствами). <i>Уменьшение валюты баланса.</i>	Рост Кп	Кп не меняется	Уменьшение Кп
Опережающее уменьшение текущей задолженности по сравнению с уменьшением оборотных « активов (например: в счет полученных авансов отгружены покупателю товары с прибылью. При этом на сумму полученной прибыли начислен налог на прибыль Текущая задолженность уменьшится на всю сумму кредиторской задолженности по, авансам полученным за минусом начисленного налога на прибыль. Оборотные активы уменьшатся только величину себестоимости товаров). <i>Уменьшение валюты баланса.</i>	Рост Кп	Рост Кп	Рост Кп
Изменение структуры пассива баланса - уменьшение текущей задолженности с одновременным увеличением на эту же сумму долгосрочной задолженности и/или собственного капитала (например: на текущую задолженность перед поставщиком выдан вексель со сроком погашения через 2 года. Или отнесена на доход просроченная кредиторская задолженность.). <i>Размер валюты баланса не изменяется.</i>	Рост Кп	Рост Кп	Рост Кп

* - Приведенный пример применим на практике: для продажи без {ЗДСГ для продажи с НДС, если товары получены с НДС в том же НДС-отчетном периоде; для продажи с НДС, если товары получены с НДС в предыдущем НДС-отчетном периоде, но при этом норма прибыли (торговая наценка к покупной стоимости товаров) должна составить более 40%.

Выводы. Как видно из таблицы, для увеличения Кп необходим рост оборотных активов и (или) уменьшение текущей задолженности, при этом рост оборотных активов должен в относительном выражении опережать рост текущей задолженности, а уменьшение текущей задолженности должно в относительном выражении опережать уменьшение оборотных активов.

Увеличение коэффициента обеспечения собственными средствами (Кз) может быть достигнуто следующими способами (при прочих равных условиях):

Увеличением собственного капитала, т.е. итога 1 раздела пассива баланса - это в первую очередь получение прибыли; увеличение оплаченного уставного капитала.

Изменение структуры актива баланса в сторону увеличения удельного веса оборотных активов. Причем если предприятие выпускает продукцию, это будет происходить практически автоматически, т.к. сумма реализации основных производственных фондов уменьшит величину оборотных активов и попадет в оборотные в виде части себестоимости реализованной продукции или незавершенного производства.

Список літератури: 1. *Бутинець Ф. Ф.* Економічний аналіз: навч. посіб. / Франц Францович Бутинець. – Житомир: Рута, 2003. – 680с. 2. *Фецович, Т.Р.* Формування фінансових результатів підприємств [Текст] / Т.Р. Фецович // Вісник Львівської комерційної академії. – 2011. - №36. – С. 405- 410. 3. *Базилінська О.Я.* Фінансовий аналіз: теорія та практика навч. посіб. / Олена Яківна Базилінська. – 2-ге вид. . – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 398с. 4. *Власова Н. О.* Ефективність формування фінансових результатів роздрібної торгівлі: монографія / Н. Власова, І. Мелушова. – Харків: Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2008. – 259 с.

Bibliography (transliterated): 1. Butynets F. F. *Economic analysis: proc. p.* / Franz F. Butynets. - Zhytomyr: Ruta, 2003. – P. 2. Pezowicz, T. G. *Formation of financial results of enterprises [Text]* / T. G. Pezowicz // Bulletin of Lviv commercial Academy. - 2011. - No. 36. P. 405 - 410. 3. Baslica A. I. *Financial analysis: theory and practice textbook.* p. / Elena Yakovlevna Baslica. - 2nd ed. . - Kiev: educational literature, 2011. – P. 4. Vlasova N. A. *the Efficiency of formation of financial results retail trade: monograph* / N. Vlasova, I. Melushova. - Kharkiv: Kharkiv state University of food technology and trade, 2008. - 259 p.

Поступила (received) 19.03.2015

Т.О. ПОГОРЕЛОВА, доц., НТУ «ХП»;
В.А. ЮРЧЕНКО, магістр НТУ «ХП»

МОРАЛЬНЕ ТА МАТЕРІАЛЬНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

В даній статті досліджено роль системи мотивації працівників. А також соціально-економічну основу активізації зусиль персоналу підприємства, що спрямовані на підвищення результативності їх трудової діяльності – мотивацію праці. Проаналізовані недоліки матеріальної мотивації праці. Дані пропозиції щодо втілення нематеріальної мотивації в діяльність підприємства.

Ключові слова: мотив, стимул, мотивація, матеріальна мотивація, нематеріальна мотивація.

Вступ. На сьогоднішній день рівень конкурентоспроможності організації все в більшій мірі залежить від ступеня переваги в області практичного управління, а серед управлінських завдань найбільш важливим на сьогодні є завдання ефективного управління персоналом. Для успішної діяльності підприємства недостатньо тільки залучити і відібрати кваліфікований персонал, багато залежить від організації роботи та системи мотивації співробітників. Суть її полягає в тому, щоб домогтися підвищення продуктивності праці за рахунок підвищення особистої зацікавленості працівника в результатах своєї праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна система управління персоналом базується на тому, що люди є найважливішим економічним ресурсом підприємства, джерелом його прибутків, конкурентоспроможності та процвітання. Актуальність даної роботи полягає в тому, щоб дослідити вплив мотивації на продуктивність праці працівників, а також проаналізувати внутрішнє бажання людини діяти певним чином для задоволення своїх потреб. Мотивація праці працівників в сьогоднішніх ринкових умовах є однією з найактуальніших проблем.

При дослідженні матеріальної та нематеріальної мотивації працівників були проаналізовані наукові праці таких авторів як: Кузьміна О. С., Кредісова А. І., Яцури В., Черкасова В. В., Немцова В. Д., та ін. Кожен із цих науковців розглядає мотивацію, як психологічну категорію, котра викликає заохочення до праці. Широко у своїх працях висвітлюють поняття та значення мотивації, такі вчені як: Кузьмін О. С., Мельник О. Г., Завадський Й. С., Грифін Р., Яцура В., Черкасов В. В.

Мета статті. Метою статті є аналіз сучасних методів та форм матеріальної та нематеріальної мотивації праці працівників, як важливого фактора підвищення її ефективності.

Постановка проблеми. У сучасному розвинутому світі кожне підприємство прагне досягти успіху у своїй діяльності. Саме тому проблема мотивації праці є однією із його складових. Ключовою проблемою мотивації праці є її недосконалість на підприємствах, а також спостерігається недостатнє фінансування заходів, спрямованих на удосконалення мотиваційних процесів. Отже, мотиваційний механізм повинен включати інтереси працівників, об'єднувати їх бажання з цілями підприємства, заохочувати ініціативу, підвищувати продуктивність праці. Для цього слід вдаватися до системного підходу, який врахував би психологічну, соціальну та економічну природу об'єкта дослідження.

Матеріали досліджень. Мотивація є однією з провідних функцій управління, оскільки досягнення основної мети залежить від злагодженості роботи людей. Кожен ефективний керівник намагається переконати працівників працювати краще, викликати в них бажання до активної трудової діяльності, підтримувати зацікавленість у праці, ініціювати переживання задоволення від отриманих результатів. Важливо також, щоб працівники домагалися досягнення цілей організації добровільно і творчо. Проте, на практиці часто спостерігається картина невмілого застосування системи мотивації, і як результат висока плинність кадрів, низькі результати діяльності. Варто застосовувати не лише матеріальну мотивацію, а й моральну, котра в деяких випадках є більш дієвою, та раціональною в порівнянні з грошовою винагородою за виконану роботу.

Фактором мотивації насамперед виступає система стимулювання праці. Висока роль індивідуальних заходів матеріального і морального стимулювання до високопродуктивної праці: встановлення рівня грошової винагороди, тарифних ставок, доплат, премій, підвищення професійного розряду, доручення складних і відповідальних завдань, відрядження на навчання за рахунок підприємства.

Мотивація - це процес спонукання людей до праці, який передбачає використання мотивів поведінки людини для досягнення особистих цілей або цілей організації [1].

Мотивація ефективної праці робітників займає одне з ключових місць у системі управління підприємством. Вона доповнює адміністративне управління, що полягає в розробці і виконанні планових завдань, посадових та інших інструкцій, методичних положень і вказівок, наказів, розпоряджень і являє собою непряме, опосередковане управління через інтереси робітників з використанням специфічних форм і методів забезпечення їх матеріальної і моральної зацікавленості щодо праці, у досягненні високих її результатів [2].

Система мотивації персоналу є однією з важливих складових як системи управління персоналом в організації, так і системи безпеки підприємницької діяльності. Правильно розроблена система мотивації дозволяє не лише активізувати потенціал людини у напрямі досягнення мети, але й приносить

задоволення працівникові в процесі праці через задоволення його потреб та забезпечує безпечні умови діяльності всього підприємства.

Виходячи з того, що об'єктом мотивування є працівники різних (вищого, середнього та нижчого) рівнів управління, треба брати до уваги відмінність їх мотивації до виробничо-управлінської діяльності. Директори, керівники підприємств та організацій, виходячи із об'єму своїх компетенцій та відносної відсутності централізованого контролю, мають специфічні потреби та інтереси, які їм визначають мотиви їх діяльності. Водночас для керівників структурних підрозділів, спеціалістів визначальними, крім підвищення зарплати, є кар'єрний ріст, розширення участі в управлінні та прийнятті рішень, одержання організаційної свободи, розширення елементів творчості в процесі роботи.

Кожен досвідчений керівник намагається переконати працівників працювати краще, створити у них внутрішні бажання до активної трудової діяльності, підтримувати зацікавленість у праці, ініціювати переживання задоволення від отриманих результатів. Важливо також, щоб працівники домагалися досягнення цілей організації добровільно і творчо.

Сучасним менеджерам необхідно шукати методи заохочення персоналу до діяльності не лише заради доходів, а й для задоволення, реалізації власного трудового і творчого потенціалів. Тому завжди важливо з'ясувати, які специфічні потреби дають поштовх виникненню мотивації у даної людини, у даний час.

Самореалізація працівника настає тоді, коли цілі чітко сформовані та вироблена тактика щодо їх досягнення. Велике значення при цьому відіграють професійні і кваліфікаційні якості людини (успішність, працездатність, інтелектуальна складова, досвід та стаж роботи), а також самооцінка і постійна робота над собою [3].

Слід пам'ятати, що будь-які зміни в діяльності підприємства, не залежно від ступеня ефективності прийняття рішень «на папері», не будуть впроваджені «в життя» без відповідної мотивації персоналу підприємства. Тому при розробці системи управління персоналом особливу увагу потрібно приділити системі мотивації.

Добре спланована система мотивації дозволяє суттєво підвищувати ефективність роботи персоналу, збільшувати обсяги продажу, покращувати виробничий процес та обслуговування клієнтів, без особливо великих матеріальних затрат з боку компанії. Адже, коли працівник виконує свої посадові обов'язки з повною самовіддачею і його цілі саморозвитку включають розвиток підприємства загалом, тоді ефективність роботи зростає в декілька разів.

Результативність праці конкретного працівника зумовлюється передовсім індивідуальними можливостями та особистою зацікавленістю, а також його усвідомленням власної ролі в колективних зусиллях. Обсяг затрат праці залежить від самооцінки працівника достатності рівня винагороди й

упевненості в тому, що її буде отримано. Заохочування працівників підприємства до реалізації поставлених перед ними цілей і завдань є об'єктивною потребою, яку необхідно усвідомлювати всім керівникам.

Головними мотивуючими факторами і нині залишаються рівень заробітної плати та можливість кар'єрного зростання. Матеріальна мотивація – це найбільш очевидний спосіб винагороди працівників. Вона являє собою систему матеріальних стимулів праці, ціллю якої є забезпечення співвідношення заробітної плати працівників з кількістю і якістю праці. Прагнення людини до поліпшення свого добробуту зумовлює необхідність збільшення трудового внеску, а отже, і збільшення кількості, якості та результативності праці. Особливо актуальною є проблема матеріальної мотивації для країн з ринковою економікою, до яких належить і Україна. Це зумовлене принаймні двома причинами:

- низьким рівнем доходів, деформаціями в їхній структурі та диференціації;
- необхідністю становлення нових за змістом форм і методів матеріального стимулювання зайнятих в економіці.

Серед нематеріальних стимулів для працівників на перше місце виходить соціальний пакет з обов'язковою медичною страховкою, участь у тренінгах, компенсація за харчування, оплата транспортних витрат та мобільного зв'язку.

Основні методи мотивації представлено на рисунку 1.



Рис. 1 – Методи мотивації персоналу

Провідна роль у матеріальній мотивації трудової діяльності належить заробітній платі як основній формі доходу найманих працівників. По-перше,

вищий рівень заробітної плати (проти середньоринкового її значення) сприяє зниженню плинності кадрів, а отже, забезпечує формування стабільного трудового колективу. У разі зниження плинності персоналу роботодавець має можливість скоротити витрати на його найм і навчання, спрямувавши вивільнені кошти на розвиток виробництва, що, у свою чергу, забезпечить підвищення конкурентоспроможності продукції. По-друге, проведення політики високої заробітної плати дає змогу відібрати на ринку праці найбільш підготовлених, досвідчених, ініціативних, орієнтованих на успіх працівників, продуктивність праці яких потенційно вища за середній рівень.

Керівники повинні використовувати різноманітні методи матеріальної мотивації, тобто крім зарплати мають бути грошові виплати (премії) за результатами роботи чи спеціальні індивідуальні винагороди як визнання цінності того чи іншого працівника[4].

Достатнє матеріальне забезпечення виводить на перше місце соціальні мотиви – реалізацію творчого потенціалу, професійне зростання та забезпечення прозорості і дружніх стосунків у колективі.

Основний ефект який досягається до допомогою нематеріальної мотивації – це підвищення рівня лояльності та зацікавленості співробітників в компанії.

Нематеріальне стимулювання розвитку персоналу в організації, насамперед, направлене на задоволення мотиву збереження соціального статусу працівника в трудовому колективі завдяки залишенню за ним його робочого місця чи займаної посади; підвищення соціального статусу працівника в трудовому колективі в результаті одержання ним більш високої відповідальної посади, посилення зацікавленості працівника самим процесом опанування новими знаннями, вміннями та практичними навичками; поглиблення інтересу щодо професійного спілкування з професіоналами як в організації, так і поза її межами.

Цікавим способом удосконалення мотивації праці є мотивація вільним часом або модульна система компенсації вільним часом. Особливість мотивації вільним часом полягає в тому, що розходження в навантаженні працівників, які обумовлені роботою в різний час доби і дні тижня, компенсуються безпосередньо наданням вільного часу, а не грошовими надбавками, як це прийнято в традиційній системі. Використання гнучких форм зайнятості (скорочений робочий день, збільшення відпустки, гнучкий графік роботи, надання відгулів та ін.) надає можливість вибору пр�ездатному населенню між робочим часом та відпочинком.

До моральних способів мотивації відноситься визнання заслуг (особисте та публічне). Суть особистого визнання полягає в тому, що працівники, які позитивно виділилися у справах підприємства, згадуються в доповідях вищому керівництву фірми чи особисто представляються йому, одержують право підпису відповідальних документів, у розробці яких вони брали участь, персонально вітаються дирекцією з нагоди свят чи сімейних дат[5].

Варто запропонувати наступні методи нематеріальної мотивації персоналу:

- постановка перед працівниками чітко сформульованих і досяжних цілей;
- систематичний аналіз успішно досягнутих працівниками цілей;
- залучення працівників до різних програм навчання і підвищення кваліфікації;
- створення якомога прозорішої системи оцінки і оплати їх праці;
- делегування працівникам управлінських повноважень;
- підвищення персональної відповідальності кожного працівника з наданням права вибору методів вирішення поставлених задач;
- публічне визнання успіхів працівників в роботі, підтвердження їх цінності для підприємства різними доступними для керівництва способами;
- увага безпосереднього керівництва до думки працівників;
- створення атмосфери відкритого суперництва з регулярним підведенням підсумків змагання;
- наділення працівників владними повноваженнями при проведенні невикористаних заходів.

Результати досліджень. На підставі проведених досліджень з метою підвищення ефективності мотиваційних заходів необхідно дотримуватись певних правил: розвивати і підтримувати почуття самоповаги у працівників, надавати їм більше можливостей відчуття самостійності і контролю ситуації, заохочення за досягнення проміжних цілей, прояв постійної уваги з боку керівництва, підтримання розумної внутрішньої конкуренції та надання можливості співробітникам відчуття себе переможцями.

Важливо також проявляти інтерес до зовнішніх інтересів та хобі, навчити підлеглих вимірювати рівень успішності проведеної роботи, посилювати взаємодію в колективі та мотивувати знаннями, регулярно перевіряти задоволеність персоналу своєю роботою, проводити неформальні бесіди та відкриті зустрічі, налагодити збір відгуків і пропозицій. Керівництву необхідно розуміти, що саме змушує людей працювати, чого вони потребують і чому вибирають той чи інший спосіб дій.

Для підвищення ефективності діяльності підприємства, принципово важливо щоб працівник повністю усвідомлював, що збільшення прибутку підприємства знаходиться в прямій залежності з його інтересами. Додатковий прибуток підприємства повинен послужити засобом винагороди персоналу. Якщо вища мета підприємства - збільшення прибутку не досягнута, то цілі всіх співробітників, в основному, і кожного співробітника, зокрема, можна вважати не досягнутими. У цьому і полягає один з найважливіших принципів побудови мотиваційної системи персоналу - баланс інтересів.

Висновки. Одним з найважливіших аспектів, що впливають на ефективність роботи персоналу, є певна система мотивації, яка існує на кожному підприємстві чи фірмі. Система мотивації характеризує сукупність

взаємозв'язаних заходів, які стимулюють окремого працівника або трудовий колектив у цілому щодо досягнення індивідуальних і спільних цілей. Обираючи систему мотивації, слід неодмінно враховувати потреби та інтереси працівників, котрі віддані своїй роботі. Отже для успішного функціонування та досягнення головних цілей організації керівнику слід ретельно вивчити своїх співробітників. У цьому значенні організація постійно повинна виробляти нові моделі мотивації співробітників. Враховуючи той факт, що для кожної комерційної організації головною метою є досягнення максимальної рентабельності і прибутку, вважаємо, що в рамках здійснення кадрової політики, крім матеріальної мотивації персоналу, організація також повинна прагнути до впровадження інноваційних моделей мотивації. Подібні моделі дозволять підвищити рівень залученості співробітників на роботі, задовольнити нематеріальні потреби співробітників, що, в свою чергу, сприятиме ефективному здійсненню трудової діяльності.

Список використаних джерел: 1. *Азарова А.О.* Дослідження множини чинників нематеріальної мотивації на підприємстві / *А.О. Азарова, О.А. Ковальчук* // Економічний простір. - 2010. - № 5. - С. 53-58. 2. *Іванов С.Л.* Роль нематеріальних чинників мотивації праці у формуванні людського капіталу сучасного підприємства в Україні / *С.Л.Іванов* // Наукові праці НДФІ. - 2010. - № 5. - С. 34-38. 3. *Іванченко Г.В.* Особливості використання нематеріальних стимулів на вітчизняних підприємствах / *Г.В. Іванченко* // Економіст. - 2010. - № 3. - С. 21-23. 4. *Тужилкіна О.В.* Підвищення вагомості нематеріальних чинників мотивації праці у формуванні людського капіталу сучасного підприємства в Україні / *О.В. Тужилкіна* // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 9. - С. 37-41. 5. *Юкіш В.В.* Застосування матеріальних і нематеріальних методів мотивації лідерства на різних рівнях управління / *В.В. Юкіш* // Інноваційна економіка. - 2009. - № 8. - С. 62-66.

Bibliography: 1. *Azarova A.O.* *Doslidzhennya mnozhini chinnikov nematerialnoyi motivatsiyi na pidpriemstvi* / *A.O. Azarova, O.A. Kovalchuk* // *Ekonomicznyy prostir*. - 2010. - No 5. - P. 53-58. 2. *Ivanov S.L.* *Rol nematerialnih chinnikov motivatsiyi pratsi u formuvanni lyudskogo kapitalu suchasnogo pidpriemstva v Ukraini* / *S.L.Ivanov* // *Naukovi pratsi NDFI*. - 2010. - No 5. - P. 34-38. 3. *Ivanchenko G.V.* *Osoblivosti vikoristannya nematerialnih stimuluiv na vitchiznyanih pidpriemstvah* / *G.V. Ivanchenko* // *Ekonomist*. - 2010. - No 3. - P. 21-23. 4. *Tuzhilkina O.V.* *Pidvishchemya vagonosti nematerialnih chinnikov motivatsiyi pratsi u formuvanni lyudskogo kapitalu suchasnogo pidpriemstva v Ukraini* / *O.V. Tuzhilkina* // *Aktualni problemi ekonomiki*. - 2010. - No 9. - P. 37-41. 5. *Yukish V.V.* *Zastosuvannya materialnih i nematerialnih metodiv motivatsiyi liderstva na riznih rivnyah upravlinnya* / *V.V. Yukish* // *Innovatsiyna ekonomika*. - 2009. - No 8. - P. 62-66.

Надійшла (received) 23.03.2015

Л.О. РУБАН, канд. екон. наук, доц., Харківський інститут фінансів
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі,
Харків

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА СУЧАСНОЮ ФОРМОЮ БАЛАНСУ

У статті проведено критичний аналіз законодавчих змін щодо фінансової звітності підприємства у зв'язку з прийняттям НС(П)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», зокрема Балансу (Звіту про фінансовий стан). Проаналізовано вплив нової форми балансу на інформаційне забезпечення фінансового аналізу. Відповідно до прийнятих змін, більшість статей у балансі показуються в узагальненому виді.

Ключові слова: фінансова звітність, баланс, фінансовий аналіз, фінансовий стан, інформаційне забезпечення.

Вступ. Зміст та структура фінансової звітності підприємств зазнали суттєвих змін впродовж останніх років. Чинні нині форми фінансової звітності за своїм змістом більш наближені до міжнародних стандартів. Одночасно останні зміни в структурі основних форм звітності викликали потребу в уточненні методики аналізу фінансового стану підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем методичного та інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану на підприємстві присвячено низку праць таких науковців, як Ю. С. Цал-Цалко [1], В. О. Подольська [2], М. Д. Білик [3], Р. А. Костирко [4] та інших. Однак, законодавчі зміни 2013 року, які торкнулися структури фінансової звітності, ще не знайшли достатнього опрацювання в їх роботах.

Таким чином, постає необхідність поглиблення наукових досліджень у частині інформаційного забезпечення оцінки фінансового стану підприємств з урахуванням нових законодавчих змін.

Мета дослідження. Дослідити вплив нових форм фінансової звітності, зокрема Балансу (Звіту про фінансовий стан), на інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств.

Матеріали досліджень. Прийняття НП(С)БО 1 зумовило необхідність внесення суттєвих коректив у методологію проведення фінансового аналізу та потребує поглиблених наукових досліджень стосовно його інформаційного забезпечення.

Для здійснення максимально достовірної оцінки фінансового стану підприємства за даними балансу необхідно дотримуватися єдиних методів

класифікації активів та пасивів. На сьогоднішній день на теоретичному рівні існує багато підходів до класифікації активів за ступенем їх ліквідності та зобов'язань за ступенем терміновості їх погашення.

Такий широкий діапазон підходів на практиці викликає розбіжності при розрахунку показників ліквідності та фінансової стійкості підприємств. Внаслідок цього унеможливується порівняльний міжгосподарський аналіз, оскільки не дотримується одна з важливих вимог забезпечення співставності порівнюваних даних – використання єдиної методики розрахунку показників.

Слід зазначити, що зміни в структурі статей балансу, що відбулись протягом останніх років, призвели до того, що нові статті також викликають суперечки відносно своєї приналежності до певної групи активів, що виділяються для оцінки ліквідності балансу.

Класифікація статей активу та пасиву балансу, як зазначалося вище, стала предметом досліджень багатьох вчених. Незважаючи на певні розбіжності при формуванні груп активів цими авторами, можна виділити такі групи ліквідних активів підприємства:

A1 – найбільш ліквідні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, а також поточні фінансові інвестиції;

A2 – активи, що швидко реалізуються – дебіторська заборгованість у широкому розумінні (дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками, інша дебіторська заборгованість, векселі одержані), а також інші оборотні активи;

A3 – активи, що повільно реалізуються, – виробничі запаси, поточні біологічні активи, незавершене виробництво, готова продукція, товари (оскільки іноді вони вимагають попередньої обробки, перш ніж їх можна буде продати і перетворити в готівкові гроші);

A4 – активи, що важко реалізуються, – необоротні активи, що показуються у розділі I активу балансу.

При цьому не було одностайної думки різних авторів щодо визначення місця витрат майбутніх періодів: передбачалось їх віднесення як до необоротних, так і до оборотних активів. Зараз в активі балансу колишній розділ III «Витрати майбутніх періодів» відображається окремою статтею другого розділу «Оборотні активи» [5], що автоматично передбачає їх віднесення до складу оборотних активів, а саме до групи A3 за ступенем їх ліквідності. У той же час слід зазначити, що подання інформації про витрати майбутніх періодів після грошових коштів порушує принцип розміщення активів за рівнем зростання їх ліквідності.

Однак при такій класифікації невизначеним є положення розділу IV «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття», оскільки жоден з перелічених вище авторів не вказує на віднесення його до певної групи.

Для визначення положення даного розділу у класифікації активів звернемося до П(С)БО №27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та

припинена діяльність», а саме, Розділ II, ст.1, де зазначено: «Необоротний актив та група вибуття визнаються утримуваними для продажу у разі, якщо:

економічні вигоди очікується отримати від їх продажу, а не від їх використання за призначенням;

вони готові до продажу у їх теперішньому стані;

їх продаж, як очікується, буде завершено протягом року з дати визнання їх такими, що утримуються для продажу;

здійснення їх продажу має високу ймовірність, зокрема якщо керівництвом підприємства підготовлено відповідний план або укладено твердий контракт про продаж, здійснюється їх активна пропозиція на ринку за ціною, що відповідає справедливій вартості.

Період завершення продажу може бути продовжено на строк більше одного року в разі, якщо це обумовлено обставинами, які перебувають поза контролем підприємства, яке продовжує виконувати план продажу» [6].

Отже, виходячи з викладеного вище, розділ III «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття» доцільніше за все віднести до групи А3, однак з певними припущеннями.

Узагальнена класифікація пасивів за ступенем терміновості їх повернення передбачає виділення наступних груп:

П1 – найбільш термінові пасиви – кредиторська заборгованість та кредити, термін сплати яких настав;

П2 – короткострокові пасиви – короткострокові кредити та позики, інші кредити та позики, що підлягають поверненню протягом 12 місяців з дати балансу, а також інші поточні зобов'язання;

П3 – довгострокові пасиви – довгострокові кредити та позики, інші довгострокові зобов'язання;

П4 – постійні пасиви – власний капітал підприємства.

При цьому забезпечення наступних витрат і платежів, що раніш розміщувались у другому розділі пасиву балансу, одні автори розглядали як прирівняні до власних кошти та відносили до групи П4, а інші – як поточні (група П2) або довгострокові (група П3) зобов'язання. Не було також одноставної думки щодо доходів майбутніх періодів, які одними авторами розглядались як поточні зобов'язання (група П2), а іншими – як складова власного капіталу (група П4).

В нині діючій формі балансу другий та третій розділ пасиву тепер об'єднано в один під назвою «Довгострокові зобов'язання та забезпечення». Об'єднання інформації про зобов'язання та гарантії з довгостроковими зобов'язаннями слід розцінювати як позитивний момент для інформаційного забезпечення фінансового аналізу. Нинішня структура пасиву Балансу відносить забезпечення витрат і платежів до складових залученого капіталу, що є, з нашої точки зору, повністю виправданим.

Зміни торкнулися й доходів майбутніх періодів, які тепер відображаються не окремим розділом пасиву, а приєднані до статей третього

розділу «Поточні зобов'язання та забезпечення», що дозволяє віднести їх до групи П2. Нововведенням у пасиві Балансу став його четвертий розділ під назвою «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття».

Внесені до фінансової звітності зміни торкнулися не тільки кількості розділів Балансу, але і його статей. Нині кількість статей в Балансі зменшилась через їх укрупнення. Позитивним моментом, який спростив процедуру читання балансу, а також оцінку стану майна підприємства, вважаємо зміни у пасиві Балансу.

У той же час, вважаємо, що укрупнення статті «Запаси» та включення до її складу інформації про виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію, а також товари погіршує інформаційне забезпечення фінансового аналізу. Йдеться про те, що для потреб розрахунку показників ліквідності, фінансової стійкості підприємства та оборотності окремих складових його активів необхідна інформація в розрізі окремих елементів запасів.

Результати досліджень. Таким чином, необоротні активи і групи вибуття, що утримуються для продажу мають бути реалізовані протягом року, відповідно повинні бути віднесені до активів, що повільно реалізуються (А3). Необоротні активи та групи вибуття, що визнаються утримуваними для продажу, період завершення продажу по яких продовжено на строк більше одного року, слід віднести до активів, що важко реалізуються (А4). Аналогічно, зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, погашення яких передбачається протягом року, потрібно відносити до короткострокових пасивів (П2), а ті, що будуть погашені у період більше року – до довгострокових пасивів (П3).

Отже, для якісного аналізу ліквідності балансу доцільно у примітках до фінансової звітності передбачити рядки для подання інформації про ту частину розділу III активу «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття» та розділу IV «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття», які будуть використані (погашені) впродовж року з дати балансу.

Висновки. Результати аналізу структури форми балансу, що використовується нині на вітчизняних підприємствах, засвідчують зміну методики її складання через укрупнення та перегруповання окремих статей та розділів. Відповідно до прийнятих змін, більшість статей у балансі показуються в узагальненому виді.

Таким чином, внесені до структури Балансу (Звіту про фінансовий стан) зміни наближують її до вимог міжнародних стандартів, проте певною мірою обмежують інформаційне забезпечення фінансового аналізу. З метою об'єктивної оцінки фінансового стану підприємств окрім стандартних форм фінансової звітності слід використовувати додаткові джерела інформації, що

уповільнює процедуру фінансового аналізу та робить її більш трудомісткою для внутрішніх користувачів фінансової інформації та значно знижує якість .

Список літератури: 1. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю. С. Цал-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Л. А. Суліменко; Житомир. нац. агроєкол. ун-т. - 5-те вид., доповн. - Житомир : Рута, 2012. - 608 с. 2. Подольська В. О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник / В. О. Подольська, О. В. Яриш. - Київ : Центр навч. л-ри, 2007. - 488 с. 3. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Прутуляк, Н. Ю. Невмерзжиська. - К.: КНЕУ, 2007.- 592 с. 4. Костирко, О. Г. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / О. Г. Костирко // Економіка АПК. - 2010. - № 7. - С. 54-56. 5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73 // Офіційний вісник України. - 2013. - № 19. - С. 97-103. 6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.11.2003 р. № 617 // Офіційний вісник України. - 2008. - № 47. - С. 180-189.

Bibliography (transliterated): 1. Tsal-Tsalko, and Yu. S., Yu. Yu. Moroz, L. A. Sulimenko. *Finansovyy analiz: pidruchnyk*. Zhytomyr: Ruta, 2012. Print. 2. Podol's'ka, V. O., and O. V. Yarish. *Finansovyy analiz: Navch. posibnyk*. Kiev: Tsentr navch. l-ry, 2007. Print. 3. Bilyk, M. D., O. V. Pavlovs'ka, N. M. Prytulyak, and N. Yu. Nevmerzhyts'ka. *Finansovyy analiz: Navch. posib*. Kiev: KNEU, 2007. Print. 4. Kostyrko, O. H. "Vykorystannya metodu koefitsiyentiv dlya otsinky finansovoho stanu pidpryyemstva." *Ekonomika APK*. No. 7. 2010. 54-56. Print. 5. Natsional'ne polozhennya (standart) bukhgalters'koho obliku 1 "Zahal'ni vymohy do finansovoyi zvitnosti", *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy*. No. 19. 2013. 97-103. Print. 6. Polozhennya (standart) bukhgalters'koho obliku 27 "Neobrotni aktyvy, utrymuvani dlya prodazhu, ta pryypynena diyal'nist'." No. 47. 2008. 180-189. Print.

Надійшла (received) 23.03.2015

УДК 330.131.7

Н.В. АРТЕМЕНКО, ст. викладач НТУ «ХПІ»

ОБЛІК У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ: ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Основна мета реформування бюджетних установ - це удосконалення способів надання державних послуг, ефективність і раціональність використання бюджетних коштів. У статті розглянуто теоретичні підходи до переходу бюджетних установ на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку. Проведен аналіз сучасних особливостей та перспектив реформування, модернізації обліку в бюджетних установах, визначення напрямків удосконалення методології та переходу на єдині методологічні засади обліку і звітності. Виділено труднощі, які виникають при адаптації вітчизняного облікового законодавства до міжнародних вимог та окреслено шляхи їх подолання.

Ключові слова: бюджетна система, державний сектор, бюджетні установи, міжнародні стандарти, національні стандарти, стратегія, модернізація обліку, стандартизація обліку, концепція.

© Н.В. Артеменко, 2015

уповільнює процедуру фінансового аналізу та робить її більш трудомісткою для внутрішніх користувачів фінансової інформації та значно знижує якість .

Список літератури: 1. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю. С. Цал-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Л. А. Суліменко; Житомир. нац. агроєкол. ун-т. - 5-те вид., доповн. - Житомир : Рута, 2012. - 608 с. 2. Подольська В. О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник / В. О. Подольська, О. В. Яриш. - Київ : Центр навч. л-ри, 2007. - 488 с. 3. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Прутуляк, Н. Ю. Невмерзжиська. - К.: КНЕУ, 2007.- 592 с. 4. Костирко, О. Г. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / О. Г. Костирко // Економіка АПК. - 2010. - № 7. - С. 54-56. 5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73 // Офіційний вісник України. - 2013. - № 19. - С. 97-103. 6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.11.2003 р. № 617 // Офіційний вісник України. - 2008. - № 47. - С. 180-189.

Bibliography (transliterated): 1. Tsal-Tsalko, and Yu. S., Yu. Yu. Moroz, L. A. Sulimenko. *Finansovyy analiz: pidruchnyk*. Zhytomyr: Ruta, 2012. Print. 2. Podol's'ka, V. O., and O. V. Yarish. *Finansovyy analiz: Navch. posibnyk*. Kiev: Tsentr navch. l-ry, 2007. Print. 3. Bilyk, M. D., O. V. Pavlovs'ka, N. M. Prytulyak, and N. Yu. Nevmerzhyts'ka. *Finansovyy analiz: Navch. posib*. Kiev: KNEU, 2007. Print. 4. Kostyrko, O. H. "Vykorystannya metodu koefitsiyentiv dlya otsinky finansovoho stanu pidpryyemstva." *Ekonomika APK*. No. 7. 2010. 54-56. Print. 5. Natsional'ne polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku 1 "Zahal'ni vymohy do finansovoyi zvitnosti", *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy*. No. 19. 2013. 97-103. Print. 6. Polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku 27 "Neobrotni aktyvy, utrymuvani dlya prodazhu, ta pryypynena diyal'nist'." No. 47. 2008. 180-189. Print.

Надійшла (received) 23.03.2015

УДК 330.131.7

Н.В. АРТЕМЕНКО, ст. викладач НТУ «ХПІ»

ОБЛІК У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ: ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Основна мета реформування бюджетних установ - це удосконалення способів надання державних послуг, ефективність і раціональність використання бюджетних коштів. У статті розглянуто теоретичні підходи до переходу бюджетних установ на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку. Проведен аналіз сучасних особливостей та перспектив реформування, модернізації обліку в бюджетних установах, визначення напрямків удосконалення методології та переходу на єдині методологічні засади обліку і звітності. Виділено труднощі, які виникають при адаптації вітчизняного облікового законодавства до міжнародних вимог та окреслено шляхи їх подолання.

Ключові слова: бюджетна система, державний сектор, бюджетні установи, міжнародні стандарти, національні стандарти, стратегія, модернізація обліку, стандартизація обліку, концепція.

© Н.В. Артеменко, 2015

Вступ. В умовах фінансової кризи послабились функції державного контролю за збереженням державної власності. Частим явищем стало зловживання в фінансово-економічній сфері: нецільове, неефективне та незаконне використання бюджетних коштів керівниками різних рівнів, розкрадання державного та комунального майна. Саме тому облік бюджетних установ має ґрунтуватися на надійних системах внутрішнього контролю, надавати можливість отримувати та відображати в обліку інформацію щодо здійснених операцій на усіх стадіях використання бюджетів різного рівня. Облік у бюджетних установах України на теперішній час потребує удосконалення методології та переходу на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності, а також створення систематизованого, організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку. Саме це визначає актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми бухгалтерського обліку в бюджетних установах розглянуті в працях відомих вітчизняних і зарубіжних економістів С.М.Альошина, І. А.Андреєва, М.Т.Білухи, А.М.Белова, С. Ф.Голова, Є.М.Бойко,Т.Г.Мельник, А. Г. Зверева, Р.Т.Джоги, В.І.Лемішовського, Л.Я.Корецького, Е.П.Дедкова, С.Я.Зубілевич, І.Н.Полевого та ряду інших. У більшості робіт бюджетний бухгалтерський облік відображається як інструмент забезпечення централізованого управління діяльністю таких установ. Разом з тим, питання фінансової самостійності бюджетних установ не знайшли достатнього відображення в науковій літературі. Враховуючи результати проведених досліджень слід звернути увагу на існуючі проблеми системи бухгалтерського обліку бюджетних установ та можливі шляхи їх вирішення [1].

Мета дослідження. Метою статті є аналіз сучасних особливостей та перспектив реформування, модернізації обліку в бюджетних установах, визначення напрямків удосконалення методології та переходу на єдині методологічні засади обліку і звітності.

Матеріали дослідження.

Україна інтегрується у світовий економічний простір. Тому перехід національної системи обліку у бюджетних установах та складання звітності на міжнародні стандарти є лише питанням часу.

У бюджетній сфері за останні роки відбулись значні перетворення: змінилось бюджетне законодавство; впроваджено казначейське обслуговування бюджетних коштів та облік зобов'язань розпорядників коштів у системі органів казначейства; створено централізовану модель управління державними ресурсами через єдиний казначейський рахунок. Це реальні кроки в напрямку загальної зміни підходу до планування бюджетних показників. Змінюється система бюджетного процесу, стає іншим порядок відображення операцій в обліку і звітності. Все це й стало фундаментом реформи в бухгалтерській галузі.

Але не зважаючи на перелічені заходи існує ряд проблем в бухгалтерському обліку, серед яких можна виділити такі як:

1) використання двох методів ведення бухгалтерського обліку – касового (при виконанні бюджетів) і методу нарахувань, що має певні особливості (при здійсненні діяльності із виконання кошторису розпорядниками бюджетних коштів);

2) опосередкований вплив НБУ на організацію бухгалтерського обліку в державному секторі України;

3) ведення бухгалтерського обліку в державних цільових фондах за різними методиками;

4) подвійна консолідація звітності. Звітність про виконання бюджетів консолідується окремо по вертикалі Державній казначейській службі України і окремо по вертикалі головних розпорядників бюджетних коштів;

5) використання різних програмних продуктів для здійснення облікових операцій у державному секторі, що унеможливає комплексну автоматизацію системи обліку;

6) виконання бюджетів за видатками здійснюється шляхом виділення асигнувань замість більш ефективної системи – погашення зобов'язань. Існує формальний облік зобов'язань розпорядників бюджетних коштів, що не відповідає фактичному стану їх розрахунків. У Державній казначейській службі України відсутні ефективні важелі впливу на стан розрахунків розпорядників бюджетних коштів;

7) не всі розпорядники бюджетних коштів охоплені казначейською системою обслуговування. Це не дає можливість отримувати оперативну та достовірну інформацію про дійсний стан виконання бюджетів різних рівнів;

8) невідповідності нормативно-правових актів Державної казначейської служби з питань ведення обліку і складання звітності стандартам IPSAS.

Реалізація функцій і завдань обліку в бюджетних установах, вимагає формування нових підходів, які виникають в сучасних умовах.

Для того, щоб здійснити реформування обліку в бюджетних установах необхідно узгодити національну систему обліку із міжнародними стандартами за такими напрямками:

- 1) вдосконалити існуюче нормативно-правове регулювання;
- 2) сформуванню нову нормативну базу (стандарти);
- 3) формування нової методологічної концепції;
- 4) підвищення ефективності діяльності кадрів.

Перший напрям реформування бухгалтерського обліку в бюджетних установах передбачає приведення чинного законодавства України та створення механізму приведення проектів актів законодавства у відповідність із міжнародними стандартами. Реформа бухгалтерського обліку неможлива без серйозних коректив у законодавстві, насамперед у податковому й цивільному, тобто реформування системи бухгалтерського

обліку повинно здійснюватися в комплексі з відповідними змінами в суміжних галузях законодавства.

Сьогодні відсутня єдина методика відображення в бухгалтерському обліку операцій, які здійснюються у державному секторі, що не дозволяє отримувати повну, достовірну та прозору інформацію про фінансовий стан держави, а Державному казначейству повною мірою використовувати свої повноваження [2].

Другим напрямом є розробка та впровадження у практику нових й уточнення раніше затверджених положень з бухгалтерського обліку, підготовка відповідних методичних рекомендацій, щодо організації обліку бюджетного сектору в нових умовах.

При цьому ставиться завдання зростання ролі професійних організацій у розвитку методичного забезпечення організації бухгалтерського обліку й становлення бухгалтерської професії (бухгалтерів, консультантів, фінансових менеджерів й ін.) [3].

Третій напрям передбачає адаптацію законодавства з питань бухгалтерського обліку та звітності діяльності органів державного сектора до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору; розроблення та запровадження єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку; установлення уніфікованих вимог до вибору програмного забезпечення для обміну інформації між Міністерством фінансів, органами Державного казначейства і суб'єктами державного сектора; підвищення відповідальності й статусу керівників фінансово-бухгалтерських; підвищення рівня прозорості та відкритості ведення бухгалтерського обліку [4].

Четвертим напрямом є забезпечення перепідготовки та підготовки висококваліфікованих фахівців бухгалтерського обліку. Важливо налагодити тісну міжнародну співпрацю, створити спільні з іноземними державами центри навчання державних службовців і підвищення їх кваліфікації, активізувати вивчення міжнародного досвіду державного управління і навчання державних службовців шляхом ретельного відбору, перекладу та видання відповідної літератури; забезпечити участь українських фахівців у міжнародних семінарах, конференціях, нарадах з питань кадрового забезпечення державної служби, всіляко підтримувати представництво України у відповідних міжнародних організаціях; використовувати різноманітні форми міжнародної допомоги в межах чинного законодавства [2].

Висновки. Необхідність стандартизації та реформування обліку в бюджетних установах у світовому масштабі та гармонізації облікових систем визначається розвитком процесів економічної інтеграції країн, створенням вільних економічних зон, міжнародних об'єднань і спільних підприємств. Реформування системи обліку сприятиме прозорості управління державними фінансами; удосконаленню системи стратегічного бюджетного планування на середньо - та довгостроковий періоди; посиленню контролю за процесом

виконання бюджетів; впровадженню національних стандартів бухгалтерського обліку та звітності на основі загальноприйнятих міжнародних стандартів; підвищенню статусу та ролі обліково-економічного персоналу.

Список літератури: 1. *Кладницька Т.А.* Основні напрямки реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності у бюджетній сфері / Вісник Хмельницького національного університету.- 2009.-№6, Т.1-С.156-159. 2.*Канєва Т.О.* Стан і перспективи розвитку обліку в державному секторі України // Вісник КНТЕУ. – 2010. - № 5. – С. 33-40. 3. *Рябінкіна Т. С.* Уніфікація бухгалтерського обліку в бюджетних установах / Т. С. *Рябінкіна* [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.confcontact.com; 4. *Хорунжак Н. М.* Проблеми та передумови уніфікації обліку в бюджетній сфері / Н. М. *Хорунжак* // Галицький економічний вісник. - 2009. - № 2. - С. 152-156.

Bibliography (transliterated): 1. *Kladnytska T.A.* *Basic directions of reformation of the system of record-keeping and financial reporting in a budgetary sphere* / Bulletin Khmelnytsky National University. - 2009.- No 6, P.156-159. 2. *Kanyeva T.O.* *State and prospects of the Public Sector Accounting Ukraine* // Bulletin KNTEU. - 2010. - No 5. – P. 33-40. 3. *Ryabinkin T.S.* *Unification of accounting in budgetary institutions* / TS Ryabinkin [electronic resource]. - Access: www.confcontact.com; 4. *Horunzhak N.M.* *Problems and prerequisites unification of accounting in the public sector* / NM Horunzhak Galician // Economic Bulletin. - 2009. - No 2. - P. 152-156.

Надійшла (received) 23.03.2015

УДК 65.012:658.14:330.322

Т.В. ПОЛОЗОВА, канд. екон. наук, доц. Харківський національний університет радіоелектроніки, Харків

ГРАФОАНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИКИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Запропоновано графоаналітичну модель діагностики інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства в контексті економічної безпеки, яка представлена трьома блоками: інформаційний, розрахунковий, графоаналітичний. Особливістю запропонованого підходу є використання показників, які мають негативний вплив на рівень інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна спроможність підприємства, інноваційно-інвестиційна безпека підприємства, графоаналітична модель, загрози, рівень безпеки.

Вступ. Сучасний етап розвитку економічних відносин в Україні супроводжується, з одного боку, низкою чинників негативного впливу (політична та економічна нестабільність, фінансова криза, різкі інфляційні коливання тощо), а з іншого – підвищенням євроінтеграційної активності

© Т.В. Полозова, 2015

виконання бюджетів; впровадженню національних стандартів бухгалтерського обліку та звітності на основі загальноприйнятих міжнародних стандартів; підвищенню статусу та ролі обліково-економічного персоналу.

Список літератури: 1. *Кладницька Т.А.* Основні напрямки реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності у бюджетній сфері / Вісник Хмельницького національного університету.- 2009.-№6, Т.1-С.156-159. 2.*Канєва Т.О.* Стан і перспективи розвитку обліку в державному секторі України // Вісник КНТЕУ. – 2010. - № 5. – С. 33-40. 3. *Рябінкіна Т. С.* Уніфікація бухгалтерського обліку в бюджетних установах / Т. С. *Рябінкіна* [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.confcontact.com; 4. *Хорунжак Н. М.* Проблеми та передумови уніфікації обліку в бюджетній сфері / Н. М. *Хорунжак* // Галицький економічний вісник. - 2009. - № 2. - С. 152-156.

Bibliography (transliterated): 1. *Kladnytska T.A.* *Basic directions of reformation of the system of record-keeping and financial reporting in a budgetary sphere* / Bulletin Khmelnytsky National University. - 2009.- No 6, P.156-159. 2. *Kanyeva T.O.* *State and prospects of the Public Sector Accounting Ukraine* // Bulletin KNTEU. - 2010. - No 5. – P. 33-40. 3. *Ryabinkin T.S.* *Unification of accounting in budgetary institutions* / TS Ryabinkin [electronic resource]. - Access: www.confcontact.com; 4. *Horunzhak N.M.* *Problems and prerequisites unification of accounting in the public sector* / NM Horunzhak Galician // Economic Bulletin. - 2009. - No 2. - P. 152-156.

Надійшла (received) 23.03.2015

УДК 65.012:658.14:330.322

Т.В. ПОЛОЗОВА, канд. екон. наук, доц. Харківський національний університет радіоелектроніки, Харків

ГРАФОАНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИКИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Запропоновано графоаналітичну модель діагностики інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства в контексті економічної безпеки, яка представлена трьома блоками: інформаційний, розрахунковий, графоаналітичний. Особливістю запропонованого підходу є використання показників, які мають негативний вплив на рівень інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна спроможність підприємства, інноваційно-інвестиційна безпека підприємства, графоаналітична модель, загрози, рівень безпеки.

Вступ. Сучасний етап розвитку економічних відносин в Україні супроводжується, з одного боку, низкою чинників негативного впливу (політична та економічна нестабільність, фінансова криза, різкі інфляційні коливання тощо), а з іншого – підвищенням євроінтеграційної активності

© Т.В. Полозова, 2015

країни, що підвищує актуальність питань забезпечення інноваційно-інвестиційної спроможності промислових підприємств як на вітчизняному, так і на міжнародному рівнях. Ці обставини обумовлюють необхідність розробки відповідного методичного інструментарію діагностики інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства (І-ІСП) в контексті економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічні аспекти оцінки інноваційної та інвестиційної безпеки підприємства розглядалися у роботах багатьох науковців. Так, інноваційний аспект діяльності підприємства в контексті економічної безпеки висвітлено у роботах таких вчених, як Ястремська О. М. [1], Шкарлет С. М. [2], Лабунська С. В. [3], Гавриш О. А. та Черняк Г. М. [4] та інші. Проблему оцінки інвестиційної безпеки підприємства досліджували Караєва Н. В. і Межевич А. О. [5], Гук З. Б. [6], Кириченко О. А. [7], Побережна Н. М. [8], Скрипко Т. О. [9], Васильців Т. Г. [10], Анісімова О. М. [11] та інші. Питання моделювання інноваційно-інвестиційної діяльності в контексті економічної безпеки підприємства розглянуто у роботі Блудової Т. В. та Токар В. В. [12].

У результаті проведеного аналізу наукових літературних джерел можна зробити висновок про те, що на сьогоднішній день не існує єдиного методичного інструментарію діагностики І-ІСП в контексті економічної безпеки. Проте можна відзначити наявність і використання методологічних підходів у сфері інноваційної та інвестиційної безпеки підприємства окремо. Це обумовлює необхідність і поширює коло подальшого наукового пошуку.

Мета дослідження. Метою дослідження є побудова графоаналітичної моделі діагностики інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства в контексті економічної безпеки.

Матеріали досліджень. Загальний науково-методичний підхід до діагностики інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства в контексті економічної безпеки ґрунтується на побудові графоаналітичної моделі, яка містить три основних блоки: інформаційний; розрахунковий; графоаналітичний (рис. 1).

До основних етапів інформаційного блоку відносяться такі:

- визначення мети проведення діагностики;
- формування інформаційної бази проведення діагностики, в межах чого передбачається визначення функціональних складових; формування системи часткових показників за кожною функціональною складовою; розрахунок темпових показників;

- формування матриці балів негативного впливу факторів.

Метою проведення діагностики може бути:

- планова оцінка інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства за умов досягнутого рівня інноваційно-інвестиційної безпеки;
- діагностика рівня інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства, що знаходиться в кризовому становищі, з метою розробки заходів щодо

нейтралізації діагностованих загроз з метою підвищення інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства;

- оцінка інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства за умов досягнутого рівня інноваційно-інвестиційної безпеки з погляду потенційного інвестора з метою вибору оптимального варіанта вкладання коштів;

- аналіз рівня інноваційно-інвестиційної безпеки потенційних партнерів по бізнесу та інших економічних контрагентів;

- оцінка рівня інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства як потенційного позичальника кредитних коштів комерційними банками тощо

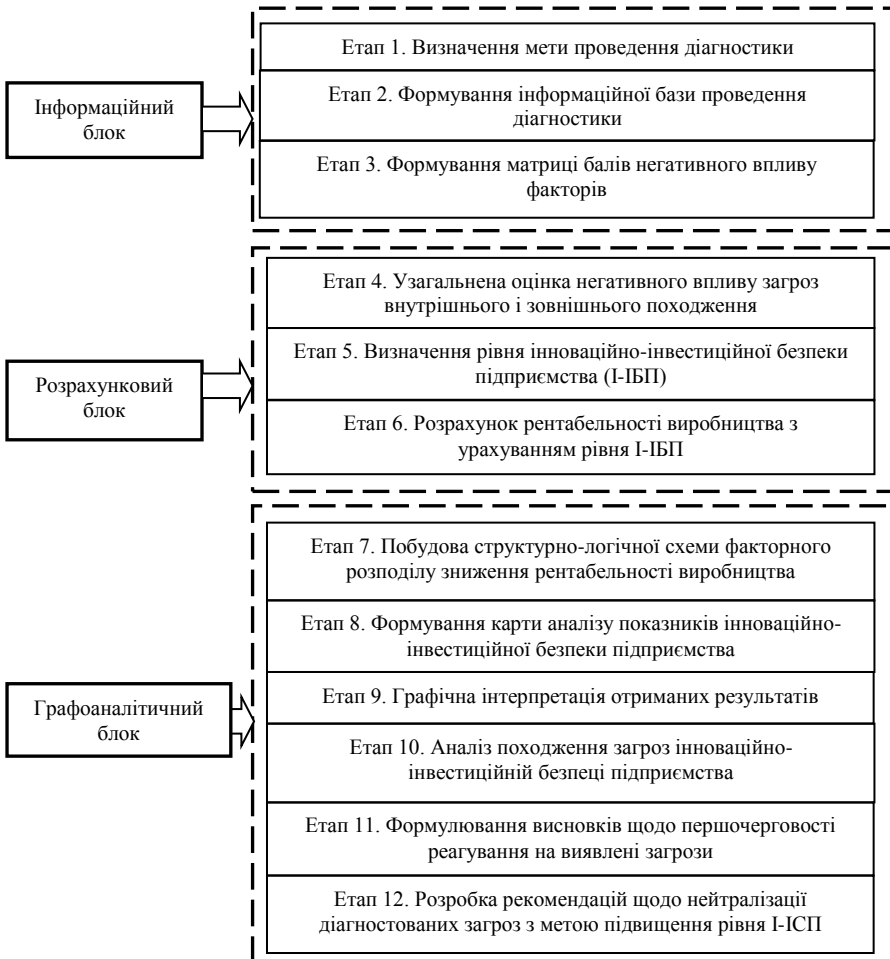


Рис. 1 – Основні етапи графоаналітичної моделі діагностики І-ІСП в контексті економічної безпеки (Джерело: розроблено автором)

Другий етап запропонованої моделі передбачає формування інформаційної бази для проведення діагностики, в межах чого необхідно:

- визначитися зі складом функціональних складових;
- сформувати систему показників за кожною функціональною складовою;
- розрахувати темпові (часткові) показники на основі сформованої системи показників.

В межах запропонованого підходу вважається необхідною умовою діагностики виділення мінімум трьох функціональних складових в межах загроз груп внутрішнього та зовнішнього походження: інноваційна; інвестиційна; фінансова.

Саме врахування загроз окремо груп внутрішнього та зовнішнього походження дозволить оцінити вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності підприємства, а використання темпових показників – динамічний характер такого впливу.

Перелік функціональних складових може бути розширений або більш деталізований в залежності від мети діагностування та пріоритетів особи, що приймає рішення (суб'єкту діагностики).

У таблиці 1 представлена ієрархічна структура рівнів моделі розрахунку показника інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства.

З таблиці 1 видно, що модель має чотирирівневу структуру:

- на першому рівні розраховується показник інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства;
- на другому рівні враховуються групи загроз внутрішнього та зовнішнього впливу;
- на третьому рівні визначаються функціональні складові в межах кожної з груп загроз;
- на четвертому рівні формуються часткові (темпові) показники інноваційно-інвестиційної безпеки за кожною функціональною складовою, які несуть загрозу негативної дії.

Система показників має бути підібрана таким чином, щоб по кожній складовій були максимально висвітлені фактори, що негативно можуть вплинути на рівень інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства. Адже від адекватності оцінки впливу таких факторів в значній мірі залежатиме об'єктивність результатів діагностики як за окремими складовими, так і в цілому.

Кожна функціональна складова містить сукупність часткових показників, які представлені темповими показниками.

Таблиця 1 – Ієрархічна структура рівнів моделі розрахунку показника інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства(І-ІБП)

Показник	Шифр показника
1	2
1 рівень (Рівень інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства)	
Показник інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства	П І-ІБП
2 рівень (Група загроз)	
Внутрішні загрози	В
Зовнішні загрози	З
3 рівень (Функціональні складові)	
<i>Група загроз внутрішнього впливу</i>	
Інноваційна складова	В.1
Інвестиційна складова	В.2
Фінансова складова	В.3
<i>Група загроз зовнішнього впливу</i>	
Інноваційна складова	3.1
Інвестиційна складова	3.2
Фінансова складова	3.3
4 рівень (Часткові (темпові) показники)	
<i>Інноваційна складова групи загроз внутрішнього впливу</i>	
Зниження патентноозброєності	В.1.1
Зниження інноваційної активності	В.1.2
Зниження прогресивності технологій	В.1.3
Зниження технологічного потенціалу	В.1.4
Зниження винахідницької активності	В.1.5
Зниження досвіду роботи персоналу	В.1.6
Зниження освітнього рівня персоналу	В.1.7
Зниження інтелектуальної озброєності	В.1.8
Зменшення грошової мотивації	В.1.9
Підвищення вікової структури персоналу	В.1.10
Зменшення соціальної мотивації	В.1.11
Збільшення плинності наукових працівників	В.1.12
Зниження рівня утримання фахівців	В.1.13
<i>Інвестиційна складова групи загроз внутрішнього впливу</i>	
Зниження фондодіддачі	В.2.1
Зниження фондоозброєності праці	В.2.2
Збільшення зношеності основних засобів	В.2.3
Збільшення вікової структури устаткування	В.2.4
Підвищення темпів вибуття основних засобів	В.2.5
Зниження темпів оновлення основних засобів	В.2.6
Зменшення розміру статутного капіталу	В.2.7
<i>Фінансова складова групи загроз внутрішнього впливу</i>	
Зниження маневреності власних засобів	В.3.1
Зниження забезпеченості власними оборотними засобами	В.3.2
Зменшення автономії	В.3.3

Завершення таблиці 1

1	2
Збільшення співвідношення позикових та власних засобів	В.3.4
Зниження абсолютної ліквідності	В.3.5
Зниження термінової (швидкої) ліквідності	В.3.6
Зниження поточної (загальної) ліквідності	В.3.7
Зниження коефіцієнта Бівера	В.3.8
Зниження загальної оборотності активів	В.3.9
Зниження оборотності запасів	В.3.10
Зниження оборотності загальної суми дебіторської заборгованості	В.3.11
Зниження оборотності загальної суми кредиторської заборгованості	В.3.12
Зниження рентабельності сукупних активів	В.3.13
Зниження рентабельності власного капіталу	В.3.14
Зниження валової рентабельності продажів	В.3.15
Зниження чистої рентабельності продажів	В.3.16
<i>Інноваційна складова групи загроз зовнішнього впливу</i>	
Посилення конкуренції на ринку науково-технічних розробок	3.1.1
Зниження обсягів державного фінансування інноваційної діяльності	3.1.2
<i>Інвестиційна складова групи загроз зовнішнього впливу</i>	
Підвищення кредитних банківських ставок	3.2.1
Збільшення сум дебіторської заборгованості	3.2.2
Зниження обсягів прямих іноземних інвестицій	3.2.3
<i>Фінансова складова групи загроз зовнішнього впливу</i>	
Прискорення темпів інфляції	3.3.1
Збільшення податкової бази	3.3.2
Зниження обсягів державних закупівель на виробництво промислової продукції	3.3.3
Зниження обсягів нових закупівель на виробництво продукції промисловості	3.3.4
Зниження обсягів іноземних нових закупівель на виробництво продукції промисловості	3.3.5

Джерело: розроблено автором

Базою формування часткових (темпових) показників є співвідношення значень відповідних індикаторів у поточному році (Π_t) до значення цього індикатора у попередньому (базовому) році ($\Pi_{(t-1)}$):

$$\text{ЧП} = \frac{\Pi_t}{\Pi_{(t-1)}}, \quad (1)$$

де ЧП – частковий (темповий) показник;

Π_t – значення відповідного індикатора у поточному році;

$\Pi_{(t-1)}$ – значення відповідного індикатора у попередньому (базовому) році.

Третій етап інформаційного блоку запропонованої моделі передбачає формування таблиці балів негативного впливу факторів.

Формування таблиці балів негативного впливу часткових показників здійснюється на основі привласнення показникові значення "1", якщо дія фактору є негативною, і значення "0", якщо дія фактору є позитивною.

Базовим моментом формування матриці часткових показників є використання темпових показників, що дозволяє врахувати динамічний характер внутрішнього і зовнішнього середовища діяльності підприємства.

Для формування матриці часткових показників необхідно керуватися правилом, яке наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Використання темпових показників для формування матриці часткових показників негативного впливу на рівень І-ІБП

Критерій оптимальності темпового показника	Фактичне значення	Характер динаміки	Значення, що привласнюється частковому показнику
$\frac{\Pi_t}{\Pi_{(t-1)}} \rightarrow \min$	<1	позитивний	0
	>1	негативний	1
$\frac{\Pi_t}{\Pi_{(t-1)}} \rightarrow \max$	<1	негативний	1
	>1	позитивний	0

Джерело: розроблено автором

Розрахунковий блок моделі діагностики І-ІСП в контексті економічної безпеки передбачає три основних етапи:

- узагальнена оцінка негативного впливу загроз внутрішнього і зовнішнього походження;

- визначення рівня інноваційно-інвестиційної безпеки;

- розрахунок рентабельності виробництва з урахуванням інноваційно-інвестиційних активів під впливом рівня І-ІБП.

Четвертий етап запропонованої графоаналітичної моделі передбачає кількісну узагальнену оцінку негативного впливу загроз внутрішнього і зовнішнього походження і містить такі підетапи:

- підрахунок сумарної кількості балів негативного впливу часткових показників в межах кожної функціональної складової внутрішніх загроз (B_{HB}^{Bj})

- та зовнішніх загроз (B_{HB}^{3j});

- розрахунок коефіцієнта негативного впливу функціональної складової в межах внутрішніх факторів (K_{HB}^{Bj}) та зовнішніх факторів (K_{HB}^{3j});

- розрахунок коефіцієнта важливості негативного впливу окремої складової внутрішніх параметрів (KV_{HB}^{Bj}) і зовнішніх параметрів (KV_{HB}^{3j});

- визначення узагальненої оцінки негативного впливу факторів внутрішнього середовища ($УО_{HB}^B$);

- визначення узагальненої оцінки негативного впливу факторів зовнішнього середовища ($УО_{HB}^3$);

- формування узагальненої оцінки негативного впливу загроз внутрішнього та зовнішнього походження ($УО_{\text{нв}}$).

Сумарна кількість балів негативного впливу часткових показників в межах кожної функціональної складової внутрішніх загроз ($B_{\text{нв}}^{\text{bj}}$) розраховується прямим складанням балів негативного впливу часткових показників, яким привласнюється значення "1", тобто:

$$B_{\text{нв}}^{\text{bj}} = \sum_{i=1}^n B_{\text{нв}}^{\text{bi}}, \quad (2)$$

де $B_{\text{нв}}^{\text{bi}}$ – бал негативного впливу часткового показника i -ї функціональної складової внутрішніх параметрів ($B_{\text{нв}}^{\text{bi}} = 1$);

n – кількість часткових показників в межах кожної функціональної складової внутрішніх загроз.

Аналогічно визначається сумарна кількість балів негативного впливу часткових показників в межах кожної функціональної складової зовнішніх загроз ($B_{\text{нв}}^{\text{zj}}$):

$$B_{\text{нв}}^{\text{zj}} = \sum_{i=1}^n B_{\text{нв}}^{\text{zi}}, \quad (3)$$

де $B_{\text{нв}}^{\text{zi}}$ – бал негативного впливу часткового показника i -ї функціональної складової зовнішніх параметрів ($B_{\text{нв}}^{\text{zi}} = 1$);

n – кількість часткових показників в межах кожної функціональної складової зовнішніх загроз.

Очевидно, що найбільший негативний вплив матиме функціональна складова, якій відповідає максимальна сумарна кількість балів, і навпаки, найменший негативний вплив на інноваційно-інвестиційну безпеку матиме функціональна складова, якій відповідатиме мінімальне значення сумарної кількості балів.

Коефіцієнт негативного впливу j -ї функціональної складової в межах внутрішніх факторів ($K_{\text{нв}}^{\text{bj}} \rightarrow \min$) характеризує частку сумарної кількості

балів негативного впливу часткових показників у загальній кількості часткових показників j -ї функціональної складової внутрішніх параметрів і розраховується за формулою:

$$K_{\text{нв}}^{\text{bj}} = \frac{B_{\text{нв}}^{\text{bj}}}{n} \quad (j = \overline{1, m}), \quad (4)$$

де $B_{\text{нв}}^{\text{bj}}$ – сумарна кількість балів негативного впливу часткових показників в межах кожної функціональної складової внутрішніх загроз;
 n – кількість часткових показників в межах кожної функціональної складової внутрішніх загроз.

Коефіцієнт негативного впливу j -ї функціональної складової в межах зовнішніх факторів ($K_{\text{нв}}^{\text{zj}} \rightarrow \min$) характеризує частку сумарної кількості балів негативного впливу часткових показників у загальній кількості часткових показників j -ї функціональної складової зовнішніх параметрів і розраховується за формулою:

$$K_{\text{нв}}^{\text{zj}} = \frac{B_{\text{нв}}^{\text{zj}}}{n} \quad (j = \overline{1, m}), \quad (5)$$

де $B_{\text{нв}}^{\text{zj}}$ – сумарна кількість балів негативного впливу часткових показників в межах кожної функціональної складової зовнішніх загроз;
 n – кількість часткових показників в межах кожної функціональної складової зовнішніх загроз.

Як демонструє ретельно проведений аналіз у роботі [13, с. 347-351], більшість існуючих підходів до діагностики рівня економічної безпеки базується на визначенні значущості функціональних складових, як правило, при цьому використовуючи метод експертних оцінок. Це викликає додаткові витрати на проведення експертної процедури (розробки анкет, формування експертної групи, організаційне забезпечення, обробка експертних оцінок тощо). Ліквідувати недолік присутності суб'єктивного фактора пропонується за допомогою розрахунку коефіцієнта важливості негативного впливу.

Коефіцієнт важливості негативного впливу окремої складової внутрішніх параметрів ($KB_{\text{нв}}^{\text{bj}}$) показує частку негативного впливу j -ї функціональної складової у сукупному негативному впливі внутрішніх параметрів та обчислюється за формулою:

$$KB_{\text{нв}}^{\text{bj}} = \frac{K_{\text{нв}}^{\text{bj}}}{\sum_{j=1}^m K_{\text{нв}}^{\text{bj}}} \quad (j = \overline{1, m}), \quad (6)$$

де m – кількість функціональних складових в межах внутрішніх факторів.

Коефіцієнт важливості негативного впливу окремої складової зовнішніх параметрів ($KB_{\text{нв}}^{\text{zj}}$) характеризує частку негативного впливу j -ї функціональної складової у сукупному негативному впливі зовнішніх параметрів та обчислюється за формулою:

$$KB_{HB}^{3j} = \frac{K_{HB}^{3j}}{\sum_{j=1}^m K_{HB}^{3j}} \quad (j = \overline{1, m}), \quad (7)$$

де m – кількість функціональних складових в межах зовнішніх факторів.

Узагальнена оцінка негативного впливу факторів внутрішнього середовища (YO_{HB}^B) розраховується за формулою:

$$YO_{HB}^B = \sum_{bj=1}^m K_{HB}^{bj} \cdot KB_{HB}^{bj}, \quad (8)$$

де m – кількість функціональних складових в межах внутрішніх факторів;

K_{HB}^{bj} – коефіцієнт негативного впливу j -ї функціональної складової в межах внутрішніх факторів;

KB_{HB}^{bj} – коефіцієнт важливості негативного впливу j -ї функціональної складової в межах внутрішніх факторів.

Узагальнена оцінка негативного впливу факторів зовнішнього середовища (YO_{HB}^3) визначається за формулою:

$$YO_{HB}^3 = \sum_{3j=1}^m K_{HB}^{3j} \cdot KB_{HB}^{3j}, \quad (9)$$

де m – кількість функціональних складових в межах зовнішніх факторів;

K_{HB}^{3j} – коефіцієнт негативного впливу j -ї функціональної складової в межах зовнішніх факторів;

KB_{HB}^{3j} – коефіцієнт важливості негативного впливу j -ї функціональної складової в межах зовнішніх факторів.

Узагальнена оцінка негативного впливу загроз внутрішнього та зовнішнього походження (YO_{HB}) визначається їх інтегральною дією та розраховується за формулою:

$$YO_{HB} = \sqrt{YO_{HB}^B \cdot YO_{HB}^3}, \quad (10)$$

де YO_{HB}^B – узагальнена оцінка негативного впливу факторів внутрішнього середовища;

YO_{HB}^3 – узагальнена оцінка негативного впливу факторів зовнішнього середовища.

Позитивною тенденцією кількісної величини даного показника буде наближення його до нуля ($YO_{HB} \rightarrow 0$). За таких умов для якісної інтерпретації даного показника доречним буде використання традиційної

шкали Харрінгтона, яка характеризує ступінь виразності критеріальної властивості та має універсальний характер (див. табл. 3).

Таблиця 3 – Шкала Харрінгтона для інтерпретації рівня негативного впливу загроз внутрішнього і зовнішнього середовища на І-ІБП

Рівень негативного впливу загроз внутрішнього і зовнішнього середовища на І-ІБП	Чисельне значення показника ($УО_{НВ}$)
Дуже високий	0,8 - 1,0
Високий	0,64 - 0,8
Середній	0,37 - 0,64
Низький	0,2 - 0,37
Дуже низький	0,0 - 0,2

Джерело: складено автором на основі [14]

На п'ятому етапі запропонованої графоаналітичної моделі здійснюється визначення рівня інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства (Π_{I-IBP}), який розраховується за формулою:

$$\Pi_{I-IBP} = 1 - УО_{НВ} \quad (11)$$

де $УО_{НВ}$ – узагальнена оцінка негативного впливу загроз внутрішнього та зовнішнього походження.

При цьому логічною буде інтерпретація рівня інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства (Π_{I-IBP}) за оберненою шкалою Харрінгтона, яка представлена у таблиці 4.

Таблиця 4 – Обернена шкала Харрінгтона для інтерпретації рівня інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства (Π_{I-IBP})

Значення показника ($УО_{НВ}$)	Рівень негативного впливу загроз внутрішнього і зовнішнього середовища на І-ІБП	Значення показника (Π_{I-IBP})	Рівень інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства (Π_{I-IBP})
0,8 - 1,0	Дуже високий	0,0 - 0,2	Дуже низький
0,64 - 0,8	Високий	0,2 - 0,37	Низький
0,37 - 0,64	Середній	0,37 - 0,64	Середній
0,2 - 0,37	Низький	0,64 - 0,8	Високий
0,0 - 0,2	Дуже низький	0,8 - 1,0	Дуже високий

Джерело: розроблено автором

Запропонований науково-методичний підхід до діагностики рівня І-ІСП в контексті економічної безпеки (B_{I-ICP}) передбачає синтез двох складових:

- рентабельність виробництва з урахуванням інноваційно-інвестиційних активів (P_{i-i});

- показник рівня інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства ($\Pi_{I-IBП}$).

Тому на шостому етапі графоаналітичної моделі запропоновано розрахувати рентабельність виробництва з урахуванням інноваційно-інвестиційних активів під впливом рівня I-IBП.

Рівень I-IBП може позначитися на результативному показнику рентабельності виробництва, який з урахуванням цього впливу може бути розрахований за формулою:

$$P_{i-i(I-IBП)} = P_{i-i} - \Delta P_{нв} = P_{i-i} - (P_{i-i} \cdot \Pi_{I-IBП}) = P_{i-i} \cdot (1 - \Pi_{I-IBП}) = P_{i-i} \cdot УО_{нв}, \quad (12)$$

де $P_{i-i(I-IBП)}$ – рентабельність виробництва з урахуванням інноваційно-інвестиційних активів під впливом рівня інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства, %;

P_{i-i} – розрахункове значення рентабельності виробництва з урахуванням інноваційно-інвестиційних активів, %;

$\Delta P_{нв}$ – процент зниження розрахункової величини рентабельності за рахунок факторів негативного впливу внутрішнього і зовнішнього середовища.

Величина зниження розрахункової величини рентабельності виробництва за рахунок факторів негативного впливу ($\Delta P_{нв}$) обчислюється за формулою:

$$\Delta P_{нв} = P_{i-i} \cdot \Pi_{I-IBП}. \quad (13)$$

Графоаналітичний блок запропонованої моделі діагностики I-ICП в контексті економічної безпеки передбачає такі основні етапи:

- побудова структурно-логічної схеми факторного розподілу зниження рентабельності виробництва;

- формування карти аналізу показників інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства;

- графічна інтерпретація отриманих результатів

- аналіз походження загроз інноваційно-інвестиційній безпеці підприємства;

- формулювання висновків щодо першочерговості реагування на виявлені загрози

- розробка рекомендацій щодо нейтралізації діагностованих загроз з метою підвищення рівня I-ICП.

Сьомий етап графоаналітичної моделі передбачає побудову структурно-логічної схеми факторного розподілу зниження рентабельності виробництва.

Метою даного етапу є факторний розподіл зниження рентабельності виробництва ($\Delta R_{\text{нв}}$) за функціональними складовими на всіх рівнях ієрархічної структури моделі розрахунку показника інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства. Такий розподіл негативного впливу у подальшому буде використаний для визначення першочерговості реагування на виявлені загрози.

Після побудови структурно-логічної схеми факторного розподілу зниження рентабельності виробництва доцільним є представлення результатів розрахунку за допомогою карти аналізу показників інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства (восьмий етап графоаналітичної моделі).

На дев'ятому етапі за даними карти аналізу показників І-ІБП будуються діаграми, що відображають структуру факторного розподілу зниження рентабельності виробництва за функціональними складовими і ранжуються функціональні складові за величиною зниження рентабельності.

На десятому етапі моделі основна увага приділяється аналізу походження загроз інноваційно-інвестиційній безпеці підприємства. На цьому етапі відбувається дослідження причин виникнення загроз, діагностованих шляхом аналізу кінцевих індикаторів безпеки за кожною функціональною складовою.

На завершальних, одинадцятому та дванадцятому, етапах діагностики здійснюється розробка рекомендацій щодо нейтралізації діагностованих загроз з метою підвищення рівня інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства. Формування рекомендацій здійснюється на основі ідентифікованих причин виникнення загроз безпеці підприємства.

Висновки. Таким чином, запропонований науково-методичний підхід до діагностики рівня І-ІСП в контексті економічної безпеки передбачає синтез двох складових: рентабельності виробництва з урахуванням інноваційно-інвестиційних активів; показника рівня інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства. Запропоновані у даному дослідженні рекомендації, на відміну від існуючих, дозволяють удосконалити процес діагностики І-ІСП в контексті економічної безпеки через структурування процесу діагностики за етапами графоаналітичної моделі, яка представлена трьома блоками: інформаційний, розрахунковий, графоаналітичний. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку відповідного методичного інструментарію, спрямованого на реалізацію окремих блоків та етапів запропонованої моделі діагностики І-ІСП в контексті економічної безпеки.

Список літератури: 1. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства / Ястремська О. М. та ін.; під ред. Ястремської О. М., Верещагіної Г. В.; Харківський національний економічний університет. – Х. : ІНЖЕК, 2010. – 388 с. 2. Шкарлет С. М.

Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія / С. М. Шкарлет. – К. : Книжк. вид-во НАУ, 2007. – 415 с. **3.** *Лабунська С. В.* Підходи щодо формування показника інноваційної спроможності в загальній системі економічної безпеки підприємства / С. В. Лабунська // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 39. – 2012. – С. 55–59. **4.** *Гавриш О. А.* Інноваційний розвиток як необхідна складова економічної безпеки сучасних підприємств / О. А. Гавриш, Г. М. Черняк // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/uk/node/790>. **5.** *Караєва Н. В.* Теоретико-методологічні основи дослідження інвестиційної безпеки в системі антикризового управління [Електронний ресурс] / Н. В. Караєва, А. О. Межевич. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_1/Karaeva_109.htm. **6.** *Гук З. Б.* Аспекти комплексної оцінки інвестиційної безпеки підприємства / З. Б. Гук // Інтегроване стратегічне управління: проблеми адміністрування, економічної безпеки та проєктної діяльності : тези доповідей першої міжвузівської науково-практичної конференції, 24–26 квітня 2013 року, Львів / Національний університет "Львівська політехніка". – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 25–26. **7.** Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: монографія / О. А. Кириченко, М. П. Денисенко, В. С. Сідак та ін.; заг. ред. Кириченко О. А. – К.: ІМБ Університету "КРОК", 2010. – 412 с. **8.** *Побережна Н. М.* Інвестиційна складова економічної безпеки / Н. М. Побережна // Вісник НТУ "ХПІ". – 2013. – № 67 (1040). – С. 179–186. **9.** *Скрипко Т. О.* Оцінювання рівня інвестиційної діяльності малих підприємств за допомогою індикаторів інвестиційної безпеки / Т. О. Скрипко, Б. М. Мізюк // Вісник Національного університету "Львівська політехніка": Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 767. – С. 225–232. **10.** *Васильців Т. Г.* Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук [за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів: Видавництво, 2012. – 386 с. **11.** *Анісімова О. М.* Інвестиційна безпека підприємства в контексті економічної безпеки: сутність, зміст, оцінка і система управління / О. М. Анісімова, О. С. Картечева // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2012. – Випуск 1. Том 2. – С. 293–297. **12.** *Блудова Т. В.* Моделювання інноваційно-інвестиційної діяльності в контексті економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Т. В. Блудова, В. В. Токар // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2013. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1826>. **13.** *Корчевська Л. О.* Аналіз методик оцінки рівня економічної безпеки підприємств / Л. О. Корчевська, А. М. Деменська // Економіка Крима. – 2011. – № 1 (34). – С. 346–352. **14.** *Камышинова Э. В.* Качественная оценка экономической безопасности предприятия на основе использования функции желательности / Э. В. Камышинова // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 251, т. III. – С. 571–577.

Bibliography (transliterated): **1.** Yastremska, O. M. and H. V. Vereshchahina *Stratehichne upravlinnia innovatsiynym rozvytkom pidpryemstva* / Ed. Yastremskoi O. M. Kharkivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet. – Kharkov : INZHEK, 2010. Print. 2. Shkarlet, S. M. *Ekonomiczna bezpeka pidpryemstva: innovatsiyni aspekt: monografiia*. Kyiv: Knyzhk. vyd-vo NAU, 2007. Print. **3.** Labunska, S. V. "Pidkhody shchodo formuvannia pokaznyka innovatsiynoi spromozhnosti v zahalnyi systemi ekonomichnoi bezpeky pidpryemstva". *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. No 39. 2012. 55–59. Print. **4.** Havrysh, O. A. and H. M. Cherniak "Innovatsiyni rozvytok yak neobkhidna skladova ekonomichnoi bezpeky sучasnykh pidpryemstv". *Ekonomicnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*. Web. 04 May 2015 <<http://economy.kpi.ua/uk/node/790>>. **5.** Karaeva, N. V. and A. O. Mezhevych "Teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennia investytsiynoi bezpeky v systemi antykrizovoho upravlinnia" Web. 04 May 2015 <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_1/Karaeva_109.htm>. **6.** Huk, Z. B. "Aspekty kompleksnoi otsinky investytsiynoi bezpeky pidpryemstva". *Intehrovane stratehichne upravlinnia: problemy administruvannia, ekonomichnoi bezpeky ta proektnoi diialnosti : tezy dopovidei pershoi mizhvuzivskoi nauково-praktychnoi konferentsii. Natsionalnyi universytet "Lvivska*

politekhniku". – Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, 2013. 25–26. Print. **7**. Kyrychenko, O. A., M. P. Denysenko and V. S. Sidak. *Ekonomichna bezpeka subiektiv hospodarskoi diialnosti v umovakh hlobalnoi finansovoi kryzy*: monohrafiia / Ed. Kyrychenko O. A. – Kiev: IMB Universytetu "KROK", 2010. Print. **8**. Poberezhna N. M. "Investytsiina skladova ekonomichnoi bezpeky" *Visnyk NTU "KhPI"*. No. 67 (1040). 2013. 179-186. Print. **9**. Skrypko, T. O. and B. M. Miziuk. "Otsiniuvannia rivnia investytsiinoi diialnosti malykh pidpriemstv za dopomohoiu indyikatoriv investytsiinoi bezpeky". *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhniku": Menedzhment ta pidpriemstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*. No. 767. 2013. 225–232. Print. **10**. Vasylytsiv, T. H., V. I. Voloshyn, O. R. Boikevych and V. V. Karkavchuk *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia*: monohrafiia. Lviv: Vydavnytstvo, 2012. Print. **11**. Anisimova, O. M. and O. S. Kartecheva "Investytsiina bezpeka pidpriemstva v konteksti ekonomichnoi bezpeky: sutnist, zmist, otsinka y systema upravlinnia". *Teoretychni ta praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*. 2012. No 1. Tom 2. 293-297. Print. **12**. Bludova, T. V. and V. V. Tokar "Modeliuvannia innovatsiino-investytsiinoi diialnosti v konteksti ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva". *Elektronne naukove fakhove vydannia "Efektivna ekonomika"*. No. 2. 2013. Web. 04 May 2015 <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1826>>. **13**. Korchevska, L.O. and A. M. Demenska "Analiz metodik ocinki rinvya ekonomichnoi bezpeki pidpriemstv". *Ekonomika Kryma*. No. 1(34). 2011. 346-352. Print. **14**. Kamyshnikova, E. V. "Kachestvennaya ocenka ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya na osnove ispolzovaniya funktsii zhelatelnosti". *Ekonomika: problemi teorii ta praktiki: zb. nauk. pr.* No 251, t. III. 2009. 571-577. Print.

Надійшла (received) 24.03.2015

УДК 330.1

Ф. В. АБРАМОВ канд. екон. наук, доц., НТУ «ХПІ».

ЧИННИКИ СТАЛОСТІ УМОВНО НЕЕФЕКТИВНИХ ФОРМАЛЬНИХ ПРАВИЛ

В даній статті розглядаються причини неефективності умовно неефективних формальних правил та чинники їх сталості. Виділяються типи неефективності умовно неефективних формальних правил, що можуть бути обумовлені наявністю зовнішніх чинників неефективності. Аналізуються чинники, що обумовлюють сталість умовно неефективних формальних правил при наявності та відсутності зовнішніх чинників неефективності та наводяться рекомендації щодо їх застосування.

Ключові слова: формальні правила, трансакційні витрати, цільова неефективність, трансакційна неефективність, чинники сталості формальних правил.

Вступ. Успішність будь-яких реформ, особливо тих, що пов'язані зі зміною базових засад інституційної структури суспільства, залежить як від ефективності формальних правил, що приймаються протягом реформ, так й від їх сталості. У більшості випадків, формальні правила, що реформуються, будуються за прикладом формальних правил, що вже встигли продемонструвати свою ефективність у минулому чи в інших країнах. При

© Ф. В. Абрамов, 2015

politehnika". – Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politehniky, 2013. 25–26. Print. **7**. Kyrychenko, O. A., M. P. Denysenko and V. S. Sidak. *Ekonomichna bezpeka subiektiv hospodarskoj diialnosti v umovakh hlobalnoi finansovoi kryzy*: monohrafiia / Ed. Kyrychenko O. A. – Kiev: IMB Universytetu "KROK", 2010. Print. **8**. Poberezhna N. M. "Investytsiina skladova ekonomichnoi bezpeky" *Visnyk NTU "KhPI"*. No. 67 (1040). 2013. 179-186. Print. **9**. Skrypko, T. O. and B. M. Miziuk. "Otsiniuvannia rivnia investytsiinoi diialnosti malykh pidpriemstv za dopomohoiu indyikatoriv investytsiinoi bezpeky". *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika": Menedzhment ta pidpriemstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*. No. 767. 2013. 225–232. Print. **10**. Vasylytsiv, T. H., V. I. Voloshyn, O. R. Boikevych and V. V. Karkavchuk *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia*: monohrafiia. Lviv: Vydavnytstvo, 2012. Print. **11**. Anisimova, O. M. and O. S. Kartecheva "Investytsiina bezpeka pidpriemstva v konteksti ekonomichnoi bezpeky: sutnist, zmist, otsinka y systema upravlinnia". *Teoretychni ta praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*. 2012. No 1. Tom 2. 293-297. Print. **12**. Bludova, T. V. and V. V. Tokar "Modeliuvannia innovatsiino-investytsiinoi diialnosti v konteksti ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva". *Elektronne naukove fakhove vydannia "Efektivna ekonomika"*. No. 2. 2013. Web. 04 May 2015 <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1826>>. **13**. Korchevska, L.O. and A. M. Demenska "Analiz metodik ocinki rivnya ekonomichnoi bezpeki pidpriemstv". *Ekonomika Kryma*. No. 1(34). 2011. 346-352. Print. **14**. Kamyshnikova, E. V. "Kachestvennaya ocenka ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya na osnove ispolzovaniya funktsii zhelatelnosti". *Ekonomika: problemi teorii ta praktiki: zb. nauk. pr.* No 251, t. III. 2009. 571-577. Print.

Надійшла (received) 24.03.2015

УДК 330.1

Ф. В. АБРАМОВ канд. екон. наук, доц., НТУ «ХПІ».

ЧИННИКИ СТАЛОСТІ УМОВНО НЕЕФЕКТИВНИХ ФОРМАЛЬНИХ ПРАВИЛ

В даній статті розглядаються причини неефективності умовно неефективних формальних правил та чинники їх сталості. Виділяються типи неефективності умовно неефективних формальних правил, що можуть бути обумовлені наявністю зовнішніх чинників неефективності. Аналізуються чинники, що обумовлюють сталість умовно неефективних формальних правил при наявності та відсутності зовнішніх чинників неефективності та наводяться рекомендації щодо їх застосування.

Ключові слова: формальні правила, трансакційні витрати, цільова неефективність, трансакційна неефективність, чинники сталості формальних правил.

Вступ. Успішність будь-яких реформ, особливо тих, що пов'язані зі зміною базових засад інституційної структури суспільства, залежить як від ефективності формальних правил, що приймаються протягом реформ, так й від їх сталості. У більшості випадків, формальні правила, що реформуються, будуються за прикладом формальних правил, що вже встигли продемонструвати свою ефективність у минулому чи в інших країнах. При

© Ф. В. Абрамов, 2015

цьому особливий інтерес викликають формальні правила, ефективність яких залежить від умов в яких застосовуються данні формальні правила.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Тісний зв'язок між якістю інститутів та економічним зростанням підкреслюється багатьма дослідниками, і на сьогоднішній час ця точка зору стала загально прийнятою. Багато досліджень присвячено аналізу взаємозв'язків між якістю інститутів та економічним розвитком на прикладі окремих країн чи регіонів [1]. Особливий інтерес дослідників викликав досвід інституційного перетворення в країнах з економікою перехідного типу [2]. Проте інституційні реформи не завжди були успішними. Значна частина запозичених формальних правил, в нових умовах, виявились неефективними, що змусило дослідників з обережністю ставитись до прямого запозичення формальних правил [3, 4] та шукати причини цього явища.

Мета статті. Метою даної статті є виявлення чинників, що визначають сталість умовно неефективних формальних правил.

Результати досліджень. Можна виділити цілу низку формальних правил ефективність яких залежить від зовнішніх умов, що не підпадають під дію відповідних формальних правил. Іншими словами, якщо подібні формальні правила виявляються неефективними, то причина їх неефективності полягає зовсім не у недоліках самих формальних правил або їх неефективній реалізації, а у несвоечасності або недоцільності їх застосування в умовах, що склалися на даний час.

Далі зовнішні умови, що здатні призвести до неефективності потенційно ефективного формального правила, ми будемо називати зовнішніми чинниками неефективності, а самі формальні правила, ефективність яких залежить від зовнішніх чинників неефективності — умовно неефективними формальними правилами.

З виділених нами трьох типів ефективності формальних правил [5] — цільової, транзакційної та етичної ефективності формальних правил — умовно неефективні формальні правила можуть характеризуватися лише цільовою та транзакційною неефективністю, тобто зовнішні чинники неефективності призводять до виникнення, або посилення цільової неефективності (неспроможність формального правила досягти поставленої мети) та/або транзакційної неефективності умовно неефективного формального правила (завищення рівня транзакційних витрат бюрократичних процедур порівняно з альтернативними формальними правилами того ж рівня цільової ефективності).

В якості ілюстрації цільової неефективності умовно неефективних формальних правил, розглянемо наслідки впровадження дворівневої системи вищої освіти в умовах домінування безпосереднього та побічного попиту на вищу освіту [6].

В умовах домінування, на ринку освітніх послуг безпосереднього попиту на вищу освіту, студент, що пред'являє безпосередній попит,

зацікавлений, перш за все, в отриманні якісної освіти, яка є основою його майбутнього матеріального стану.

Але наявність різних природних здібностей до навчання призводить до того, що студенти менш здібні до навчання несуть більші повні витрати отримання вищої освіти, за рахунок більших зусиль, які їм необхідно прикласти для проходження курсу. Тому порівнюючи очікувані переваги від проходження другого рівня вищої освіти з відповідними повними витратами проходження даного рівня, менш здібний студент припинить своє навчання після закінчення першого рівня освіти.

Протилежна ситуація складається у випадку домінування побічного попиту на вищу освіту. Студент, що пред'являє побічний попит на вищу освіту, незацікавлений в отриманні якісної освіти. Його мета — отримання побічних благ, що пов'язані з процесом формального проходження навчального курсу. Конкуренція ж між ВНЗ, в умовах домінування побічного попиту на вищу освіту, призводить до того, що ВНЗ надзвичайно спрощують вимоги до проходження навчальних курсів, зменшуючи, тим самим, повні витрати отримання вищої освіти [7]. Внаслідок цього, повні витрати отримання вищої освіти стають меншими за очікувані переваги (переважно у вигляді побічних благ) від проходження другого рівня вищої освіти, навіть для менш здібних студентів і останні вирішують продовжити навчання.

Фактично, система дворівневої вищої освіти перетворюється на формальність і, незалежно від своїх здібностей, всі студенти прагнутимуть пройти обидва рівні передбачені даною системою освіти. Таким чином, ефективність впровадження дворівневої системи вищої освіти значною мірою залежить від наявності зовнішнього чинника неефективності — домінування побічного попиту на вищу освіту. Тобто, система дворівневої вищої освіти є умовно неефективним формальним правилом.

Слід зауважити, що відсутність зовнішнього чинника неефективності не гарантує високу ефективність умовно неефективних формальних правил. Проте наявність зовнішнього чинника неефективності обов'язково призводить до зменшення ефективності умовно неефективних формальних правил, порівняно з випадком відсутності відповідних зовнішніх чинників.

На відміну від умовно неефективних формальних правил, неефективність решти формальних правил обумовлена не зовнішніми чинниками неефективності, а вадами самих формальних правил чи неефективністю їх реалізації.

Наприклад, розглянемо ситуацію коли, з метою оптимізації бюджетних витрат, скорочується філія певної державної організації (це може бути скорочення лікарень, шкіл, бібліотек тощо), що надає відповідні безкоштовні послуги населенню. У багатьох випадках така оптимізація, дійсно, має сенс, бо якщо фінансування недостатнє, а кількість філій завищена, то кожна окрема філія буде нездатна надавати якісні послуги. В подібних умовах скорочення зайвих філій дозволить поліпшити

фінансування тих філій, що залишилися та надасть змогу надавати послуги прийнятної якості.

Проте, поліпшення фінансування лише надасть фізичну можливість для надання якісних послуг, а не гарантуватиме те, що послуги дійсно будуть якісними. Тому ефективність подібної оптимізації, у тій чи іншій сфері діяльності, вочевидь, залежатиме від наявності ефективних механізмів контролю якості послуг.

Незалежно від того яким саме чином реалізовано механізми контролю якості — на основі ринкових механізмів, чи за допомогою перевірок уповноваженими установами — конкретна реалізація цих механізмів передбачається самими формальними правилами. Відповідно, ефективність адміністративного скорочення кількості зайнятих буде залежати від того наскільки ретельно були розроблені данні формальні правила та здійснена їх реалізація. У крайньому випадку, коли ринкові механізми контролю якості відсутні, а адміністративні механізми контролю не ефективні, скорочення кількості філій не призведе до будь-якого поліпшення якості послуг і відповідні формальні правила будуть характеризуватися значною цільовою неефективністю.

В обох наведених прикладах розглянуті формальні правила характеризувалися цільовою неефективністю. Також в обох прикладах неефективність пов'язана з відсутністю ефективних механізмів контролю якості послуг. Проте в першому випадку, неефективність формального правила обумовлена зовнішнім чинником неефективності — домінуванням побічного попиту на ринку освітніх послуг, що не залежить від якості формальних правил чи ефективності їх реалізації. Натомість в другому прикладу цільова неефективність є наслідком недосконалості самих формальних правил чи неефективності їх реалізації і саме тому подібні формальні правила не можна вважати умовно неефективними.

Прикладом трансакційної неефективності умовно неефективних формальних правил можуть служити формальні правила ефективності яких залежить від ефективності інших формальних правил. При цьому неефективні формальні правила, що виступають в ролі зовнішніх факторів неефективності, можуть призводити не лише до трансакційної неефективності, але й до цільової неефективності умовно неефективних формальних правил.

Як й у випадку цільової неефективності, необхідно чітко розрізняти трансакційну неефективність умовно неефективних формальних правил, обумовлену зовнішніми чинниками, та трансакційну неефективність обумовлену неефективною реалізацією самих правил. У випадку трансакційної неефективності умовно неефективних формальних правил, трансакційна неефективність має місце через неефективність інших формальних правил, що виступають у якості зовнішніх факторів неефективності. Тобто, чисельність бюрократичних процедур та порядок їх

проходження регулюються іншими формальними правилами. У випадку ж трансакційної неефективності обумовленої неефективною реалізацією формальних правил, бюрократичні процедури регулюються тими ж самими формальними правилами, ефективність яких оцінюється.

Таким чином, впровадження умовно неефективних формальних правил є виправданим лише за умови відсутності зовнішніх чинників неефективності, коли їх ефективність визначається якістю самих формальних правил та якістю їх реалізації. При наявності ж зовнішніх чинників неефективності умовно неефективні формальні правила можуть бути прийняті лише після усунення відповідних зовнішніх чинників неефективності або ж мають бути заміщені альтернативними формальними правилами, ефективність яких не залежить від даних зовнішніх факторів неефективності.

За відсутності зовнішніх чинників неефективності, сталість умовно неефективних формальних правил визначається тими ж чинниками, що визначають несиметричність витрат зміни решти формальних правил [8]: неоднакова згуртованість зацікавлених груп; здатність формальних правил спотворювати дію ринкових механізмів, змінюючи інтереси зацікавлених груп; наявність у суспільстві певних уявлень про причини та наслідки актуальних проблем.

Специфічним же чинником сталості умовно неефективних формальних правил, що проявляється тільки при наявності зовнішніх чинників неефективності, є неочевидність того, що неефективність даних формальних правил обумовлена не прорахунками при їх розробці або реалізації, а саме наявністю зовнішніх чинників неефективності.

Наслідком вказаної особливості умовно неефективних формальних правил є те, що боротьба зацікавлених груп спрямована не на усунення зовнішніх чинників неефективності, а на подальше реформування відповідного умовно неефективного формального правила, або на його скасування.

Крім того, уявлення про власні інтереси в кожній з зацікавлених груп виявляється викривленим і за скасування раніш прийнятих умовно неефективних формальних правил можуть активно виступати, навіть ті зацікавлені групи, в чиїх інтересах було б відновлення даних формальних правил після усунення зовнішніх чинників неефективності.

Як наслідок, посилюючи вже наявні недоліки умовно неефективних формальних правил, або ж призводячи до додаткових негативних наслідків, зовнішні чинники неефективності обумовлюють збільшення чисельності груп зацікавлених в скасуванні даних формальних правил та/або посилюють їх зацікавленість в цьому. Посилення активності зазначених груп призводить до того, що при наявності зовнішніх чинників неефективності умовно неефективні формальні правила можуть бути скасовані з більшою легкістю, ніж у випадку їх відсутності. Очевидним є те, що в залежності від наявності

або відсутності зовнішніх чинників неефективності, умовно неефективні формальні правила будуть мати не лише різний ступінь ефективності, але й різний ступінь сталості, а саме — зовнішні чинники неефективності зміщують баланс витрат прийняття та витрат скасування умовно неефективних формальних правил в бік прямої несиметричності витрат зміни. Іншими словами, якщо умовно неефективне формальне правило, при відсутності зовнішніх чинників неефективності, характеризувалося симетричними витратами зміни, то за наявності зовнішніх чинників неефективності теж саме формальне правило буде характеризуватися прямою несиметричністю витрат зміни.

Але треба звернути увагу на те, що зміщення балансу витрат прийняття та витрат скасування в бік прямої несиметричності витрат зміни не означатиме, що умовно неефективні формальні правила, за наявності зовнішніх чинників неефективності, будуть обов'язково характеризуватися прямою несиметричністю витрат зміни. Остаточний характер несиметричності витрат зміни буде визначатися співвідношенням витрат прийняття та зменшеними, внаслідок дії зовнішніх чинників неефективності, витратами скасування даного формального правила.

Висновки. З вище викладеного можна зробити наступні висновки:

По-перше, ефективність умовно неефективних формальних правил залежить від наявності зовнішніх чинників неефективності.

По-друге, умовно неефективні формальні правила можуть характеризуватися цільовою та транзакційною неефективністю.

По-третє, за наявності зовнішніх чинників неефективності, умовно неефективні формальні правила характеризуються більшою прямою несиметричністю витрат зміни, ніж за відсутності відповідних зовнішніх чинників.

Список літератури: 1. *La Porta R.* The Quality of Government / *R. La Porta, F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer, R. Vishny* // Journal of Law, Economics, and Organization. – 1999. – Vol. 15, № 1. – P. 222-279. 2. *Weingast B.* The economic role of political institutions: market-preserving federalism and economic development / *B. Weingast* // Journal of Law, Economics, and Organization. – 1995. – Vol. 11, № 1. – P. 1-31. 3. *Норт Д.* В тени насилия: уроки для обществ с ограниченным доступом к политической и экономической деятельности / *Д. Норт, Дж. Уоллис, С. Уэбб, Б. Вайнгаст* // Вопросы экономики. – 2012. – № 3. – С. 4-31. 4. *Полтерович В. М.* Стратегии институциональных реформ. Перспективные траектории / *В. М. Полтерович* // Экономика и математические методы — 2006. — Т. 42, № 1. — С.3-18. 5. *Абрамов Ф. В.* Критерии эффективности формальных правил и их влияние на экономическое развитие / *Ф. В. Абрамов* // Вісник Одеського національного університету. – 2011. – Т. 16, Вип. 20. – С. 7-13. 6. *Абрамов Ф. В.* Эффективность двухуровневой системы высшего образования в условиях побочного спроса на высшее образование / *Ф. В. Абрамов* // Вісник Національного технічного університету “ХПИ” Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків: НТУ“ХПИ”. – 2014. – № 34, С. 117-121. 7. *Абрамов Ф. В.* Качество высшего образования и коррупция в вузах: факторы динамики / *Ф. В. Абрамов* // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 11-12. – С. 8-10. 8. *Абрамов Ф. В.* Факторы устойчивости формальных правил / *Ф. В. Абрамов* // Вісник Національного технічного

університету «ХПІ» Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків: НТУ«ХПІ». – 2012. – № 25, С. 122-127.

Bibliography (transliterated): 1. La Porta R. *The Quality of Government* / R. La Porta, F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer, R. Vishny // Journal of Law, Economics, and Organization. – 1999. – Vol. 15, No 1. – P. 222-279. 2. Weingast B. *The economic role of political institutions: market-preserving federalism and economic development* / B. Weingast // Journal of Law, Economics, and Organization. – 1995. – Vol. 11, No 1. – P. 1-31. 3. Nort D. *V teni nasilija: uroki dlja obshhestv s ogranichenym dostupom k politicheskoj i jekonomicheskoj dejatel'nosti* / D. Nort, Dzh. Uollis, S. Ujebb, B. Vajngast // Voprosy jekonomiki. – 2012. – No 3. – P. 4-31. 4. Polterovich V. M. *Strategii institucional'nyh reform. Perspektivnye traektorii* / V. M. Polterovich // Jekonomika i matematicheskie metody — 2006. — Vol. 42, No 1. — P.3-18. 5. Abramov F. V. *Kriterii jeffektivnosti formal'nyh pravil i ih vlijanie na jekonomicheskoe razvitie* / F. V. Abramov // Visnik Odes'kogo nacional'nogo universitetu. – 2011. – Vol. 16, No 20. – P. 7-13. 6. Abramov F. V. *Jefferktivnost' dvuhurovnevoj sistemy vysshego obrazovaniya v uslovijah pobochnogo sprosa na vysshee obrazovanie* / F. V. Abramov // Visnyk Natsional'noho tekhnichnogo universytetu «KhPI» Zbirnyk naukovykh prats'. Tematychnyy vypusk: Tekhnichnyy prohres i efektyvnist' vyrobnytstva. – Kharkiv: NTU«KhPI». – 2014. – No 34, P. 117-121. 7. Abramov F. V. *Kachestvo vysshego obrazovaniya i korrupcija v vuzah: factory dinamiki* / F. V. Abramov // Ekonomichnij chasopis-XXI. – 2011. – No 11-12. – P. 8-10. 8. Abramov F. V. *Factory ustojchivosti formal'nyh pravil* / F. V. Abramov // Visnyk Natsional'noho tekhnichnogo universytetu «KhPI» Zbirnyk naukovykh prats'. Tematychnyy vypusk: Tekhnichnyy prohres i efektyvnist' vyrobnytstva. – Kharkiv: NTU«KhPI». – 2012. – No 25, P. 122-127.

Надійшла (received) 25.03.2015

УДК 330.012

О.С. ЧМЕЛЕВА, канд. экон. наук, доц., НТУ «ХПИ»
К.М. ВИЛЕНСКАЯ, студентка НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМЫ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ВЕДЕНИЯ БИЗНЕСА

В статье представлено обоснование понятия «современные условия ведения бизнеса», раскрыты тенденции развития Украины в современных условиях ведения бизнеса на основе анализа данных рейтинга «Ведение бизнеса» (DoingBusiness) и индекса инвестиционной привлекательности (EBA index), определены основные проблемы тенденций развития Украины в современных условиях ведения бизнеса и основные направления их решения.

Ключевые слова: современные условия ведения бизнеса, рейтинг «Ведение бизнеса» (DoingBusiness), индикаторы рейтинга «Ведение бизнеса», индекс инвестиционной привлекательности (EBA index), Европейская Бизнес Ассоциация (EBA).

Введение. Современные условия ведения бизнеса создаются процессами глобализации, интернационализации и интеграции, в среде возрастания

© О.С. Чмелева, К.М. Виленская, 2015

університету «ХПІ» Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків: НТУ«ХПІ». – 2012. – № 25, С. 122-127.

Bibliography (transliterated): 1. La Porta R. *The Quality of Government* / R. La Porta, F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer, R. Vishny // Journal of Law, Economics, and Organization. – 1999. – Vol. 15, No 1. – P. 222-279. 2. Weingast B. *The economic role of political institutions: market-preserving federalism and economic development* / B. Weingast // Journal of Law, Economics, and Organization. – 1995. – Vol. 11, No 1. – P. 1-31. 3. Nort D. *V teni nasilija: uroki dlja obshhestv s ogranichenym dostupom k politicheskoj i jekonomicheskoj dejatel'nosti* / D. Nort, Dzh. Uollis, S. Ujebb, B. Vajngast // Voprosy jekonomiki. – 2012. – No 3. – P. 4-31. 4. Polterovich V. M. *Strategii institucional'nyh reform. Perspektivnye traektorii* / V. M. Polterovich // Jekonomika i matematicheskie metody — 2006. — Vol. 42, No 1. — P.3-18. 5. Abramov F. V. *Kriterii jeffektivnosti formal'nyh pravil i ih vlijanie na jekonomicheskoe razvitie* / F. V. Abramov // Visnik Odes'kogo nacional'nogo universitetu. – 2011. – Vol. 16, No 20. – P. 7-13. 6. Abramov F. V. *Jefferktivnost' dvuhurovnevoj sistemy vysshego obrazovanija v uslovijah pobochnogo sprosa na vysshee obrazovanie* / F. V. Abramov // Visnyk Natsional'noho tekhnichnogo universytetu «KhPI» Zbirnyk naukovykh prats'. Tematychnyy vypusk: Tekhnichnyy prohres i efektyvnist' vyrobnytstva. – Kharkiv: NTU«KhPI». – 2014. – No 34, P. 117-121. 7. Abramov F. V. *Kachestvo vysshego obrazovanija i korruptcija v vuzah: factory dinamiki* / F. V. Abramov // Ekonomichnij chasopis-XXI. – 2011. – No 11-12. – P. 8-10. 8. Abramov F. V. *Factory ustojchivosti formal'nyh pravil* / F. V. Abramov // Visnyk Natsional'noho tekhnichnogo universytetu «KhPI» Zbirnyk naukovykh prats'. Tematychnyy vypusk: Tekhnichnyy prohres i efektyvnist' vyrobnytstva. – Kharkiv: NTU«KhPI». – 2012. – No 25, P. 122-127.

Надійшла (received) 25.03.2015

УДК 330.012

О.С. ЧМЕЛЕВА, канд. экон. наук, доц., НТУ «ХПИ»
К.М. ВИЛЕНСКАЯ, студентка НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМЫ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ВЕДЕНИЯ БИЗНЕСА

В статье представлено обоснование понятия «современные условия ведения бизнеса», раскрыты тенденции развития Украины в современных условиях ведения бизнеса на основе анализа данных рейтинга «Ведение бизнеса» (DoingBusiness) и индекса инвестиционной привлекательности (EBA index), определены основные проблемы тенденций развития Украины в современных условиях ведения бизнеса и основные направления их решения.

Ключевые слова: современные условия ведения бизнеса, рейтинг «Ведение бизнеса» (DoingBusiness), индикаторы рейтинга «Ведение бизнеса», индекс инвестиционной привлекательности (EBA index), Европейская Бизнес Ассоциация (ЕВА).

Введение. Современные условия ведения бизнеса создаются процессами глобализации, интернационализации и интеграции, в среде возрастания

© О.С. Чмелева, К.М. Виленская, 2015

объемов международных торговых, финансовых и инвестиционных потоков при их растущей взаимосвязи. В результате, формируются международные стандарты ведения бизнеса, ведущие организации международного бизнеса, международные проекты и программы улучшения бизнес-климата. В игру вступают транснационализация капитала, корпоративное управление, аутсорсинг, франшиза, андеррайтинг и другие процессы современного бизнеса, а компетентные управленцы оперируют международными стандартами ведения бизнеса в своей профессиональной деятельности.

Анализ последних исследований и литературы. Значительный вклад в рассмотрение вопросов, связанных с проблемами развития стран в современных условиях ведения бизнеса сделали Б. Рябушкин, Э. Чурилова, В. Барсукова, В. Радаев, А. Леденева, Г. Бардлер, В. Латов, Н. Пласкова, В. Савчук, С. Глаголев, Ю. Дорошенко, В. Моисеев и другие. Огромный вклад в исследования вносят международные организации. Несмотря на разностороннее исследование этой темы, изучение научных работ и проблем развития стран в современных условиях ведения бизнеса есть дискуссионным и требуют дальнейшего рассмотрения.

Целью статьи является определение тенденций развития Украины в современных условиях ведения бизнеса на основе анализа глобальных международных индексов, выявление основных проблем и основных направлений их решения.

Постановка проблемы. Основным документом, формирующим и закрепляющим направления развития Украины, является Стратегия развития «Украина 2020»[1]. Миссия стратегии – это повышение уровня благосостояния граждан Украины до уровня развитых стран. Цель – добиться до 2020 года темпов роста ВВП Украины в три раза выше, чем в других странах, которые развиваются.

Мировой опыт говорит о том, что практически все страны-лидеры, которые достигли самых высоких показателей ВВП на душу населения (более 20 тыс.дол.), имеют:

- открытую рыночную экономику, свободное ценообразование, низкие таможенные барьеры, высоко конкурентную рыночную среду;
- защиту частной собственности, эффективное налоговое администрирование, налоговую систему;
- эффективные государственные организации с низким уровнем коррупции;
- демократическую политическую систему с высоким уровнем политической конкуренции, надежным механизмом контроля над государством и бюрократией;
- независимую судебную систему, которой доверяет население, сильную систему органов правопорядка и выполнения судебных решений.

Как следствие, страны-лидеры обладают высоким уровнем инвестиционной привлекательности и благоприятными условиями ведения бизнеса.

Стратегия развития «Украина 2020» выделяет ряд проблем и регуляторные ограничения по каждому из вышеназванных условий, которые все еще оказывают негативное влияние на все аспекты хозяйственной деятельности, рынки отдельных отраслей экономики, в целом, бизнес-климат в Украине.

Материалы исследований.Оценку развития стран в современных условиях ведения бизнеса и их места в международном разделении труда позволяют провести глобальные критерии и индексы международных экспертных организаций, которые публикуются ежегодно. Ежегодные глобальные отчеты являются теми стандартами, которые позволяют бизнес-лидерам и политикам выявлять проблемы развития страны и формировать стратегии их преодоления.

Наиболее информативными, с нашей точки зрения, показатели, характеризующие тенденции развития Украины в современных условиях ведения бизнеса, являются рейтинг «Ведение бизнеса» и индекс инвестиционной привлекательности.

Рейтинг «Ведение бизнеса» (DoingBusiness) является глобальным исследованием условий ведения бизнеса в странах мира, которое проводится Мировым банком совместно с Международной финансовой корпорацией (IFC) и оценивает административные барьеры, которые преодолевает предприятие на протяжении всего жизненного цикла. Кроме того, исследования DoingBusiness не только указывают на проблемы, препятствующие развитию предпринимательства, но и определяют их причины и содержат рекомендации о проведении необходимых реформ. Среди индикаторов рейтинга выделяют:

- ❖ регистрация предприятий (процедуры, срок, стоимость);
- ❖ получение разрешений на строительство (процедуры, срок, стоимость);
- ❖ подключение к системе электроснабжения (процедуры, срок, стоимость);
- ❖ регистрация собственности (процедуры, срок, стоимость);
- ❖ получение кредитов (индекс кредитной информации);
- ❖ защита инвесторов;
- ❖ налогообложение (количество налоговых выплат, налог на прибыль);
- ❖ международная торговля (документы для экспорта, импорта, стоимость);
- ❖ обеспечение исполнения контрактов (эффективность судебной системы при решении коммерческих споров);
- ❖ разрешение неплатежеспособности (ликвидация предприятия).

В рейтинге Doing Business-2015 Украина заняла 96 место и, как считают эксперты Мирового банка и Международной финансовой корпорации, что Украина достигла существенного успеха, поднявшись за год со 112 места на 96. Всего в рейтинге учитывались данные 189 стран. Реформы были проведены по трем индикаторам рейтинга: регистрация предприятия, налогообложение(количество налоговых платежей было уменьшено с 28 до 5) и регистрация собственности.

Данные позитивные тенденции обусловлены тем, что Верховная Рада Украины приняла в 2014 году законопроект №1580 «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно упрощения условий ведения бизнеса (дерегуляции)» [2].Принятие данного закона отменяет 16 видов разрешительных документов (свидетельств, сертификатов, заключений и т.п.). Также этот закон сокращает до двух дней сроки регистрации юридических и физлиц и вводит запрет на изъятие серверов IT-компаний и другие нормы, осложнявшие ведения предпринимательства.

К сожалению, Украина, преуспев по одним критериям, по другим серьезно отстает. Из стран Европы мы опережаем лишь Боснию и Герцеговину и Швейцарию. Сейчас место Украины на мировой карте бизнеса - между Филиппинами и Багамами.

Индекс инвестиционной привлекательности (EVA index) – это оценка инвестиционной привлекательности Украины, которая проводится Европейской Бизнес Ассоциацией и заключается в регулярном мониторинге бизнес-климата первыми лицами компаний-членов Ассоциации [3]. EVA index рассчитывается каждые три месяца как среднее арифметическое пяти составляющих: инвестиционного климата в целом и в отдельной отрасли, динамики инвестклимата за последние три месяца и ожидания на следующие три, прибыльности для новых инвесторов.

В целом, EVAindex за два последних года снизился с 2,65 до 2,50 бала (рис. 1).

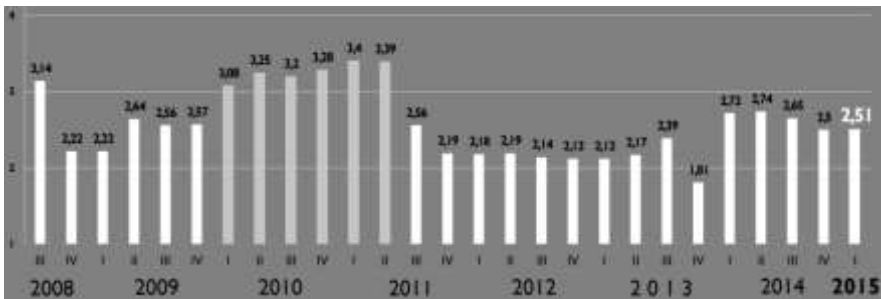


Рис. 1 – Индекс инвестиционной привлекательности Украины (EVA index)

Результаты исследований. Не смотря на позитивные изменения в сфере дерегуляции условий ведения бизнеса, бизнес при этом не доволен уровнем профессионализма и прозрачности власти, прежде всего НБУ, правовой нестабильностью, сдержанной борьбой с коррупцией и административным давлением на предпринимателей [4]. Кроме того, как показывают результаты Глобального отчета о предпринимательстве компании Amway 2014-го года, в котором была обозначена динамика отношения украинцев к предпринимательству в Украине и отмечена готовность людей развивать собственный бизнес, в 2014 году позитивный настрой на осуществление предпринимательской деятельности высказали 67 % респондентов, из них 38 % готовы открыть свой бизнес (для сравнения: в 2013 году – 76 % и 39 % соответственно), это связано с неэффективным государственным регулированием, тяжелым налогообложением бизнес-сектора и непривлекательными программами кредитования.

Все эти проблемы негативно влияют на тенденции развития Украины в современных условиях ведения бизнеса.

Выводы. В таких условиях возникает необходимость конкретных действий по дерегуляции взаимоотношений между государством и бизнесом, а именно:

вопросы налогообложения, регистрации собственности, обеспечения контрактов, формирования благоприятной институциональной среды, системы лицензирования, контрольной системы, конкретные изменения в нормативно-правовом поле по каждому индикатору международного рейтинга «Ведение бизнеса», профессиональная, взаимная и согласованная работа всех органов исполнительной власти, участвующих в улучшении бизнес-климата в Украине. Именно поэтому, сегодня бизнес-лидеры объединяют усилия с целью поддержания постоянного диалога с правительством и информирования о проблемных вопросах бизнеса.

«Практики взаимодействия крупного и малого бизнеса» и «План действий 2015: важнейшие шаги для создания более комфортной бизнес-среды» выделили ТОП-5 ключевых задач для улучшения бизнес-климата в Украине:

- ✓ формирование доверительных отношений среди бизнес-игроков и с властными структурами, сотрудничество и поддержка друг друга;
- ✓ обеспечение стабильной налоговой системы: должна быть установлена простая, прозрачная, понятная система;
- ✓ объединение усилий для внедрения качественных изменений: необходимо создать единую платформу для обмена опытом и общения между правительством, бизнесом и общественными бизнес-объединениями;
- ✓ распространение информации об имеющихся бизнес-возможностях (различные гранты и поддержка со стороны общественных и международных организаций);
- ✓ формирование бизнес-культуры: деловые отношения требуют равной ответственности всех участников процесса – как государства, так и предпринимателей.

В рамках Стратегии развития «Украина 2020» предусмотрены общеэкономические дерегуляционные инициативы, в частности, по упрощению условий ведения бизнеса, системы лицензирования, налогообложения, таможи, по гармонизации технических регламентов с ЕС, системы контрольной деятельности, а также детализация инициатив по дерегуляции в разрезе отраслей.

Таким образом, в настоящее время стабилизация инвестиционного и бизнес-климата является актуальной задачей для развития Украины.

Список литературы: 1. Электронный ресурс. - Режим доступа: <http://www.dkrp.gov.ua>. 2. Электронный ресурс. - Режим доступа: <http://w1.c1.rada.gov.ua>. 3. Электронный ресурс. - Режим доступа: <http://www.eba.com.ua>. 4. Электронный ресурс. - Режим доступа: <http://www.business.ua>.

Bibliography (transliterated): 1. Web. - Rezhyndostupa: <http://www.dkrp.gov.ua>. 2. Elektronnyresurs. - <http://w1.c1.rada.gov.ua>. 3. Web. - Rezhyndostupa: <http://www.eba.com.ua>. 4. Web. - Rezhyndostupa: <http://www.business.ua>.

Поступила (received) 25.03.2015

С.О. КЛИМОВА, канд. екон. наук., доц., НТУ «ХП»

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглядаються перспективи кооперації українських і польських промислових підприємств. Оцінюються найбільш привабливі галузі промисловості з точки зору можливого співробітництва. Аналізується доцільність кооперації шляхом зіставлення швидкостей зміни середніх одноразових витрат (витрат, що мають інноваційний характер) і середніх умовно-постійних витрат (витрат, що не мають інноваційного характеру).

Ключові слова: кооперація, промислові підприємства, ефект масштабу виробництва, середні одноразові витрати, середні умовно-постійні витрати, конкурентоспроможність підприємств.

Вступ. Об'єктивний процес інтеграції української економіки до економіки країн ЄС висуває на перший план питання збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств. Промисловий сектор, який є первинною ланкою виробничої сфери, відіграє найважливішу роль у процесі формування конкурентоспроможності національної економіки. На цей час вітчизняна промисловість зазнає багато проблем, які пов'язані з переорієнтацією промислових підприємств з російського ринку на ринки інших країн світу. Внаслідок цього спостерігається значне падіння експорту товарів українських промислових підприємств, що негативно впливає на динаміку ВВП країни. Більшість промислових підприємств, які мають можливість швидкого пристосування своїх виробничих потужностей для потреб країн Заходу, активно шукають там партнерів та ринки збуту.

Україна і Польща за більшістю соціально-демографічних показників є найбільш близькими країнами порівняно з іншими країнами Європи. Є також багато спільних проблем і у промисловому секторі наших країн.

Так, ВПК Польщі знаходиться на черговому етапі реорганізації, основна мета якої – забезпечення військових підприємств достатньою кількістю державних замовлень, збереження виробничої бази, підвищення конкурентоспроможності продукції на міжнародній арені, залучення кваліфікованих кадрів для виробництва озброєнь і військової техніки. Авіаційна промисловість Польщі – одна з найбільш розвинених галузей польського ВПК, основу якої складають підприємства компаній "ПЗЛ Мелець", "ПЗЛ-Свіднік" і "Варшава-Окенче".

Фармацевтична промисловість є дуже важливою галуззю польської економіки. Згідно з аналізом, проведеним PMR (консалтинговою компанією, що спеціалізується на маркетинговому дослідженні ринку) і описаному в

© С.О. Климова, 2015

звіті «Субпідрядні роботи у фармацевтичній галузі і джерело активних фармацевтичних інгредієнтів у Центральній та Східній Європі», найпривабливішими країнами в регіоні для партнерства у субпідрядних роботах (аутсорсингу) та пошуку джерел активних фармацевтичних інгредієнтів є Чеська Республіка та Польща. Одним з основних переваг регіону Центральної та Східної Європи в цілому, яке ставить його вище Китаю та Індії, є низький ступінь фальсифікації, яка зводиться до мінімуму під впливом законодавства ЄС [1].

На наш погляд, вищенаведені галузі промисловості є найбільш привабливими з точки зору співробітництва українсько-польських промислових підприємств. Кооперація українсько-польських промислових підприємств сприятиме поліпшенню структури їхніх витрат, зміцнить певні сектори промисловості обох країн та підвищить їх конкурентоспроможність на європейському ринку. Не обов'язково кооперація передбачається тільки між великими чи середніми підприємствами. Не виключається можливість співробітництва великих підприємств з малими на умовах підряду та субпідряду, лізингу, франчайзингу та венчурними малими підприємствами. Економічний ефект обома країнами може бути досягнутий за рахунок економії на масштабі виробництва.

Аналіз останніх досліджень і літератури. Питаннями економії на масштабах виробництва, становлення і розвитку великих підприємств займався відомий американський вчений А.Д.Чандлер. Він вважав, що «економія на масштабах виробництва залежить одночасно від трьох складових: від розмірів підприємства, його виробничих потужностей і від швидкості – інтенсивності, з яким ці потужності використовуються» [2]. Концепція Чандлера щодо витрат у короткостроковому і довгостроковому періодах багато в чому відрізняється від класичної теорії. На думку автора, стандартна теорія, виходить з того, що в довгостроковому періоді не існує постійних витрат, а, отже, при зростанні розмірів підприємства не може бути і їхнього зниження в розрахунку на одиницю продукції. Вона стверджує, що середні постійні витрати знижуються по мірі зростання ступеню завантаження підприємства, але не реагують на зміну розмірів фірми. Таким чином, дана теорія не вбачає у збільшенні розмірів підприємств можливості зниження середніх постійних витрат і на основі цього, переваг великих підприємств. Чандлер пов'язує зниження середніх загальних витрат саме з ростом підприємства, але за умови достатнього завантаження його виробничих потужностей. Він намагається пояснити феномен великого підприємства існуванням постійних витрат саме в довгостроковому періоді (або, так званих, квазі - постійних витрат).

В подальшому його концепцію розвив російський вчений А. Юданов [3], який запропонував своє трактування «квазі-постійних» витрат, як одноразових витрат, що мають переважно інноваційну спрямованість. У своїх дослідженнях А. Юданов зробив припущення про неіснування

негативного ефекту масштабів виробництва в силу випередження темпів зниження чандлеровських «квазі-постійних» витрат над темпами зміни всіх інших витрат.

Метою статті є аналіз доцільності кооперації українсько-польських промислових підприємств на підставі зіставлення швидкостей змін середніх одноразових та середніх умовно-постійних витрат відповідних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. На відміну від класичної концепції теорії витрат та з урахуванням чандлеровської концепції, усі витрати ми пропонуємо поділити на:

1. Одноразові витрати (OC) — це ті витрати, що припускають інтенсивний характер розширення виробництва. Вони містять у собі: проведення НДДКР, придбання і впровадження нових технологій, нового обладнання, що дозволяє знизити собівартість виробів, застосування більш ефективних систем в області маркетингу, менеджменту і фінансів. Чим вище швидкість їхнього розподілу на обсязі випуску, тим більш значні вкладення підприємства в нові технології.

2. Змінні витрати (VC) — це ті витрати, що змінюються прямо пропорційно зміні кількості продукції. Це витрати на сировину, необхідну у виробничому процесі, комплектуючі вироби і напівфабрикати, енергію, паливо на технічні цілі.

3. Постійні витрати (FC_k) — це фіксовані витрати, що не залежать від обсягу випуску продукції (оренда приміщень, комунальні платежі, амортизаційні витрати, якщо вони не відносяться до нових технологій, заробітна плата АУП та інші фіксовані у визначений відрізок часу витрати). Дані витрати характерні для короткострокового періоду.

4. Умовно-постійні витрати (FC) — постійні витрати, що змінюються та характерні для середньострокового і довгострокового періоду. При цьому їх зміна носить екстенсивний характер (не пов'язана із застосуванням нових технологій). До них відносяться: позавиробничі витрати (витрати на підтримку складів, представницькі витрати, заробітна плата позавиробничих працівників, збут, реклама, тощо); витрати на управління (оплата послуг зв'язку, обчислювальних центрів, оплата консультаційних, аудиторських, інформаційних послуг, утримання і обслуговування технічних засобів управління, утримання працівників управлінського апарату, експлуатаційні витрати по утриманню будинків, споруд, витрати на відрядження та інше); виробничі витрати (витрати на утримання і експлуатацію устаткування, утримання лабораторій, знос оснащення й інструментів спеціального призначення, втрати від технічно неминучого браку, витрати на гарантійний ремонт, тощо). Тобто умовно-постійні витрати містять у собі ті витрати, що не відносяться до змінних й одноразових.

5. Умовно-одноразові витрати — одноразові витрати, що змінюються у довгостроковому періоді. При цьому їх зміна носить інтенсивний характер (пов'язаний з відновленням технологій).

Оцінка доцільності кооперації українських і польських промислових підприємств повинна здійснюватися за допомогою зіставлення швидкостей зміни витрат, що мають і не мають інноваційного характеру. При цьому, кооперація буде доцільна лише в тому випадку, коли підприємства обох країн перебуватимуть на відрізку позитивної віддачі від росту масштабів виробництва.

Отже необхідно проаналізувати швидкості змін відповідних витрат для кожного підприємства зокрема (в умовах відсутності кооперації), а також за умовою їхнього співробітництва. Це дозволить визначати економічні резерви, якими згодом підприємства зможуть скористатися. Чим ближча поточна структура швидкостей зміни середніх одноразових і середніх умовно-постійних витрат до оптимальної, тим більш ефективна буде кооперація підприємств.

Підприємство завжди буде перебувати на відрізку позитивної віддачі від росту масштабів виробництва (АТС завжди будуть знижуватися), якщо $0 < (MAOC/MAFC) < -1$, де MAOC – це граничні середні одноразові витрати, MAFC – це граничні середні постійні витрати. При цьому якщо швидкість зниження AOC (середніх одноразових витрат) більша за швидкість зниження AFC (середніх умовно-постійних витрат), то дане співвідношення буде перебувати в інтервалі $(1; +\infty)$. Підприємствам слід нарощувати обсяги виробництва [4].

Якщо ж швидкість зниження AOC менша за швидкість зниження AFC, то дане співвідношення буде перебувати в інтервалі $(0; 1]$. Підприємствам необхідно інтенсивно оновлювати технологічну базу. Можливі спільні проекти з залученням науково-дослідних інститутів та венчурних підприємств.

Якщо швидкість зниження AOC більша за швидкість зростання AFC, то співвідношення MAOC до MAFC буде перебувати в інтервалі $[-1; -\infty]$. Однак одноразові вкладення не роблять впливу на зниження умовно-постійних витрат. Або цей вплив компенсується іншими факторами, які приводять до зростання AFC. Підприємствам в цьому випадку необхідно знизити AFC, попередньо проаналізувавши причини їхнього росту, а також провести модернізацію технології (можливо вже існуючої, оскільки зростання AFC незначне).

Кооперація не є доцільна в тому випадку, коли швидкість зниження AOC дорівнює швидкості росту AFC. Підприємства в цьому разі перебуватимуть на ділянці постійної віддачі від росту масштабів виробництва (вичерпані резерви зростання). Також не буде доцільна кооперація, якщо швидкість зниження AOC менша за швидкість росту AFC. В даному разі підприємствам необхідно скорочувати активи, кардинально оновлювати технологічну базу, знижувати AFC. Це найбільш несприятливий варіант для підприємств. Вони перебуватимуть на ділянці росту витрат від росту масштабів виробництва.

Всі перераховані вище співвідношення наведені на рисунку 1.

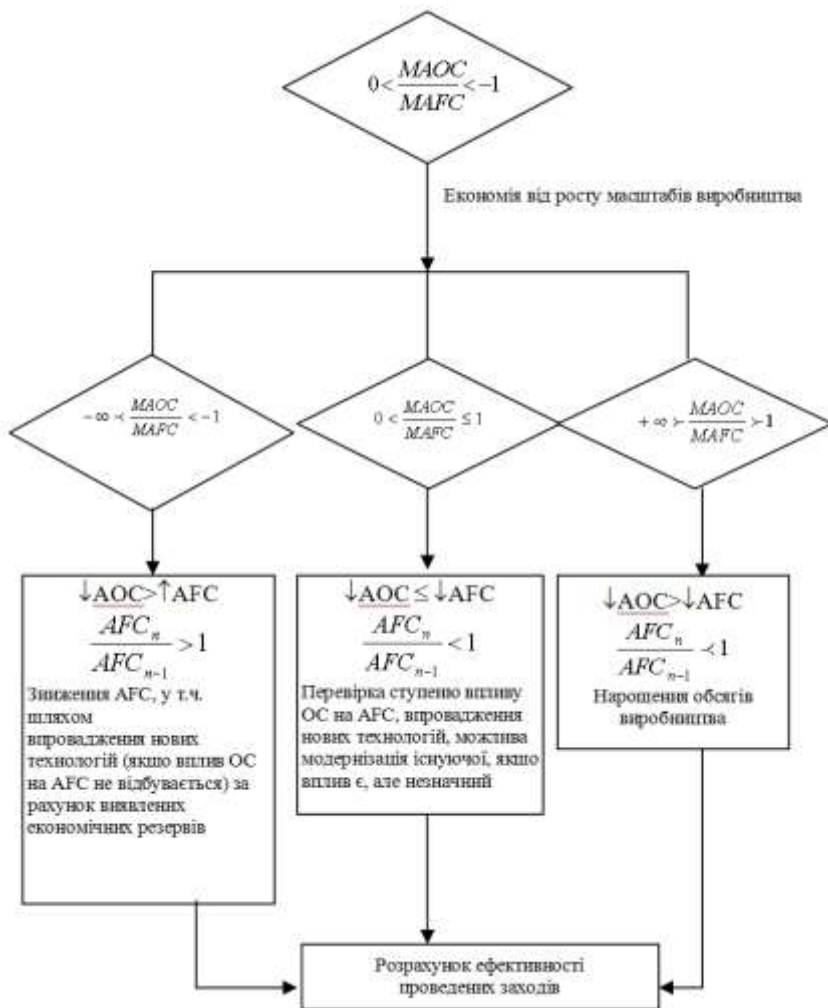


Рис. 1 - Варіанти співвідношення швидкостей зростання (зниження) середніх одноразових і середніх умовно-постійних витрат підприємств

Висновки. Проведене дослідження показало, що кооперація українсько-польських підприємств може мати великий потенціал і здатна підвищити конкурентоспроможність промислового сектору обох країн. Для аналізу доцільності кооперації було запропоновано зіставлення швидкостей зміни

середніх одноразових витрат (витрат, що мають інноваційний характер) і середніх умовно-постійних витрат (витрат, що не мають інноваційного характеру). Отже кооперація може бути доцільною лише у тому випадку, коли $0 < (MAOC / MAFC) < -1$. Це означає, що підприємства знаходяться на відрізку позитивної віддачі від росту масштабів виробництва і мають значний потенціал для співпраці. У випадку, коли $(MAOC / MAFC) = -1$, або $0 > (MAOC / MAFC) > -1$, підприємства перебуватимуть або на відрізку постійної, або негативної віддачі від росту обсягів виробництва. У даному випадку співпраця не буде доцільною.

Проведення ефективної інноваційної політики за умовами кооперації дасть можливість підприємствам краще задіяти існуючі економічні резерви, не допустити негативного ефекту росту масштабів виробництва й знизити загальні витрати на одиницю продукції.

Список літератури. 1. Фармацевтические рынки европейских соседей Украины // www.provisor.com.ua/archive/2010/№13/farm_1310.php. 2. Chandler A. D. Jr The Visible Hand. The Managerial Revolution in American Business. Cambridge. Mass., 1977. P.281-283. 3. Юданов А. Ю. История и теория большого предприятия // Международная экономика и международные отношения. - 2001. - №7 с.23-33. 4. Клымова С.О. Роль квази-постійних витрат у розвитку великих промислових підприємств // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2006. – №41. – С.10-13.

Bibliography (transliterated): 1. *Farmaceuticheskie rynki evropejskih sosedej Ukrainy* // www.provisor.com.ua/archive/2010/№13/farm_1310.php. 2. Chandler A. D. Jr The Visible Hand. The Managerial Revolution in American Business. Cambridge. Mass., 1977. P.281-283. 3. Judanov A. Ju. *Istorija i teorija bol'shogo predprijatija* // *Mezhdunarodnaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija*. - 2001. - No 7 P.23-33. 4. Klymova S.O. *Rol' kvazi-postojnih vitrat u rozvytku velikih promislovih pidpriemstv* // *Visnik Nacional'nogo tehničnogo universitetu «Harkivs'kij politehničnij institut»*. *Tehničnij progres i efektyvnist' virobnictva*. – Kharkiv: NTU “KhPI”. – 2006. – No 41. – P.10-13.

Надійшла (received) 25.03.2015

О.І. КОЛОТЮК, викладач, НТУ «ХП»;
Ю.О. БУДЯКІНА, студентка, НТУ «ХП»

ПРОЦЕС ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Стаття містить інформацію про дослідження перспективних напрямків інноваційного розвитку підприємства, та вибір інноваційної стратегії в змінному ринковому середовищі, рівень готовності підприємства до організаційних змін. Також, у статті знаходиться відображення роль прогнозування при виборі інноваційної стратегії, важливість формування цілей та стратегічних завдань, висвітлюється вплив організаційних змін на управління інноваційною діяльністю.

Ключові слова: стратегічне планування, інноваційна стратегія, змінне середовище, організаційні зміни.

Вступ. Важливим для досягнення високої конкурентоспроможності та ефективності компаній є наявність довготривалої стратегії сталого інноваційного розвитку.

Управління діяльністю компанії та стратегічне планування на сьогоднішній день являються основним напрямком сучасного менеджменту. Ділові стратегії великої організації, засновані на функціональних і операційних складових, виявилися недостатніми. Для багатопрофільної диверсифікованої компанії тепер стало важливим зведення «стратегічної піраміди» і розробка стратегій на таких організаційних рівнях, як: ділова стратегія, корпоративна стратегія, функціональна стратегія та операційна стратегія.

Мета. Зі зміною характеру економічного розвитку стає необхідним створення нової концепції управління. Слід розглядати організацію як систему, що орієнтована на непередбачені та різкі зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищах. Змінюється все, від механізмів, структури, методів і підходів менеджменту, до логіки організації та координації в менеджменті. Відчутні зміни відбуваються в самому розумінні процесу управління. В ньому повинні бути присутні: обов'язкова швидка реакція на зміни в навколишньому середовищі; чіткий статистичний зв'язок зусиль і винагороди; встановлення пайової участі працівників у прибутку; безпосередня участь менеджера в роботі груп на всіх етапах, а також чітке бачення організації та її майбутнього.

Постановка проблеми. На вибір інноваційної стратегії у більшій мірі впливає рівень інноваційного розвитку виробництва. Мається на увазі перспективні можливості оновлення продукції, технології та інше. Тобто, інноваційний розвиток відрізняється від технічного, що відображає стан виробничого апарату і технічний рівень виробленої продукції у період, що

© О.І. Колотюк, Ю.О. Будякіна, 2015

розглядається. А також, від науково-технічного, що відображає стан науково дослідницької бази та науково-технічний рівень розробок у порівнянні зі світовим, і характеризує можливості розвитку організації за рахунок власного потенціалу.

Для розробки інноваційної стратегії не достатньо лише виявити інноваційний рівень, необхідно також спрогнозувати перспективні напрямки інноваційного розвитку підприємства.

Прогноз економічного стану організації дозволяє провести більш детальний і ґрунтовний аналіз рівня інноваційного розвитку, а також зробити науково-технічний прогноз з метою виявлення принципових напрямків розвитку виробництва. Такий прогноз, звичайно, проводиться за напрямками: продукція, технологія, функції. Далі, за результатами проведених досліджень проводиться оцінка окремих аспектів інноваційного розвитку.

Матеріали досліджень. Насамперед, з точки зору можливих варіантів усунення фінансового розриву, конкретизується раніше отримана інформація про його співвідношення в даний момент часу і в майбутньому. Дана оцінка потребує аналітичного дослідження структури інновацій, що впроваджуються організацією, їх відповідності вимогам ринку та можливостям виробничої бази. Також, на цьому етапі проводиться оцінка як особливостей життєвого циклу інновацій у окремого виробника, так і виробничої галузі в цілому. Отримана таким чином інформація, дозволяє провести розрахунок показника здатності організації до інноваційного розвитку. Потім, на основі даних, аналізується очікуваний технологічний розрив, а також, фактори, що впливають на здатність до технологічного розвитку, форми передачі і розповсюдження технологій, найбільш прийнятні для конкретного виробника.

Відносно рівня застосовуваних технологій та інформаційного заділу, виробник може орієнтуватися у виборі інноваційної стратегії, виходячи з наступних чотирьох варіантів взаємодії із зовнішнім оточенням: форми взаємодії з найбільшою ефективністю, ефективні форми, менш ефективні форми, форми з малою ефективністю.

Під формами взаємодії з найбільшою ефективністю маються на увазі поставки комплектних об'єктів «під ключ», закупівлі ліцензій разом з інтенсивною підготовкою персоналу, створення спільних підприємств, постійний обмін фахівцями та досвідом в науково-технічній галузі. Під ефективними форми взаємодії: закупівлі «ноу-хау»; надання технічної документації, даних, консультацій. Тоді менш ефективні форми це – ділові візити, закупівлі обробного устаткування без «ноу-хау» передача проєктів спільно з документацією. І форми з малою ефективністю: закупівлі ліцензій без «ноу-хау», товарні поставки, публікації та виставки.

Слід зауважити, що форми з найбільшою ефективністю потребують суворого контролю, а форми з малою ефективністю він не потрібен.

Якщо ж фірма вважає головним для себе не виконання функції, а саме виробництво конкретної продукції, то вона повинна бути готова до змін у

цьому напрямі.

На даному етапі виробник вже здатний точно оцінити свої можливості в галузі диверсифікації виробництва, якщо це відповідає його ринковим інтересам.

Провівши такі дослідження, виробник буде готовий до вибору конкретного типу інноваційної стратегії, але без оцінки усіх факторів, що визначають економічне становище фірми у зовнішньому середовищі, остаточне рішення не може бути прийняте.

Саме тому, необхідно прогнозувати загальну зовнішню політичну та соціально-економічну ситуації, як на регіональному так і на національному рівнях. Цей аналіз є таким же важливим, як і аналіз можливостей фірми.

Як вже зазначалося, загальна економічна стратегія визначає спрямованість та зміст інноваційної стратегії, тому всі аналітичні і прогнозні дослідження повинні вестися відповідно до її цілей і завдань.

Також вона відображає взаємозв'язок цілей і завдань інших стратегій виробника з цілями і завданнями інноваційної стратегії. Це дозволяє прийняти найбільш точне рішення при виборі напрямку інноваційного розвитку з урахуванням факторів часу, невизначеності та ризику. Такі рішення можуть прийматися відносно пріоритету короткострокових розробок щодо вдосконалення раніше освоєних продуктів і процесів; відносно пріоритету середньострокових розробок щодо вдосконалення раніше освоєних продуктів і процесів; про пріоритет довгострокових розробок щодо вдосконалення раніше освоєних продуктів і процесів, чиї аналоги не ринку відсутні.

Цілком очевидно, що на практиці найбільш поширений варіант комбінованого типу стратегії, при якому система цілей інноваційної політики, заснована на одному із конкретних напрямків, включає в себе підцілі, що характеризують й інші напрямки, що доповнюють його або розширюють сферу інтересів організації в майбутньому. Також цей тип поєднує цілі та заходи різного характеру, що дозволяє виробнику пристосовуватись до змін у ринковому середовищі і більш гнучко реагувати на динаміку інноваційної сфери.

Хоча розробкою інноваційної стратегії займається вище керівництво, слід зауважити, що це процес, в якому приймають участь як менеджери середньої ланки, так і представники зацікавлених функціональних служб.

Вихідним моментом процесу стратегічного планування являється формування основних стратегічних завдань інноваційного розвитку організації. На основі цих завдань відбувається розробка та оцінка декількох варіантів планів розвитку основних підрозділів виробництва. Підбір варіантів здійснюється з точки зору умов і можливостей конкуренції продукції, що випускає виробник. Результатом є формування цілей розвитку та стратегії діяльності підрозділів в рамках інноваційної стратегії організації.

Формування цілей і стратегічних завдань підрозділів допомагає визначити їх потреби в фінансових і трудових ресурсах. Усі розроблені пропозиції такого типу розглядає вище керівництво, і узгоджує прийнятні. Розробляє і подає їх на розгляд керівництво підрозділів. У разі позитивного результату остаточно формується інноваційна стратегія організації в цілому і взаємно пов'язуються конкретні завдання по розвитку виробництва з відповідними підрозділами.

Щоб забезпечити контроль керівництва над процесом реалізації інноваційної стратегії, а також упорядкувати його і окреслити коло повноважень, необхідно встановити відповідну документальну форму подання стратегії. Для представлення стратегії в такому виді, використовуються програми інноваційного розвитку, в тому числі, і програми окремих підрозділів. Тому, наступним етапом, після визначення цілей, стає етап розробки та оцінки програм.

Розуміння значення інноваційної діяльності для розвитку виробництва, посилення важливості технологічних факторів у виборі стратегії знаходять своє відображення у відповідному якісному перетворенні організаційних структур управління. При цьому особливого значення набуває оцінка взаємозалежності зміни даних структур і конкретного типу інноваційної стратегії, що обирається виробником. На кожному з етапів життєвого циклу нововведень в рамках прийнятої стратегії результати оцінки необхідні для ефективного управління інноваційною діяльністю.

Взаємозв'язок між організаційним, продуктовими і технологічними змінами допомагає визначити аналіз динамічних процесів, що відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищах організації, за умови відносно стабільної ситуації в економіці в цілому.

Висновок. Отримані після аналізу дані, дозволяють судити про вплив характеру, інтенсивності та масштабності наукових, технічних і технологічних інновацій на зміст і спрямованість організаційних і управлінських інновацій.

Однак, слід пам'ятати, що інноваційні процеси мають циклічний характер, і тому не можна обмежитися тільки цим висновком.

Треба взяти до уваги, що організаційні та управлінські зміни забезпечують нову якість організаційних структур управління інноваційною діяльністю. Як правило, це призводить до збільшення сфери їх компетенції і як результат, підвищення загального інноваційного рівня організації в порівнянні з минулими періодами, а також порівняно з конкурентами. В свою чергу, організація активізує всі сторони своєї діяльності, щоб утримати теперішній рівень, та захопити максимально можливу частку ринку за рахунок випуску більш ефективного продукту.

Вибір конкретного типу організаційної структури управління є важливим моментом у вирішенні організаційних питань інноваційного менеджменту. Маючи результати різних зарубіжних дослідження,

універсальних форм для всіх видів інновацій не існує. Хоча, залежно від сутності та характеру певного нововведення, можна підібрати найбільш ефективні організаційні форми. Цей висновок ґрунтується на ряді принципів інноваційної організації, що характеризують ступінь потреби і готовності конкретного виробника до передбачуваних організаційних змін. Основними є: готовність до змін та ризику; наявність сприятливого середовища для виникнення ідей і ресурсної бази для їх матеріалізації; стан внутрішніх і зовнішніх комунікацій; клімат, що сприяє вирішенню внутрішніх організаційних протиріч і конфліктів, та інше.

Список літератури: 1. Коноплев С. П. Інноваційний менеджмент. - М.: Проспект, 2007. - 128 с. 2. Парахіна В.М., Максименко Л.С., Панасенко С.В. Стратегічний менеджмент. - М.: КНОРУС, 2007 - 194 с. 3. Огарков А.А. Управління організацією, - М.: Ексмо, 2006. - 512 с. 4. Скамай Л. Г. Ризики в інноваційному підприємстві. // РИЗИК. №5-6, 1998. 5. Уотермен Р. Фактор відновлення. Як зберігають конкурентоспроможність кращі компанії. М.: - Прогрес, 1988. 6. Мільнер Б. Теорія організації: Підручник. 5-е вид., Перероб. і доп. - М.: ИНФРА-М, 2006. 7. Новиков К. А. Основи менеджменту. Збірник навчальних матеріалів. - Обнінськ.: ДП «Вікінг», - 2000. 8. Бусигін, А. В. Ефективний менеджмент / А. В. Бусигін. - М.: Финпресс, 2000.

Bibliography (transliterated): 1. Konoplev S. P. *Innovatsionnyj menedzhment*. - Moscow: Prospekt, 2007. - 128 p. 2. Paraxina V. M., Maksymenko L. S., Panaseenko S. V. *Strategichnyj menedzhment*. - Moscow: KNORUS, 2007 - 194 p. 3. Ogarkov A. A. *Upravlinnya organizaciyeyu*, - Moscow: Eksmo, 2006. - 512 p. 4. Skamaj L. G. *Ryzyky v innovatsionnomu pidpryyemny`cztvi*. // RY`ZY`K. No 5-6, 1998. 5. Uotermen R. *Faktor vidnovlennya. Yak zberigayut` konkurentospromozhnist` krashhi kompaniyi*. Moscow: - Progres, 1988. 6. Mil`ner B. *Teoriya organizaciyi: Pidruchny`k*. 5-e vy`d., Pererob. i dop. - Moscow: Y`NFRA-M, 2006. 7. Novy`kov K. A. *Osnovy` menedzhmentu. Zbirny`k navchal`ny`x materialiv*. - Obninsk`.: DP «Viking», - 2000. 8. Busy`gin, A. V. *Efektyn`vny`j menedzhment* / A. V. Busy`gin. - Moscow: Fy`npress, 2000.

Надійшла (received) 26.03.2015

О.І. ЛИННИК, канд. екон., наук, доц. НТУ «ХПІ»;
О.С. ЗАДОРЖНА, студентка НТУ «ХПІ»

ОБЛІК ПРИБУТКУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗЕРВІВЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У роботі розглянуто різні підходи економістів до трактування поняття «прибуток підприємства», окреслено основні процеси утворення прибутку та резерви зростання прибутку, планування прибутку та інших показників, пов'язаних із ним, з урахуванням висновків економічного аналізу. Визначено облік прибутку, як найбільш важливого показника фінансових результатів. Зроблено висновки про місце і роль прибутку в господарському процесі. З'ясовано, що прибутком не лише стимулом господарської діяльності підприємств, але й основним її джерелом.

Ключові слова: прибуток, облік прибутку, управління прибутком, збільшення прибутку, формування прибутку, максимізація прибутку.

Вступ. На сучасному етапі господарювання власників підприємств цікавить не лише отримання прибутку в поточному періоді, але й максимізація його в довготривалому періоді. Для досягнення цієї мети на перший план висувуються питання, пов'язані з ефективністю управління прибутком.

Аналіз основних досліджень та літератури. Проблеми забезпечення ефективного управління прибутком підприємства, його довготермінової прибуткової діяльності досліджували українські та зарубіжні вчені. Серед них можна назвати А. Азгальдова, І. Бланка, І. Балабанова, Л. Бадалова, Дж. Джурана, С. Дорогунцова, І. Каца, Г. Крамаренко, М. Коробова, Л. Лігоненко, А. Мазаракі, А. Маршалову.

Забезпечення прибутковості підприємства – важливий процес, який потребує значної уваги на всіх стадіях життєвого циклу підприємства.

Формулювання мети. Метою статті є пошук резервів забезпечення прибутковості, дослідження теоретичних основ формування на підприємстві механізмів підвищення прибутковості, а також визначення чинників, що впливають на рівень прибутковості суб'єктів господарювання.

Постановка проблеми. Управлінці підприємств, як правило, забезпечення довготривалої прибутковості підприємства розглядають як другорядну мету, що має сприяти досягненню стійких конкурентних переваг, збільшенню ринку збуту, забезпеченню інтенсивної економічної діяльності, задоволенню потреб споживачів тощо. Поширеність використання такого підходу пов'язана з недостатністю наукового забезпечення механізмів управління, з відсутністю цілісного методичного обґрунтування управлінських рішень у цій сфері.

Матеріали досліджень. В умовах господарювання прибуток на рівні підприємства визначається як безпосередня мета виробництва, що зумовлено притаманною капіталу тенденцією до самозростання. Прибуток є однією з основних категорій товарного виробництва. Це передусім виробнича категорія, що характеризує відносини, які складаються в процесі суспільного виробництва. Поняття прибутку в економічній системі існує у взаємозв'язку з наявністю товарно-грошових відносин, появою і розвитком інституту власності, особливо приватної. Однак прибуток не варто розглядати тільки як мотиваційну силу для організації діяльності, а доцільно досліджувати як проміжне, перехідне або навіть об'єднуюче ланка між такими категоріями, як інтерес і діяльність. Саме на явність певного економічного інтересу, на нашу думку, і є мотивацією до здійснення діяльності. А прибуток як один з видів отриманого фінансового результату в ході організації діяльності виступає без посередньо джерелом забезпечення інтересів різних суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки. Водночас прибуток є однією з важливих форм розподілу національного доходу.

Сутність прибутку можна і потрібно розглядати як джерело задоволення інтересів, оскільки саме інтереси - це усвідомлені потреби окремих людей, соціальних верств, груп і класів, які є формою відносин власності і, в свою чергу, знаходять вираження в поставлених цілях, конкретних завданнях та діях щодо їх досягнення. У цьому випадку прибуток можна розглядати як позитивний фінансовий результат, досягнення якого дозволить забезпечити бажаний інтерес, тобто принесе певну користь. Прибуток як економічна категорія являє собою грошовий вираз вартості реалізованого чистого доходу, основну форму грошових накопичень господарюючих суб'єктів. Вона характеризує фінансовий результат підприємницької діяльності підприємства, є показником, що найбільш повно відображає ефективність виробництва, обсяг і якість проданої продукції, рівень її собівартості, стан продуктивності праці.

Прибуток - один з основних джерел фінансових ресурсів підприємств, формування централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів. За рахунок прибутку відбувається формування в значному обсязі бюджетних ресурсів держави, здійснюється фінансування розширення підприємств, матеріальне стимулювання працівників, вирішення соціально-культурних заходів. У цьому зв'язку в отриманні прибутку мають бути зацікавлені не тільки трудові колективи підприємств, а й держава в цілому.

Роздвигляючись сутність прибутку, у світлі сучасної економічної парадигми, слід в першу чергу підкреслити такі його характеристики: а) прибуток являє собою форму доходу підприємця, здійснюючого певний вид діяльності. Ця зовнішня, найбільш проста форма вираження прибутку є разом з тим недостатньою для його повної характеристики, тому що як у ряді випадків активна діяльність в будь-якій галузі може бути і не пов'язана з отриманням прибутку (наприклад, діяльність політична, благодійна). б) прибуток є формою доходу підприємця, який вклав свій капітал з метою

досягнення певного комерційного успіху. в) прибуток не є гарантованим доходом підприємця, що вклав свій капітал в той чи інший вид бізнесу. Він є результатом тільки вправного та успішного здійснення цього бізнесу. Але в процесі ведення бізнесу підприємець внаслідок своїх невдалих дій чи об'єктивних причин зовнішнього характеру може не тільки залишитися без очікуваного прибутку, але й повністю або частково втратити вкладений капітал. Тому прибуток є в певному розумінні і платою за ризик здійснення підприємницької діяльності. г) прибуток характеризує не весь дохід, отриманий в процесі підприємницької діяльності, а тільки ту частину доходу, яка є «очищеною» від затрат, понесених на здійснення цієї діяльності. Іншими словами, у кількісному виразі прибуток є показником, що являє собою різницю між сукупним доходом і сукупними затратами у процесі здійснення підприємницької діяльності; д) прибуток є вартісним показником, вираженим у грошовій формі. Така форма оцінки прибутку пов'язана з практикою узагальненого вартісного обліку усіх пов'язаних з ним основних показників – вкладеного капіталу, отриманого доходу, понесених затрат, а також з діючим порядком його податкового регулювання. Значення прибутку полягає в тім, що він є: а) основним джерелом фінансування розвитку підприємства, вдосконалення його матеріально-технічної бази та продукції, забезпечення всіх форм

інвестування; б) об'єктом оподаткування та джерелом сплати податків. Узагальнюючим фінансовим показником діяльності підприємства є його балансовий прибуток. Відтак прибуток характеризує відносини, які складаються в процесі первинного розподілу національного доходу, його перерозподілу і кінцевого використання. Поява прибутку безпосередньо зв'язана з появою категорії «витративиробництва».

Прибуток — це та частина вартості продукту, що реалізується підприємством, яка залишається після покриття витрат виробництва. Обособлення частини вартості продукції у вигляді витрат виступає в грошовому виразі як собівартість продукції. Визначення економічної сутності прибутку, як і інших форм, що їх набирає національний дохід за його первинного розподілу і наступного перерозподілу, неможливе без правильного тлумачення сутності необхідного й додаткового продукту в суспільстві. Прибуток називають об'єктивною категорією економічних відносин, важливим показником діяльності підприємства, а також джерелом його економічних ресурсів, які відіграють вирішальну роль у формуванні потенціалу підприємства. Крім того, прибуток розглядають як складний елемент господарювання, що посідає особливе місце у створенні ринку засобів виробництва, предметів масового споживання, цінних паперів. Прибуток відіграє важливу роль у ліквідації бюджетного дефіциту, стабілізації господарства, подоланні кризових явищ тощо [3].

Існують різні підходи економістів до трактування поняття «прибуток підприємства». В умовах розвитку конкуренції в економіці України

визначення прибутку зазнає певних змін, тому серед українських та закордонних учених існують певні суперечності щодо визначення поняття.

Прибуток у класичному розумінні – це різниця між ціною товару і витратами на виготовлення товару – його собівартістю. Саме таке розуміння прибутку закладено в усіх законодавчих актах України. На наш погляд, таке визначення не характеризує повною мірою якість господарювання підприємства та не відображає сутності прибутку.

Результати досліджень. У сучасних умовах серед вчених-економістів існують різні точки зору щодо поняття «прибуток», однак, при цьому значна частина вчених характеризує прибуток лише з кількісного боку. Так, І. Бланк одним із перших в Україні використовує поняття співвідношення ризику і доходу у визначенні прибутку. На думку вченого, прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення підприємницької діяльності[2].

Актуальним, на наш погляд, є визначення, запропоноване Л. Донець, де прибуток – це перетворена похідна форми додаткової вартості, яка з кількісного аспекту є різницею між ціною продажу товарів і витратами капіталу на їх виготовлення[3]. Адже незаперечним фактом є те, що кількісно прибуток відображається як різниця між ціною товару та витратами на його виготовлення, однак, доречно зауважити, що прибуток відображає перетворену похідну форму додаткової вартості.

У цілому можна сказати, що управління прибутком – це складна багаторівнева система трансакцій, яка поєднує як мінімум три підсистеми: формування, розподіл та використання. Дії кожної з них притаманні власні конкретні цілі та завдання, інструментарій для їх досягнення.

Механізм управління прибутком підприємства розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, кожен з яких виконує певну роботу та спільна дія яких, за певних умов, забезпечує досягнення мети механізму – отримання підприємством прибутку[2].

Управління прибутковістю підприємства – це процес планування надходжень і використання грошових ресурсів, встановлення оптимальних співвідношень у розподілі доходів підприємств. В умовах конкуренції вдосконалення процесу формування прибутку на макрорівні здійснюється безперервно.

Найважливішим питанням забезпечення прибутковості підприємства є планування прибутку та інших показників, пов'язаних із ним, з урахуванням висновків економічного аналізу. Головною метою планування є максимізація доходів, що дозволяє забезпечувати покриття більшості обсягу потреб підприємства.

Ефективність управління процесами утворення прибутку значною мірою залежить від якості аналізу, реальності виявлення резервів збільшення

прибутку, економічного обґрунтування планів формування і використання прибутку на майбутній період. Тому під час формування прибутку важливо розглянути наявні в підприємства резерви збільшення прибутковості.

Прибуток формується під впливом великої кількості взаємозалежних чинників, що впливають на результати діяльності підприємства по-різному: одні – позитивно, інші – негативно. На формування прибутку як фінансового показника роботи підприємства, що відображається в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності; обчислення собівартості продукції (робіт, послуг); загальногосподарських витрат; визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій та іншої діяльності. Отже, прибуток — важливий показник, що характеризує фінансовий результат діяльності підприємства. За умов ринкової економіки отримання максимально можливої суми прибутку є метою будь якого виробництва таке бажання максимізації прибутку визначається його роллю в системі економічних відносин: 1. Прибуток є основною метою підприємницької діяльності і мірилом її ефективності. 2. Прибуток є основним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства, що забезпечують його розвиток. 3. Прибуток є носієм захисної функції підприємства від загрози банкрутства та головною передумовою зростання ринкової вартості господарюючого суб'єкта.

Одним із резервів зростання прибутку є збільшення обсягу реалізації продукції. Між прибутком та обсягом реалізації існує пряма залежність, тобто чим більше продукції реалізується за інших рівних умов, тим більшою є сума прибутку, і навпаки.

Збільшення прибутку в результаті господарської діяльності дає можливість підприємству заробити кошти на подальший розвиток, матеріальне заохочення. У той же час зростання прибутку на підприємстві означає і збільшення відрахувань до державного бюджету.

Найважливішим чинником зростання прибутку є зниження собівартості продукції. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відображається економія усіх видів ресурсів, які є в розпорядженні підприємства. Зниження собівартості – необхідна умова стабілізації цін, економічного зростання будь-якого підприємства, джерело накопичень для прискорення соціально-економічного розвитку суспільства, підвищення добробуту населення. Потребують вдосконалення й нормативи, оскільки одним із резервів збільшення прибутку є повне використання вторинних ресурсів та сучасних продуктів.

Значний вплив на збільшення прибутку має оновлення основних засобів. Технічне переозброєння виробництва оптимізує економічні показники діяльності підприємства. Однак, інноваційні заходи в багатьох випадках призводять до підвищення собівартості продукції.

Збільшення прибутку є одним із напрямків підвищення продуктивності праці, економії трудових витрат. Резервом зростання прибутку є

забезпечення якості продукції та ліквідація втрат від браку. Господарська реалізація таких резервів впливає на розвиток економічних відносин, сприяє ліквідації кризових явищ в економіці.

Для того, щоб максимізувати прибуток підприємства, необхідно виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання техніко-технологічної бази, оптимізація складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства.

Прибуток є одним із найбільш важливих показників фінансових результатів господарської діяльності суб'єктів підприємництва (організацій і підприємців), заради якого і здійснюється підприємницька діяльність.

Для обліку фінансових результатів використовують рахунок 79 "Фінансові результати" та 44 "Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)". Якщо рахунок 79 "Фінансові результати" є номінальним і на кінець звітного періоду закривається (сальдо немає), то рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)" є пасивним і його сальдо відображається в балансі. На рахунку 79 "Фінансові результати" обліковуються на окремих субрахунках результати основної діяльності, фінансових операцій, іншої звичайної діяльності.

Підприємство може отримувати прибуток не тільки від реалізації продукції, а й від інших, другорядних видів діяльності (здача в оренду основних фондів, комерційна діяльність на фондовому ринку і валютних біржах і т.д.).

Кількісно прибуток є різницею між виручкою і повною собівартістю реалізованої продукції. Таким чином, отримання прибутку і фінансовий стан підприємства безпосередньо залежать від реалізації рентабельної продукції. Обсяг реалізації і величина прибутку, а також рівень рентабельності залежать від виробничої, постачальницької, збутової і комерційної діяльності підприємства – ці показники характеризують усі сторони господарювання організації.

У системі управління прибутком підприємства його планування є найбільш відповідальним етапом. Це мотивовано тим, що в умовах конкуренції планова сума прибутку є цільовим орієнтиром комерційної діяльності підприємства і мірою його ефективності, а також слугує базою забезпечення його подальшого розвитку і задоволення інтересів учасників господарського процесу [3; 4].

Висновки. В умовах стрімкого розвитку конкуренції місце і роль прибутку в господарському процесі безперервно зростає. Саме він є головним стимулом ведення господарської діяльності підприємства і забезпечує інтереси усіх суб'єктів, причетних до цієї діяльності, а саме: власників, персоналу підприємства, інвесторів та держави. Прибуток є не лише стимулом господарської діяльності підприємства, але й основним її джерелом. Прибуток являється найважливішим показником фінансових результатів. Ріст прибутку складає фінансову базу для самофінансування,

розширення, відтворення, рішення проблем, соціальних та матеріальних потреб трудових колективів. За рахунок прибутку виконується частина зобов'язань підприємства перед бюджетом, банками та іншими підприємствами.

З метою підвищення результативності діяльності підприємства та його розвитку в перспективі, виникає потреба в розробці стратегії управління підприємством, спрямованої на оптимізацію механізму формування прибутку. Таким чином, ефективне управління прибутком дозволить підприємству одержати бажаний рівень прибутковості.

Для максимізації прибутку підприємству необхідно насамперед виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання техніко-технологічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства.

Список літератури: 1. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: [навч. посіб.] / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова. – К., 2010. – 103 с. 2. Донець Л. І. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових форм господарювання: [монографія] / Л. І. Донець, С. М. Баранцева. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. – 255 с. 3. Штулер Г. Г. Роль прибутку в системі показників ефективності стратегічного управління / Г. Г. Штулер, І. Ю. Дишко // II Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Економіка. – 2011. – Вип. 34. – С. 136-140. 4. Гончаров В. М. Організація системи формування механізму інноваційного забезпечення економічної безпеки конкурентоздатного підприємства: [монографія] / В. М. Гончаров, Д. В. Солоха, Я. В. Васюковська. – Донецьк : СПД Купр'янов В. С., 2010. – 416 с.

Bibliography (transliterated): 1. Hreschak M. G. Domestic economic mechanism of enterprise: [teach. guidances.] / M. G. Hreschak, A. M. Grebeshkova. - Kiev, 2010. - 103 p. 2. Donets L. I. Management of formation of company profits in terms of market forms of management: [monograph] / L. I. Donets, S. M. Barantseva. - Donetsk: DonNUET, 2009. - 255 p. 3. Shtuler G. G. Role of profit system performance. strategic management / G. G. Shtuler I. Yu Dyshko // II for the Journal of. - Series: Economics. - 2011. - No 34. - P. 136-140. 4. Hosharov V. Organization of the formation mechanism of innovative competitive economic security of the enterprise.: [monograph] / V. N. Goncharov, D. V. Solokha I. V. Vaskovska. - Donetsk: SAP Kupr'yanov VS, 2010. - 416 p.

Надійшла (received) 26.03.2015

О.О. ФАЛЬЧЕНКО, канд. екон. наук, доц. НТУ «ХПІ»;
О.І. АРТЕМЕНКО, студент НТУ «ХПІ»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У даній статті розглянуто порядок формування фінансових результатів діяльності підприємства. Проаналізоване економічне значення прибутку та особливості його впливу на діяльність підприємств. Визначено сутність, роль та особливості процесу формування фінансових результатів як елементу загальної системи управління підприємством та його основні цілі. Звернуто увагу на методи формування Звіту про фінансові результати (форма №2).

Ключові слова: фінансовий результат, прибуток, операційні діяльність, прибутковість, доходи, витрати.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання особлива увага приділяється бухгалтерському обліку фінансових результатів, які є одним з найважливіших складових діяльності підприємств. На сьогодні проблеми формування фінансових результатів набувають актуальності і це обумовлює необхідність поглибленого вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду, пошуку напрямів удосконалення обліку та посилення контролю за повнотою отримання доходів, економією витрат та формуванням прибутку (збитку). Адже, провідна роль фінансових результатів полягає в тому, що вони забезпечують зміцнення бюджету держави, сприяють інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у виробничій і фінансовій сферах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останній час питання, пов'язані з формуванням фінансових результатів діяльності знайшли своє відображення у роботах таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як: Ф.Ф. Бутинець, М.І. Ковальчук, П.П. Борщевський, Г.Г. Кірейцев, Л.А. Лахтіонова, Є.В. Мних, В.М. Жук, В.О. Шевчук, О.М. Петрук, І.І. Сахарцев, Л.В. Нападівська, В.К. Савчук, М.Г. Чумаченко, В.В. Сопко, М.О. Кізім, Е.М. Коротков, І.О. Бланк, А.П. Градов. Однак, питання формування фінансових результатів на підприємстві потребує подальшого глибшого дослідження.

Мета дослідження. Основним завданням статті є теоретичне висвітлення сутності фінансових результатів господарської діяльності підприємства та дослідження особливостей їх формування.

Виклад основного матеріалу. Фінансові результати суб'єктів господарювання відображають ефективність господарювання підприємства за всіма напрямками його діяльності: виробничою, збутовою, постачальницькою, фінансовою і інвестиційною, вони становлять основу економічного розвитку

підприємства і зміцнення його фінансових відносин з партнерами. Зростання фінансового результату створює фінансову основу для самофінансування діяльності підприємства, здійснюючи розширене відтворення. Діяльність різних організацій пов'язана з залученням необхідних ресурсів, використанням їх в виробничому процесі, продажем виробничих товарів (робіт, послуг) і з отриманням фінансових результатів. В умовах ринкової економіки діяльність суб'єктів господарювання спрямована на отримання максимально можливої економічної вигоди, що знаходить свій прояв у фінансових результатах. Останній відображає всі сторони діяльності підприємства – рівень його технологій та організації виробництва, ефективність системи управління, контроль за рівнем витрат тощо. Фінансовий результат господарювання підприємства, що виступає у формі прибутку або збитку, відображає ефективність його операційної, фінансової, інвестиційної діяльності та служить основним критерієм стратегії суб'єкта господарювання.

Прибуток – найважливіший оціночний показник діяльності підприємства в сфері підприємництва і бізнесу. Формування прибутку як фінансового результату роботи підприємства, що відображається в обліку, в офіційній звітності суб'єкта господарювання, залежить від встановленого порядку визначення фінансових результатів діяльності; обчислення собівартості продукції; загальногосподарських витрат; визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій, іншої діяльності.

На формування абсолютної суми прибутку підприємства впливають: результати, тобто ефективність його фінансово – господарської діяльності; сфера діяльності; установлені законодавством умови обліку фінансових результатів.

Прибуток можна розглядати з різних сторін, наприклад, як кінцевий результат поточної інвестиційної і фінансової діяльності за певний період часу, який може бути визначено двома способами:

- згідно теорії статичного балансу, фінансовий результат визначається як нарощування капіталу за відповідний період, скорегований на приріст капіталу за рахунок емісії фінансових інструментів, переоцінки основних засобів і операцій по викупу власних акцій;

- згідно теорії динамічного балансу, визначення за відповідний період доходів і пов'язаних з ними витрат дає фінансовий результат діяльності організації в цьому періоді.

Визначення фінансового результату згідно першої теорії може здійснюватися з використанням даних бухгалтерського балансу (форма №1). Але на практиці широко використовують другий спосіб визначення фінансових результатів. З метою розкриття і надання заінтересованим користувачам інформації про порядок формування фінансових результатів діяльності підприємства складають Звіт про фінансові результати (форма №2).

На сьогоднішній день вагомого значення при визначенні фінансового результату господарської діяльності підприємства набуває нормативно-правова база, адже саме вона регулює методику визначення фінансових результатів від різних видів діяльності, прямо впливає на величину кінцевого прибутку.

Прибуток як кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства складає різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво й реалізацію продукції.

Підтримка необхідного рівня прибутковості – об'єктивна закономірність нормального функціонування підприємства в ринковій економіці. Систематичний недолік прибутку та його незадовільна динаміка говорить про неефективність і ризикованість діяльності підприємства, що є однією з головних внутрішніх причин банкрутства.

Основними джерелами інформації про доходи і витрати підприємства є його бухгалтерський облік та бухгалтерська звітність.

Фінансовий результат діяльності підприємства за звітний період визначається як різниця між доходами, які відносяться до звітного періоду, і витратами, що відносяться до того ж звітного періоду.

Звіт про фінансові результати є головним джерелом інформації про формування і використання прибутку. В ньому показані статті, які формують фінансовий результат від усіх видів діяльності.

Для обліку фінансових результатів використовують рахунки 79 «Фінансові результати» та 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». Якщо рахунок 79 «Фінансові результати» є номінальним і на кінець звітного періоду закривається (сальдо немає), то рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» є пасивним і його сальдо відображається в балансі.

Підприємство за різних обставин може завершити звітний період зі збитками. Сума збитків відображається на окремому субрахунку і списується за рахунок раніше накопиченого нерозподіленого прибутку, а якщо його недостатньо - за рахунок резервного, пайового чи додаткового капіталу. На підприємствах, де відсутні такі джерела, непокритий збиток відображають у балансі в дужках у складі власного капіталу та вираховують його із загального підсумку.

У формуванні фінансових результатів під час поточного управління виділяють такі обов'язкові етапи, як:

- визначення необхідного розміру з урахуванням цілей підприємства;
- аналіз поточного стану та виявлення найістотніших зовнішніх і внутрішніх факторів, що вплинули на їх зміни;
- розрахунок планових або прогнозних величин фінансових результатів, що найповніше відповідає цільовим настановам;
- розроблення конкретних заходів задля досягнення запланованих значень;

- моніторинг усіх вищеперерахованих етапів та внесення корективів у ході реалізації намічених заходів.

Звіт про фінансові результати дає змогу користувачам, як зовнішнім, так і внутрішнім, оцінити результати діяльності підприємства в минулому, його прибутковість, можливість ефективно використовувати ресурси або ступінь ризику недосягнення очікуваної рентабельності діяльності.

Якщо підприємство в цілому націлено на високі темпи розвитку, ріст обсягу продажів, завоювання частки ринку, максимізацію прибутку, то метою формування фінансових результатів є високі темпи їх росту. Якщо підприємство стабілізує свою діяльність, задовольняючись мінімальним рівнем рентабельності або просто безбитковою діяльністю, то управління фінансовими результатами повинне бути сконцентровано на забезпеченні такої їх суми, що забезпечує поточну платоспроможність.

Висновки. Узагальнюючи все вищесказане, відмітимо, що фінансові результати в діяльності господарюючих суб'єктів – це або прибуток, або збиток підприємства за звітний період. Фінансові результати відображають мету підприємницької діяльності, її доходність, і є вирішальними для підприємства. Не дивлячись на законодавче рішення цього питання та значні науково – практичні напрацювання, воно все ж залишається невирішеним. З усього вищесказаного бачимо, що дослідження питань щодо формування та обліку фінансових результатів діяльності є досить актуальними і багато в чому їх вирішення вплине на зміцнення економічного стану підприємства.

Список літератури: 1. *Бутинець Ф. Ф.* Економічний аналіз: навч. посіб. / Франц Францович Бутинець. – Житомир: Рута, 2003. – 680с. 2. *Фецович, Т.Р.* Формування фінансових результатів підприємств [Текст] / Т.Р. Фецович // Вісник Львівської комерційної академії. – 2011. - №36. – С. 405- 410. 3. *Базилінська О.Я.* Фінансовий аналіз: теорія та практика навч. посіб. / Олена Яківна Базилінська. – 2-ге вид. . – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 398с. 4. *Власова Н. О.* Ефективність формування фінансових результатів роздрібної торгівлі: монографія / Н. Власова, І. Мелушова. – Харків: Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2008. – 259 с.

Bibliography (transliterated): 1. Butynets F. F. *Economic analysis: proc. p.* / Franz F. Butynets. - Zhytomyr: Ruta, 2003. – P. 2. Pezowicz, T. G. *Formation of financial results of enterprises [Text]* / T. G. Pezowicz // Bulletin of Lviv commercial Academy. - 2011. - No. 36. P. 405 - 410. 3. Baslica A. I. *Financial analysis: theory and practice textbook. p.* / Elena Yakovlevna Baslica. - 2nd ed. . - Kiev: educational literature, 2011. – P. 4. Vlasova N. A. *the Efficiency of formation of financial results retail trade: monograph* / N. Vlasova, I. Melushova. - Kharkiv: Kharkiv state University of food technology and trade, 2008. - 259 p.

Надійшла (received) 27.03.2015

С.В. КАЗМИРЧУК, студент НТУ «ХПИ»;
Н.И. ЛАРКА, канд. екон. наук, проф. НТУ «ХПИ»;
А.В. ЛАРКА, канд. екон. наук, доц. НТУ «ХПИ»

ГЕЙМИФИКАЦИЯ КАК ЭФФЕКТИВНОЕ МАРКЕТИНГОВОЕ СРЕДСТВО ПРИВЛЕЧЕНИЯ И УДЕРЖАНИЯ КЛИЕНТОВ

Инструмент має важливе значення для компаній, які прагнуть зайняти лідируючі позиції в тих сферах, надання потенційним та існуючим клієнтам і співробітникам найбільш зручні способи взаємодії з компанією, що надалі неодмінно призведе до зростання лояльності обох аудиторій. Впровадження гейміфікації у виз необхідний для тих компаній, які не хочуть стояти на місці, намагаючись зберегти і розширити частку ринку, яка є в даний момент, і прагнемо до постійного вдосконалення бізнес, що прагне зайняти лідируючі позиції на ринку.

Ключевые слова: бизнес, компания, геймификация, игроки, пользователи, клиенты, эффективность.

Вступление. В условиях рыночной экономики большинство товарных рынков являются насыщенными или даже пересыщенными. Поэтому для большинства фирм очень остро стоит вопрос удержания имеющихся и привлечения новых клиентов. В следствие этого наблюдается тенденция к постоянной разработке появлению на рынке новых продуктов, к которым необходимо постоянно присматриваться и находить те, которые позволят компании работать на новом уровне, предоставляя существующим и потенциальным клиентам наилучшие условия по сравнению с предложениями конкурентов. В большинстве случаев, именно с помощью таких продуктов и решений, при верном подходе обеспечивается собственный стабильный рост компании и её развитие, что непременно приводит к росту получаемой прибыли.

Постановка задачи. Актуальность выбранной темы обусловлена необходимостью большинства компаний в постоянном развитии, которое достигается благодаря своевременным внедрениям новых решений и инструментов в их коммерческую деятельность.

Цель исследования заключается в рассмотрении столь нового инструмента, как геймификация, который с помощью применения игровых механик позволяет сделать существенный рывок по отношению к конкурентам, повышая уровень лояльности к компании.

Материалы исследования. В связи с высокой инновационностью предмета исследования, теоретическую основу исследования составляют: работа Гейба Зикерманна и Джоселина Линдера «Геймификация в бизнесе. Как пробиться сквозь шум и завладеть вниманием сотрудников и клиентов» [1], которая собрала в себе технологии и стратегии крупнейших мировых

© С.В. Казмирчук, Н.И. Ларка, А.В. Ларка, 2015

компаний, таких как Nike, Microsoft, IBM, McDonald's и многих других, которые уже сегодня применяют геймификационные технологии; книга Джейна Мак Гоналя «Reality Is Broken: Why Games Make Us Better and How They Can Change the World» [2], книга Кевина Верваха и Дана Хунтера «For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Business» [3] и интернет-ресурс – <http://gamification-now.ru/> [4].

Результаты исследования. Под геймификацией подразумевается использование игровых механик для решения ключевых задач в бизнесе, таких как удержание и привлечение клиентов, активизация обратной связи и повышение покупательской лояльности к компании и ее товарам, и услугам.

Первое, что необходимо сделать, решившись на внедрение этого нового инструмента – это определить главные цели реализации проекта. Речь идет не о глобальных целях компании, среди которых – увеличение прибыли или акционерной стоимости, а о увеличении показателя удержания клиентов, повышении уровня лояльности к компании и ее товарам и услугам, а также о росте производительности труда собственных сотрудников. Выбрав неверные цели компания будет обречена на потерю как времени, так и значительных денежных средств, которые будут затрачены на формирование и разработку функциональных составляющих инструмента.

Наглядным примером может послужить компания-разработчик сайтов DevHub, решившаяся повысить интерес к компании и её продуктам с помощью геймификации. Основатели внедрили систему виртуальной валюты, постепенный рост клиентов по «уровням» и добавили систему начисления очков за действия, которые можно было обменивать на открытие дополнительных возможностей сервиса. Таким образом, компания была полностью реформирована, как и её бизнес-составляющие, став подобием целой игровой империи. Количество пользователей возросло в восемь раз, при этом организация получала менее \$1 в месяц с каждого привлеченного пользователя. Пример компании DevHub показывает, что при недостаточном прогнозировании работоспособности системы в целом геймификация не всегда приводит к желанным результатам.

Поэтому с самого начала необходимо создать максимально полный список целей, постоянно его совершенствовать, расставлять цели по степени их важности для фирмы, и на этом основании создавать эффективную систему геймификации.

Второй шаг – описание желательного поведения пользователей и их оценивание.

Целевое поведение пользователей должно быть определенным:

- регистрация на сайте;
- размещение комментария;
- присутствие в системе 30 дней;
- размещение ссылки на своей странице в социальных сетях.

Руководителям компании следует тщательно отобрать целевые действия и то, как будет оцениваться успех внедрения геймификации. Все действия пользователей должны пересчитываться в количественно измеримые показатели, ведь геймификация основана на программных алгоритмах. С их помощью можно автоматизировать систему, которая будет на основании определенных достижений пользователей показывать им то или иное уникальное предложение (скидку, бесплатное дополнение и т.д.). При этом игроки увидят лишь достижение, а руководители получают сигнал о том, что человек вовлечен и заинтересован компанией, и его заинтересованность необходимо постоянно поддерживать.

Популярными считаются на данный момент системы с начислением очков или баллов. Специалистам необходимо лишь определиться с методикой их начисления: например, прочтение статьи дает 2 очка, комментарий к ней – 1 очко, а тестирование нового продукта в течение двух бесплатных дней – 15. Вторым элементом системы оценивания является «состояние победы». Подразумевается, что не все игроки смогут достичь всех наград, а поэтому необходимо создать такие условия, которые не будут отталкивать такую аудиторию, желая завершить прохождение игры. Также нужно помнить о возможности полного прохождения игры, что непременно приведет к потере аудитории, и постоянно внедрять новые элементы, уровни и т.д. Идеальным решением обеих проблем считается ограничение победы, при котором каждую неделю или день появляются новые задания, и люди постоянно вовлечены в некое соревнование.

Третий шаг – описание целевой аудитории. В любой сфере бизнеса, в любом отделе и даже в обыденной жизни нужно понимать, с кем мы взаимодействуем и какой подход необходим к каждому в отдельности. Аналогичная ситуация с инструментом геймификации. Профессионалы сферы компьютерных игр разделили игроков на несколько категорий: манчкины, исследователи, болтуны и убийцы. Первые отдают предпочтение игровому взаимодействию с возможностью получения титулов и наград, исследователи любят обновляющиеся разнообразные задания, болтуны любят возможность быстрого и удобного общения, а убийцы максимально вовлечены в игровые процессы в момент, когда предусмотрена возможность влияния и воздействия на других игроков. При внедрении геймификации нужно учесть требования каждой из этих групп.

Немаловажным является жизненный цикл игрока. Новичкам всегда нужна поддержка, которую он может получить от профессионала, которого компания отблагодарит очками награды. Об этом необходимо помнить, так как заполучив новичка-болтуна можно рассчитывать на то, что он приведет в систему своих знакомых.

Четвертый шаг – разработка циклов активности в игровой системе. В игровой системе в любом случае присутствует начало и конец, при этом именно промежуток между этими составляющими является решающим в

оценивании эффективности геймификации. На начальных этапах новый игрок должен быстро во всем разобраться и заинтересоваться несложными заданиями с множеством различных бонусов. С повышением уровней игрок должен получать все более сложные задания и оставаться максимально заинтересованным в игре, привязываясь к ней и к компании.

Пятый шаг – подбор необходимых инструментов для разработки проекта и внедрения системы. Для внедрения геймификации необходимо создать собственную команду или нанять команду профессионалов, специализирующихся в разработке подобных проектов для бизнеса. На начальных этапах обязательным будет привлечение следующих специалистов:

- специалистов, понимающих бизнес-цели предполагаемого внедрения (разработчики могут создать идеальный инструмент, но он не будет соответствовать задачам компании);
- разработчиков игровых механик;
- экспертов по аналитике, которые разработают вышеназванную систему перевода действий пользователя в оценочные показатели;
- технических специалистов, которые рассмотрят и внедрят предложения каждого из экспертов, внося необходимые уточняющие корректировки.

Выводы. Из вышеприведенного следует, что своевременное и верное применение инструмента геймификации позволяет добиться роста лояльности как своих собственных сотрудников, так и существующих и потенциальных клиентов компании. Внедрение инструмента позволит удерживать и тех и других с помощью игровых механик, которые подразумевают начисление разного рода бонусов, которые со временем переходят в скидки или другие дополнительные привилегии для пользователя. Внедрение инструмента крайне необходимо тем компаниям, которые не желают стоять на месте, стараясь удержать и расширить ту долю рынка, которая есть на данный момент, и стремятся к постоянному совершенствованию своей коммерческой деятельности, стремясь занять лидирующие позиции на рынке.

Список литературы: 1. Гейб Зикерманн, Джоселин Линдер. Геймификация в бизнесе. Как пробиться сквозь шум и завладеть вниманием сотрудников и клиентов. - 2014 г. – 272 с. 2. Jane McGonigal. Reality Is Broken: Why Games Make Us Better and How They Can Change the World – Publisher: Penguin Press HC 2011 – 400 с. 3. Kevin Werbach, Dan Hunter. For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Business Publisher: Crown Business– 2011 – 148 с. 4. <http://gamification-now.ru/>.

Bibliography (transliterated): 1. Geyb Zikermann, Dzhoselin Linder. Geymifikatsiya v biznese. Kak probitsya skvoz shum i zavladet vnimaniem sotrudnikov i klientov. - 2014 g. – 272 p. 2. Jane McGonigal. Reality Is Broken: Why Games Make Us Better and How They Can Change the World. –Publisher: Penguin Press HC 2011 – 400 p. 3. Kevin Werbach, Dan Hunter. For the Win: How Game Thinking Can Revolutionize Your Business Publisher: Crown Business – 2011 – 148 p. 4. <http://gamification-now.ru/>

Поступила (received) 27.03.2015

В.М. КОБЕЛЄВ, канд. екон. наук, доц., НТУ «ХП»;

М.М. КАРПЄЄВА, магістрант НТУ «ХП»

ІННОВАЦІЇ ЯК ПІДХІД АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАШИНОБУДУВАННЯ

У статті проведено аналіз кризових явищ в галузі машинобудування України. Розглянуто існуючі підходи по виходу підприємств галузі з кризи. Запропоновано впровадження інновацій у виробництво на підприємствах машинобудування для досягнення сталого розвитку. Зазначено, що основою реструктуризації машинобудівного комплексу повинна стати інноваційно-інвестиційна модель.

Ключові слова: машинобудування, криза, інструменти, інновації, венчурний капітал.

Вступ. В Україні в теперішній час негативні наслідки світової фінансової та економічної кризи призвели до загострення проблеми кризи підприємства, яка стала однією з найбільш актуальних для України та інших країн світу. Тривалий процес адаптації до ринкових умов господарювання, нестабільність економіки і законодавства, дефіцит інвестиційних ресурсів призводять до того, що значна кількість підприємств опиняються у кризовому стані, який здебільшого закінчується банкрутством.

Структурна криза економіки являє собою специфічне економічне явище, що відображається у макроекономічних диспропорціях, у глибокому занепаді окремих сфер та галузей. Зазвичай економічна криза має тривалий характер.

Для кризи характерним є падіння виробництва базових галузей економіки, тому виникає потреба у кардинальних структурних зсувах в економіці, тобто в її структурній перебудові [1].

Основним засобом виживання вітчизняних товаровиробників у таких умовах є впровадження ефективних підходів антикризового управління.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Теоретичні положення щодо підходів по виходу з кризи на підприємстві розглянуто та одержало розвиток у роботах зарубіжних вчених: А. Альтмана, Р. Ліса, Д. Фулмера, У. Бівера, Д. Кейнса. Значний вклад в удосконалення теоретичних основ діагностики кризи внесли вітчизняні вчені: О. Терещенко, І. Бланк, О.Вишневецька, Е.Коротков, І. Макаренко [3], І. Шварц [4], Л.Лігоненко та ін.

Однак, незважаючи на значну кількість праць та рекомендацій недостатньо з'ясованими залишаються питання впровадження інновацій на підприємствах машинобудування, які опинилися в стані кризи.

Мета статті. Метою статті є вдосконалення підходів щодо виходу з кризи підприємств, які функціонують в умовах нестабільної економіки.

Матеріали та результати досліджень. Економіка складається з цілого ряду галузей, тісно взаємопов'язаних між собою. Від розвитку промисловості

залежить стан всієї економіки. Промисловість забезпечує майже 50% загального випуску продукції, більше третини обсягу валового внутрішнього продукту. Вона найважливіша структурна ланка господарського комплексу України. На промисловість припадає 1/3 основних фондів, понад 35% населення, зайнятого у народному господарстві.

Провідна роль промисловості в економіці України визначається, перш за все тим, що, забезпечуючи всі галузі народного господарства знаряддями праці та новими матеріалами, вона є найбільш активним фактором науково-технічного прогресу і розширеного відтворення в цілому. Одним із пріоритетних видів промислової діяльності України є машинобудування.

Машинобудівний комплекс - один з найбільш значимих у промисловості України: він об'єднує систему науково-дослідних, конструкторсько-технологічних організацій; охоплює 11267 підприємств; понад 22% зайнятого промислово-виробничого персоналу, 13,4% загального обсягу промислової продукції й понад 15% вартості основних виробничих фондів. До складу машинобудівного комплексу входять три великих групи підприємств, серед яких: машинобудування - 16 комплексних інтегрованих галузей та 90 інших різновидів; промисловість металевих конструкцій і виробів охоплює 14 напрямків, та ремонт машин і устаткування - 16. Проте численні дослідження свідчать про незадовільний стан у машинобудівній галузі [2].

Машинобудування є, мабуть, найбільш постраждалою за роки незалежності галуззю економіки України, що втім, не дивно: розрив коопераційних зв'язків, втрата ринків збуту, втрата державних замовлень (при відсутності ринкового попиту). Все вищевикладене в підсумку практично повністю знищило машинобудування на Україні. А те машинобудівне виробництво, яке якимось дивом зуміло вижити, не має можливості вирішити самостійно власні проблеми і не відчуває жодної підтримки з боку держави.

В машинобудуванні України проблем безліч. Це в першу чергу вкрай зношені виробничі потужності (від 70 до 82% зносу), високий вік працівників, нестача молодих фахівців (нині проблематично знайти кваліфікованого токаря), низька конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість (частка іноземних інвестицій у машинобудування за підсумками 2013р. склала лише 2%). Окремою проблемою є скорочення з року в рік попиту на продукцію машинобудування.

Зважаючи на стан підприємств машинобудування великого значення набуває вдосконалення підходів та інструментів антикризового управління.

Різні автори в своїх роботах розглядали різноманітні підходи по виходу з кризи машинобудівних підприємств. Так, І.О. Макаренко [3] пропонує застосовувати механізми фінансової стабілізації машинобудівного підприємства в ринкових умовах. Такі інструменти, на думку автора, дозволять не тільки зняти фінансовий стрес загрози банкрутства, але й значною мірою позбавити підприємство від залежності використання позикового капіталу, прискорити темпи його економічного розвитку.

Шварц І.В. [4] пропонує впроваджувати інтеграційні механізми роботи у

процесі антикризового управління машинобудівними підприємствами. Стратегія інтеграції підприємств передбачає розробку стратегії злиття декількох підприємств в єдину компанію і тим самим утворення певного інтеграційного об'єднання. Це дозволить стабілізувати економічний стан машинобудівних підприємств і підвищити ефективність їх діяльності.

Також різні автори пропонують такі методи подолання кризи, як реструктуризація, аутсорсинг та даунсайзинг. Проте зазначені інструменти є екстенсивним шляхом боротьби з кризовими явищами і дають тимчасовий ефект. В умовах, що склалися, необхідно шукати інші, більш прогресивні методи подолання кризових явищ на підприємствах машинобудування. А саме впроваджувати інновації у виробництво, бо це дозволить не лише вийти з кризи, а й досягти сталого розвитку машинобудівної галузі.

Під впливом змін в економіці, зокрема в машинобудівній галузі, виникла принципово нова ситуація. Виробництво все більше орієнтується на платоспроможний попит, однак попит попереднього великого замовника – держави – різко скоротився, а суб'єкти господарювання не компенсують цього скорочення, особливо на складну продукцію, оскільки вони надають перевагу дешевшому закордонному обладнанню або ж простішій продукції. Також неможливо імпортувати цю продукцію в інші країни, оскільки більшість закордонних виробників користуються досконалішим обладнанням.

Однією з причин кризового стану підприємств машинобудування є відсутність попиту на продукцію. В цих умовах доцільним є впровадження новацій, які дозволять створювати конкурентоспроможну продукцію з більш низькими витратами.

Загальновідомий той факт, що існуючі в галузі машинобудування виробничі потужності морально та фізично застаріли (70% обладнання експлуатується понад 15 років) і не спроможні забезпечити необхідний обсяг виробництва. Переважна більшість підприємств потребує масштабної реконструкції і суттєвого технічного переоснащення з метою створення максимально сприятливих умов для виробництва продукції з високими конкурентоспроможними техніко-економічними показниками та якісними характеристиками. Така істотна невідповідність виробничих потужностей підприємств потребам ринку призводить до їх фінансової неефективності. Усе вищенаведене вказує на важливість впровадженні інновацій.

Інноваційна активність машинобудівної галузі промисловості на сьогодні є недостатньою. Лише близько 14% вітчизняних машинобудівних підприємств здійснюють інноваційну діяльність, незважаючи на присутність порівняно великої кількості наукових і конструкторських організацій.

Проте будь-яка соціально-економічна система досягає успіху у своїй діяльності, тільки в тому випадку, якщо вона знаходиться в стані послідовного і неухильного розвитку. Розвиток - це придбання нової якості, що визначає посилення і стійкість життєдіяльності організації, її зростання. Як би успішно вона не функціонувала, але якщо її керівництво не націлене на освоєння нових технологій, що дозволяють виробляти нові види продукції більш високої якості і з найменшими витратами, вона

через певний проміжок часу ризикує стати неконкурентоспроможною. Саме відсутність інновацій у машинобудуванні ослабило позиції на ринках збуту, спричинило втрату споживачів продукції та зниження розмірів прибутку. Все це визвало кризову ситуацію в галузі, а також послугувало причиною банкрутства деяких підприємств.

У таких умовах найважливішими завданнями керівників підприємств машинобудування є зміна стратегії, виведення роботи підприємства на якісно новий рівень, запровадження політики диверсифікації продукції та сфер діяльності, розширення асортименту й номенклатури продукції. Тобто машинобудування має розвиватись за наступними напрямками: заміна морально застарілого обладнання новим модернізованим; впровадження наукомісткого обладнання, випуск нової конкурентоспроможної продукції.

Підприємство не може існувати довгий час на ринку, не оновлюючи асортимент продукції, яку виготовляє. Новинку можна отримати, купивши її цілком у стороннього розробника або створивши у себе новий вид виробів. Як в першому, так і в другому випадку підприємство повинне мати програму вибору і розробки нових виробів.

Початковий етап програми пов'язаний з формуванням ідей про створення нової продукції. Подібні ідеї з'являються різними шляхами: в результаті проведення ринкових досліджень їх може підказати споживач продукції; їх можуть запропонувати вчені при проведенні НДР; вони можуть виникнути в результаті аналізу науково-технічної інформації; їх можуть підказати конкуренти, що виготовляють аналогічні вироби. У всіх випадках найбільш життєздатними виявляються ідеї, що випливають із виробничих можливостей підприємства. Саме вони дозволяють реалізувати сильні і компенсувати слабкі сторони виробництва.

Створення нових виробів - складний і ризиковий процес. Для зменшення загрози для існування підприємства новинка повинна задовольняти запити споживача, що є основною умовою функціонування в кризових умовах.

Успішно діяти в динамічно мінливій ситуації здатне лише те підприємство, яке обирає і використовує маркетингову інформацію про клієнтів, конкурентів, товари, що діють на ринку з метою стратегічного і оперативного коригування своєї діяльності. Проведення маркетингових досліджень дозволяє отримати інформацію, за допомогою якої приймаються правильні управлінські рішення. Вибір рішення щодо випуску нової продукції дозволяє приступити до створення й освоєння нової техніки.

В умовах сьогодення майбутнє та успішний сталий розвиток будь-якого підприємства значною мірою залежать від результативності та ефективності його інноваційної діяльності (використання новітніх технологій виробництва, проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, впровадження власного виробництва промислових розробок й інших науково-технічних досягнень). У зв'язку з цим важлива увага має приділятися плануванню витрат за напрямками інноваційної діяльності підприємства.

Реалізація зазначених принципів безпосередньо пов'язана з формуванням

ефективної системи інноваційного управління підприємством, що дозволяє йому функціонувати, уникаючи кризових ситуацій і займати лідируючі позиції в своїй галузі.

Головною проблемою впровадження інновацій у машинобудуванні в сучасних умовах є фінансування. В державній програмі розвитку машинобудування України на 2012-2017р.р. дана приблизна оцінка обсягу інвестицій, необхідних для модернізації та технічного переоснащення підприємств машинобудівної галузі (3,1 млрд. грн.). Зазначено, що фактично за рахунок держбюджету обсяг інвестицій у галузь складе 923,3 млн. грн., тобто значно нижче цієї самої потреби, що вказує на досить незначну державну підтримку галузі [5].

Це свідчить про те, що підприємствам, які опинилися в стані кризи слід шукати нові джерела фінансування інновацій. Одним з яких може стати венчурний капітал, орієнтований на практичне використання технічних новинок, результатів наукових досягнень, ноу-хау, ще не випробуваних на практиці. Венчурний капітал пов'язаний з великим ризиком, тому його часто називають ще ризиковим. Враховуючи те, що кризовий стан пов'язаний з ризиком, а в разі успішного подолання скрутного становища інвестори отримають великий прибуток, цей вид фінансування має право на існування.

Висновки. Таким чином, основою успішного розвитку машинобудівної галузі є вирішення проблемних питань, яке можливе лише шляхом структурної й технологічної модернізації виробництва, для випуску сучасної конкурентоспроможної продукції. Основою реструктуризації машинобудівного комплексу повинна стати інноваційно-інвестиційна модель, яка допоможе подолати кризовий стан.

Список літератури: 1. *Карпеева М.М., Куликова Н.А.* Багатофакторна модель кризового стану підприємства / М.М. Карпеева, Н.А. Куликова // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку промислових підприємств. – 2013. - №6. – С. 122-130. 2. *Савченко С.М.* Конкурентоспроможність українського машинобудівного комплексу на зовнішніх та внутрішніх ринках / С.М. Савченко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2011. - №29. – С.20 – 29. 3. *Макаренко І.А.* Механізми фінансової стабілізації машинобудівного підприємства в ринкових умовах / І. О. Макаренко // Актуальні проблеми економіки : Науковий екон. журнал. – 01/2006. – №1. – С.31-37. 4. *Шварц І.В.* Логістична інтеграція як елемент анти кризового управління машинобудівними підприємствами / І.В.Шварц, О.В. Безмертна // Економічний простір. – 2011. -№ 47. – С. 305 -312. 5. *Розпорядження кабінету міністрів України «Концепція Державної цільової науково-технічної програми розвитку машинобудування на 2012 - 2017роки»* // <http://industry.kmu.gov.ua/>

Bibliography (transliterated): 1. *Karpjejeva M.M., Kulykova N.A.* Bagatofaktorna model' kryzovogo stanu pidpryjemstva / M.M. Karpjejeva, N.A. Kulykova // Aktual'ni problemy ekonomichnogo ta social'nogo rozvytku promyslovykh pidpryjemstv. – 2013. - No 6. – P. 122-130. 2. *Savchenko S.M.* Konkurentospromozhnist' ukrai'ns'kogo mashynobudivnogo kompleksu na zovnishnih ta vnutrishnih rynkah / S.M. Savchenko // Problemy pidvyshhennja efektyvnosti infrastruktury. – 2011. - No 29. – P.20 – 29. 3. *Makarenko I.A.* Mehanizmy finansovoi' stabilizacii' mashynobudivnogo pidpryjemstva v rynkovyh umovah / I. O. Makarenko // Aktual'ni problemy ekonomiky : Naukovyj ekon. zhurnal. – 01/2006. – No 1. – P. 31-37. 4. *Shvarc I.V.* Logistychna integracija jak elementanty kryzovogo upravlinnja mashynobudivnyimi pidpryjemstvamy / I.V. Shvarc, O.V. Bezsmertna // Ekonomichnyj prostir. – 2011. -No 47. – P. 305 -312. 5. *Rozporjadzhennja kabinetu ministriv Ukraïny «Konceptija Derzhavnoi' cil'ovoi' naukovo-tehnicnoi' programy rozvytku mashynobuduvannja na 2012 - 2017roky»* // <http://industry.kmu.gov.ua/>

Надійшла (received) 27.03.2015

И.И. ПОГОРЕЛОВ, канд. экон., наук, проф. НТУ «ХПИ»;
И.Н. ПОГОРЕЛОВ, доц. НТУ «ХПИ»

МЕТОДИКА ОПРЕДЕЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕМОНТА

В статье рассмотрена методика определения коэффициента ремонтной экономичности, позволяющая в любой исследуемый период времени выявить экономическую эффективность уже проведенных или очередных ремонтов, определить целесообразность дальнейшего ремонта и эксплуатации оборудования. Определение критериев эффективности последнего капитального ремонта. Методика принятия решения о целесообразности ремонта, модернизации, дальнейшей эксплуатации или замене старого оборудования.

Ключевые слова: методика, ремонт, эффект, эксплуатация, модернизация

Вступ. Экономическая целесообразность проведения очередного ремонта оборудования может быть определена на основании сопоставления фактических затрат на ремонт станка с начала его эксплуатации с амортизационным фондом на ремонтные работы, образованным за данный период в результате отчислений в соответствии с принятой нормой амортизации. При этом критерии в оценке эффективности ремонта будут зависеть от периодичности их проведения. Критерием эффективности первого капитального ремонта оборудования может служить условие, по которому суммарные затраты на все проведенные с начала эксплуатации оборудования средние ремонты с периодичностью свыше одного года плюс стоимость очередного ремонта меньше или равны общей сумме амортизационных отчислений за этот период. Данное условие можно выразить формулой:

$$K_p = \frac{\sum R_c + R_i}{A_p} \leq 1, \quad (1)$$

где K_p — коэффициент эффективности ремонта;

$\sum R_c$ — суммарные затраты на средние ремонты с периодичностью свыше года, проведенные с начала эксплуатации оборудования, грн.;

R_i — стоимость очередного ремонта;

A_p — общая сумма амортизационных отчислений на ремонт с начала эксплуатации станка до очередного капитального ремонта, грн.

Общая сумма амортизационных отчислений с начала эксплуатации до очередного капитального ремонта станка определяется по формуле:

$$A_p = Z_o \times \frac{H_p \times T_p}{100}, \quad (2)$$

где Z_o — первоначальная стоимость оборудования, грн.

H_p — норма амортизационных отчислений на капитальный и средний ремонты с периодичностью свыше года, %;

T_p — фактический срок службы оборудования с начала эксплуатации на момент определения целесообразности проведения очередного ремонта.

Подставляя значение A_p в формулу (1), получим окончательное выражение коэффициента эффективности ремонта K_p :

$$K_p = \frac{\sum R_c + R_i}{Z_o \times \frac{H_p \times T_p}{100}} \leq 1. \quad (3)$$

Матеріали досліджень. При расчете принимается условие, что амортизационных отчислений в пределах первого ремонтного цикла достаточно для компенсации всех издержек на средние и капитальный ремонты, так как по опыту известно, что срок до первого капитального ремонта несколько больше, а затраты меньше, чем у последующих ремонтов.

Для ремонтных работ, промежуточных между первым и последним ремонтами, возможен случай, когда на ремонт израсходовано средств несколько больше, чем начислено амортизации. Ремонт будет экономически целесообразен, если это превышение не больше общей суммы амортизационных отчислений за период, равный одной трети — половине следующего после очередного ремонта ремонтного цикла. Такое условие не противоречит принятым в настоящей методике принципам оценки эффективности ремонта и подтверждается практическим опытом эксплуатации и ремонта оборудования. Важно, чтобы оборудование к концу амортизационного периода полностью перенесло всю израсходованную на ремонтные работы добавочную стоимость на производимую продукцию. Внутри же межремонтных циклов допустимы случаи, когда затраты на ремонтные работы могут быть покрыты сверх наличных по данному станку амортизационных отчислений из резервного фонда, образованного за счет отчислений с других станков. Это тем более возможно, что резервом для такого покрытия по каждому станку является ремонтный цикл между последним ремонтом и списанием станка по истечении амортизационного периода, когда затраты на ремонт не производятся, а отчисления на эти цели ведутся. Исходя из этого, коэффициент эффективности всех промежуточных (между первым и последним ремонтами) ремонтов можно выразить формулой:

$$K_p = \frac{\sum R_{kc} + R_i}{A_p + A_t} \leq 1, \quad (4)$$

где $\sum R_{kc}$ — суммарные затраты на все капитальные и средние ремонты с периодичностью свыше года, проведенные с начала эксплуатации оборудования;

A_t — общая сумма амортизационных отчислений на ремонт за период с момента очередного ремонта станка до момента полного погашения израсходованных на эти цели средств.

$$A_t = Z_o \times \frac{H_p \times 0,5 t_u}{100} \quad (5)$$

где t_u — продолжительность межремонтного цикла.

Подставляя значения A_p и A_t в формулу (4), получим следующее выражение:

$$K_p = \frac{\sum R_{kc} + R_i}{Z_o \times \frac{H_p}{100} (T_p + 0,5 t_u)} \leq 1 \quad (6)$$

Результати досліджень. Критерием эффективности последнего капитального ремонта является условие, при котором суммарные затраты на все проведенные с начала эксплуатации оборудования ремонты плюс стоимость последнего ремонта меньше или равны общей сумме амортизационных отчислений за весь срок службы оборудования (амортизационный период) с учетом ликвидационной стоимости станка.

$$K_p + \frac{\sum R_{kc} + R_i}{A_m + Л} \leq 1, \quad (7)$$

где A_t — общая сумма амортизационных отчислений на ремонт за весь срок службы оборудования, грн.;

$Л$ — ликвидационная стоимость оборудования, грн.

Общая сумма амортизационных отчислений за весь срок службы станка (амортизационный период) равна

$$A_m = Z_o \times \frac{H_p \times T}{100}, \quad (8)$$

где T — амортизационный период оборудования.

Подставляя значения A_t и $Л$ в формулу (7), получим новое выражение K_p :

$$K_p = \frac{\sum R_{kc} + R_i}{Z_o \times \left(\frac{H_p \times T}{100} + 0,03 \right)} \leq 1. \quad (9)$$

Чем меньше значение K_p , тем надежнее, экономичнее с точки зрения ремонтных расходов станок. Наоборот, если $K_p > 1$, то чем больше это значение, тем менее экономичен в эксплуатации станок. Значит, чтобы ремонт был эффективен, должно соблюдаться условие:

$$0 < K_p < 1.$$

Когда $K_p=1$, ремонт не является убыточным, но это граница его эффективности.

По своему экономическому содержанию коэффициент K_p выражает относительную экономичность ремонта и показывает, какую часть затраты на ремонт составляют от амортизационных отчислений на эти цели. На основе коэффициента K_p можно определить коэффициент абсолютной эффективности ремонта M_p :

$$M_p = 1 - K_p. \quad (10)$$

Подставляя в формулу (10) значения K_p , получим окончательное выражение коэффициента абсолютной эффективности ремонта:

$$M_p = 1 - \frac{\sum R_c + R_i}{Z_o \times \frac{H_p \times T_p}{100}}, \quad (11)$$

$$M_p = 1 - \frac{\sum R_{sc} + R_i}{Z_o \times \frac{H_p}{100(T_p + 0,5t_u)}}, \quad (11)$$

$$M_p = 1 - \frac{\sum R_{sc} + R_i}{Z_o \left(\frac{H_p \times T}{100} + 0,03 \right)}. \quad (13)$$

Как видно из приведенных формул, при увеличении затрат на ремонт коэффициент абсолютной эффективности уменьшается и наоборот. Например, при $K_p=0,9$ $M_p=0,1$, а при $K_p = 0,1$ $M_p = 0,9$. Отсюда условием абсолютной эффективности ремонта является выражение:

$$0 \leq M_p \leq 1.$$

При этом $M_p = 0$, если $K_p = 1$, т. е. затраты на ремонт равны амортизационным отчислениям на эти цели. Случай, когда $M_p = 1$, может быть только при условии $K_p=0$, а это возможно, если станок за счет высококачественного производственного исполнения, хорошей эксплуатации, профилактических осмотров и малых ремонтов, высокой квалификации работающего на нем станочника в течение амортизационного периода работал без капитального ремонта.

Вторым критерием экономической эффективности ремонтных работ может служить коэффициент ремонтной экономичности станка. Этот коэффициент представляет собой отношение затрат на все виды планово-предупредительного ремонта в пределах ремонтного цикла, приходящихся на единицу ремонтной сложности оборудования, к первоначальной стоимости оборудования, также приходящейся на единицу его ремонтной сложности. Коэффициент ремонтной экономичности $K_{р.э.}$ определяется по формуле:

$$K_{р.э.} = \frac{W \times K_э \times K_n}{Z_{о.р.е}}, \quad (14)$$

где W — затраты на все виды ППР за ремонтный цикл, приходящиеся на единицу ремонтной сложности механической части оборудования, грн.

$K_э$ — коэффициент, учитывающий затраты на ремонт электрической части оборудования;

$Z_{о.р.е}$ — первоначальная балансовая стоимость оборудования, приходящаяся на единицу его ремонтной сложности, грн.;

K_n — коэффициент, учитывающий последовательность (очередность) проводимых ремонтов.

Принимается, что в каждом новом цикле затраты на ремонт повышаются на 10—15%. Отсюда значения коэффициента соответственно будут равны: 1; 1,15; 1,3; 1,45; 1,6 и т. д. Затраты на все виды планово-предупредительного ремонта за ремонтный цикл, приходящиеся на единицу ремонтной сложности механической части оборудования, рассчитываются на основании данных о структуре ремонтного цикла, трудоемкости отдельных видов ремонтных работ, соотношении средних тарифных разрядов работ бригад и категорий сложности ремонта, стоимости материалов, изложенных в книге. Исходные и расчетные данные для определения затрат на все виды ППР за ремонтный цикл приведены в табл. 1, 2 и 3.

Для прецизионного и уникального оборудования, а также оборудования автоматических линий средней тарифный разряд бригады 5,5.

Стоимость материалов, расходуемых при ремонте оборудования, определяется в пределах процентного соотношения с размером основной заработной платы ремонтных рабочих. При этом стоимость материалов при ремонте металлорежущего оборудования малой и средней сложности составляет 50% к основной заработной плате ремонтных рабочих, большой сложности — 250% и особой сложности — 350 %.

Пользуясь приведенными выше данными, можно определить технологическую себестоимость всех видов ремонта за один цикл на одну категорию ремонтной сложности основной части оборудования:

а) для мелких и средних станков малой и средней сложности

$$W = 1,15 \cdot 378 \cdot 128,1(1 + 0,5) = 584,69 \text{ грн./цикл}$$

б) для крупных, и тяжелых станков большой сложности

$$W = 1,15 \cdot 4,24 \cdot 143,4(1+2,5) = 1573,24 \text{ грн./цикл}$$

в) для особо тяжелых и уникальных станков особой сложности
 $W=1,15*4,81*169,35(1+3,5)=4215,4$ грн./цикл

Таблица 1 - Общая трудоемкость отдельных видов ремонта и работ по техническому уходу на одну ремонтную единицу

Виды планово-предупредительного Ремонта и наименование работ	Трудо- емкость ремонтной единицы, час	Количество ремонтов за цикл			Общая трудоемкость за цикл, час		
		Станки легкие и средние весом До 10 т	Станки крупные и тяжелые весом 10-100 т	Станки особо тяжелые весом свыше 100 т и уникальные	Станки легкие и средние весом до 10 т	Станки крупные и тяжелые весом 10-100 т	Станки особо тяжелые весом свыше 100 т и уникальные
1.Промывка как самостоятельная операция. В том числе работы:	0,35	1	1	1	0,35	0,35	0,35
Слесарные .	0,35	1	1	1	0,35	0,35	0,35
Станочные .	-	-	-	-	-	-	-
Прочие ..	-	-	-	-	-	-	-
2.Проверка на точность как самостоятельная операция В том числе работы:	0,4	1	1	1	0,4	0,4	0,4
Слесарные ..	0,4	1	1	1	0,4	0,4	0,4
Станочные ..	-	-	-	-	-	-	-
Прочие ..	-	-	-	-	-	-	-
3.Осмотр перед капитальным ремонтом В том числе работы:	1,1	1	1	1	1,1	1,1	1,1
Слесарные	1,0	1	1	1	1,0	1,0	1,0
Станочные	0,1	1	1	1	0,1	0,1	0,1
Прочие .	-	-	-	-	-	-	-
4.Осмотр ..	0,85	9	27	36	7,65	22,95	30,6
В том числе работы:							
Слесарные .	0,75	9	27	36	6,75	20,25	27
Станочные .	0,1	9	27	36	0,9	2,7	3,6
Прочие ..	-	-	-	-	-	-	-
5.Малый ремонт .	6,1	6	6	9	36,6	36,6	54,9
В том числе работы:							
Слесарные	4	6	6	9	24	24	36
Станочные	2	6	6	9	12	12	18
Прочие .	0,1	6	6	9	0,6	0,6	0,9
6.Средний ремонт ..	23,5	2	2	2	47	47	47
В том числе работы:							
Слесарные	16	2	2	2	32	32	32
Станочные	7	2	2	2	14	14	14
Прочие .	0,5	2	2	2	1	1	1
7.Капитальный ремонт ..	35	1	1	1	35	35	35
В том числе работы:							
Слесарные	23	1	1	1	23	23	23
Станочные	10	1	1	1	10	10	10

Таблица 2 - Средние тарифные разряды работ бригад по ремонту оборудования

Вид оборудования	Степень сложности оборудования	Наименование работ		
		слесарные, клепальные и др.	станочные	прочие
Технологическое	малая	3,0	3,0	3,0
	средняя	3,5	3,5	3,0
	большая	4,0-5,0	4,0	3,,
	особая	5,5	5,0	3,0

Таблица 3 - Примерное соотношение средних тарифных разрядов работ бригад и категорий сложности ремонта оборудования

Вид оборудования	Категория сложности ремонта и тарифный разряд работ						
	малая		средняя	большая			особая
	2	3	3,5	4	4,5	5	5,5
Металлорежущее	-	1-6	7-12	13-18	19-24	25-30	31 и выше
Кузнечно-прессовое	-	1-7	8-14	15-20	21-29	30-35	36 и выше

Здесь 1,15 — коэффициент, учитывающий расходы по социальному страхованию и на отпуск;
 0,5; 2,5; 3,5 — коэффициенты, учитывающие расходы на материалы;
 3,78, 4,24, 4,81 — часовая ставка рабочего ремонтно-механических цехов для 3, 4 и 5-го разрядов работ.

Подставляя полученные значения W в формулу (14) и принимая коэффициент $K_э$, учитывающий затраты на ремонт электрической части оборудования, равным 1,2, получим окончательное выражение коэффициента ремонтной экономичности $K_{р.э.}$:

для легких и средних станков малой и средней сложности

$$K_{р.э.} = \frac{118 K_n}{Z_{о.р.е.}}; \quad (15)$$

для крупных и тяжелых станков большой сложности

$$K_{р.э.} = \frac{327 K_n}{Z_{о.р.е.}}; \quad (16)$$

для особо тяжелых и уникальных станков особой сложности

$$K_{р.э.} = \frac{576 K_n}{Z_{о.р.е.}}. \quad (17)$$

Висновки. На основании приведенных формул коэффициента ремонтной экономичности можно в любой исследуемый период времени выявить экономическую эффективность уже проведенных или очередных ремонтов, определить целесообразность дальнейшего ремонта и эксплуатации оборудования. При $K_{р.э.} > 1$ ремонт экономически нецелесообразен.

Необходимо учитывать, что приведенные формулы основаны на нормативах Единой системы ППР и рекомендуемых ею структуре ремонтного цикла, трудоемкости отдельных видов ремонтных работ, соотношений средних тарифных разрядов работ бригад и категорий

сложности ремонта, стоимости материалов и т. д. Поэтому для определения более точного значения коэффициента ремонтной экономичности в конкретной производственной обстановке следует делать расчеты на основании фактических затрат на все виды ремонтных работ, а при определении эффективности очередного ремонта принимать во внимание не только нормативы ППР, но и учитывать при этом стоимость ранее проведенных ремонтов и их сложившуюся трудоемкость на данном предприятии.

Если на основании сделанных расчетов коэффициентов абсолютной эффективности ремонта M_p и ремонтной экономичности $K_{p.э}$ будет установлена экономическая неэффективность ремонта, то следует также выявить причину этой неэкономичности. Если она связана с тем, что станок имеет высокую степень физического и морального износа или низкую эксплуатационную надежность в связи с плохим производственным исполнением и наличием серьезных конструктивных недостатков, то ремонтировать станок действительно нецелесообразно, и он подлежит замене. Если же ремонт неэффективен, прежде всего, по причине его плохой организации и оснащения, то необходимо принять меры к его совершенствованию и устранению убыточности.

Окончательное решение о целесообразности ремонта, модернизации, дальнейшей эксплуатации или замене старого станка может быть принято после сравнения его с новым станком аналогичного назначения по показателю относительной экономичности. Условием целесообразности ремонта, модернизации и дальнейшей эксплуатации оборудования является выражение:

$$\frac{C_{тсч}}{P_c} \leq \frac{C_{тчи}}{P_n}, \quad (18)$$

где $C_{тсч}$ и $C_{тчи}$ - технологическая себестоимость изготовления изделия, приходящаяся на час работы старого и нового оборудования (себестоимость станко-часа);

P_c и P_n — производительность сравниваемого старого и нового оборудования.

После соответствующих преобразований формула (18) принимает следующий вид:

$$C_{тсч} \leq C_{тчи} \times \frac{P_c}{P_n}, \quad (19)$$

$$C_{тсч} \leq C_{тчи} \times K_m. \quad (20)$$

Экономический смысл формул (19) и (20) заключается в том, что ремонт, модернизация и дальнейшая эксплуатация станка целесообразны, если себестоимость станко-часа его работы будет меньше или равна себестоимости станко-часа работы нового оборудования с учетом разницы их производительности.

При этом необходимо учитывать, что граница эффективности применения того или иного станка зависит также от конкретной производственной программы, коэффициента загрузки и полезного рабочего фонда времени работы оборудования.

Предлагаемую методику определения экономической эффективности ремонта рассмотрим на конкретном примере.

Проанализируем эффективность ремонта зубострогального полуавтомата для нарезания конических колес модели 5A26.

Первоначальная стоимость станка — 10728 грн., ремонтная сложность — 15 единиц. Для условий мелкосерийного и единичного производства нормативный срок службы станка составляет 25 лет, общая норма амортизационных отчислений 10,-9%, в том числе 6,9% — на капитальный, средний ремонт и модернизацию. Первый капитальный ремонт станку был сделан в январе 2006 года, стоимость ремонта — 757 грн. 66 коп. В течение первого ремонтного цикла станку было сделано 12 осмотров и 10 малых ремонтов, общая стоимость осмотров за это время составила 131 грн. 68 коп., малых ремонтов — 769 грн. 26 коп. Средние ремонты не проводились. Таким образом, затраты на все виды ремонта за первый цикл на одну единицу ремонтной сложности оборудования составили 110,5 грн.

При таких условиях коэффициент эффективности ремонта по формуле (1) будет равен:

$$K_p = \frac{757,66}{10728 \times \frac{6,9 \times 10}{100}} = 0,102$$

Коэффициент абсолютной эффективности ремонта по формуле (10):

$$M_p = 1 - 0,102 = 0,898$$

Коэффициент ремонтной экономичности на основании формулы (14)

$$K_{p,э} = \frac{110,5}{715,2} = 0,15$$

Расчеты показывают очень высокую эффективность ремонтных работ, что связано прежде всего с тем, что первый капитальный ремонт был сделан станку только через 10 лет эксплуатации, при этом выполнялся он прогрессивным методом, вследствие чего затраты на него сравнительно невелики. Необходимо также учитывать, что в связи с хорошим техническим состоянием станку не делались средние ремонты.

Определим относительную экономичность зубострогального полуавтомата модели 5A26 в сравнении с зубофрезерным полуавтоматом

модели 5230. Себестоимость станко-часа работы сравниваемых станков соответственно равна 81 и 112 коп./ч., производительность — 37 и 95 зуб./час.

Относительная экономичность сравниваемых станков будет равна:

$$\text{Станок 5A26} - \frac{81}{37} = 2,18 \text{ коп./зуб.}$$

$$\text{Станок 5230} - \frac{112}{95} = 1,17 \text{ коп./зуб.}$$

Список літератури. 1. *Перерва, П.Г.* Економіка та організація інноваційної діяльності : підруч. / П. Г. Перерва; за ред. П. Г. Перерви, С. А. Меховича, М.І.Погорелова. – Харків : НТУ «ХПІ», 2008. – 1080 с. 2. *Перерва, П.Г.* Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства / П. Г. Перерва, Н. П. Ткачова // Економіка розвитку. – Харків : ХНЕУ, 2011. – № 4 (60). – С. 116-120. 3. *Перерва, П.Г.* Науково-інноваційний потенціал України та сучасні проблеми його використання / П.Г. Перерва, О.В. Жегус. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/vcp/TPtEV/2011_26/statiya/Pererva.pdf 4. *Перерва, П.Г.* Трансфер технологій : монографія / [П.Г. Перерва, Д. Коциски, Д. Сакай, М. Верешне Шомоши]. – Х. : Віровець А.П. «Апостроф», 2012. – 668 с. 5. *Перерва, П.Г.* Організація та управління інноваційною діяльністю: підруч. / П. Г. Перерва, С. А. Мехович, М. І. Погорелов. - Харків: НТУ "ХПІ", 2008. – 1025 с.

Bibliography (transliterated): 1. Pererva, P.G. *Ekonomika ta organizacija innovacijnoi dijial'nosti : pidruch.* / P. G. Pererva; za red. P. G. Perervi, S. A. Mehovicha, M.I.Pogorelova. – Kharkiv : NTU «KkPI», 2008. – 1080 p. 2. Pererva, P.G. *Rozvitok metodiv analizu faktichnogo stanu konkurentnih perevag pidpriemstva* / P. G. Pererva, N. P. Tkachova // Ekonomika rozvitku. – Kharkiv : KhNEU, 2011. – No 4 (60). – P. 116-120. 3. Pererva, P.G. *Naukovo-innovacijnij potencial Ukraini ta suchasni problemi jogo vikoristannja* / P.G. Pererva, O.V. Zhegus. — [Elektronnij resurs]. — Rezhim dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/vcp/TPtEV/2011_26/statiya/Pererva.pdf 4. Pererva, P.G. *Transfer tehnologij : monografija* / [P.G. Pererva, D. Kociski, D. Sakaj, M. Vereshne Shomoshi]. – Kharkov: Virovec' A.P. «Apostrof», 2012. – 668 p. 5. Pererva, P.G. *Organizacija ta upravlinnja innovacijnoju dijial'nistju: pidruch.* / P. G. Pererva, S. A. Mehovich, M. I. Pogorelov. - Kharkov: NTU "KhPI", 2008. – 1025 p.

Поступила (received) 30.03.2015

Є.В. КОВАЛЬОВ, д-р.екон.наук, проф., Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків;

О.О. ЛЕОНОВА, здобувач, Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків

ФАКТОРИ ПОДОЛАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Визначена небезпека кризового стану економіки України, необхідність швидких структурних перетворень суспільного господарства. Проаналізований зміст, підтверджене сучасне значення прийнятої в державі Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», встановлена потреба її ефективного організаційного забезпечення. Запропоновані напрямки і фактори виконання Стратегії, подолання економічної кризи і зміцнення економічної безпеки держави.

Ключові слова: економічна небезпека, «сировинна» економіка, інноваційний розвиток, реформування економіки, стратегія сталого розвитку, економічна безпека держави.

Вступ. Україна переживає один з найтрагічніших періодів свого існування. Втрата частини території, військові дії на південному сході країни, суттєве падіння економічного потенціалу, посилення інфляційних процесів, негативний вплив факторів міжнародної економіки зумовлюють загострення економічної кризи. Рівень економічної безпеки країни знижують до крайньої межі. Все наполегливіше виникає перспектива дефолту. Україна наближається до прірви. Ще декілька невірних кроків і повернутися до умов стабільного існування і розвитку стане неможливо. Бідність посилить центр обіжні сили, які можуть розірвати країну. В цих умовах найбільш актуальним у порівнянні з іншими перетвореннями стає реформування економіки. Україна повинна знайти шляхи до стабільності і швидкого збагачення.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Найбільш вагомими результатами досліджень закономірностей економічного розвитку, подолання кризових явищ та зміцнення економічної безпеки держави мають вчені: В.Геєць, О.Амоша, О.Білорус, А.Чухно, А.Гальчинський, Г.Задорожний, Л.Зотов, В.Семіноженко, В.Мунтіян, В.Федоренко, Л.Федулова, Г.Пастернак-Таранущенко.

Метою статті є визначення небезпек сучасного економічного стану України, ефективних факторів і напрямків подолання економічної кризи, забезпечення умов стабільності, розвитку і збагачення країни.

Постановка проблеми. На початку 1990 - х років, виходячи зі складу СРСР в процесі його розпаду, Україна серед республік Союзу мала найкращі економічні показники. Сьогодні Україна знаходиться у критичному економічному стані, який і надалі погіршується внаслідок втрати територій, ресурсів, населення, активів, витрат на ведення воєнних дій по захисту

країни. Так, у 2014 р. порівняно з попереднім 2013 р. обсяги промислової продукції скоротилися на 10,7%, металургії - на 14,9%, машинобудування - на 21,3% [1]. Наростає різниця у доходах між багатими та бідними. Відповідно до соціальних стандартів ради Європи співвідношення доходів багатих та бідних верств населення не повинно перевищувати 10 разів. Якщо порівняти окремі країни, то це співвідношення у Китаї становить 7:1, у країнах ЄС - 5-7:1, в Японії - 4,3:1, в Україні - 30:1 [2]. Різка диференціація населення за рівнем доходів веде до поступового зменшення чисельності середнього класу. Це стає економічною основою соціальних ускладнень і періодичних революційних потрясінь, що яскраво підтверджує новітня історія України. Складність економічного становища закономірно загострює демографічну кризу. Станом на 1 грудня 2014 р. чисельність наявного населення в Україні становила 42 млн. 964 тис. осіб - на 8,98 млн. менше, ніж 23 роки тому [1]. За прогнозами ООН чисельність населення України зменшиться у 2020 р. - до 40 млн., а в 2050 р. - до 25 млн. чол. [3]. На жаль, українська реальність повністю підтверджує цей прогноз. Соціально-економічні показники сучасної України визначають граничні умови економічного існування і безпеки держави, коли країна може без вороття загубити свій шанс на незалежне існування і розвиток, входження до кола розвинутих держав світу. В таких умовах дуже важливо реально оцінити свої можливості, правильно вибрати напрямки і фактори подолання економічної кризи і майбутнього зростання.

Матеріали досліджень. Сучасна економіка України має «сировинну» направленість розвитку. Більш як 2/3 загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси [4]. Близько 40% валютних надходжень країни забезпечує металургійний сектор [5]. На експорт поставляються високі обсяги аграрної сировини – не переробленого зерна. Україна нині є лідером з експорту ячменю, має третю позицію з експорту кукурудзи і п'яту – з експорту пшениці [6]. «Сировинна» економіка є не тільки стратегічно безперспективною, але і економічно небезпечною з кількох причин:

а) у теперішній час Україна має не настільки великі природні ресурси, щоб їх продавати у вигляді сировини, обкрадаючи наступні покоління;

б) «сировинна» економіка виробляє продукцію з низькою доданою вартістю переважно за неперспективними, брудними або шкідливими технологіями, що знижує можливості майбутнього технологічного і взагалі швидкого економічного розвитку країни;

в) Україна має ще достатній економічний потенціал для переробки власних природних ресурсів у конкурентоспроможну прибуткову продукцію;

г) виробництво сировини і матеріалів обмеженої номенклатури, але у великих обсягах, лишає економіку України «гнучкості», створює, особливо в кризові періоди, сильну залежність від умов міжнародних ринків.

«Сировинна» спрямованість економіки України, на жаль, не змінювалась на протязі всіх років незалежності і сьогодні настав час рішучої реформи економічної системи країни.

Сучасне керівництво держави ставить перед країною амбітні завдання з економічного розвитку. Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 схвалена Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020» [7]. Цей документ визначає на п'ять найближчих років мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Загалом «Стратегія «Україна - 2020» містить 62 реформи. Першочерговою є реалізація таких реформ і програм:

1. Реформа системи національної безпеки і оборони.
2. Оновлення влади і антикорупційна реформа.
3. Судова реформа.
4. Реформа правоохоронної системи.
5. Децентралізація та реформа державного управління.
6. Деретуляція та розвиток підприємництва.
7. Реформа системи охорони здоров'я.
8. Податкова реформа.
9. Програма енергонезалежності.
10. Програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі.

Реалізація Стратегії передбачає досягнення 25 ключових показників, що оцінюють хід виконання реформ та програм. Так, зокрема, відповідно до Стратегії планується, що:

1. у рейтингу Світового банку "Doing Business" Україна посяде місце серед перших 30 позицій;
2. кредитний рейтинг України - Рейтинг за зобов'язаннями в іноземній валюті за шкалою рейтингового агентства Standard and Poors - становитиме не нижче інвестиційної категорії «BBB»;
3. за глобальним індексом конкурентоспроможності, який розраховує Всесвітній Економічний Форум (WEF), Україна увійде до 40 кращих держав світу;
4. валовий внутрішній продукт (за паритетом купівельної спроможності) у розрахунку на одну особу, який розраховує Світовий банк, підвищиться до 16000 доларів США;
5. чисті надходження прямих іноземних інвестицій за період 2015 - 2020 років за даними Світового банку складуть понад 40 млрд. доларів США;
6. витрати на національну безпеку і оборону становитимуть не менше 3 відсотків від валового внутрішнього продукту;
7. за індексом сприйняття корупції, який розраховує Transparency International, Україна увійде до 50 кращих держав світу.

Кабінет Міністрів має щороку до 15 лютого затверджувати план дій щодо реалізації положень документа та щоквартально інформувати про стан виконання плану дій щодо реалізації його положень.

Безумовно, якщо Україна досягне показників, встановлених Стратегією, вона вийде на передові позиції економічного розвитку у світі. Але зробити це за п'ятирічний період і особливо в тих важких умовах, які існують в Україні, буде дуже складно. Для цього потрібні політична стабільність, чітке, реальне планування і ефективна реалізація напрямків виконання стратегії.

Результати досліджень. На наш погляд для успішного подолання економічної кризи і виконання «Стратегії «Україна - 2020» необхідне наступне.

1. Проведення інвентаризації активів, визначення їх стану і можливостей подальшого використання.

Наша держава має великий промисловий, аграрний, ресурсний, інтелектуальний потенціали, приємні природно-кліматичні умови, займає вигідне географічне положення. Мінерально-сировинна база України включає близько 20 тисяч родовищ і проявів 113 корисних копалин. Запаси залізних руд становлять понад 14% загальносвітових, марганцевих - понад 43%. Україна займає провідні місця за запасами титану, цирконію, урану, літію, графіту, каоліну, вогнетривких глин, сірки, калійних солей, декоративного каменю. В Україні видобувається близько 5% світового обсягу мінерально-сировинних ресурсів, при цьому, гірничодобувна промисловість щороку випускає продукцію на 25 - 28 млрд. дол.. Україні належать провідні позиції у видобутку багатьох видів мінеральної сировини - вугілля, марганцевих і залізних руд, титану, графіту, каоліну. До промислового освоєння залучено від 40 до 75% розвіданих запасів основних видів корисних копалин [8]. Але поряд з цим економіка України має недосконалу галузеву структуру, високі енерго та матеріалоємність продукції, зношеність основних фондів, інноваційну відсталість.

2. Формування провідної ролі держави у подоланні кризи і реалізації Стратегії.

Українські трансформаційні надії на автоматичне врегулювання всіх можливих економічних проблем держави всесильним ринком, ліберальні погляди на шкідливість її участі в управлінні економічними процесами нанесли, на наш погляд, значні втрати розвитку економіки України. Держава дедалі більше втрачає функцію безпосереднього учасника економічного процесу, значущість інституційного менеджера економіки, перестає бути її функціональним регулятором. Але світова практика надає чимало прикладів успішного управління державою економічними процесами. Експерти, проаналізувавши економічні реформи багатьох країн, дійшли нетривіального і неочікуваного висновку, який суперечить постулатам ринкового фундаменталізму: швидкий і ефективний розвиток слід безпосередньо пов'язувати з наявністю великої частки державного сектору у країні, тоді як

економічні «провали» - навпаки - з його відсутністю або незначним розміром [9, 10, 11].

3. Визначення місця і ролі малого, середнього і великого бізнесу в економічних перетвореннях.

Малі і середні підприємства у подоланні економічної кризи, підтриманні економічної безпеки і соціально-політичної стабільності держави мають суттєве значення. Але перебільшувати їх вплив на економічний розвиток не варто. За рядом об'єктивних обставин, вони діють переважно на внутрішньому ринку країни, сприяють трудовій зайнятості населення, реалізації творчих можливостей людей, зниженню рівня безробіття, доланню бідності, формуванню середнього класу. Малі і середні підприємства внаслідок обмеженості ресурсів частіше використовують стандартні технології, швидко пристосовуються до змін в умовах господарської діяльності і забезпечують раціональне переміщення капіталу із однієї господарської сфери у іншу. Але історичний досвід розвинутих країн свідчить про те, що визначальна роль у формуванні економічного потенціалу країни, підтриманні її економічної безпеки, розвитку експорту і заробітку на світових ринках валютних ресурсів належить великим підприємствам. Внаслідок високої виробничої потужності вони можуть працювати з дуже великими обсягами унікальної продукції, зберігати та розвивати високі технології, концентрувати групи висококваліфікованого персоналу, створювати умови для високоєфективної праці, успішно конкурувати на світових ринках з фірмами інших країн. На жаль, за роки незалежності України наслідком політики зміщення акцентів з підтримки великого на малий і середній бізнес стала руйнація потужних виробничих і науково-технічних комплексів та утворення на цій основі дрібних господарюючих суб'єктів. Сучасну позицію України на переважний розвиток малих і середніх підприємств можна оцінити не тільки як помилкову, але і шкідливу. Можливості і соціально-економічні функції малого, середнього і великого бізнесу різні і з точки зору економічної безпеки держави це потрібно враховувати. Слід скоріше переглянути концепцію рівнів концентрації суспільного господарства. Доцільне оптимальне співвідношення і конкурентне співіснування великого, середнього і малого бізнесу.

4. Оперативна підтримка базових галузей сировинного напрямку, стратегічний розвиток високотехнологічних, інноваційних, ефективних галузей економіки.

Хоча «сировинний» напрямок розвитку сучасної української економіки є неперспективним, у короткостроковому етапі до якогось часу продукція вітчизняних підприємств металургії, хімії, сільського господарства буде

успішно реалізовуватись на світових ринках. Це пояснюється її низькою вартістю внаслідок застосування дешевої, але відносно кваліфікованої робочої сили. Якщо в європейських країнах заробітна плата становить 60-

70% ВВП, то в нас - лише 20-25% [12]. Але ця продукція має низьку додану вартість і з часом, при зростанні в Україні заробітної плати, вона стане неконкурентоспроможною. Тому на сучасному етапі нагальною вимогою економічної безпеки України стає створення і розвиток підприємств з випуску високотехнологічної, з високою доданою вартістю і рентабельністю продукції. Світові пропорції розвитку галузей економіки зовсім інші, ніж в Україні. Прогресивнішою визнається галузева структура, в якій перше місце займає машинобудування. При цьому, можна погодитися з висновком академіка РАН В. Полтеровича, що «на початкових етапах не варто робити ставку на «технологічні прориви», для цього у нас немає ні коштів, ні відповідної інфраструктури; варто ефективно запозичувати західні технології, і притому не обов'язково одразу найпередовіші» [13].

5. Фінансове забезпечення реалізації Стратегії.

На жаль, на протязі всіх років незалежності основним джерелом фінансових ресурсів для потреб України були кредити міжнародних фінансових організацій. Кредитні потреби зросли настільки, що на цей час величина державного гарантованого боргу перевищила критичну межу економічної безпеки держави з боргових зобов'язань у 60% ВВП. Але в Україні є великі внутрішні джерела фінансування розвитку економіки. Це валютні ресурси, які знаходяться на руках у фізичних осіб. В умовах революційних і воєнних потрясінь в Україні люди зберігають тверду валюту як хоч якусь гарантію їх майбутнього. За висновками експертів величина цих ресурсів знаходиться у межах від 70 до 100 млрд. дол. США. Це значні кошти. Безумовно, люди почнуть їх вкладати в інвестиційні проекти тільки в умовах високого рівня політичної стабільності. Але навіть в таких умовах можливості інвестування, особливо для фізичних осіб, внаслідок слабого розвитку фондового ринку України дуже обмежені. Так, із загального обсягу у 577079,80 млн. грн. біржових контрактів фондового ринку України у січні-листопаді 2014 р. тільки 23779,13 млн. грн., тобто 4,12% склали контракти з купівлі-продажу акцій [14]. На нашу думку, при умові створення дійового механізму функціонування фондового ринку України, фінансове забезпечення Стратегії «Україна - 2020» значною мірою можливе за рахунок внутрішніх джерел при зменшенні зовнішнього кредитування, боргових зобов'язань і небезпеки дефолту.

6. Кадрове забезпечення реформ.

Виконання високих завдань Стратегії потребує не тільки ефективного, але навіть талановитого управління економічними процесами менеджерами. Одне із положень менеджменту свідчить про те, що результати на 95% залежать від рішень і зусиль менеджерів і тільки на 5% - від діяльності виконавців. Таким чином, при подоланні економічної кризи і реалізації Стратегії все гостріше проявляється необхідність пошуку і набору ефективних менеджерів. Наш погляд на цю проблему співпадає з поглядами

академіків В. Геєця і А. Гриценко: «Для України створення ефективної системи добору кадрів для державної служби та їх професійного зростання, забезпечення якісної роботи державного апарату стають нині питанням життя або смерті держави» [15]. Вирішення проблеми в умовах поширеної в Україні посадової корупції (простіше - продажу посад) буде складно, якщо неможливо. Прояви жорсткої люстрації також підтверджують бажання відповідних рівнів влади епізодично в умовах існуючої кадрової системи привести до управління ефективних менеджерів. Все це підтверджує актуальність створення в Україні системи пошуку, набору і посадових переміщень ефективних менеджерів.

Висновки. За результатами дослідження визначено, що:

1. Соціально-економічні показники сучасної України визначають граничні умови економічного існування і безпеки держави, коли країна може без вороття загубити свій шанс на незалежне існування і розвиток, входження до кола розвинутих держав світу. В таких умовах дуже важливо реально оцінити свої можливості, правильно вибрати напрямки і фактори подолання економічної кризи і майбутнього зростання.

2. «Сировинна» спрямованість економіки України, на жаль, не змінювалась на протязі всіх років незалежності і сьогодні настав час рішучої реформи економічної системи країни.

3. Стратегією сталого розвитку «Україна - 2020» на найближчі 5 років поставлені амбітні завдання з реформування країни.

4. На наш погляд для успішного подолання економічної кризи і виконання Стратегії «Україна - 2020» необхідне наступне:

- проведення інвентаризації активів, визначення їх стану і можливостей подальшого використання;
- формування провідної ролі держави у подоланні економічної кризи і реалізації Стратегії;
- визначення місця і ролі малого, середнього і великого бізнесу в економічних перетвореннях;
- оперативна підтримка базових галузей сировинного напрямку, стратегічний розвиток високотехнологічних, інноваційних, ефективних галузей економіки;
- фінансове забезпечення реалізації Стратегії;
- кадрове забезпечення реформ.

Список літератури: 1. Економіка України за 2014 рік // Урядовий кур'єр. - 2015. - 6 лютого (№22). - С.6. 2. *Панієв М.* Світовий досвід застосування соціальних стандартів / *М. Панієв* // Економіка України. - 2004. - №1. - С.5. 3. Statistical Abstract of the United States. W., 2004-2005, p. 843. 4. *Якубовський М.* Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 року / *М. Якубовський, В. Новицький, Ю. Кіндзерський* // Економіка України. - 2007. - №11. - С. 7. 5. *Макогон Ю.* ГМК України на зовнішніх ринках: стан і перспективи / *Ю. Макогон, І. Майорова, Т. Медведкін* // Економіка України. - 2005. - № 4. - С. 75. 6. Цитата дня // Урядовий кур'єр. - 2012. - 5 грудня (№2). - С.1. 7. Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» // Урядовий

кур'єр. - 2015. - 15 січня (№6). - С.8. **8. Веклич О.** Екологічний чинник формування конкурентоспроможності національної економіки / *О. Веклич* // Економіка України. - 2005. - № 12. - С. 68. **9. Полтерович В.М.** Приватизация и рациональная структура собственности / *В.М.Полтерович* // - М.: Ин-т экономики РАН, 2012. - 66 с. **10. Попов В.** Приватизация в теории и на практике / *В. Попов* // Новости Экспертного портала «Открытая экономика». - 18 февр. 2011 г. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <<http://opec.ru/1345942/html>>. **11. Кіндзерський Ю.В.** Імператив виворинання державного сектору в модернізації економіки / *Ю.В. Кіндзерський* // Економіка України. - 2013. - №12. - С.43. **12. Павлюшенко М.** Еквівалентний обмін – основа ринкової економіки / *М. Павлюшенко* // Економіка України. - 2007. - №10. - С.92. **13. Полтерович В.** Стратегія модернізації: інститути і коаліції / *В. Полтерович* // Вопросы экономики. - 2008. - №4. - С.24. **14. Кий О., Стеценко К.** Реконструкція фондового дому / *О. Кий, К. Стеценко* // Урядовий кур'єр. - 2015. - 16 січня (№ 7). - С. 6. **15. Гець В., Гриценко А.** Економіка та суспільство: непізнані грані взаємовпливу (роздуми над прочитаним) / *В. Гець, А. Гриценко* // Економіка України. - 2012. - №3. - С.22.

Bibliography (transliterated):1. *Ekonomika Ukraїny za 2014 rik* // *Urjadovij kur'jer*. - 2015. - 6 lyutogo (No 22). - P.7. **2. Papijev M.** *Svitovij dosvid zastosuvannja social'nyh standartiv* / *M. Papijev* // *Ekonomika Ukraїny*. - 2004. - No 1. - P.5. **3.** *Statistical Abstract of the United States*. W., 2004-2005, P. 843. **4. Jarubovs'kyj M.** *Konceptual'ni osnovy strategii' rozvytku promyslovosti Ukraїny na period do 2017 roku* / *M. Jakubovs'kyj, V. Novyc'kyj, Ju. Kindzers'kyj* // *Ekonomika Ukraїny*. - 2007. - No 11. - P.7. **5. Makogon Ju.** *GMK Ukraїny na zovnishnih rynkah: stan i perspekyvy* / *Ju. Makogon, I. Majorova, T. Medvedkin* // *Ekonomika Ukraїny*. - 2005. - No 4. - P. 75. **6.** *Cytata dnja* // *Urjadovij kur'jer*. - 2012. - 5 grudnja (No 2). - P. 1. **7.** *Ukaz Prezydenta Ukraїny vid 12 sichnja 2015 roku No 5/2015 "Pro strategiju stalogo rozvytku "Ukraїna - 2020"* // *Urjadovij kur'jer*. - 2015. - 15 sichnja (No 6). - P. 8. **8. Veklych O.** *Ekologichnyj chynnyk formuvannja konkurentospromozhnosti nacional'noi' ekonomiky* / *O. Veklych* // *Ekonomika Ukraїny*. - 2005. - No 12. - P. 68. **9.** *Polterovich V.M. Privatizacija i racional'naja struktura sobstvennosti* / *V.M. Polterovich* // - Moscow: In-t jekonomiky RAN, 2012. - 66 p. **10.** *Popov V. Pryvatyzacija v teoryu y na praktyke* / *V. Popov* // *Novosti Ekspertnogo portala "Otkritaja ekonomika"*. - 18 fevr. 2011 g. [Elektronnyj resurs]. - Rezhym dostupu: <<http://opec.ru/1345942/html>>. **11.** *Kindzers'kyj Ju.V. Imperatyv vykorystannja derzhavnogo sektoru v modernizacii' ekonomiky* / *Ju.V. Kindzers'kyj* // *Ekonomika Ukraїny*. - 2013. - No 12. - P. 43. **12.** *Pavlyshenko M. Ekvivalentnyj obmin - osnova rynkovoї' ekonomiky* / *M. Pavlyshenko* // *Ekonomika Ukraїny*. - 2007. - No 10. - P. 92. **13.** *Polterovych V. Strategyy modernyzacyy: ynstytuty i koalycyy* / *V. Polterovych* // *Voprosi ekonomyky*. - 2008. - No 4. - P. 24. **14.** *Kyj O., Stecenko K. Rekonstrukcija fondovogo domu* / *O. Kyj, K. Stecenko* // *Urjadovij kur'jer*. - 2015. - 16 sichnja (No 7). - P. 6. **15.** *Gejec' V., Grycenko A. Ekonomika ta suspil'stvo: nepiznani grani vzajemovplyvu (rozдумы nad prochytanym)* / *V. Gejec', A. Grycenko* // *Ekonomika Ukraїny*. - 2012. - No 3. - P. 22.

Надійшла (received) 30.03.2015

РЕФЕРАТИ

УДК 657:336.71

Теоретичні аспекти внутрішнього контролю банків / Л.В.Чуприна, Д.Є.Філіпська // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 3-8. – Бібліогр.: 12 назв. – ISSN 2079-0767

У статті проаналізовано різні підходи щодо визначення категорії «внутрішній контроль». Представлено інформаційне забезпечення внутрішнього контролю діяльності банків та встановлено основні завдання при організації системи внутрішнього інформаційного забезпечення банків. Отже, в системі оцінки й управління ризиками банківської діяльності доцільно приділяти велику увагу організації ефективної системи внутрішнього контролю, що актуалізує необхідність дослідження.

Ключові слова : внутрішній контроль, банк, банківська система, управління, інформація, ризик, внутрішній аудит банку, бухгалтерський облік.

УДК 340.Г85

Моделі соціальної відповідальності /І.А. Юр'сва, О.В.Касян// Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 9-12. – Бібліогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

У статті розглянуто вітчизняні та національні моделі соціальної відповідальності, наведені основні національні особливості застосування теорії соціальної відповідальності соціальної відповідальності на різних рівнях їх використання. Охарактеризовано підходи до складової системи соціальної відповідальності на підприємстві, визначено принципи соціального захисту соціальної відповідальності. Здійснено аналіз застосування складових моделей соціальної відповідальності в Україні.

Ключові слова: соціальна відповідальність, моделі, теорії, держава, соціальна група, суспільство, поняття, підходи, рівні соціальної відповідальності, принципи

УДК 339.166.5

Інноваційна модель розвитку української економіки: вплив інноваційних та науково-технічних пріоритетів /А. В. Косенко, В. С. Іваненко // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 13-17. – Бібліогр.: 9 назв. – ISSN 2079-0767.

Визначено особливості використання пріоритетів у національній інноваційній політиці. Виокремлено стратегічні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні. Обгрунтовано особливості формування інноваційних та науково-технічних пріоритетів в Україні на сучасному етапі. Технологічні пріоритети уособлюють один із засобів досягнення стратегічних цілей економічного розвитку держави.

Ключові слова: Технологічні та інноваційні пріоритети, інституційна побудова інноваційної економічної моделі, науково-технологічна політика, інноваційна модель розвитку, фундаментальна наука, прикладні дослідження, технологічне й технічне оновлення базових галузей економіки.

УДК 657.1 (477)

Проблемы внедрения международных стандартов финансовой отчетности в Украине /М.В. Рета, И.В. Гаркавенко // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 17-24. – Бібліогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

В статье раскрыта суть международных стандартов учета и основные проблемы гармонизации международных стандартов учета с отечественными, рассмотрены современные проблемы внедрения международных стандартов финансовой отчетности (МСФО). Определены

важнейшие различия между Международными стандартам финансовой отчетности и национальными Положениями бухгалтерского учета Выявлены проблемы внедрения МСФО на различных этапах, сделан обзор методов и способов внедрения МСФО, рассмотрены возможные подходы к практической реализации МСФО в Украине.

Ключевые слова: гармонизация, интеграция, стратегия, нормативно-правовое регулирование, Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), Международные стандарты бухгалтерского учета (МСБУ), Положения стандарты бухгалтерского учета (ПС)БУ)

УДК 330.341.1+331.101.3

Мотиваційний механізм управління інноваційними процесами/ Блага В.В., Благой В.В., Швердіна А.В., Свізюв М.В. / Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 24-28. – Бібліогр.: 9 назв. – ISSN 2079-0767

У статті розглянуто поняття мотивації і розкрито її специфіка в контексті інноваційної діяльності. Вивчені матеріали попередніх досліджень. Показані відмінності між мотивом і стимулом інноваційної активності. Виявлено взаємний зв'язок між інноваціями та динамікою економічного зростання, а також позитивні і негативні сторони даного процесу. Розкрито зміст і структуру механізму інноваційної діяльності, виділені мотивообразуючих фактори.

Ключові слова: мотивація, інновації, інноваційна діяльність.

УДК 519.2

Дослідження сучасних методів управління витратами та їх застосування на етапах життєвого циклу продукції./ Д.Ю.Крамської, В.Д.Вашкіс, О.А. Матяж// Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 29-33. – Бібліогр.: 10 назв. – ISSN 2079-0767

У дослідженні було виявлено проблему неякісного управління витратами, через не раціональне використання методів управління витратами. В наслідок цього нами було запропоновано застосування методів «стандарт-костинг», «директ-костинг», «кайзен-костинг», «таргет-костинг» та «абсорбшен-костинг» в залежності від етапів життєвого циклу продукції, що дозволить більш ефективно використовувати потужності та ресурси підприємства.

Ключові слова: методи управління витратами, результат, підприємство, життєвий цикл.

УДК 330.341

Визначення пріоритетних напрямків залучення інновацій у діяльність підприємства / В. В. Александров, Д. А. Цюпка // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 33-38. – Бібліогр.: 6 назв. – ISSN 2079-0767

Інноваційна діяльність, та інновації зокрема, грають надзвичайно важливу роль у підвищенні ефективності діяльності підприємства. У наш час, підприємствам надзвичайно важливо мати здатність удосконалювати свою продукцію, щоб відповідати вимогам та стандартам світового ринку. У даній статті розглянуті поняття інновацій та інноваційної діяльності, а також їх вплив на розвиток підприємства.

Ключові слова: інновації, ефективність, підприємство, конкурентоспроможність, прибуток

УДК 656.2.001.47

Лидерство руководителя, как мотивация работников к добросовестному и инициативному труду /Н.В. Гриценко// Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 38-43. – Бібліогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

В данном исследовании рассматриваются особенности организаторских способностей и личных качеств руководителя предприятия, благодаря которым мотивируется побуждение работников к добросовестному и инициативному труду. Реализация организационных целей,

достигається благодаря руководителю как естественному лидеру, способному притягивать к себе людей, бессознательно вызывая чувство восхищения, обожания, любви.

Ключевые слова: лидерство, современный руководитель, организация, сотрудники, коллектив.

УДК657.421.3.003.12

Сучасні питання організації обліку нематеріальних активів за національними та міжнародними стандартами/ М. В. Рета, Ю. С. Вергелес // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 43-48. – Бібліогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

У статті розкрито питання стосовно організації обліку нематеріальних активів за національними та міжнародними стандартами: розглянуто їх визначення, законодавчо-нормативна база, що регулює їх облік, класифікація, первісна оцінка, зроблені висновки щодо відповідності українського законодавства міжнародному. Метою статті є визначення сутності нематеріальних активів для організації бухгалтерського обліку відповідно до нормативних документів з обліку.

Ключові слова: нематеріальні активи, визнання, ідентифікація, група нематеріальних активів, первісна оцінка, класифікація.

УДК 331.108.2.339.166.5

Активізація трудових ресурсів підприємства як запорука його інноваційного розвитку / К.В.Побережна, В.Ю. Верютіна // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 48-53. – Бібліогр.: 6 назв. – ISSN 2079-0767

У статті наведено фактори інноваційного розвитку підприємств та виклики, які з цим пов'язані. Визначена потреба створення науково обґрунтованої системи управління процесами формування, ефективного використання і розвитку трудового потенціалу на підприємствах, які мають інноваційну спрямованість розвитку. Наведено основні завдання, розвитку системи трудового потенціалу, його впливу на інноваційну та технологічну складову підприємства. Проведено компаративний аналіз категорії «інновація» з позиції підприємницького підходу. Зосереджено увагу на структурно-технологічній перебудові виробництва.

Ключові слова: трудовий потенціал, виробничий потенціал, інноваційний розвиток, інноваційна активність підприємств, внутрішня міграція.

УДК 330.34

Закордонний досвід трансформації національних економік та можливість його застосування в Україні в умовах загострення системної кризи / С.В. Гармаш // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 54-61. – Бібліогр.: 13 назв. – ISSN 2079-0767

У статті аналізується можливість застосування іноземного досвіду трансформування національної економіки в результаті проведення радикальних реформ у контексті розвитку українського суспільства в цілому в умовах загострення системної кризи. Розкривається сутність реформ «шокової терапії» Л. Бальцеровича у Польщі, проводиться порівняльний аналіз та робиться висновок щодо доцільності впровадження таких реформ в Україні у сучасних умовах.

Ключові слова: радикальні реформи, «шокова терапія», трансформування національної економіки, системна криза, моральність, закордонний досвід.

УДК 338.45:669

Сучасний стан та проблеми металургійної та машинобудівної промисловості України/ С.В. Чернобровкіна // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 62-68. – Бібліогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

В статті надано структуру реалізованої промислової продукції України, проаналізовано загальний стан металургійного та машинобудівного сектору економіки України: обсяг

реалізованої промислової продукції за видами діяльності, наведено фінансові результати великих та середніх промислових підприємств, показано основні країни-партнери в експорті промислових товарів України, перелічено основні проблеми металургійних та машинобудівних підприємств.

Ключові слова: промислова продукція, металургійний та машинобудівний сектор економіки, проблеми металургійних та машинобудівних підприємств.

УДК 681.83

Сучасний стан та тенденції розвитку електроенергетики України / О. Б. Білоцерківський, Н. В. Ширяєва // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 69-76. – Бібліогр.: 6 назв. – ISSN 2079-0767

У статті досліджено сучасний стан та тенденції розвитку електроенергетики України. Розглянуто виробництво електроенергії в Україні за 2001-2014 рр. Розраховано аналітичні показники ряду динаміки. Побудовано однокленні та двохкленні регресійні моделі. Перевірено неавтокорельованість залишків, використовувався критерій Неймана. Зроблено точковий прогноз виробництва електроенергії на 2015 і 2016 роки.

Ключові слова: електроенергетика, базисні та ланцюгові показники ряду динаміки, одно- та двохкленні авторегресійні моделі, критерій Неймана, методи статистики, точковий прогноз.

УДК 658

Дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства / С.М. Погорслов, О.В. Леденко, О.А. Матяж // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 76-82. – Бібліогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

Становлення ринкової системи господарювання та розвиток досконалих конкурентних відносин між її суб'єктами в Україні вимагають впровадження одночасно керівного та керованого організаційно-економічного механізму. У статті висвітлено основні поняття ефективності роботи підприємства. Розглянуто групи показників системи економічної ефективності діяльності та визначено основні шляхи підвищення ефективності роботи підприємства.

Ключові слова: ефективність, напрями підвищення ефективності роботи підприємства, результативність, конкурентоспроможність, розвиток підприємства.

УДК 658.5

Совершенствование методов определения уровня качества и конкурентоспособности средств малой авиации / П.Г.Перерва, Махир Халид Наиф Хиляд // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 83-90. – Бібліогр.: 21 назв. – ISSN 2079-0767

В статье рассмотрены вопросы формирования и развития рынка малой авиации в Украине. Детально исследованы различного рода показатели, которые формируют представление потребителей о малых летательных аппаратах. Предложена классификация показателей качества с учетом рыночных требований. Разработаны модели оценки конкурентоспособности малых летательных аппаратов для их использования на практике с учетом специфики украинского рынка транспортных услуг. Сформированы предложения по развитию рынка услуг малой авиации с учетом показателей качества летательных аппаратов.

Ключевые слова: малая авиация, рынок, качество, уровень конкурентоспособности, классификация, производство

УДК 658.15

Методичні підходи до вивчення показників фінансового стану підприємства / І. Н. Погорелов // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2015. - № 26 (1135). – С. 91-95. – Бібліогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767.

У статті розглянуто питання аналізу фінансового стану підприємства з метою визначення його неплатоспроможності. А також запропоновано методологічний підхід до планування операційної діяльності підприємства з метою поліпшення його фінансового стану. У відповідності з Методичними вказівками встановлюється ступінь неплатоспроможності підприємства і момент відновлення платоспроможності, зміну структури активу балансу у бік збільшення питомої ваги оборотних активів.

Ключові слова: аналіз, фінанси, метод, вивчення, діяльність, прибуток, баланс

УДК 331.101

Моральне та матеріальне стимулювання праці / Т.О.Погорелова, В.А.Юрченко// Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2015. - № 26 (1135). – С. 96-102. – Бібліогр.: 9 назв. – ISSN 2079-0767

У даній статті досліджено роль мотивації в сучасних умовах праці. Проаналізовано методи та види мотивації мотивації праці. Була розкрита суть матеріальної і нематеріальної мотивації праці та досліджено її вплив на людину, і колектив в цілому. Також були надані рекомендації щодо впровадження нематеріальної мотивації в діяльність підприємств з метою підвищення ефективності роботи підприємства. У роботі наочно зображені дію методи мотивації персоналу, розглянуто процес впливу мотиваційної системи праці на персонал. Також проаналізовано внутрішні та зовнішні фактори мотиву і поширені методи мотивації персоналу.

Ключові слова: мотив, стимул, мотивація, матеріальна мотивація, нематеріальна мотивація.

УДК 336.6/657.1

Особливості аналізу фінансового стану підприємств за сучасною формою Балансу / Л. О. Рубан // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2015. - № 26 (1135). – С. 103-107. – Бібліогр.: 6 назв. – ISSN 2079-0767

У статті проведено критичний аналіз законодавчих змін щодо фінансової звітності підприємства у зв'язку з прийняттям НС(П)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», зокрема Балансу (Звіту про фінансовий стан). Проаналізовано вплив нової форми балансу на інформаційне забезпечення фінансового аналізу. Відповідно до прийнятих змін, більшість статей у балансі показуються в узагальненому виді.

Ключові слова: фінансова звітність, баланс, фінансовий аналіз, фінансовий стан, інформаційне забезпечення.

УДК 330.131.7

Облік у бюджетних установах: проблеми реформування та напрями їх вирішення /Н.В. Артемченко // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2015. - № 26 (1135). – С. 107-111. – Бібліогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

Основна мета реформування бюджетних установ - це удосконалення способів надання державних послуг, ефективність і раціональність використання бюджетних коштів. У статті розглянуто теоретичні підходи до переходу бюджетних установ на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку. Проведен аналіз сучасних особливостей та перспектив реформування, модернізації обліку в бюджетних установах, визначення напрямків удосконалення методології та переходу на єдині методологічні засади обліку і звітності. Виділено труднощі, які виникають при адаптації вітчизняного облікового законодавства до міжнародних вимог та окреслено шляхи їх подолання.

Ключові слова: бюджетна система, державний сектор, бюджетні установи, міжнародні стандарти, національні стандарти, стратегія, модернізація обліку, стандартизація обліку, концепція.

УДК 65.012:658.14:330.322

Графоаналітична модель діагностики інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства в контексті економічної безпеки / Т.В. Полозова // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 111-125. – Бібліогр.: 14 назв. – ISSN 2079-0767

Запропоновано графоаналітичну модель діагностики інноваційно-інвестиційної спроможності підприємства в контексті економічної безпеки, яка представлена трьома блоками: інформаційний, розрахунковий, графоаналітичний. Особливістю запропонованого підходу є використання показників, які мають негативний вплив на рівень інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна спроможність підприємства, інноваційно-інвестиційна безпека підприємства, графоаналітична модель, загрози, рівень безпеки.

УДК 330.1

Чинники сталості умовно неефективних формальних правил / Ф. В. Абрамов // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 125-131. – Бібліогр.: 8 назв. – ISSN 2079-0767

В даній статті розглядаються причини неефективності умовно неефективних формальних правил та чинники їх сталості. Виділяються типи неефективності умовно неефективних формальних правил, що можуть бути обумовлені наявністю зовнішніх чинників неефективності. Аналізуються чинники, що обумовлюють сталість умовно неефективних формальних правил при наявності та відсутності зовнішніх чинників неефективності та наводяться рекомендації щодо їх застосування.

Ключові слова: формальні правила, трансакційні витрати, цільова неефективність, трансакційна неефективність, чинники сталості формальних правил.

УДК 330.012

Проблеми тенденцій розвитку України в сучасних умовах ведення бізнесу/О.С. Чмельова, Х.М. Віленська// Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 131-135. – Бібліогр.:4 назв. – ISSN 2079-0767

У статті представлено обґрунтування поняття «сучасні умови ведення бізнесу», розкрито тенденції розвитку України в сучасних умовах ведення бізнесу на основі аналізу даних рейтингу «Ведення бізнесу» (DoingBusiness) та індексу інвестиційної привабливості (CBA index), визначено основні проблеми тенденцій розвитку України в сучасних умовах ведення бізнесу та основні напрями їх вирішення

Ключові слова:сучасні умови ведення бізнесу, рейтинг «Ведення бізнесу» (DoingBusiness), індикатори рейтингу «Ведення бізнесу», індекс інвестиційної привабливості (CBA index), Європейська Бізнес Асоціація (EBA)..

УДК 338.45

Аналіз перспектив співробітництва українсько-польських промислових підприємств / Климова С.О. // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 136-141. – Бібліогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

У статті розглядаються перспективи кооперації українських і польських промислових підприємств. Оцінюються найбільш привабливі галузі промисловості з точки зору можливого співробітництва. Аналізується доцільність кооперації шляхом зіставлення швидкостей зміни середніх одноразових витрат (витрат, що мають інноваційний характер) і середніх умовно-постійних витрат (витрат, що не мають інноваційного характеру).

Ключові слова: кооперація, промислові підприємства, ефект масштабу виробництва, середні одноразові витрати, середні умовно-постійні витрати, конкурентоспроможність підприємств.

УДК 338.27

Процес планування інноваційної стратегії організації / О. І. Колотюк, Ю. О. Будякіна // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2015. - № 26 (1135). – С. 142-146. – Бібліогр.: 8 назв. - ISSN 2079-0767

Пропонується інформація, про дослідження перспективних напрямків інноваційного розвитку підприємства, та вибір інноваційної стратегії в змінному ринковому середовищі, рівень готовності підприємства до організаційних змін. Також, у статті знаходиться відображення роль прогнозування при виборі інноваційної стратегії, важливість формування цілей та стратегічних завдань, висвітлюється вплив організаційних змін на управління інноваційною діяльністю.

Зроблено висновки відносно впливу змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах, а також змін в організаційній структурі підприємства на зміст і спрямованість інноваційної стратегії.

Ключові слова: стратегічне планування, інноваційна стратегія, змінне середовище, організаційні зміни.

УДК 336.22

Облік прибутку та визначення резервів забезпечення прибутковості підприємства/ О.І.Линник, О.С.Задорожна // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2015. - № 26 (1135). – С. 147-153. – Бібліогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

У роботі розглянуто різні підходи економістів до трактування поняття «прибуток підприємства», окреслено основні процеси утворення прибутку та резерви зростання прибутку, планування прибутку та інших показників, пов'язаних із ним, з урахуванням висновків економічного аналізу. Визначено облік прибутку, як найбільш важливого показника фінансових результатів. Зроблено висновки про місце і роль прибутку в господарському процесі. З'ясовано, що прибуток є не лише стимулом господарської діяльності підприємств, але й основним її джерелом.

Ключові слова: прибуток, облік прибутку управління прибутком, збільшення прибутку, формування прибутку, максимізація прибутку.

УДК 657

Формування фінансових результатів / О.О. Фальченко, О.І. Артеменко // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2015. - № 26 (1135). – С. 154-157. – Бібліогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

У даній статті розглянуто порядок формування фінансових результатів діяльності підприємства. Проаналізоване економічне значення прибутку та особливості його впливу на діяльність підприємств. Визначено сутність, роль та особливості процесу формування фінансових результатів як елементу загальної системи управління підприємством та його основні цілі. Звернуто увагу на методи формування Звіту про фінансові результати (форма №2).

Ключові слова: фінансовий результат, прибуток, операційні діяльність, прибутковість, доходи, витрати.

УДК 339.138:658.818

Геймификация как эффективное маркетинговое средство привлечения и удержания клиентов / С.В. Казмирчук, Н.И. Ларка, А.В. Ларка // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2015. - № 26 (1135). – С. 158-161. – Бібліогр.: 4 назв. –ISSN 2079-0767

Інструмент має важливе значення для компаній, які прагнуть зайняти лідируючі позиції в тих сферах, надання потенційним та існуючим клієнтам і співробітникам найбільш зручні способи взаємодії з компанією, що надалі неодмінно призведе до зростання лояльності обох аудиторій. Впровадження гейміфікації у ввз необхідний для тих компаній, які не хочуть стояти на місці, намагаючись зберегти і розширити частку ринку, яка є в даний момент, і прагнемо до постійного вдосконалення бізнес, що прагне зайняти лідируючі позиції на ринку.

Ключевые слова: бизнес, компания, геймификация, игроки, пользователи, клиенты, эффективность.

УДК 338.124.4

Інновації як підхід антикризового управління на підприємствах машинобудування / В. М. Кобелєв, М. М. Карпєєва // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 162-166. – Бібліогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

У статті проведено аналіз кризових явищ в галузі машинобудування Україні. Розглянуто існуючі підходи по виходу підприємств галузі з кризи. Запропоновано впровадження інновацій у виробництво на підприємствах машинобудування для досягнення сталого розвитку. Зазначено, що основою реструктуризації машинобудівного комплексу повинна стати інноваційно-інвестиційна модель.

Ключові слова: машинобудування, криза, інструменти, інновації, венчурний капітал.

УДК 658.114

Методика визначення економічної ефективності ремонту / Н.І. Погорелов, В. Н. Погорелов // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 167-176. – Бібліогр 5 назв. – ISSN 2079-0767

В статті розглянута методика визначення коефіцієнта ремонтної економічності, і дозволяє в будь-який досліджуваний період часу виявити економічну ефективність проведених або чергових ремонтів, визначити доцільність подальшого ремонту і експлуатації обладнання. Визначення критеріїв ефективності останнього капітального ремонту. Методика прийняття рішення про доцільності ремонту, модернізації, подальшої експлуатації або заміні старого обладнання.

Ключові слова: методика, ремонт, ефект, експлуатація, модернізація

УДК 347.775

Фактори подолання економічної небезпеки / Є.В.Ковальов, О.О.Леонова // Вісник НТУ «ХП». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХП». – 2015. - № 26 (1135). – С. 177-184. – Бібліогр.: 15 назв. – ISSN 2079-0767

Визначена небезпека кризового стану економіки України, необхідність швидких структурних перетворень суспільного господарства. Проаналізований зміст, підтвержене сучасне значення прийнятої в державі Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», встановлена потреба її ефективного організаційного забезпечення. Запропоновані напрямки і фактори виконання Стратегії, подолання економічної кризи і зміцнення економічної безпеки держави.

Ключові слова: економічна небезпека, «сировинна» економіка, інноваційний розвиток, реформування економіки, стратегія сталого розвитку, економічна безпека держави.

РЕФЕРАТЫ

УДК 657:336.71

Теоретические аспекты внутреннего контроля банков/ Л. В. Чуприна, Д. Е. Филиппская // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 3-8. - Библиогр.: 12 назв. – ISSN 2079-0767

В статье проанализированы различные подходы к определению категории «внутренний контроль». Представлено информационное обеспечение внутреннего контроля деятельности банков и установлены основные задачи при организации системы внутреннего информационного обеспечения банков. Следовательно, в системе оценки и управления рисками банковской деятельности целесообразно уделять большое внимание организации эффективной системы внутреннего контроля, что актуализирует необходимость исследования.

Ключевые слова: внутренний контроль, банк, банковская система, управление, информация, риск, внутренний аудит банка, бухгалтерский учет

УДК 340.Г85

Модели социальной ответственности / И.А. Юрьева, О.В.Касян // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 9-12. - Библиогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

В статье рассмотрены отечественные и национальные модели социальной ответственности, приведены основные национальные особенности применения теории социальной ответственности социальной ответственности на разных уровнях их использования. Охарактеризованы подходы к составной системы социальной ответственности на предприятии, определены принципы социальной защиты в контексте социальной ответственности. Осуществлен анализ применения основных моделей социальной ответственности в Украине.

Ключевые слова: социальная ответственность, модели, теории, государство, социальная группа, общество, понятие, подходы, уровни социальной ответственности, принципы

УДК 339.166.5

Инновационная модель развития украинской экономики: влияние инновационных и научно-технических приоритетов /А. В. Косенко, В. С. Иваненко // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 13-17. - Библиогр.: 9 назв. - ISSN 2079-0767.

Определены особенности использования приоритетов в национальной инновационной политике. Выделены стратегические направления развития инновационной деятельности в Украине. Обоснованы особенности формирования инновационных и научно-технических приоритетов в Украине на современном этапе. Технологические приоритеты олицетворяют одно из средств достижения стратегических целей экономического развития государства.

Ключевые слова: Технологические и инновационные приоритеты, институциональное построение инновационной экономической модели, научно-техническая политика, инновационная модель развития, фундаментальная наука, прикладные исследования, технологическое и техническое обновление базовых областей экономики.

УДК 657.1 (477)

Проблеми впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні / М.В. Рета, І.В. Гаркавенко // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 17-24. - Библиогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

У статті розкрито суть міжнародних стандартів обліку та основні проблеми гармонізації міжнародних стандартів обліку з вітчизняними, розглянуто сучасні проблеми впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Визначено найважливіші відмінності між Міжнародними стандартами фінансової звітності та національними Положеннями бухгалтерського обліку. Виявлено проблеми впровадження МСФЗ на різних етапах, зроблено огляд методів і

способів впровадження МСФЗ, розглянуто можливі підходи до практичної реалізації МСФЗ в Україні.

Ключові слова: гармонізація, інтеграція, стратегія, нормативно-правове регулювання, Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО), Положення стандарти бухгалтерського обліку (П (С) БО)

УДК 330.341.1+331.101.3

Мотивационный механизм управления инновационными процессами/ Благая В.В., Благой В.В., Швердина А.В., Связов М.В. / Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 24-28. - Библиогр.: 9 назв. _ ISSN 2079-0767

В статье рассмотрено понятие мотивации и раскрыта её специфика в контексте инновационной деятельности. Изучены материалы предыдущих исследований. Показаны различия между мотивом и стимулом инновационной активности. Выявлена взаимная связь между инновациями и динамикой экономического роста, а также положительные и отрицательные стороны данного процесса. Раскрыты содержание и структура механизма инновационной деятельности, выделены мотивообразующие факторы.

Ключові слова: мотивация, инновации, инновационная деятельность.

УДК 519.2

Исследование современных методов управления затратами и их применение на этапах жизненного цикла продукции. / Д.Ю.Крамской ,В.Д. Вашкис, О.А. Матяж// Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 29-33. - Библиогр.: 10 назв. - ISSN 2079-0767

В исследовании было обнаружено проблему некачественного управления затратами, из-за не рациональное использование методов управления затратами. Вследствие этого нами было предложено применение методов «стандарт-костинг», «директ-костинг», «кайзен-костинг», «таргет-костинг» и «абсорбшен-костинг» в зависимости от этапов жизненного цикла продукции, что позволит более эффективно использовать мощности и ресурсы предприятия.

Ключевые слова: методы управления затратами, результат, предприятие, жизненный цикл

УДК 330.341

Определение приоритетных направлений привлечения инноваций в деятельность предприятия / В. В. Александров, Д. А. Цюпка // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 33-38. - Библиогр.: 6 назв. – ISSN 2079-0767

Инновационная деятельность, и инновации в частности, играют чрезвычайно важную роль в повышении эффективности деятельности предприятия. В наше время, предприятиям очень важно иметь способность совершенствовать свою продукцию, чтобы соответствовать требованиям и стандартам мирового рынка. В данной статье рассмотрены понятия инноваций и инновационной деятельности, а также их влияние на развитие предприятия.

Ключевые слова: инновации, эффективность, предприятие, конкурентоспособность, прибыль

УДК 656.2.001.47

Лідерство керівника, як мотивація працівників до сумлінної та ініціативної праці /Н.В. Гриценко// Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 38-43. - Библиогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

У даному дослідженні розглядається особливості організаторських здібностей та особистих якостей керівника підприємства, завдяки яким мотивується спонукання працівників до сумлінної та ініціативної праці. Реалізація організаційних цілей, досягається завдяки керівнику як природному лідеру, здатному притягувати до себе людей, несвідомо викликаючи почуття захоплення, обожнювання, любові.

Ключові слова: лідерство, сучасний керівник, організація, співробітники, колектив.

УДК657.421.3.003.12

Современные вопросы организации учета материальных активов в соответствии с национальными и международными стандартами / М. В. Рета, Ю. С. Бергелес // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 43-48. - Библиогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

В статье раскрыты вопросы, касающиеся организации учета нематериальных активов согласно национальным и международным стандартам: рассмотрены их определения, законодательно-нормативная база, регулирующая их учет, классификация, первоначальная оценка, сделанные выводы относительно соответствия украинского законодательства международному. Целью статьи является определение сущности нематериальных активов для организации бухгалтерского учета согласно нормативных документов с учета.

Ключевые слова: нематериальные активы, признание, идентификация, группа нематериальных активов, первоначальная оценка, классификация.

УДК 331.108.2:339.166.5

Активизация трудовых ресурсов предприятия как залог его инновационного развития / Е.В. Побережная, В.Ю. Верютина // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 48-53. - Библиогр.: 6 назв. – ISSN 2079-0767

В статье приведены факторы инновационного развития предприятий и вызовы, которые с этим связаны. Определена необходимость создания научно обоснованной системы управления процессами формирования, эффективного использования и развития трудового потенциала на предприятиях, имеющих инновационную направленность развития. Приведены основные задачи развития системы трудового потенциала, его влияния на инновационную и технологическую составляющую предприятия. Проведено компаративный анализ категории «инновация» с позиции предпринимательского подхода. Сосредоточено внимание на структурно-технологической перестройке производства.

Ключевые слова: трудовой потенциал, производственный потенциал, инновационное развитие, инновационная активность предприятий, внутренняя миграция.

УДК 330.34

Зарубежный опыт трансформаций национальных экономик и возможность его применения в Украине в условиях обострения системного кризиса / С.В. Гармаш // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 54-61. - Библиогр.: 13 назв. – ISSN 2079-0767

В статье анализируется возможность применения зарубежного опыта трансформирования национальной экономики в результате проведения радикальных реформ в контексте развития украинского общества в целом в условиях обострения системного кризиса. Раскрывается суть реформ «шоковой терапии» Л. Бальцеровича в Польше, проводится сравнительный анализ и делается вывод о целесообразности проведения таких реформ в Украине в современных условиях.

Ключевые слова: радикальные реформы, «шоковая терапия», трансформирование национальной экономики, системный кризис, моральность, зарубежный опыт.

УДК 338.45:669

Современное состояние и проблемы металлургической и машиностроительной промышленности Украины / С.В. Чернобровкина // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 62-68. - Библиогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

В статье дана структура реализованной промышленной продукции Украины, проанализированы общее состояние металлургического и машиностроительного сектора экономики Украины: объем реализованной промышленной продукции по видам деятельности, приведены финансовые результаты крупных и средних промышленных предприятий, показаны

основные страны-партнеры в экспорте промышленных товаров Украины, перечислены основные проблемы металлургических и машиностроительных предприятий.

Ключевые слова: промышленная продукция, металлургический и машиностроительный сектор экономики, проблемы металлургических и машиностроительных предприятий.

УДК 681.83

Современное состояние и тенденции развития электроэнергетики Украины / А. Б. Белоцерковский, Н. В. Ширяева // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 69-76. - Библиогр.: 6 назв. - ISSN 2079-0767

В статье исследовано современное состояние и тенденции развития электроэнергетики Украины. Рассмотрено производство электроэнергии в Украине за 2001-2014 гг. Рассчитаны аналитические показатели ряда динамики. Построены одночленные и двухчленные регрессионные модели. Проверено неавтокоррелированность остатков, использовался критерий Неймана. Сделан точечный прогноз производства электроэнергии на 2015 и 2016 годы.

Ключевые слова: электроэнергетика, базисные и цепные показатели ряда динамики, одно- и двухчленные авторегрессионные модели, критерий Неймана, методы статистики, точечный прогноз.

УДК 658

Исследование путей повышения эффективности деятельности предприятия / С.М. Погорелов, А.В. Леденко, О.А. Матяж // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 76-82. - Библиогр.: 5 назв. - ISSN 2079-0767

Становление рыночной системы хозяйствования и развитие совершенных конкурентных отношений между ее субъектами в Украине требуют внедрения одновременно руководящего и управляемого организационно-экономического механизма. В статье освещены основные понятия эффективности работы предприятия. Рассмотрены группы показателей экономической эффективности деятельности и определены основные пути повышения эффективности работы предприятия.

Ключевые слова: эффективность, направления повышения эффективности работы предприятия, результативность, конкурентоспособность, развитие предприятия.

УДК 658.5

Совершенствование методов определения уровня качества и конкурентоспособности средств малой авиации / П.Г.Перерва, Махир Халид Наиф Хияд // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 83-90. - Библиогр.: 21 назв. - ISSN 2079-0767

В статье рассмотрены вопросы формирования и развития рынка малой авиации в Украине. Детально исследованы различного рода показатели, которые формируют представление потребителей о малых летательных аппаратах. Предложена классификация показателей качества с учетом рыночных требований. Разработаны модели оценки конкурентоспособности малых летательных аппаратов для их использования на практике с учетом специфики украинского рынка транспортных услуг. Сформированы предложения по развитию рынка услуг малой авиации с учетом показателей качества летательных аппаратов.

Ключевые слова: малая авиация, рынок, качество, уровень конкурентоспособности, классификация, производство

УДК 658.15

Методические подходы к изучению показателей финансового состояния предприятия / И.Н. Погорелов // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 91-95. - Библиогр.: 4 назв. - ISSN 2079-0767.

В статье рассмотрены вопросы анализа финансового состояния предприятия с целью

определения его неплатежеспособности. А также предложен методологический подход к планированию операционной деятельности предприятия с целью улучшения его финансового состояния. В соответствии с Методическими указаниями устанавливается степень неплатежеспособности предприятия и момент восстановления платежеспособности, изменение структуры актива баланса в сторону увеличения удельного веса оборотных активов.

Ключевые слова: анализ, финансы, метод, изучение, деятельность, прибыль, баланс

УДК 331.101

Моральное и материальное стимулирование труда / Т.А.Погорелова, В.А.Юрченко // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 96-102. - Библиогр.: 9 назв. – ISSN 2079-0767

В данной статье исследована роль мотивации в современных условиях труда. Проанализированы методы и виды мотивации труда. Была раскрыта суть материальной и нематериальной мотивации труда и исследовано ее воздействие на человека, и коллектив в целом. Также были даны рекомендации по внедрению нематериальной мотивации в деятельность предприятий с целью повышения эффективности работы предприятия. В работе наглядно изображены действие методы мотивации персонала, рассмотрен процесс воздействия мотивационной системы труда на персонал. Также проанализированы внутренние и внешние факторы мотива и распространенные методы мотивации персонала.

Ключевые слова: мотив, стимул, мотивация, материальная мотивация, нематериальная мотивация.

УДК 336.6/657.1

Особенности анализа финансового состояния предприятий по современной форме Баланса / Л. О. Рубан // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 103-107. - Библиогр.: 6 назв. – ISSN 2079-0767.

В статье проведен критический анализ законодательных изменений относительно финансовой отчетности предприятия в связи с принятием НС(П)БУ 1 «Общие требования к финансовой отчетности», в частности Баланса (Отчета о финансовом состоянии). Проанализировано влияние новой формы баланса на информационное обеспечение финансового анализа. Согласно принятым изменениям, большинство статей в балансе показываются в обобщенном виде.

Ключевые слова: финансовая отчетность, баланс, финансовый анализ, финансовое состояние, информационное обеспечение.

УДК 330.131.7

Учет в бюджетных учреждениях: проблемы реформирования направления их решения /Н.В. Артеменко // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 107-111. - Библиогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

Основная цель реформирования бюджетных учреждений - это усовершенствование способов предоставления государственных услуг, эффективность и рациональность использования бюджетных средств. В статье рассмотрены теоретические подходы к переходу бюджетных учреждений на единые методологические принципы бухгалтерского учета. Проведен анализ особенностей и перспектив реформирования, модернизации учета в бюджетных учреждениях, определение направлений усовершенствования методологии и перехода на единые методологические принципы учета и отчетности. Выделены трудности, которые возникают при адаптации отечественного учетного законодательства к международным требованиям и очерчены пути их преодоления.

Ключевые слова: бюджетная система, государственный сектор, бюджетные учреждения, международные стандарты, национальные стандарты, стратегия, модернизация учета, стандартизация учета, концепция.

УДК 65.012:658.14:330.322

Графоаналитическая модель диагностики инновационно-инвестиционной способности предприятия в контексте экономической безопасности / Т.В. Полозова // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 111-125. - Библиогр.: 14 назв. – ISSN 2079-0767

Предложена графоаналитическая модель диагностики инновационно-инвестиционной способности предприятия в контексте экономической безопасности, которая представлена тремя блоками: информационный, расчетный, графоаналитический. Особенностью предложенного подхода является использование показателей, которые имеют негативное влияние на уровень инновационно-инвестиционной безопасности предприятия.

Ключевые слова: инновационно-инвестиционная способность предприятия, инновационно-инвестиционная безопасность предприятия, графоаналитическая модель, угрозы, уровень безопасности.

УДК 330.1

Факторы устойчивости условно неэффективных формальных правил / Ф. В. Абрамов // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 125-131. - Библиогр.: 8 назв. – ISSN 2079-0767

В данной статье рассматриваются причины неэффективности условно неэффективных формальных правил и факторы их устойчивости. Выделяются типы неэффективности условно неэффективных формальных правил, которые могут быть обусловлены наличием внешних факторов неэффективности. Анализируются факторы, обуславливающие устойчивость условно неэффективных формальных правил при наличии и отсутствии внешних факторов неэффективности и приводятся рекомендации по их применению.

Ключевые слова: формальные правила, транзакционные издержки, целевая неэффективность, транзакционная неэффективность, факторы устойчивости формальных правил.

УДК 330.012

Проблемы тенденций развития Украины в современных условиях ведения бизнеса/ О.С.Чмельва, Х.М. Виленська// Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 131-135. - Библиогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

В статье представлено обоснование понятия «современные условия ведения бизнеса», раскрыты тенденции развития Украины в современных условиях ведения бизнеса на основе анализа данных рейтинга «Ведение бизнеса» (DoingBusiness) и индекса инвестиционной привлекательности (EBA index), определены основные проблемы тенденций развития Украины в современных условиях ведения бизнеса и основные направления их решения

Ключевые слова: современные условия ведения бизнеса, рейтинг «Ведение бизнеса» (DoingBusiness), индикаторы рейтинга «Ведение бизнеса», индекс инвестиционной привлекательности (EBA index), Европейская Бизнес Ассоциация (EBA)..

УДК 338.45

Анализ перспектив сотрудничества украинско-польских промышленных предприятий / Климова С.О. // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 136-141. - Библиогр.: 4 назв. – ISSN

В статье рассматриваются перспективы кооперации украинских и польских промышленных предприятий. Оцениваются наиболее привлекательные отрасли промышленности с точки зрения возможного сотрудничества. Анализируется целесообразность кооперации путем сопоставления скоростей изменения средних единоразовых затрат (затрат, имеющих инновационный характер) и средних условно-постоянных затрат (затрат, не имеющих инновационного характера).

Ключевые слова: кооперация, промышленные предприятия, эффект масштаба производства, средние единоразовые затраты, средние условно-постоянные затраты, конкурентоспособность предприятий.

УДК 338.27

Процесс планирования инновационной стратегии организации / Е. И. Колотюк, Ю. А. Будякина // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 142-146. - Библиогр.: 8 назв. - ISSN 2079-0767

Предлагается информация об исследовании перспективных направлений инновационного развития предприятия и выбор инновационной стратегии в изменяющейся рыночной среде, уровень готовности предприятия к организационным изменениям. Также, в статье находит отображение роль прогнозирования при выборе инновационной стратегии, важность формирования целей и стратегических задач, освещается влияние организационных изменений на управление инновационной деятельностью.

Сделаны выводы относительно влияния изменений во внутренней и внешней среде, а также изменений в организационной структуре предприятия на содержание и направленность инновационной стратегии.

Ключевые слова: стратегическое планирование, инновационная стратегия, переменная среда, организационные изменения.

УДК 336.22

Учет прибыли и определение резервов обеспечения доходности предприятия/ А.И.Линник, А.С.Задорожная // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 147-153. - Библиогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

В работе рассмотрены различные подходы экономистов к трактовке понятия «прибыль предприятия», определены основные процессы образования прибыли и резервы роста прибыли, планирование прибыли и других показателей, связанных с ним, с учетом выводов экономического анализа. Определено учет прибыли, как наиболее важного показателя финансовых результатов.. Сделаны выводы о месте и роль прибыли в хозяйственном процессе. Выяснено, что прибыль является не только стимулом хозяйственной деятельности предприятий, но основным ее источником.

Ключевые слова: прибыль, учет прибыли управление прибылью, увеличение прибыли, формирование прибыли, максимизация прибыли.

УДК 657

Формирование финансовых результатов / Е.А. Фальченко, О.И. Артеменко // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 154-157. - Библиогр.: 4 назв. - ISSN 2079-0767

В данной статье рассмотрен порядок формирования финансовых результатов деятельности предприятия. Проанализировано экономическое значение прибыли и особенности его влияния на деятельность предприятий. Определены сущность, роль и особенности процесса формирования финансовых результатов как элемента общей системы управления предприятием и его основные цели. Обращено внимание на методы формирования Отчета о финансовых результатах (форма №2).

Ключевые слова: финансовый результат, прибыль, операционные деятельность, доходность, доходы, расходы.

УДК 339.138:658.818

Гейміфікація як ефективний маркетинговий засіб залучення і утримання клієнтів / С.В. Казмірчук, М.І. Ларка, А.В. Ларка // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 158-161. - Библиогр.: 4 назв. – ISSN 2079-0767

Инструмент имеет важное значение для компаний, которые стремятся занять лидирующие позиции в тех сферах, предоставление потенциальным и существующим клиентам и сотрудникам наиболее удобные способы взаимодействия с компанией, что в дальнейшем непременно приведет к росту лояльности обеих аудиторий. Внедрение геймификации в вуз необходим для тех компаний, которые не хотят стоять на месте, пытаются сохранить и расширить долю рынка, которая есть в

данный момент, и стремимся к постоянному совершенствованию бизнес, стремящийся занять лидирующие позиции на рынке.

Ключові слова: бізнес, компанія, гейміфікація, гравці, користувачі, клієнти, ефективність.

УДК 338.124.4

Инновации как подход антикризисного управления на предприятиях машиностроения / В. Н. Кобелев, М. Н. Карпеева // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 162-166. - Библиогр.: 5 назв. – ISSN 2079-0767

В статье проведен анализ кризисных явлений в отрасли машиностроения Украины. Рассмотрены существующие подходы по выходу предприятий отрасли из кризиса. Предложено внедрение инноваций в производство на предприятиях машиностроения для достижения устойчивого развития. Отмечено, что основой реструктуризации машиностроительного комплекса должна стать инновационно-инвестиционная модель.

Ключевые слова: машиностроение, кризис, инструменты, инновации, венчурный капитал.

УДК 658.114

Методика определения экономической эффективности ремонта / Н.И. Погорелов, И.Н. Погорелов // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 167-176. - Библиогр.: 5 назв. - ISSN 2079-0767

В статье рассмотрена методика определения коэффициента ремонтной экономичности, позволяющая в любой исследуемый период времени выявить экономическую эффективность уже проведенных или очередных ремонтов, определить целесообразность дальнейшего ремонта и эксплуатации оборудования. Определение критериев эффективности последнего капитального ремонта. Методика принятия решения о целесообразности ремонта, модернизации, дальнейшей эксплуатации или замене старого оборудования.

Ключевые слова: методика, ремонт, эффект, эксплуатация, модернизация

УДК 347.775

Факторы преодоления экономической опасности / Е.В.Ковалев, А.О.Леонова // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Технический прогресс и эффективность производства. - Х.: НТУ «ХПИ». - 2015. - № 26 (1135). - С. 177-184. - Библиогр.: 15 назв. - ISSN 2079-0767

Определена опасность кризисного состояния экономики Украины, необходимость быстрых структурных преобразований общественного хозяйства. Проанализировано содержание, подтверждено современное значение принятой в государстве Стратегии устойчивого развития «Украина - 2020», установлена потребность ее эффективного организационного обеспечения. Предложены направления и факторы выполнения Стратегии, преодоления экономического кризиса и укрепления экономической безопасности государства.

Ключевые слова: экономическая опасность, «сырьевая» экономика, инновационное развитие, реформирование экономики, стратегия устойчивого развития, экономическая безопасность государства.

ABSTRACTS

UDC 657:336.71

Theoretical aspects of internal control of banks/ L. V. Chuprina, D. E. Philipskaja // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 3-8. - Bibliogr.: 12. – ISSN2079-0767

The article considers the essence and basic principles of functioning of the internal control system of domestic banks, analyzes different approaches to the definition of the category "internal control". We concluded that the internal control of the bank is a set of procedures that ensure the accuracy and completeness of the information, which is transferred to the management of the bank, compliance with internal and external regulations in the implementation of Bank operations, safeguarding of assets the bank and its customers, optimum use of resources of the bank, risk management, ensuring clear execution of the management bodies of the bank in achieving the goal set in the strategic and other plans of the bank. Defined the main objectives of internal control in banking. Discusses the importance of internal control the system of governance in the banking sector. On how efficient and well-organized internal control, the success in the operation and development of a commercial bank. The necessity and role of internal audit as an important component of bank management. Control over the activities of the bank and the completeness of reflection of business processes in accounting and security of its property depends on a well-defined and proposed control procedures, control functions, information sources and properly organized internal control service.

Keywords: internal control, bank, banking, governance, information, risk, internal audit, accounting

UDC 340.Г85

Basic approach to social responsibility /L.A. Yuryeva // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 9-12. - Bibliogr.: 5. - ISSN 2079-0767.

In the article the essence and national models are considered to social responsibility, the brought basic determinations over of social responsibility are considered on different levels their use Certainly, that social responsibility represents the certain level of voluntarily review on social problems from the side of enterprise organization. Determination of social responsibility is given, as voluntarily payment of organization in development of society, socio-economic and ecological spheres, sent to development and quality improvement of their data. It becomes firmly established that the only criteria of estimation of social responsibility of business subjects in Ukraine while do not exist, they can be different depending on the row of factors : to the size of company, type of the carried out activity, geographical segments and etc. Described to composition of the system of social responsibility on an enterprise, it is certain level of social responsibility. The analysis of application of internal and external constituents of social responsibility is carried out.

Keywords: social responsibility, state, models, social group, society, concept, approaches, level of social responsibility, principles

UDC 339.166.5

Innovative model of ukrainian economy: the influence of innovation and scientific and technical priorities/ A.V. Kosenko, V.S. Ivanenko// Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 13-17. - Bibliogr.: 9. - ISSN 2079-0767.

Creating favorable conditions for the development of innovative processes - primarily concern the public authorities. Without these conditions, it is impossible to achieve a breakthrough in the field of innovation, particularly in enhancing competitiveness. The features use priorities in the national innovation policy. Author determined strategic directions of innovation activity in Ukraine. Grounded especially the formation of innovation and R & D priorities in Ukraine today. Progress in innovation based on a complex system of relationships of elements that contribute to the development of different types of knowledge, manage their streams, distribute them, and to a large extent determined by the way

in which the main actors in this process interact with each other as elements of a collective system of creation and use knowledge and how modern technology is used by them. Therefore, the formation of innovation and R & D priorities in Ukraine is the main prerequisite for the country's transition to an innovative model of development.

Keywords: technology and innovation priorities, institution building innovative economic model, science and technology policy, innovative development model, basic science, applied research, technology and technical renovation of basic economic sectors

UDC 657.1 (477)

Problems of implementation of International Financial Reporting Standards in Ukraine / M.V. Reta, I.V. Garkavenko// Bulletin of NTU «KhPb». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPb», 2015. - № 26 (1135). - P. 17-24. - Bibliogr.: 5. - ISSN 2079-0767.

The paper presents the essence of international accounting standards and the role of unification of international accounting standards in domestic. Based on the study and synthesis of the literature identified the need for adaptation of national accounting standards with market needs, and defined by the need for harmonization of terminology and principles of accounting in an international context. Determined the major differences between International Financial Reporting Standards and the provisions of Accounting Standards. The largest corporations today are joint ventures. It's becoming commonplace. For the modern business investment flow erases all boundaries. Although there are some difficulties on features and adequacy of information display in certain countries. Therefore, the present conditions it is necessary that the financial statements of the entity was understood by other market participants from different countries. Today, more than ever, market actors need complete and understandable information about the company, this is especially true for modern Ukraine, which strongly steps toward integration and active cooperation in all sectors of the EU. Over the last decade, the countries of the European Economic Community held a strong work involves the harmonization of accounting and through the joint efforts of developed countries gradually established a uniform system of accounting. Obviously we see the need to implement IFRS for all sectors of Ukraine and harmonization of accounting standards.

Keywords: IAS, unification of accounting standards, legislative regulation of accounting, integration of Ukraine with the EU.

UDC 330.341.1+331.101.3

Motivational mechanism of innovation processes/ Blagaya V.V., Blagoy V.V., Sheverdyna A.V., Sviyazov M.V.// Bulletin of NTU «KhPb». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPb», 2015. - № 26 (1135). - P. 24-28. - Bibliogr.: 9. - ISSN 2079-0767.

Article is devoted to the concept of motivation and reveals its specificity in the context of innovation. Studied the materials of previous studies. Differences between motivation and stimulate innovation. Revealed the relationship between innovation and the dynamics of economic growth, as well as the positive and negative aspects of this process. Disclosure of the contents and structure of the mechanism of innovation highlighted the factors which form the motives of the company's employees. Dana is very succinct description of the various factors that are influenced by factors of innovation and are extremely useful for managers at different levels and areas (mostly, of course, managers working staff) The article reveals the real motives of innovative activity of various actors on the basis of in-depth knowledge and comprehensive study of aspects of motivation.

Keywords: motivation, innovation, innovation.

UDC 519.2

The study of modern method softcost management and their application in the stages of product lifecycle. / D. Kramskoy, V. Vashkis, O. Matyazh // Bulletin of NTU «KhPb». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPb», 2015. - № 26 (1135). - P. 29-33. - Bibliogr.: 10. - ISSN 2079-0767

The study found the problem of poor cost management, not through rational use of management costs. Depending on the desired results and set targets enterprise chooses which method of cost management use it. This has a negative impact on the final price of products and its competitiveness. The rear many option and management costs, and various combination of their applications, but research has shown the irrational. As a result, we propose the application of methods "standard-costing",

"directcosting", "Kaizencosting", "Targetcosting" and "absorbshencosting" depend ing on the phases of the product lifecycle, allow in gmore efficientusec apacity and resources of the company. The study we proposed to use methods of cost control, depending on the phases of the product life cycle. This will efficiently and rationally allocate costs at every stage of the product life cycle through a variety of methods, the most appropriate for specific stages.

Keywords: methodsofcostmanagement, result, enterpriselifecycle

UDC 330.341

Identification of priority areas generate innovations in enterprise activity / V.V. Aleksandrov, D.A. Tsiupka // // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 33-38. - Bibliogr.: 6. – ISSN2079-0767

Innovative activity and innovation in particular, play a critical role in improving the efficiency of the enterprise. Nowadays, businesses are very important to have the ability to improve its products to meet the requirements and standards of the world market. That is why, it is necessary to identify priority areas for innovation input into the activities of the enterprise. Innovation can improve the company's competitiveness and strengthen its position in the market of goods sold or services rendered. This article discusses the concept of innovation, and innovation, as well as their influence on the development of the enterprise. The conclusions of determining the priorities for bringing innovation to activity of the company have been made.

Keywords: innovation, efficiency, enterprise competitiveness, income

UDC 656.2.001.47

Leadership leader as the motivation of employees to work in good faith and initiative / N.V Gritsenko// Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 38-43. - Bibliogr.: 5. – ISSN2079-0767

This study examines the characteristics of organizational skills and personal qualities of the head of the company, thanks to the motivation that motivates employees to work in good faith and initiative. Implementation of organizational goals is achieved through the head as a natural leader, the ability to attract people unknowingly causing a feeling of admiration, adoration and love. The activities of the modern manager is multi-faceted. It connects activity to identify the main objectives of the organization and its subsidiaries, as well as ways to achieve them, the development strategy: impact on subordinates to perform certain functions such as in relation to the subordinates and the organization as a whole and in relation to the higher authorities. Also, the activity of the head provides a certain type of attitude in relationships with others - members of management sistem.Perspektivoy further research in this direction is to adjust the role of head of the organization, which will be not only in the ability to realize the goals of higher management structures, but also in the manifestation of leadership skills. The manager must not only be a guide to the requirements of the parent bodies of their subordinates, but also obliged to bring to the consciousness of their content goals.

Keywords: leadership, modern manager, the organization, the staff, the staff.

UDC657.421.3.003.12

The modern organization of accounting of intangible assets in accordance with national and international standards / M.V. Reta,J.S.Verheles // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 43-48. - Bibliogr.: 5. - ISSN 2079-0767.

In the article the questions concerning the organization of accounting of intangible assets in accordance with national and international standards: reviewed their definitions, legislation and regulations governing their registration, classification, initial assessment, conclusions regarding the compliance of the Ukrainian legislation with international. The purpose of this article is to define the essence of intangible assets for the accounting organization under regulations to be followed. The research material.Accounting is a system that is one of the main suppliers of information for making management decisions. In Ukraine, the entities use intangible assets in the financial-economic activity, but not as active as in the developed world.

Keywords: intangible assets, definition, identification, group of intangible assets, initial evaluation, classification.

UDC 331.108.2:339.166.5

Enhancing of human resources enterprise as the key to its innovation development / K. Poberezhna, V. Veryutina // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 48-53. - Bibliogr.: 6. - ISSN 2079-0767.

The innovative capacity of the components that should characterize resource providing the company and its ability to activate and implement innovative opportunities are allocated. The main factors of innovative development of enterprises and the challenges that are associated with it are described in the article. The necessity of creating a science-based process control system, the formation of effective use and development of labor potential in enterprises with innovation-oriented development are determined. The issue of labor potential management companies are described. The features of the formation and use of labor potential in the innovative enterprises are actualized. The main components of the labor potential are indicated. The main tasks are necessary for the development of labor potential, its impact on innovation and the technological component of the enterprise are studied. The innovative activity of the enterprises and the factors influencing this activity are analyzed. A comparative analysis category "innovation" from the perspective of the entrepreneurial approach are conducted. Structural and technological restructuring of production are focused.

Keywords: labor potential, production potential, innovative development, innovation activity of enterprises, internal migration.

UDC 330.34

Foreign experience of national economies transformation and its possible using in Ukraine in conditions of systemic crisis intensification / S.V. Garmash // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 54-61. - Bibliogr.: 13. - ISSN 2079-0767

Possible using of foreign experience of national economy transformation in the course of carrying out of radical reforms in the context of Ukrainian society development in the whole in conditions of systemic crisis intensification is examined in this paper. The main point of Bal'tserovich's reforms of «shock therapy» in Poland and obvious progress as the result of such reforms are analysed; comparative analysis of situations is carried out; conclusion dealing with the suitability of adoption such reforms in Ukraine under present-day conditions is deduced. Special attention is paid to the moral problems. It's specially noted that morality is the basis of stability and further development of our society, when consolidated factor is maintenance of territorial, economical and national integrity of the country. It should be stressed that there is no bad economy – there is bad morality. The article is of interest to everyone who is interested to the problems of development of Ukrainian society.

Keywords: radical reforms, «shock therapy», national economy transformation, systemic crisis, morality, foreign experience.

UDC 338.45:669

Current status and problems of metallurgical and machine-building industry of Ukraine / S.V. Chernobrovkina // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 62-68. - Bibliogr.: 4. - ISSN 2079-0767

The paper presents the structure of industrial products sold in Ukraine, analyzed overall metallurgical and machine building sector in Ukraine: the volume of sales of metallurgical and machine-building production of Ukrainian enterprises by activity in monetary terms and as a percentage of the total volume of sales; The index of industrial production as a percentage of the corresponding period last year; the volume of new orders for the production of metallurgical and engineering products for certain periods of three years; given the financial results of large and medium-sized industrial enterprises in money terms and in percentage of the total number of enterprises; shows the main partner countries in the exports of manufactured goods in Ukraine; It shows the share of industrial production of Ukrainian enterprises, which is available in Russia. The article lists the main problems of

metallurgical and machine-building enterprises and major prospects for the development of enterprises in the coming years.

Keywords: industrial products, metallurgical and machine-building sector, the problems of metallurgical and machine-building enterprises.

UDC 681.83

Current state and trends of electro-energy in Ukraine / O. B. Bilotserkivskiy, N. V. Shyriaieva // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 69-76. - Bibliogr.: 6. - ISSN2079-0767

In the article the current state and trends of electro-energy in Ukraine are considered. Ukrainian electro-energy production for time period from 2001 till 2014 is analyzed. Basis and chain time series parameters were analytically calculated, using methods of statistics. It was concluded that the highest energy production growth rate was in 2010 and the lowest one was in 2009. For further investigation one- and two-term autoregressive models were constructed. These models were chosen as they most adequately describe the changes over time of time series indicators. It was shown that the second model term has a little affect on the calculation results. A non-autocorrelation of random errors was tested using Neumann criteria. With a high level of confidence it was shown the adequacy of calculated models. On a base of constructed model, a point forecast of energy production was made for 2015 and 2016. It was also revealed the cyclical changes in energy production during 2001 – 2014 yy, which is the next paper topic.

Keywords: electro-energy, basis and chain time series parameters, one- and two-term autoregressive models, Neumann criteria, methods of statistics, a point forecast.

UDC 658

Research of ways of increase of efficiency of enterprise activity / S.M. Pogorelov, AV Ledenko, O. Matyazh // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 76-82. - Bibliogr.: 5. - ISSN 2079-0767

There is reflected in the article the basic concepts of enterprise performance. There are considered the indicators group of economic activity system and the main ways of improving the efficiency of the company are identified. Efficiency (activity) company - is a complex concept that reflects the final results of the use of resources over time, the main feature of which may be the need to achieve the goal of industrial and economic activities with the least expenditure of social labor or time. Successful implementation of development strategy provides for effective, efficient and competitive business. The problem of increasing production efficiency and the enterprise as a whole is to achieve the best possible result for each unit spent labor, material and financial resources. The main factors increasing the efficiency of the company is to increase its technical level, improving management, production and work, changing the volume and structure of production, improve the quality of natural resources and more. Only the skillful use of the entire system of these factors can provide sufficient growth rate of efficiency.

Keywords: efficiency, ways of increasing the efficiency of the enterprise, productivity, competitiveness, enterprise development.

UDC 658.5

Improving methods for determining the level of quality and competitiveness of small-scale aviation / P.G.Pererva, Mahir Khalid Nayef Hilyad // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 83-90. - Bibliogr.: 21. - ISSN2079-0767

The questions of formation and development of small aviation in Ukraine. It is proved that the market for transport services is currently under development. The segment of the business aviation market of small aircraft occupies a leading position. We studied in detail various types of indicators, which form the representation of consumers on the small aircraft. The classification of quality indicators based on market requirements. A model for the competitiveness of small aircrafts for their use in practice, taking into account the specifics of the Ukrainian market of transport services. Formed proposals for the development of small aviation services market, taking into account quality indicators

of aircraft. On the basis of the developed economic models proposed to determine the level of competitiveness of small aircrafts in the Ukrainian market with the use of indicators of quality of the product. A further area of research the author sees in the development of models of economic efficiency of the different market positions of small aircraft, improving their quality indicators, the development of methods for positioning techniques analyzed in the Ukrainian and international markets.

Keywords: small aircraft market, quality, competitiveness, classification, production

UDC 658.15

Methodological approaches to the study of indicators of the financial condition of the company / I. N. Pogorelov // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 91-95. - Bibliogr.: 4. - ISSN 2079-0767

On the basis of a systematic approach characterized the main form of ownership as the basic institutions of the economic system of the society, the analysis of causality between changes in the ownership relations and socio-economic situation in Ukraine over the past two and a half decades, marked urgent problems of reproduction of property relations in the process of building the state of Ukraine. It was found that the mixed ownership in the most contemporary answers to bend as globalization, the comprehensive development of man as a decisive factor of production, the task of building a modern state of Ukraine. Changes in the structure of the asset balance in the direction of increasing of the proportion of current assets. And if the company manufactures products, this will happen almost automatically, since the amount of realization of the basic production assets will reduce the value of current assets and fall in working capital as part of cost of sales or work in progress.

Keywords: agriculture, manufacturing and processing sphere, the sphere of logistics, integrated farming.

UDC 331.101

Material and moral stimulation of work / T.A.Pogorelova, V.A. // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 96-102. - Bibliogr.: 9. - ISSN 2079-0767

In this paper, we investigate the role of motivation in modern working conditions. The methods and types of incentive motivation. It has been disclosed are material and non-material motivation and investigated its effect on humans, and the team as a whole. There were also recommendations for the introduction of non-financial motivation in the activity of enterprises in order to increase the efficiency of the enterprise. The work clearly shows the effect of the methods of motivation of staff, discussed the impact of the process of the labor motivation of staff. Also analyzed the internal and external factors common methods of motive and motivation.

Keywords: motive, incentive, motivation, material motivation, non-motivation.

UDC 336.6/657.1

Features of the financial analysis of enterprises for a modern form of balance-sheet / L. O. Ruban // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 103-107. - Bibliogr.: 6. - ISSN 2079-0767.

In article done a critical review of legislative amendments on the financial statements due to the adoption of NF(P)A1 «General requirements for financial statements», including the balance-sheet (statement of financial position). It was considered different approaches to classification of assets in terms of liquidity and liabilities urgency return. Influence of new form of the balance-sheet is analyzed on the informative providing of financial analysis. Determined that entered the structure balance-sheet (Statement of Financial Position) changes near because of the requirements of international standards, but to some extent limit the information support of financial analysis. The conclusions about the strata of society, in order to objectively assess the financial condition of enterprises in addition to standard forms of financial statements to use additional sources of information, have been made.

Keywords: financial reporting, balance-sheet, financial analysis, informative providing.

UDC 330.131.7

Account in budgetary establishments: problems of reformation and directions of their decision / N.V. Artemenko // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 107-111. - Bibliogr.: 4. – ISSN2079-0767

A primary purpose of reformation of budgetary establishments is an improvement of methods of grant of state services, efficiency and rationality of the use of budgetary facilities. Necessity of standardization and reformation of account for budgetary establishments on a world scale and it is determined harmonization of the registration systems by development of processes of economic integration of countries, creation of economic clearzones, international associations and joint ventures. In the article the theoretical going is considered near passing of budgetary establishments to only methodological principles of record-keeping. Проведен analysis of modern features and prospects of reformation, modernisation of account in budgetary establishments, determination of directions of improvement of methodology and passing to only methodological principles of account and accounting. Difficulties which arise up during adaptation of home registration legislation to the international requirements and the ways of their overcoming are outlined are distinguished.

Keywords: local governments, intergovernmental relations, the income and expenditures of local budgets, reforming the concept of local budgets.

UDC 65.012:658.14:330.322

Graphic-analytical model of the diagnostics innovative-investment ability of the enterprise in context of economic security / T.V. Polozova // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 111-125. - Bibliogr.: 14. – ISSN 2079-0767

Graphic-analytical model of the diagnostics innovative-investment ability of the enterprise in context of economic security is built. Model consists of three blocks: information, accounting, graphic analytical. The proposed scientific and methodical approach to diagnostics level innovative-investment ability of the enterprise in context of economic security provides the syntheses two components: production profitability taking into account innovative-investment assets; the indicator of the level innovative-investment security of the enterprise. The particularity of the offered approach is an use the factors, which have a negative influence upon level innovative-investment security of the enterprise. Offered in given research to recommendations, unlike existing, allow to improve the process of the diagnostics innovative-investment ability of the enterprise in context of economic security by structuring of the process of the diagnostics in stages graphic-analytical model.

Keywords: innovative-investment ability of the enterprise, innovative-investment security of the enterprise, graphic-analytical model, threats, level of security.

UDC 330.1

Determinants of stability of conditionally inefficient formal rules / F. V. Abramov // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 125-131. - Bibliogr.: 8. – ISSN 2079-0767

This article focuses on the determinants of efficiency of conditionally inefficient formal rules and determinants of its instability. The impact of external determinants of inefficiency on the efficiency of conditionally inefficient formal rules is analysed. It is shown that external determinants of inefficiency increase inefficiency of conditionally inefficient formal rules. The analysis suggests that the main types of inefficiency of conditionally inefficient formal rules are target inefficiency and transaction inefficiency. Our results prove that the external determinants of inefficiency also increase instability of conditionally inefficient formal rules. It is also shown that conditionally inefficient formal rules are more unstable than ordinary formal rules.

Keywords: formal rules, transaction costs, target inefficiency, transaction inefficiency, determinants of stability of formal rules.

UDC 330.012

Problems of tendencies of development of Ukraine in modern conditions of doing business / O.S.Chmeleva, Kh.M. Vilenskay // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 131-135. - Bibliogr.: 4. – ISSN 2079-0767

The article presents the rationale for the concept of "modern business climate", revealed positive and negative tendencies of development of Ukraine in today's business climate based on the analysis of data ranking "Doing business" (Doing Business) and an index of investment attractiveness (EVA index), the main problems of Ukraine's development trend in today's business climate and the basic directions of their solution, the direction for the development chosen by the program "Ukraine 2020". The article also reviewed the global experience of the leaders in the direction of business climate, and based on the information report on global enterprise company Amway. Analysis of the results already achieved and disadvantages of the measures to improve the situation, as well as modern trends based on the analysis of global international indices, identifying the main problems and the main directions of their decision, which allowed greater detail and quality to develop recommendations to improve the vision of business.

Keywords: modern business conditions, the rating of "Doing business" (Doing Business), the ranking indicators "Doing business", the index of investment attractiveness (EVA index), European Business Association (EBA)..

UDC 338.45

The analysis of the cooperation possibilities of the Ukrainian-Polish industrial enterprises / Klymova S.O. // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 136-141. - Bibliogr.: 4. – ISSN 2079-0767

The cooperation possibilities of the Ukrainian-Polish industrial enterprises are considered in the article. The most attractive industry sectors in terms of possible cooperation are estimated. The expediency of cooperation by comparing the rates of change of the average one-off costs (costs with innovative character) and average conditional - constant costs (costs that don't have the innovative character) is analyzed. Classification of costs is offered on the basis of speed of change concerning volume of production which means besides variable and conditional - constant costs, existence of one off costs, as the costs having intensive character of production expansion. Dependence is reflected and influence of one off costs on the conditional - constant costs is illustrated. The aim of the article is to analyze the cooperation expediency Ukrainian-Polish industrial enterprises by comparing the rate of change appropriate costs.

Keywords: cooperation, industrial enterprises, scale effect of production, the average one off costs, the average conditional - constant costs, the competitiveness of enterprises.

UDC 338.27

The planning process of innovation strategy / O. I. Kolotyuk, Y. O. Budyakina // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 142-146. - Bibliogr.: . - ISSN 2079-0767

There have been proposed information about the research perspective directions of innovative development of the enterprise and the choice of innovation strategy in a changing internal and external environment. Examines the impact of the level of innovative development of production on the choice of innovation strategy, and the enterprise readiness for organizational, managerial changes and risk. The article also addressed the role of forecasting in the choice of innovation strategy, the importance of setting goals and forming key strategic objectives of the organization, stresses the importance of organizational changes in the system of innovation governance. Also shown are the effects of General economic strategy on an innovative strategy.

The conclusions regarding the impact of changes in the internal and external environment, as well as changes in the organizational structure of the enterprise on the content and direction of innovation strategy.

Keywords: strategic planning, innovation strategy, environment variables, organizational changes.

UDC 336.22

The account of profit and determination of the reserves to ensure the profitability of the enterprise/ O.I.Linnik, O.S. Zadorozhna // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 147-153. - Bibliogr.: 4. - ISSN 2079-0767

The paper discusses various approaches to the interpretation of the concept of economists 'business profits', the basic processes of earnings and reserves of profit growth, profit planning and other factors associated with it, based on the conclusions of economic analysis. Vized accounting profit as the most important indicator of financial results. Developed a set of tasks to ensure the growth of business, efficient cost management, efficient use of technical and technological base, optimizing the composition and structure of working capital, increase productivity and control systems of the enterprise. The question of maximizing revenue that can provide cover most amount of business needs. Rohlyanuto profit entity, in the light of modern economic paradigm. The conclusions of the place and the role of profits in the economic process. It was found that the profit is not only to encourage economic activity of enterprises, but also its main source. Profit is an important indicator of financial performance. Growth of income is the financial basis for self-financing, expansion, reproduction, problem solving, social and material needs of labor collectives. The profit of the performed liabilities of the enterprise to the budget, banks and other businesses.

Keywords: profit, accounting profit profit management, increase profit, profit, profit maximization.

UDC 657

The formation of financial results / E.A. Falchenko, O.I. Artemenko// Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 154-157. - Bibliogr.: 4. - ISSN 2079-0767.

In this article the order of formation of financial results of the company. Analyzed the economic value of profit and especially its influence on the activity of enterprises. It defines the essence, role and characteristics of the process of formation of financial results as part of the overall enterprise management system and its objectives. Attention is drawn to methods of forming the income statement (form №2).

If an enterprise on the whole is aimed at the high rates of development, height of volume of sales, conquest of market share, maximization of income, then the aim of forming of financial results are high rates of their height. If an enterprise stabilizes the activity, satisfied with the minimum level of profitability or simply break-even activity, then a management financial results must be it is concentrated on providing of such their sum which provides current solvency.

Keywords: financial result, profit, operational activity, profitability, revenues, expenses.

UDC 339.138:658.818

Gamification as an effective marketing means to attract and retain customers/S.V.Kazmirchuk, M.I/Larka, A.V.Larka // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 158-161. - Bibliogr.: 4 – ISSN 2079-0767

In article step by step implementation of a gamification as tool for involvement of potential clients is considered, developments and enhancements of back coupling and increase of loyalty to the company by means of which it is possible to be punched through a never-ending information flow and completely to involve employees and clients in business. The tool is important for the companies which aim to take the leading positions in the spheres, providing to the potential and existing clients and employees the most convenient methods of interaction with the company that further by all means will lead to growth of loyalty of both audiences. The introduction of tools of a gamification is essential for those companies who do not want to stand still, trying to keep and expand the market share, which is at the moment, and are committed to continuous improvement of its business, striving to take a leading position in the market.

Keywords: business, company, gamification, players, users, clients, efficiency.

UDC 338.124.4

Innovation as a crisis management approach to engineering plants / V. N. Kobelev, M. N. Karpieieva // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 162-166. - Bibliogr.: 5. - ISSN 2079-0767

The article analyzes the crisis in engineering Ukraine. It is noted that the negative effects of the global financial and economic crisis led to a growing problem of crisis the company, which was one of nayblsh topical for Ukraine and other countries. It is concluded that the primary means of survival domestic producers in such circumstances is to implement effective approaches crisis management. Analysis of Mechanical Engineering of Ukraine. Analysis of Mechanical Engineering of Ukraine. Existing approaches to exit the industry out of crisis, including the use of financial stabilization mechanism engineering enterprise integration and implementation mechanisms of the process of crisis management. An innovation in the production of the mechanical engineering to achieve sustainable development, that will create competitive products with lower costs and increase demand for products. It is noted that the basis for the restructuring of machine-building complex should become innovation-investment model.

Keywords: engineering, crisis, instruments, innovation, venture capital.

UDC 658.114

The method of determining the cost-effectiveness of repair / N. I. Pogorelov, I. N. Pogorelov // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 167-176. - Bibliogr.: 5. - ISSN 2079-0767

In the article the method of determining the coefficient of repair efficiency, allows in any of the investigated time period to identify the economic efficiency already held or regular repairs, to determine the feasibility of future repairs and maintenance. The definition of performance criteria last overhaul. The method of decision making about the feasibility of repair, modernization, further maintenance or replacement of old equipment. Definition of terms the feasibility of repair, modernization and maintenance of equipment. For repair work, intermediate between the first and last repairs, it is possible that the repair cost more than accumulated depreciation. Repairs will be economically feasible, if the excess is not more than the total amount of depreciation over the period equal to one-third and one — half of the next after the next repair cycle.

Keywords: methodology, repair, effect, operation, modernization

UDC 347.775

Factors overcoming economic danger / E.V. Kovalev, A.O. Leonova // Bulletin of NTU «KhPI». Series: Technical progress and efficiency of production. - Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. - № 26 (1135). - P. 177-184. - Bibliogr.: 15. - ISSN 2079-0767

Set the current economic situation of Ukraine. The loss of territory, military operations in the south-east, significant downward economic potential, increased inflation, negative impact factors of the international economy are a reduction in the level of economic security to the extreme limit. There is a need for rapid structural transformation of the social economy. The analyzed content demonstrated the value adopted in the state “Strategy for Sustainable Development “Ukraine - 2020”. It was shown that without effective organizational support, the implementation of the Strategy will fail. Factors are considered and directions for the successful implementation of the Strategy. The main ones are: the inventory of assets, determine their condition and potential future use; the formation of the leading role of the state in overcoming the economic crisis and the implementation of the Strategy; defining the place and role of small, medium and large businesses in economic transformation; operational support basic industries commodity direction, strategic development of high-tech industries; financial support for the implementation of the Strategy; staffing reforms.

Keywords: economic danger, resource-based economy, innovation development, economic reforms, sustainable development strategy, the economic security of the state.